August Strindberg.

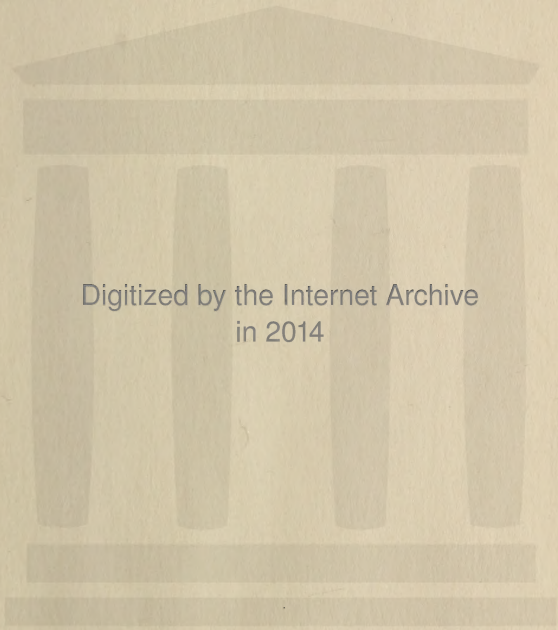

Digitized by the Internet Archive
in 2014

https://archive.org/details/samladeskrifter29stri

LSwed.
S.9183

SAMLADE SKRIFTER

AV

AUGUST STRINDBERG

29

TJUGONIONDE DELEN

TILL DAMASKUS

173344
25/8/22

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

TILL DAMASKUS

AV

AUGUST STRINDBERG

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

Copyright. Albert Bonnier 1921.

STOCKHOLM
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1921

FÖRSTA DELEN

PERSONER.

Den Okände.
Damen.
Tiggaren.
Läkaren.
Systern.
Den Gamle.
Modren.
Abbedissan.
Confessorn.
Bifigurer och Skuggor.

Sceneri för alla akterna.

AKT I: I gathörnet; Hos Läkaren.
AKT II: Hotellrummet; Vid havet; På landsvägen; Vid hålvägen; I köket.
AKT III: I rosenkammaren; Asylen; Rosenkammaren; Köket.
AKT IV: I hålvägen; Landsvägen; Vid havet; Hotellrummet.
AKT V: Hos Läkaren; Gathörnet.

AKT I.

I gathörnet.

Ett gathörn med en bänk under ett träd. Man ser sidoportaler av en liten gotisk kyrka; ett postkontor och ett kafé med stolar utanför. Postkontoret och kaféet äro stängda.

Man hör tonerna av en sorgmarsch nalkas och sedan avlägsna sig.

DEN OKÄNDE står på trottoarkanten och synes undra åt vilket håll han skall gå. Klockan i ett kyrktorn slår: först fyra slag; kvarterna, i en högre ton; sedan tre timslag i en lägre.

DAMEN inträder, hälsar Den Okände, vill gå förbi men stannar.

DEN OKÄNDE.

Se där är ni. Jag visste nästan ni skulle komma.

DAMEN.

Ni kallade alltså på mig; ja, jag kände det. — Men varför står ni här i gathörnet?

DEN OKÄNDE.

Jag vet inte; skall någonstans stå medan jag väntar.

DAMEN.

Vad väntar ni på?

DEN OKÄNDE.

Om jag kunde säga't. — I fyrtio år har jag väntat på något, jag tror det kallas lyckan, eller om

det bara är slutet på olyckan. — Hör igen nu dessa förfärliga toner, hör! Gå inte, gå inte, jag ber er, ty jag blir rädd, när ni går.

DAMEN.

Min herre och vän! Vi råkades i går för första gången, och vi talade ensamma i fyra timmar. Ni väckte mitt deltagande, men ni får därför icke missbruka min godhet.

DEN OKÄNDE.

Det är sant, det bör jag inte. Men jag bönfaller er: lämna mig icke ensam. Jag är i en främmande stad, har icke en vän, och de få bekanta jag äger, synas mig mer än obekanta, jag skulle vilja säga fientliga.

DAMEN.

Fiender överallt; ensam överallt! Varför gick ni bort från hustru och barnen?

DEN OKÄNDE.

Om jag visste det! — Om jag över huvud visste varför jag finnes till, varför jag står här, vart jag skall gå, vad jag skall göra. — Tror ni, att det finnes fördömda redan här i livet?

DAMEN.

Nej, det tror jag inte.

DEN OKÄNDE.

Se mig!

DAMEN.

Har ni då aldrig haft någon glädje i livet?

DEN OKÄNDE.

Nej; och när jag skenbart haft någon, så var det endast en fälla för att locka mig fortsätta eländet; när

någon gång den gyllne frukten föll i min hand, var den förgiftad eller rutten inuti.

DAMEN.

Vad har ni för religion — förlåt frågan?

DEN OKÄNDE.

Denna: när det blir för drygt, går jag min väg.

DAMEN.

Vart?

DEN OKÄNDE.

I förintelsen. Detta, att jag har — döden i min hand, ger mig en otrolig maktkänsla...

DAMEN.

Å min Gud, ni leker med döden!

DEN OKÄNDE.

Såsom jag leker med livet — jag var ju diktare. Oaktat min medfödda tungsinthet har jag aldrig kunnat taga något riktigt allvarligt, icke ens mina egna stora sorger, och det finns ögonblick, då jag betvivlar att livet har mer verklighet än mina dikter.

Liktåget höres, psalmodierna: De profundis.

Nu komma de igen! Jag vet inte varför de skola marschera runt omkring här på gatorna!

DAMEN.

Är det dem ni fruktar?

DEN OKÄNDE.

Nej, men det irriterar mig, ty det är som vore det förgjort... — Icke döden, men ensamheten fruktar jag, ty i ensamheten träffar man någon. Jag vet icke om det är någon annan eller mig själv jag förnimmer,

men i ensamheten är man icke ensam. Luften blir tätare, luften gror, och det börjar växa väsenden, som äro osynliga men förnimmas och äga liv.

DAMEN.

Det har ni märkt?

DEN OKÄNDE.

Ja, jag märker allting sedan en tid tillbaka; ej som förr dock, då jag endast såg ting och händelser, former och färger, utan nu ser jag tankar och betydelser. Livet, som förr var ett stort nonsens, har fått en mening, och jag märker en avsikt, där jag förr endast såg slumpen. — När jag sålunda mötte er i går, fick jag den idén, att ni var sänd i min väg antingen för att rädda mig eller förgöra mig.

DAMEN.

Varför skulle jag förgöra er?

DEN OKÄNDE

Därför att det var er uppgift.

DAMEN.

Jag hyser icke alls sådana tankar, och som ni huvudsakligen väcker mitt medlidande — ja, jag har aldrig sett en människa, aldrig i mitt liv en människa, vars blotta åsyn gör mig gråtfärdig... Säg, vad har ni på ert samvete? Har ni begått någon tadelvärd handling, som ej blivit uppenbarad eller straffad?

DEN OKÄNDE.

Det må ni med skäl fråga! Icke har jag flera brott på mitt samvete än andra, som gå fria — — — jo ett: jag ville icke vara livets narr,

DAMEN.

Och man måste låta sig bedragas mer eller mindre för att kunna leva.

DEN OKÄNDE.

Det tyckes nästan vara en plikt, och som jag ville undandraga mig... eller också finns det en annan hemlighet i mitt liv, som jag ej känner... Vet ni, att det går en saga i min släkt, att jag skall vara en bortbyting.

DAMEN.

Vad är det?

DEN OKÄNDE.

Det är ett barn, som av älvorna blivit utbytt mot det människobarn som föddes.

DAMEN.

Tror ni på det?

DEN OKÄNDE.

Nej, men jag tycker det är en liknelse, som har något visst för sig. — Som barn grät jag beständigt och syntes vantrivas i livet; hatade mina föräldrar såsom de hatade mig; tålde intet tvång, ingen konvention, inga lagar, och min enda längtan stod till skogen och havet.

DAMEN.

Har ni någonsin haft syner?

DEN OKÄNDE.

Aldrig! Men jag har ofta tyckt mig märka, att två olika väsen styra mina öden: den ena ger mig allt vad jag önskar, men den andra står bredvid och stryker smuts på gåvan, så att när den kommer, är

den så värdelös, att jag icke vill ha den i min hand. Det är verkligen sant att jag fått allt jag önskat i livet — men allt har befunnits värdelöst.

DAMEN.

Ni har fått allt och ni är ändock missnöjd.

DEN OKÄNDE.

Det är vad jag kallar förbannelsen...

DAMEN.

Icke banna! — Men varför har ni då icke sträckt era önskningar utöver detta livet, dit bort där ingen smuts finnes?

DEN OKÄNDE.

Därför att jag betvivlade något utom denna tillvaro.

DAMEN.

Men älvorna då?

DEN OKÄNDE.

Det var ju blott en saga! — Men vill ni icke, att vi sätta oss där på bänken?

DAMEN.

Jo, men vad är det ni väntar på?

DEN OKÄNDE.

Det är egentligen på postkontorets öppnande, ty där ligger ett brev, som söker mig på returer utan att finna mig. De sätta sig.

Tala nu litet om er! Damen virkar.

DAMEN.

Det är ingenting att tala om.

DEN OKÄNDE.

Märkligt är, men jag skulle också helst vilja tänka mig er såsom opersonlig, namnlös — jag vet ju icke vad ni heter mer än till hälften — jag skulle själv vilja ge er ett namn — låt mig tänka vad ni skall heta! Jo, ni skall heta Eva. —

Med en gest åt kulissen.

Fanfarer.

Sorgmarschen höres.

Där är sorgmarschen igen! — Nu skall jag giva er ålder, ty jag vet ej hur gammal ni är... Hädan efter är ni trettifyra år och således född aderton hundra sextiofyra. — Nu kommer karaktären, ty den känner jag icke heller. Ni får karaktären mycket god, ty er röst klingar som min avlidna moders — med moder menar jag ett abstrakt begrepp moder, uttalat »moder», ty min mor smekte mig aldrig, men jag minns att hon slog mig. Ja, ty ser ni, jag är uppfödd i hat. Hat! Hårt mot hårt! Öga för öga! Se på ärret här i pannan; det är efter en yxa, som fördes av min bror, vars saknade framtand jag slagit ut med en sten. Min faders begravning bevistade jag ej, emedan han lät kasta ut mig från min systers bröllop. Jag är född i oäkta säng under konkursutredning, medan familjen gick i sorgkläder efter en onkels självmord. Nu känner ni familjen. Av sådant träd sådan frukt! Sammanlagt fjorton års straffarbete har jag med nöd undgått och har därför allt skäl att vara tacksam om icke precis glad... mot älvorna.

DAMEN.

Jag hör er så gärna tala, men ni får inte röra vid älvorna; det gör mig så ont, så ont!

DEN OKÄNDE.

Uppriktigt sagt så tror jag inte på dem, men likafullt så återkomma de alltid. Äro icke älvorna osaliga andar, som ej nått försoningen? Jo! Då är jag också ett trollens barn. En gång trodde jag försoningen nära; det var genom en kvinna, men ingen villa var större, ty därmed började det sjunde helvetet.

DAMEN.

Å, så ni talar. Ja, ni är en osalig, men ni skall ej förbliva så.

DEN OKÄNDE.

Ni menar att klockors klang och vigt vatten skulle lugna mig... Jag har försökt, men det blev endast värre. Det blev mig som den onde när han ser korsets tecken. Låt oss tala om er nu!

DAMEN.

Det behövs inte! — Har man någonsin beskyllt er för att missbruka era gåvor?

DEN OKÄNDE.

Man har beskyllt mig för allt. Ingen i min stad var så hatad som jag, ingen så avskydd. Ensam fick jag gå, ensam fick jag komma. Gick jag in på ett offentligt ställe, flyttade man sig fem alnar från min plats. Ville jag hyra rum, var det upptaget. Prästerna lyste bann från predikstolen, lärarne från katedern och föräldrarne i hemmen. En gång ville kyrkorådet taga mina barn ifrån mig. Då förgick jag mig och lyfte näven mot — himlen.

DAMEN.

Varför är ni så hatad?

DEN OKÄNDE.

Vet inte! Jo, jag kunde inte se människorna lida — och så sade jag, och skrev: befria er, jag skall hjälpa. Och så sade jag till den fattige: låt icke den rike suga ut dig! och till kvinnan: låt icke mannen kuva dig! Och så, det var nog det värsta, till barnen: lyd icke era föräldrar, när de äro orättvisa. Följderna: ja, de äro alldeles obegripliga, ty jag fick i ett mot mig både rika och fattiga, män och kvinnor, föräldrar och barn; och därpå kom: sjukdomen med fattigdomen, tiggeriet med vanäran, skilsmässa, processer, landsflykt, ensamhet, och nu sist — tror ni att jag är vansinnig?

DAMEN.

Nej, det tror jag icke...

DEN OKÄNDE.

Då är ni visst den ende, men det är mig desto dyrbarare.

DAMEN reser sig.

Nu måste jag lämna er...

DEN OKÄNDE.

Ni också!

DAMEN.

Men ni får icke sitta kvar här.

DEN OKÄNDE.

Vart skall jag då gå?

DAMEN.

Ni skall gå hem och arbeta.

DEN OKÄNDE.

Jag är ingen arbetare, jag är en diktare.

DAMEN.

Jag ville icke såra er, och ni har rätt: dikten är en gåva som gives, men kan tagas igen. Förverka den icke!

DEN OKÄNDE.

Vart skall ni gå?

DAMEN.

Endast ett ärende...

DEN OKÄNDE.

Är ni religiös?

DAMEN.

Jag är ingenting.

DEN OKÄNDE.

Desto bättre, då skall ni bli någonting. O, jag önskade jag vore er gamle blinde far, som ni ledde på marknader att sjunga, men det olyckliga är, att jag inte kan bli gammal — det är så också med älvornas barn, de växa icke, få bara stort huvud och skrika... Jag önskar jag vore någons hund som jag fick följa, så att jag aldrig vore ensam — litet mat ibland, en spark då och då, en smekning en gång, en piskslänga två gånger —

DAMEN.

Nu måste jag gå! Farväl!

DEN OKÄNDE tankspridd.

Farväl!

Han blir sittande på bänken; tar av hatten, torkar pannan. Därpå ritar han med käppen framför sig.

TIGGAREN

in. Högst besynnerligt utseende; plockar i rännstenen.

DEN OKÄNDE.

Vad plockar tiggaren?

TIGGAREN.

För det första: hur så? Och sedan är jag ingen tiggare — har jag begärt något?

DEN OKÄNDE.

Då ber jag om ursäkt, men det är rätt svårt att bedöma människor efter deras yttre.

TIGGAREN.

Jo, jag vill lova det. Kan ni till exempel gissa vem jag är?

DEN OKÄNDE.

Nej, jag varken kan eller vill; med ett ord, det intresserar mig inte.

TIGGAREN.

Vem vet sådant på förhand; intresset kommer vanligen efteråt, när det är för sent. Virtus post nummos!

DEN OKÄNDE.

Vad! Tiggaren är bekant med romarspråket?

TIGGAREN.

Se där, intresset vaknar. Omne tulit punctum qui miscuit utile dulci. Det är jag som lyckats i allt vad jag företagit, av det skäl att jag aldrig gjort något. Jag skulle vilja kalla mig Polykrates, han med ringen. Vet ni att jag fått allt vad jag velat av livet? Men jag har aldrig velat något, och trött av framgången kastade jag ringen. Nu på äldre dagar ångrar jag mig och söker den i rännstenarne, men som sökandet kan bli långt nog, försmår jag icke, i brist på guldringen, några avlagda cigarrstumpar.

DEN OKÄNDE.

Jag vet inte om tiggaren är satirisk eller om han är mindre sammanhängande.

TIGGAREN.

Se det vet inte jag heller.

DEN OKÄNDE.

Men vet ni vem jag är?

TIGGAREN.

Inte ett spår; och det intresserar mig inte.

DEN OKÄNDE.

Intresset kommer vanligen efteråt... Nej, hör nu på: ni står här och narrar mig ta edra ord i munnen. Det är ju som att söka andras cigarrstumpar. Tvi!

TIGGAREN lyfter hatten.

Och ni vill inte röka efter mig?

DEN OKÄNDE.

Vad är det för ärr ni har i pannan?

TIGGAREN.

Det har jag fått av en nära anhörig.

DEN OKÄNDE.

Nej, nu blir jag rädd. Får jag känna på er om ni är riktig?

Han känner på Tiggarens arm.

Jo, han är riktig! — Vill inte herrn nedlåta sig att mottaga en mindre penninggåva mot löfte att söka Polykrates' ring i en mera avlägsen stadsdel.

Räcker ett mynt. Post nummos virtus... Nej, nu står jag här igen och tuggar. Gå! Gå!

TIGGAREN.

Jag skall gå, men det är alldeles för mycket. Se här ger jag er tillbaka tre fjärdedelar, så äro vi icke skyldiga varann något annat än en vängåva!

DEN OKÄNDE.

Vängåva! Är jag er vän?

TIGGAREN.

Åtminstone är jag er, och när man står ensam i världen, får man icke vara så noga på människor.

DEN OKÄNDE.

Tillåt mig som avsked slänga det lilla ordet hut efter er.

TIGGAREN.

Med nöje, med nöje; men när vi råkas igen skall jag ha ett välkomstord i ordning, som inte skall vara mindre. Går.

DEN OKÄNDE
sätter sig och ritar med käppen.

Det är söndagseftermiddag! Den långa, gråa, trista söndagseftermiddagen, då familjerna ätit surkål och oxstek med råskrapad potatis. Och nu sova de gamle middag; de unga spela schack och röka tobak; tjänarne ha gått i aftonsången och butikerna äro stängda. Å, denna långa mördande eftermiddag, vilans dag, då själen upphör att röra sig, då det är lika omöjligt råka ett bekant ansikte som att komma in på en krog...

DAMEN
åter; har nu en blomma i barmen.

DEN OKÄNDE.

Se där! Det är eget att jag inte kan öppna munnen och säga något utan att strax bli desavouerad.

DAMEN.

Sitter ni kvar här ännu?

DEN OKÄNDE.

Ja, om jag sitter här och skriver i sanden eller annorstädes synes vara likgiltigt, bara jag skriver i sanden.

DAMEN.

Vad skriver ni då? Låt mig få se!

DEN OKÄNDE.

Det står visst Eva, 1864... Nej, trampa inte på det...

DAMEN.

Vad blir då?

DEN OKÄNDE.

En olycka för er, och för mig.

DAMEN.

Och detta vet ni?

DEN OKÄNDE.

Ja! Och jag vet dessutom att den julros ni bär där på bröstet är en Mandragora. Enligt symboliken betyder den elakhet och förtal, men i medicinen har den förr botat galenskap. Vill ni ge mig den?

DAMEN hesiterar.

Som medicin då?

DEN OKÄNDE.

Naturligtvis! — Har ni läst mina skrifter?

DAMEN.

Ni vet ju att jag läst dem, att jag har er att tacka för min uppfostran till frihet och tro på människorätt och människovärde!

DEN OKÄNDE.

Då har ni ej läst de sista böckerna...

DAMEN.

Nej, och om de ej äro lika de första, så vill jag aldrig veta om dem!

DEN OKÄNDE.

Det är väl! Och låt mig få ert löfte att ni aldrig mer öppnar en bok av mig.

DAMEN.

Låt mig tänka efter först! — Ja, det lovar jag!

DEN OKÄNDE.

Väl! Men bryt icke detta löfte! Erinra er Blåskäggs hustru, när nyfikenheten narrade henne att öppna det förbjudna rummet...

DAMEN.

Märker ni hur redan era anspråk äro en Blåskäggs? Och märker ni ej huru ni redan för länge sedan glömt, att jag är gift, att min man är läkare, och att han är er beundrare, så att hans hus står er öppet, när ni önskar vara välkommen?

DEN OKÄNDE.

Jag har gjort allt för att glömma detta, och har så utplånat det ur mitt minne att det upphört äga verklighet för mig.

DAMEN.

Efter så är, vill ni följa mig till mitt hem denna afton?

DEN OKÄNDE.

Nej! Men vill ni följa mig?

DAMEN.

Vart?

DEN OKÄNDE.

Ut i världen, vart som helst. Hem har jag intet, bara en kappsäck; pengar har jag någon gång, men sällan — det är det enda livet envisas att ej vilja ge mig, kanske därför att jag icke begärt det nog starkt.

DAMEN.

Hm!

DEN OKÄNDE.

Nå, vad tänker ni på?

DAMEN.

Jag förvånas över att jag icke blir förnärmad av ert skämt.

DEN OKÄNDE.

Skämt eller allvar, det är ett för mig. — — — Se så! nu börjar orgeln spela; och då öppnas krogen snart.

DAMEN.

Det är sant att ni dricker?

DEN OKÄNDE.

Mycket! Vinet kommer min själ att lämna hyddan, jag flyger ut i rymderna, ser vad ingen anat och hör vad ingen hört...

DAMEN.

Och dagen efter?

DEN OKÄNDE.

Har jag de sköna samvetskvalen; erfar den förlösande känslan av skuld och ånger; njuter av kroppens lidanden under det själen svävar som en rök omkring pannan; det är som mellan liv och död, då anden känner att den lyftat vingarne och kan ta flykt om den ville.

DAMEN.

Följ mig in i kyrkan, endast ett ögonblick; ni skall icke höra någon predikan endast vesperns sköna musik.

DEN OKÄNDE.

Nej, icke i kyrkan! Den gör mig så ont och låter mig känna att jag icke hör dit, att jag är en osalig och att jag aldrig mer kan komma dit in lika litet som jag kan bli barn på nytt.

DAMEN.

Allt detta känner ni redan?

DEN OKÄNDE.

Så långt har jag kommit; och det förefaller mig som om jag låge sönderhackad i Medeas kittel och kokade långkok: antingen går jag till såpsjuderiet eller stiger jag föryngrad upp ur min egen buljong! Allt beror på Medeas skicklighet.

DAMEN.

Detta låter som ett orakelspråk. Få nu se om ni icke kan bli barn på nytt?

DEN OKÄNDE.

Då skulle det börja nu vid vaggan — och den rätte komma igen!

DAMEN.

Just så! — Men vänta mig nu här medan jag går in i Sainte-Elisabeths kapell. Om kaféet vore öppet, skulle jag bedja er mycket vackert: drick inte; men lyckligtvis är det stängt.

DEN OKÄNDE
sätter sig åter och ritar i sanden.

Sex brunklädda BEGRAVNINGSTJÄNARE och GÄSTER in. En bär en fana med timmermännens insignier och brunt sorgflor; en annan en stor bila sirad med granris; en tredje bär ett hyende med en talmansklubba. De stanna utanför kaféet och vänta.

DEN OKÄNDE.

Om förlov, men vem var den döde?

GÄST I.

Det var en timmerman!

Åstadkommer ett ljud såsom av ett urverk.

DEN OKÄNDE.

En riktig timmerman eller en sådan där som sitter i träväggar och knäpper?

GÄST II.

Båda delarne, men mest en som sitter i väggarne och knäpper — vad kallas han nu igen?

DEN OKÄNDE för sig.

Skälm! Nu vill han narra mig att säga dödsuret, men jag skall svara något annat för att retas med honom. Gästen menar en guldsmed?

GÄST II.

Nej, det menar jag inte.

Urets knäppande höres åter.

DEN OKÄNDE.

Är det avsikten att skrämma mig eller gör den döde underverk? I så fall ber jag få upplysa, att jag varken är rädd eller tror på mirakler. Litet sällsamt finner jag i alla fall att gästerna sörja i brunt, varför icke i svart, som är både billigt, vackert och praktiskt?

GÄST III.

För oss i vår enfald är det svart, men om ers nåd befaller, så blir det brunt för honom.

DEN OKÄNDE.

Jag kan icke neka att sällskapet är högst besynnerligt och jag känner en oro som jag helst ville tillskriva gårdagens Mosel-rus. Men om jag säger att det är granris kring bilan, så får jag väl höra att det är — ja vad är det?

GÄST I.

Det är en vinstock.

DEN OKÄNDE.

Jag anade att det icke skulle vara granris. Se så där: nu öppnas krogen — äntligen!

Kaféet öppnas; Den Okände intager ett bord och får vin. Gästerna besätta de lediga borden.

DEN OKÄNDE.

Det var ett glädjelik kan jag se, då gästerna berusa sig efter den heliga handlingen.

GÄST I.

Ja, det var en onyttig människa, som icke kunde ta livet allvarligt.

DEN OKÄNDE.

Och som sannolikt missbrukade starka drycker också?

GÄST II.

Det var vad han gjorde.

GÄST III.

Och så lät han andra föda hustru och barn.

DEN OKÄNDE.

Det var mycket illa gjort. Men det är väl därför han får ett sådant här vackert liktal av sina vänner. — Var god och knuffa inte till mitt bord, när jag dricker.

GÄST I.

När jag dricker är det rätt...

DEN OKÄNDE.

När jag, ja, ty det är en stor skillnad på mig och på er.

GÄSTERNA sorla.

TIGGAREN in.

DEN OKÄNDE.

Se där tiggaren som plockar igen.

TIGGAREN

intager ett bord och beställer vin.

Vin! — Mosel!

VÄRDEN ut med en tavla.

Var så god och gå! Er serveras ingenting, emedan ni icke betalt edra kontributioner. Jaha, här är rådhusrättens beslut och här är ert namn, er ålder och er karaktär.

TIGGAREN.

Omnia serviliter pro dominatione! Jag är en fri man med akademisk bildning, underlåtit betala skatt, emedan jag ej vill bli deputerad. — Mosel!

VÄRDEN.

Och ni skall få fri resa hem till kommunens fattighus, om ni inte går — genast!

DEN OKÄNDE.

Skulle inte herrarne vilja uppgöra den där affären annorstädes. Ni stör ju era gäster.

VÄRDEN.

Jo, men ni skall vittna att det går rätt till...

DEN OKÄNDE.

Nej, jag tycker det hela är ytterst pinsamt, och därför att man icke betala sina utskylder — hm! — kan man väl ha rätt att njuta av livets små fröjder.

VÄRDEN.

Jaså, det är en sådan där, som går omkring och befriar uslingar från deras skyldigheter!

DEN OKÄNDE.

Nej, nu går det för långt! Vet ni att jag är en berömd man?

VÄRDEN och GÄSTERNA skratta.

VÄRDEN.

Beryktad kanske! Hör nu, låt mig se här på tavlan om inte signalementet kanske stämmer: Trettioåtta år, brunt hår, mustascher, blåa ögon; saknar fast anställning; okända inkomster; gift, men förlupit hustru och lämnat barnen; känd för subversiva åsikter

i samhällsfrågorna, och gör intryck av att sakna sinnenas fulla bruk... Stämmer det!

DEN OKÄNDE
reser sig, blek och förkrossad.

O, vad är detta!

VÄRDEN.

Jag tror min själ att det stämde.

TIGGAREN.

Det kanske är han och inte jag.

VÄRDEN.

Det ser så ut! Nu tycker jag herrarne kunna taga varandra under armen och pallra.

TIGGAREN till den okände.

Kom nu så gå vi!

DEN OKÄNDE.

Vi! — Det här börjar se ut som en intrig!

Det ringer uti kyrktornet; solen bryter fram och lyser upp det färgade rosettfönstret över porten, som öppnas och visar det inre av kyrkan; man hör orgelspel och sång Ave Maris Stella.

DAMEN ut ur kyrkan.

Var är ni, vad gör ni? Varför ropade ni på mig igen! Som en barnunge skall ni hänga en fru i kjolarne!

DEN OKÄNDE.

Ja, nu är jag rädd; här händer saker, som ej kunna förklaras på naturlig väg.

DAMEN.

Ni var ju inte rädd för något, ej ens döden.

DEN OKÄNDE.

Nej, icke för döden, men för det — andra! Det okända!

DAMEN.

Hör nu, min vän, giv mig er hand så skall jag leda er till doktorn, ty ni är sjuk! Kom!

DEN OKÄNDE.

Kanske det. Men säg en sak först: är detta en karnaval eller är det som det skall vara?

DAMEN.

Det är nog riktigt med dem...

DEN OKÄNDE.

Men den där tiggarn, det är bestämt en otäck människa. Är det sant att han liknar mig?

DAMEN.

Ja, om ni fortsätter att dricka, blir ni lik honom. Men nu skall ni gå in på posten och hämta ert brev; sedan följer ni mig.

DEN OKÄNDE.

Nej, jag går icke på posten. Brevet innehåller nog bara rättegångshandlingar.

DAMEN.

Men om det icke gjorde det?

DEN OKÄNDE.

Så är det ändock bara elakheter.

DAMEN.

Gör som ni vill; ingen undgår sitt öde. Och i denna stund känner jag som om högre makter hållit rådslag över oss och fattat ett beslut.

DEN OKÄNDE.

Ni också! Vet ni att just nu hörde jag klubban falla, stolarne skjutas från bordet och tjänare sändas ut... Å, denna ångest... Nej, jag följer er icke.

DAMEN.

Säg, vad har ni gjort med mig... därinne i kapellet kunde jag icke finna någon andakt; ett ljus slocknade på altaret och en kall vind drog mig i ansiktet just som jag hörde er ropa på mig.

DEN OKÄNDE.

Jag ropade icke; jag endast längtade efter er...

DAMEN.

Ni är icke det svaga barn ni spelar, era krafter äro oerhörda och jag fruktar er...

DEN OKÄNDE.

När jag är ensam, är jag svag som en paralytiker, men endast jag får fatt i en människa, blir jag stark! Nu vill jag vara stark och därför följer jag er!

DAMEN.

Gör det och kanske ni kan befria mig från varulven!

DEN OKÄNDE.

Är det en varulv?

DAMEN.

Jag kallar honom så...

DEN OKÄNDE.

Gott! Då är jag med; slåss med troll, befria prinsessor, döda varulvar, det är att leva!

DAMEN.

Kom, min befriare!

Hon drar floret ner för ansiktet, kysser honom hastigt på munnen och skyndar ut.

DEN OKÄNDE

står ett ögonblick häpen och bedövad.

Ett högt flerstämmigt ackord av kvinnoröster närmande sig skrik höres inifrån kyrkan. Det upplysta rosettfönstret mörknar hastigt; trädet ovanför bänken ristar sig; begravningsgästerna resa sig från sina platser och se uppåt himmelen, som om de sågo något ovanligt och skräckinjagande.

DEN OKÄNDE

skyndar ut efter Damen.

*

Hos Läkaren.

En gård, instängd av tre huslängor, envånings trähus med tegeltak. Små fönster på alla längorna. Till höger glasdörrar med veranda. Till vänster utanför fönstren en rosenhäck och bikupor. Mitt på gården en vedtrave, i form av en orientalisk kupol; därbredvid en brunn. Ovanför mittellängan uppsticker toppen av ett stort valnötsträd. I högra hörnet grind till trädgården.

Vid brunnen en stor sköldpadda. Till höger nedgång till vinkällaren. En islår och en soptunna. Utanför verandan bord och stolar.

SYSTERN

ut från verandan med ett telegram.

Nu är olyckan kommen över ditt hus, broder!

LÄKAREN.

När var den icke det, min syster?

SYSTERN.

Men denna gång — å! — Ingeborg kommer hem, medförande — gissa!

LÄKAREN.

Vänta ett ögonblick! Jag vet, ty jag har länge anat det, och längtat efter det. Denne författare har jag beundrat, lärt av och önskat känna. Nu kommer han, säger du! Var har Ingeborg fått fatt i honom?

SYSTERN.

Ini staden, vill det synas; i den litterära salongen, sannolikt.

LÄKAREN.

Ofta har jag undrat, om denne man är den samme av liknande namn, som var min kamrat i gymnasium. Jag skulle önska så icke vore, ty den ynglingen hade något ödesdigert över sig, och på en mansålder bör han ha kunnat utveckla sina fatala anlag oerhört.

SYSTERN.

Låt honom icke komma i ditt hus; res bort, förebär ett besök.

LÄKAREN.

Nej, ty man kan icke fly sitt öde...

SYSTERN.

Du, som aldrig böjt dig för något, du kryper för denna chimère, du kallar ödet.

LÄKAREN.

Livet har lärt mig, och jag har satt bort tid och krafter på strider med det oundvikliga.

SYSTERN.

Men varför låter du din hustru flacka omkring att kompromettera sig och dig?

LÄKAREN.

Det vet du! Därför, att när jag löste henne från hennes förlovning, förespeglade jag henne ett liv i

frihet, mot det fängelse hon hade. Och för övrigt skulle jag icke kunna älska henne, om hon lydde mig eller om jag kunde befalla henne.

SYSTERN.

Och så är du vän med din fiende.

LÄKAREN.

Se så, se så!

SYSTERN.

Och så låter du henne draga in i ditt hus med den, som skall förgöra dig. O, om du visste hur gränslöst jag hatar den mannen!

LÄKAREN.

Jag vet, jag vet! Hans sista bok är också avskyvärd, men den röjer även en viss sjuklighet i sinnet.

SYSTERN.

Därför skulle de ha satt in honom på dårhus...

LÄKAREN.

Det är flera som sagt så, men jag kan icke finna att han överskridit gränsen...

SYSTERN.

Därför att du själv är excentrisk och därför att du dagligen har i din närhet en hustru, som är spritt galen.

LÄKAREN.

Jag kan icke neka till, att maniakaliska personer alltid utövat en stark dragningskraft på mig, och originaliteten är åtminstone inte banal...

En ångbåtsvissla höres.

Vad var det! Det var någon som skrek!

SYSTERN.

Du är nervös, min broder; det var endast ångbåten... Men nu bönfaller jag dig: res!

LÄKAREN.

Jag tror jag skulle vilja, men jag är som fastnaglad... Vet du, när jag står här, ser jag hans porträtt därinne i mitt arbetsrum... Och solskenet ger en skugga, som vanställer hela figuren så att han blir lik... det var otäckt. Ser du vem han är lik?

SYSTERN.

Han är lik den onde! — fly!

LÄKAREN.

Kan inte!

SYSTERN.

Men försvara dig åtminstone...

LÄKAREN.

Jag brukar det! Men denna gång kännes det som när ett oväder nalkas. Hur många gånger har jag icke velat flytta, men icke kunnat. Det är som om grunden vore järnmalm och jag en magnetnål... och kommer olyckan, så har jag ej valt den själv... Nu gingo de in genom porten.

SYSTERN.

Jag hörde ingenting!

LÄKAREN.

Men jag, jag hör! Och nu ser jag också! Det är han, min barndoms kamrat. Han begick ett streck i skolan... jag fick skulden och blev straffad. Men han fick öknamnet Cæsar, jag vet ej varför!

SYSTERN.

Och denne man...

LÄKAREN.

Ja, sådant är livet! — Cæsar!

DAMEN in.

God dag, min man; jag har kärt främmande med mig.

LÄKAREN.

Jag hörde det. Må han vara välkommen!

DAMEN.

Han är i gästrummet för att byta krage.

LÄKAREN.

Är du nöjd med din erövring?

DAMEN.

Det är bestämt den olyckligaste människa jag i mitt liv har råkat.

LÄKAREN.

Det är mycket det!

DAMEN.

Ja, ty det räcker drygt till för alla.

LÄKAREN.

Säkert. Men gå du syster och visa honom vägen.

Systern går.

LÄKAREN.

Du har haft en intressant resa?

DAMEN.

Ja, jag har råkat många underliga människor... Har du haft besök?

LÄKAREN.

Nej, salen stod tom i morgse. Det synes gå utför med min praktik.

DAMEN vänligt.

Du stackars man... Hör, skall icke vedtraven snart tas in? Han ligger och tar fukt!

LÄKAREN utan förebråelse i ton.

Jo, visst skulle han det; och bina borde slaktas och frukten i trädgården plockas av, men jag kommer mig icke för något...

DAMEN.

Du är trött, min man!

LÄKAREN.

Trött på alltsammans.

DAMEN utan bitterhet.

Och du har en dålig hustru, som icke kan vara dig till någon hjälp!

LÄKAREN milt.

Du skall icke säga så, när icke jag tänker det.

DAMEN vänd åt verandan.

Nu!

DEN OKÄNDE

yngre klädd än i första scenen; ut från verandan med en tvungen frimodighet; synes igenkänna Läkaren, sjunker ihop och vacklar framåt, men hämtar sig.

LÄKAREN.

Välkommen i mitt hus!

DEN OKÄNDE.

Tack, herr doktor!

LÄKAREN.

Ni kommer med vackert väder, som kunde behövas, ty här har regnat i sex veckor...

DEN OKÄNDE.

Inte sju! Det brukar eljes regna i sju veckor efter sjusovardagens regn... men det är sant, den har ju inte varit än — så dum jag är, hm!

LÄKAREN.

För er, som är van vid stadslivets behag, skall nog detta enkla byliv förefalla enformigt.

DEN OKÄNDE.

Å nej, jag är lika litet hemma här som där... Förlåt en fråga utan propos: Ha vi icke sett varann förut, i ungdomen?

LÄKAREN.

Aldrig.

Damen har satt sig vid bordet och virkar.

DEN OKÄNDE.

Säkert?

LÄKAREN.

Alldeles säkert! Jag har följt er litterära bana från början, och som jag vet min hustru sagt er, med största intresse, så att om vi känt varann förr, skulle jag ha erinrat det, namnet åtminstone. — Emellertid, här ser ni, hur en läkare på landet har det.

DEN OKÄNDE.

Om ni kunde ana, hur en så kallad befriare hade det, vore ni ej hans avundsman.

LÄKAREN.

Jag kan nog ana det, då jag sett huru människorna älska sina bojor. Det kanske skall så vara, efter det är så! .

DEN OKÄNDE lyssnar utåt.

Det är egendomligt: vem är det som spelar i granngården?

LÄKAREN.

Jag vet inte vem det kan vara? Vet du, Ingeborg?

DAMEN.

Nej!

DEN OKÄNDE.

Det är Mendelsohns sorgmarsch, som förföljer mig, och jag vet inte, om jag har den i örat, eller...

LÄKAREN.

Brukar ni ha hörselvillor?

DEN OKÄNDE.

Nej, inte villor, men verkliga återkommande små händelser synas förfölja mig... Hör inte ni också att det spelas?

LÄKAREN och DAMEN.

Jo! Det spelas...

DAMEN.

Och det är Mendelsohn...

LÄKAREN.

Men den är ju också på modet...

DEN OKÄNDE.

Ja, det vet jag, men att den spelar just på rätta stället och i rätta ögonblicket... Reser sig.

LÄKAREN.

För att lugna er skall jag fråga min syster...

Går in på verandan.

DEN OKÄNDE till Damen.

Jag kvävs här! och kommer icke att sova en natt under detta tak. Er man ser ut som en varulv, och ni blir ju som förvandlad till en saltstod i hans närvaro. Här i gården har begåtts mord, här spökar, och jag flyr så fort jag finner en anledning.

LÄKAREN ut.

Jo, det är postfröken, som spelar piano...

DEN OKÄNDE nervöst.

Gott! Då är det som det skall vara! — Det är ett originellt boställe ni har, doktor; allt är så ovanligt. Den där vedstapeln till en början...

LÄKAREN.

Ja, den har åskan slagit ner i två gånger...

DEN OKÄNDE.

Det var otäckt; och ni behåller den kvar ändock?

LÄKAREN.

Ja, just därför, och i år har jag gjort den två alnar högre, men även därför att han ger mig skugga om sommaren. Det är min kurbits... När hösten kommer, går han bort in i vedboden...

DEN OKÄNDE ser sig om.

Och här har ni julrosor... Var har ni fått dem, och som blommar om sommaren... Allting är ju baklänges här...

LÄKAREN.

Jaså, de där... Jo, jag har en patient inackorderad som är litet sinnessjuk...

DEN OKÄNDE.

Här i huset?

LÄKAREN.

Ja, men det är en stillsam natur, som endast grubblar över naturens oändamålsenlighet, och som han tycker det är dumt att Helleborus skall stå och frysa i snön, så lägger han dem i källarn och sätter ut dem på våren.

DEN OKÄNDE.

Har ni en dåre i huset? Det var högst obehagligt!

LÄKAREN.

Ja, men den är så fredlig.

DEN OKÄNDE.

Hur har den blivit dåre då?

LÄKAREN.

Ja, säg det, den som kan. Det kallas ju sinnessjukdom och är sålunda icke ett kroppsligt ont.

DEN OKÄNDE.

En sak: är han här — i närheten?

LÄKAREN.

Dåren? Ja, han går lös i trädgården och ordnar skapelsen, men om hans närvaro plågar er, så ska vi låsa in honom i källaren.

DEN OKÄNDE.

Varför tar man inte livet av sådana där stackare?

LÄKAREN.

Man vet ju aldrig om de äro mogna...

DEN OKÄNDE.

För vad?

LÄKAREN.

För det kommande!

DEN OKÄNDE.

Inte finns det något sånt!

Paus.

LÄKAREN.

Vem vet!

DEN OKÄNDE.

Jag vet icke, men det är hemskt här i gården; kanske ni har lik också?

LÄKAREN.

Ja då! Här i islåren har jag några stumpar, som jag skall skicka upp till styrelsen...

Tar fram ett ben och en arm.

Se här!

DEN OKÄNDE.

Nej, det här är ju som hos riddar Blåskägg.

LÄKAREN vasst.

Vad menar ni med det?

Ger en skarp blick åt Damen.

Tror ni kanske att jag mördar mina fruar, jag?

DEN OKÄNDE.

Å nej, bevars, det syns nog att ni icke gör. — Men det spökar väl här i huset också?

LÄKAREN.

Om det spökar! Fråga frun!

Har dragit sig bakom vedtraven, så att han är osynlig för Damen och Den Okände.

DAMEN till Den Okände.

Ni kan gärna tala högt, ty min man hör illa, men han ser på munnen, vad man säger!

DEN OKÄNDE.

Då skall jag begagna tillfället och säga, att pinsammare halvtimme har jag aldrig upplevat. Här stå vi och prata det mest dumma skräp, endast därför att ingen har mod säga ut sina tankar. Jag led nyss, så att jag tänkte ta fram min kniv och öppna pulsådrorna för att svalka mig, men nu skulle jag ha lust att tala rent språk och spränga honom i luften. Ska vi säga honom mitt i ansiktet, att vi ämna rymma, och att ni har nog av hans fånigheter?

DAMEN.

Om ni talar så där, kommer jag att hata er. Man skall under alla förhållanden uppföra sig anständigt.

DEN OKÄNDE.

Så väl uppfostrad ni är!

LÄKAREN
fram, synlig av de båda andra, som fortsätta samtalet.

DEN OKÄNDE.

Flyr ni med mig, innan sol går ned?

DAMEN.

Min herre...

DEN OKÄNDE.

Säg, varför ni kysste mig i går...

DAMEN.

Min herre...

DEN OKÄNDE.

Tänk, om han hör vad vi säga... Han ser så falsk ut...

LÄKAREN.

Vad skola vi roa vår gäst med?

DAMEN.

Vår gäst har icke stora fordringar på nöjen, ty hans liv har ej förflutit i glädje...

LÄKAREN visslar i en pipa.

DÅREN synes i trädgården; han har en lagerkrans om pannan och är besynnerligt utstyrd.

LÄKAREN.

Cæsar! Kom hit!

DEN OKÄNDE obehagligt berörd.

Heter han Cæsar?

LÄKAREN.

Nej, det är ett öknamn han fått av mig till åminnelse av en skolkamrat...

DEN OKÄNDE orolig.

Vad är detta?

LÄKAREN.

Ja, det är ett ovanligt fall, men jag fick skulden på mig.

DAMEN till Den Okände.

Har ni hört ett barn vara så fördärvat?

DEN OKÄNDE pinad.

DÅREN in.

LÄKAREN.

Kom in och buga dig för den store författaren, Cæsar.

DÅREN.

Är det den store?

DAMEN till Läkaren.

Varför skall du locka hit Dåren, när det plågar vår gäst?

LÄKAREN.

Cæsar får inte vara oartig, ty då blir det av piskan.

DÅREN.

Cæsar är han, men stor är han inte! Ty han vet inte vem som var först, hönan eller ägget. — Men det vet jag.

DEN OKÄNDE till Damen.

Jag går min väg! Har ni lockat mig i ett bakhåll, eller vad skall jag tro? Om ett ögonblick släpper han väl ut bina för att roa mig?

DAMEN.

Hav obegränsat förtroende för mig, hur illa det än ser ut... och tala icke så högt...

DEN OKÄNDE.

Men han lämnar oss aldrig, den förfärlige varulven, aldrig!

LÄKAREN ser på sitt ur.

Förlåt mitt herrskap, men jag måste bort på ett besök en timmes tid. Hoppas ni icke finner väntan för lång.

DEN OKÄNDE.

Jag är van att vänta på det, som aldrig kommer...

LÄKAREN till Dåren.

Cæsar, din lymmel, hitåt! så skall jag stänga in dig i källarn! Går med Dåren.

DEN OKÄNDE till Damen.

Vad är detta? Vem förföljer mig? Ni försäkrar att er man är vänligt stämd mot mig; jag tror det, och likafullt kan han icke öppna sin mun utan att såra mig. Varje hans ord stack mig som en syl... och nu spelas denna sorgmarsch, den spelas verkligen... och där har jag julrosen igen. — Varför går allting igen... lik, och tiggare och dårar och människoöden och barndomsminnen... Kom härifrån, ut; låt mig vara er befriare från detta helvete!

DAMEN.

Det var därför jag förde er hit, och även därför att ingen skulle kunna säga att ni stulit en annans hustru. Men jag måste fråga er en sak: kan jag lita på er?

DEN OKÄNDE.

Menar ni rörande mina känslor...

DAMEN.

Dem tala vi icke om, emedan vi utgått från dem som förutsättning, och de räcka så länge de räcka...

DEN OKÄNDE.

Ni menar det materiella stödet! Jo, jag har stora summor utestående och jag behöver endast skriva eller telegrafera...

DAMEN.

Då litar jag på det! — Nåväl.

Stoppar virkningen i fickan.

Gå nu rätt ut genom grinden där; följ sedan syrénhäcken så finner ni en plankport. Öppna den och ni har stora landsvägen. I nästa by råkar ni mig!

DEN OKÄNDE tvekar.

Plankporten är ej i min smak; jag skulle hellre ha slagits med honom mitt på gården...

DAMEN med en gest.

Fort!

DEN OKÄNDE.

Följ mig hellre!

DAMEN.

Det skall jag också göra! Men då skall jag gå först!

Vänder sig om; kastar en slängkyss åt verandan.

Stackars min varulv!

AKT II.

Ett hotellrum.

DEN OKÄNDE. KYPAREN. DAMEN.

DEN OKÄNDE
med en nattsäck i handen.

Det finns alltså intet annat rum?

KYPAREN.

Absolut intet!

DEN OKÄNDE.

Men jag vill icke bo i detta!

DAMEN.

Då intet annat finns, min vän, och alla andra hotell äro upptagna...

DEN OKÄNDE till kyparen.

Lämna oss!

DAMEN
nersjunker i en stol utan att ha avlagt ytterplagg och hatt.

DEN OKÄNDE.

Har du någon önskan?

DAMEN.

Ja, en: att du dödar mig!

DEN OKÄNDE.

Jag kan förstå det! Utjagade från hotellen emedan vi ej äro gift folk, efterlysta av polisen, hamna vi slutligen i detta hotell, det sista jag av alla ville taga in i, och i detta rum, numro åtta... Det är någon som strider mot mig; det är någon!

DAMEN.

Är det numro åtta?

DEN OKÄNDE.

Du har således o c k s å varit här förut?

DAMEN.

Och du?

DEN OKÄNDE.

Ja!

DAMEN.

Låt oss komma ut härifrån, ut på gatan, i skogen, vart som helst...

DEN OKÄNDE.

Gärna! Men jag är lika trött som du efter denna vilda jakt! Tänk att jag kände hur vår färd drog hitåt: jag gjorde motstånd och strävade åt ett annat håll, men tågen försenades, mankerades, och vi måste hit, och i detta rum. Det är djävulen, jag kallar; men vi ska ta ett livtag till, han och jag!

DAMEN.

Det förekommer mig som om vi aldrig skulle få frid mer här på jorden!

DEN OKÄNDE.

Tänk, vad allt är sig likt, här. Där står den alltid vissnande julrosen... se där är han igen! — Och där hänger Hotell Breuer i Montreux — där har jag också bott...

DAMEN.

Var du på posten?

DEN OKÄNDE.

Jag väntade den frågan. Ja, jag var där, och som svar på fem brev och tre telegram, fanns endast ett telegram: att min förläggare var bortrest på fjorton dagar.

DAMEN.

Då äro vi fullständigt förlorade.

DEN OKÄNDE.

I det närmaste!

DAMEN.

Och om fem minuter kommer kyparen och begär våra pass; så är värden här och ber oss gå.

DEN OKÄNDE.

Och då återstår oss endast en sak...

DAMEN.

Två!

DEN OKÄNDE.

Men det andra är omöjligt.

DAMEN.

Vad är det andra?

DEN OKÄNDE.

Att resa till dina föräldrar på landet.

DAMEN.

Du läser redan mina tankar.

DEN OKÄNDE.

Vi kunna inga hemligheter ha för varandra mer...

DAMEN.

Därför är hela drömmen slut...

DEN OKÄNDE.

Kanske!

DAMEN.

Gå och telegrafera en gång till!

DEN OKÄNDE.

Det borde jag göra, men jag kan icke röra mig ur fläcken: jag tror icke längre på framgången av mina bemödanden — — — någon har paralyserat mig.

DAMEN.

Och mig! — Vi hade beslutat att icke tala om det förflutna och vi släpa det med oss. Se på tapeterna här: ser du porträttet som bildas av blommorna?

DEN OKÄNDE.

Ja, det är han! överallt, överallt! Hur många hundra gånger... Men jag ser någon annan i bordsdukens mönster... Har detta gått naturligt till! Nej, det är bländverk! — Jag väntar bara när som helst få höra min sorgmarsch spelas upp, så vore det fullständigt! Lyss. Där är den!

DAMEN.

Jag hör ingenting!

DEN OKÄNDE.

Då är jag — på vägen!

DAMEN.

Ska vi resa hem?

DEN OKÄNDE.

Det sista, det värsta! — Komma som äventyrare, tiggare, nej, det är omöjligt.

DAMEN.

Det är visserligen — — — nej, det är för mycket! Med skam och vanära, och föra sorg till de gamle... och se dig i en förödmjukande ställning och du mig. Vi skulle aldrig kunna akta varandra mera!

DEN OKÄNDE.

Det vore sant, det vore värre än döden; men tänk dig, jag känner det nalkas som det oundvikliga och jag börjar längta efter det, för att gå igenom det fort, efter som det skall ske.

DAMEN tar fram virkningen.

Men jag har ingen åtrå efter att bli skymfad i din närvaro... och en annan utväg måste finnas. Om vi väl vore gifta... och den saken kan gå fort, ty mitt förra äktenskap är formellt ogiltigt, — enligt det lands lagar där det slöts... Vi behöva endast göra en resa och låta viga oss av samme prästman, som... men detta är förödmjukande för dig...

DEN OKÄNDE.

Det passar i stil med allt det andra... då denna bröllopsresa artar sig till en vallfart eller ett gatlopp...

DAMEN.

Det har du rätt i, och om fem minuter är värden här och driver ut oss! därför och för att få ett slut på dessa förödmjukelser återstår endast att självvilligt svälja den sista... tyst, jag hör steg...

DEN OKÄNDE.

Jag anar den och är beredd... Jag är beredd på allt numera, och när jag icke kan bekämpa den osynlige, skall jag visa hur långt jag kan tåla... Belåna

dina smycken, så löser jag ut dem när förläggaren kommer hem, såvida han icke drunknat under badning eller blivit ihjälslagen vid en tågsammanstötning. Är man äregirig som jag, får man vara beredd på att först av allt offra äran!

DAMEN.

Efter vi sålunda äro ense, tycker du icke det är bättre att vi godvilligt lämna detta rum ... O gud! Nu kommer han! Värden!

DEN OKÄNDE.

Låt oss gå! — — — gatloppet mellan kypare, uppasserskor, borstare och portvakt ... skammens rodnad och vredens blekhet ... skogens djur få dölja sig i sina kulor, men vi skola tvingas utställa vår skam. — Fäll slöjan åtminstone!

DAMEN.

Detta är friheten!

DEN OKÄNDE.

Och detta är befriaren! De gå.

*

Vid havet.

En stuga på en bergklint vid havsstranden. Utanför ett bord med stolar. DEN OKÄNDE och DAMEN ljusklädda, se ungdomligare ut än i förra scenen. Damen virkar.

DEN OKÄNDE.

Tre dagars lycka och lugn vid min hustrus sida, och oron kommer åter.

DAMEN.

Vad fruktar du?

DEN OKÄNDE.

Att detta icke skall räcka länge!

DAMEN.

Varför tror du det?

DEN OKÄNDE.

Jag vet inte; tror att det måste taga slut, hastigt, förfärligt. Det ligger något falskt i själva solskenet och vindstillan, och jag känner att lyckan icke ingår i mitt livsöde.

DAMEN.

Men allt är ju bilagt; föräldrarne ha resignerat, min man har skrivit vänligt och förstående...

DEN OKÄNDE.

Vad hjälper det, vad hjälper det... Ödet spinner sin komplott, jag hör återigen klubban falla och stolarne skjutas från bordet — domen har fallit, men den måtte ha fallit innan jag blev född, ty redan i min barndom började straffet avtjänas... Det finns inte en punkt i mitt liv, som jag kan blicka tillbaka på med glädje...

DAMEN.

Och du, stackars man har fått allt du önskat av livet.

DEN OKÄNDE.

Allt, men glömde tyvärr önska mig guld.

DAMEN.

Nu äro dina tankar där igen.

DEN OKÄNDE.

Är det att undra över?

DAMEN.

Tyst!

DEN OKÄNDE.

Vad virkar du jämt på; som en av parcerna sitter du och drar ditt garn mellan fingrarne... men gör så; det vackraste jag vet är en kvinna lutad över sitt arbete eller sitt barn. Vad virkar du på?

DAMEN.

Det är ingenting, bara ett handarbete...

DEN OKÄNDE.

Det ser ut som ett nät av nerver och knutar där dina tankar fixerades; jag föreställer mig, att din hjärna ser ut så där invändigt...

DAMEN.

Om jag endast ägde hälften av de tankar du vill tillägna mig; men jag har inga alls!

DEN OKÄNDE.

Det är kanske därför jag trives så i ditt sällskap, därför jag finner dig fullkomlig, så, att jag icke mer kan tänka mig tillvaron utan dig! — Nu drog molnet bort! Nu är det hög himmel, vinden är ljum, känn hur den smeks! Detta är att leva; ja, nu lever jag, just nu! och jag känner mitt jag svälla, sträcka ut sig, förtunnas, bli oändligt: jag är över allt, i havet som är mitt blod, i fjällen som äro mitt skelett, i träden, i blommorna; och mitt huvud räcker upp i himlen, jag ser ut över universum som är jag, och jag känner skaparens hela kraft i mig, ty det är jag. Jag skulle vilja ta hela massan i min hand och knåda om den till något fullkomligare, varaktigare, skönare... skulle vilja se allt skapat och alla skapade varelser lyckliga: födas utan smärta, leva utan sorg och dö i stilla glädje! Eva! vill du dö med mig, nu, i detta nu, ty i nästa ögonblick är smärtan åter över oss?

DAMEN.

Nej, jag är icke beredd att dö!

DEN OKÄNDE.

Varför?

DAMEN.

Jag inbillar mig ha något oträttat ännu. Kanske jag icke lidit nog...

DEN OKÄNDE.

Det skulle således vara livets ändamål?

DAMEN.

Det ser så ut! — Men nu ber jag dig vackert om en sak:

DEN OKÄNDE.

Säg!

DAMEN.

Häda icke himmelen som nyss och likna dig icke vid skaparen, ty i sådana ögonblick erinrar du om Cæsar därhemma...

DEN OKÄNDE upprörd.

Om Cæsar! Hur kan du veta... säga det.

DAMEN.

Sade jag något illa, så var det ej menat! En dumhet undföll mig, då jag brukade ordet därhemma ... förlåt det!

DEN OKÄNDE.

Menar du ingenting annat än hädelserna, som skulle likna mig och — Cæsar?

DAMEN.

Ingenting alls!

DEN OKÄNDE.

Det är sällsamt, jag tror vad du säger och att du icke vill såra mig, och likafullt sårar du mig, du som alla andra med vilka jag kommer i beröring. Vad är det?

DAMEN.

Det är att du är överdrivet sårbar.

DEN OKÄNDE.

Nu är du där igen! Menar du att jag äger hemliga sårbara punkter?

DAMEN.

Nej, vid Gud jag det menade! — O, nu äro tvedräktens och misstänksamhetens andar mellan oss! Driv bort dem, i tid!

DEN OKÄNDE.

Du skall icke säga att jag hädar, då jag uttalar den gamla kända: Se vi äro gudar!

DAMEN.

O, om så är, varför kan du icke hjälpa dig själv, hjälpa oss?

DEN OKÄNDE.

Kan jag icke? Vänta blott; vi ha icke sett mer än början än.

DAMEN.

Skall slutet bli därefter, så bevare oss himlen!

DEN OKÄNDE.

Jag vet vad du fruktar; och jag hade ämnat dröja med en glad överraskning, men nu vill jag icke plåga dig längre.

Han framtager ett rekommenderat, oöppnat brev.

Se här...

DAMEN.

Pengarne ha kommit!

DEN OKÄNDE.

Denna morgon! Ho kan mig nu fördärva?

DAMEN.

Säg icke så, du vet nog, vem som kan fördärva oss!

DEN OKÄNDE.

Vem skulle det vara?

DAMEN.

Han som straffar människors övermod!

DEN OKÄNDE.

Och mod! i synnerhet mod! Detta var min Akilleshäl, och allt har jag burit utom denna fatala penningnöd, som ständigt råkade mig på rätta stället!

DAMEN.

Förlåt en fråga, men hur mycket har du bekommit?

DEN OKÄNDE.

Jag vet icke, ty jag har inte öppnat brevet än, men jag vet ungefär, vad jag har att vänta! Låt mig nu se i alla fall. Öppnar brevet. Vad är detta? Inga pengar, endast en conto-curant som upplyser att jag intet har att fordra! Står detta rätt till?

DAMEN.

Jag börjar tro det är som du säger!

DEN OKÄNDE.

Att jag är fördömd, ja! Men jag tar förbannelsen med två finger och slungar den åter på den ädelmodige givaren!... — Han kastar brevet uppåt. — åtföljd av min förbannelse!

DAMEN.

Icke så! jag fruktar dig!

DEN OKÄNDE.

Frukta du, men förakta mig skall du icke. Nu är handsken kastad, och nu skall du se nappatag mellan storfolk!

Han öppnar rock och väst och kastar en hotande blick uppåt.

Kom! Slå mig med din åska, om du vågar! Skräm mig med din storm, om du kan!

DAMEN.

Nej, nej! icke så!

DEN OKÄNDE.

Jo så! Så! Vem dristar störa mig uti min kärleks dröm? Vem rycker bägarn från min mun och kvinnan ut ur mina armar? Avundsjuke, gudar eller djävlar! Små borgargudar som parera klingans stöt med nålstygn bakifrån; som icke möta på terrängen; men svara med en obetalad räkning, köksvägen för att chikanera herren inför drängarne. Ej stöta, hugga blankt, men spotta ner och skria... fy! Makter, väldigheter, herradömen, fy!

DAMEN.

Må himlen aldrig straffa dig...

DEN OKÄNDE.

Himlen är lika blå och stum, havet lika blått och dumt... Tyst, jag hör en dikt komma... jag kallar det så när ett motiv börjar gro i min hjärna... men jag hör rytmen först... denna gång är det som hästtrav, och sporrklang och vapenrassel... men det är ett fladder också som när det snärtar i ett segel: det är fanorna...

DAMEN.

Nej, det är vinden, du hör det susar i trädet...

DEN OKÄNDE.

Tyst! — nu rida de över en bro, men det är en träbro och intet vatten i floden, bara kiselstenar... vänta! Nu hör jag man läser en rosenkrans, män och kvinnor; änglahälsningen; men nu ser jag, vet du var? — på din virkning — ett stort kök, vitt, väggarne äro kalkade; det är tre små djupa fönster med galler, och blommor; i vänstra hörnet är spiseln; i högra matbordet med bänkar av furu; och över bordet i hörnet sitter ett svart krucifix; under brinner en lampa... men taket är av sotbruna bjälkar!... och på väggarne hänga mistlar, något torkade...

DAMEN förskräckt.

Var ser du allt detta? Var?

DEN OKÄNDE.

På din virkning...

DAMEN.

Ser du några människor där?

DEN OKÄNDE.

Jag ser en gammal, mycket gammal herre som sitter vid köksbordet... över en jaktväska... men han har händerna knäppta till bön... och på golvet ligger på knä en äldre dam... nu hör jag åter såsom från ute, utanför på någon veranda, änglahälsningen... men de båda inne i köket se ut som de vore av vitt vax eller honing... och ett flor ligger över det hela. — — — Nej, det här är ingen dikt! Vaknar upp. Detta är något annat!

DAMEN.

Det är verkligheten! Det var köket hemma hos mina föräldrar, där du aldrig varit; den gamle mannen var min morfar, forstmästaren, och kvinnan var min mor, som bad — för oss! Klockan är sex och då läses rosenkransen av tjänarne ute på svalen...

DEN OKÄNDE.

Det var obehagligt! Börjar jag bli framsynt också! — Men det var skönt; ett sådant rum, snövitt, med mistel och blommor... men varför gör man bön för oss?

DAMEN.

Ja, varför? Ha vi handlat orätt?

DEN OKÄNDE.

Vad är orätt?

DAMEN.

Jag har visserligen läst att det icke finns, men likafullt... Jag längtar så gränslöst till min mor; min far icke, ty han har förskjutit mig, liksom han försköt min mor —

DEN OKÄNDE.

Varför övergav han din mor?

DAMEN.

Vem vet sådant? Barnen aldraminst. Men, låt oss resa hem, o, jag längtar så...

DEN OKÄNDE.

Lejonkulor och ormgropar; en mer eller mindre gör intet. För din skull vill jag göra't, men ej som en förlorad son, nej du skall se att jag för din skull kan gå igenom eld och vatten...

DAMEN.

Det vet du icke...

DEN OKÄNDE.

Men jag brukar ana...

DAMEN.

Anar du också att vägen är mycket svår, ty de gamle bo i bergen där ingen vagn kommer fram.

DEN OKÄNDE.

Detta låter sagolikt, men jag tycker mig ha läst eller drömt något sådant — — —

DAMEN.

Det är möjligt, men allt vad du kommer att se är helt naturligt, litet ovanligt kanske, men även människorna äro icke vanliga — — — Är du beredd att följa mig?

DEN OKÄNDE.

Fullkomligt beredd — på allt!

DAMEN.

kysser hans panna och tecknar ett korstecken, enkelt, blygt och utan åthävor.

Kom!

*

På landsvägen.

Ett landskap med kullar; ett kapell längst bort till höger på en höjd. Landsvägen med fruktträd på sidorna slingrar sig fram åt fonden; mellan träden synas kalvarier, små expiationskapell, minneskors över olyckshändelser. I förgrunden en vägvisare med en anslagstavla: »Tiggeri förbjudet i denna kommun». DEN OKÄNDE. DAMEN.

DAMEN.

Du är trött, min stackars man.

DEN OKÄNDE.

Det vill jag icke neka; men att jag är hungrig därför att pengarne tagit slut, det förnedrar mig. Aldrig hade jag trott detta skulle hända mig!

DAMEN.

Det förefaller verkligen som om vi måste vara beredda på allt, ty jag tror vi äro fallna i onåd. Vet du att min känga har spruckit — jag är färdig att gråta, då vi på detta sättet måste komma fram och se ut som tiggare.

DEN OKÄNDE pekar på vägvisaren.

Och tiggeri är förbjudet i kommunen. Varför skall det just stå skrivet där med stora bokstäver?

DAMEN.

Det har alltid stått där, så länge jag minns. Tänk dig, jag har icke varit här sedan min barndom; då tyckte jag vägen var så kort, kullarne där voro icke så höga; träden voro mindre, och man hörde fåglar sjunga, tyckte jag.

DEN OKÄNDE.

Fåglarne sjöngo hela året om för dig — ack, du barn! Numera sjunga de endast om våren — och det lider till hösten nu! Men då dansade du fram denna ändlösa kalvarieväg, plockade blommor vid korsens fot — — —

Man hör långt i fjärran ett valdhorn.

Vad är det?

DAMEN.

O, jag vet det; det är morfar som kommer från jakten. Den gode, den gode gamle! Låt oss gå att vi hinna fram innan det kvällar.

DEN OKÄNDE.

Är det långt kvar?

DAMEN.

Icke långt; vi ha endast bergen och så floden.

DEN OKÄNDE.

Det är älven jag hör då?

DAMEN.

Ja, det är det stora vattnet därinvid jag föddes och uppföddes. Aderton år var jag, innan jag kom över på denna strand för att få se vad som blånade i fjärran — nu har jag sett det.

DEN OKÄNDE.

Du gråter!

DAMEN.

O, den gode gamle; när jag skulle i båten sade han: där ligger världen, barn; när du sett nog så kom tillbaka till dina berg; bergen gömma!

Ja, jag har sett nog! nog!

DEN OKÄNDE.

Låt oss gå! Vägen är lång, och det börjar skymma.

De taga upp sina resplagg och gå.

*

Vid hålvägen.

Trång ingång till en hålväg mellan branta bergstalp med granskog.

I förgrunden ett skjul; mot dess port står en kvast och på dess skaft hänger ett bockhorn. På vänstra sidan en smedja vars port står öppen och utsläpper ett rött sken. Till höger mjölkvarn.

I fonden hålvägen med kvarnbäck och spång. Klippsprången bilda jätteprofiler.

Vid ridåns uppgång står SMEDEN i smedjans dörr och MJÖLNERSKAN i kvarndörren. När Damen inträder göra de en åtbörd åt varandra och försvinna var och en åt sitt håll. Damen och Den Okände ha sönderrivna kläder.

DAMEN in; går emot smedjan.

DEN OKÄNDE in.

De gömde sig, för oss sannolikt.

DAMEN.

Det tror jag icke!

DEN OKÄNDE.

Vilken sällsam natur här; och hur allt sammankommit för att väcka oro. Varför står kvasten och smörjehornet där? Sannolikt därför att det är deras vanliga plats, men likafullt ledas mina tankar på häxan... Varför är smedjan svart och kvarnen vit? Därför att den ena är sotig och den andra mjölig, och lika fullt när jag nyss såg den svarta smeden stå i sitt eldsken mitt emot den vita mjölnerskan, så tänkte jag på en gammal dikt... Men ser du jättarne däruppe... nej, nu blir det outhärdligt... ser du inte din varulv, som jag räddade dig ifrån... Det är ju hans profil... se: där!

DAMEN.

Ja, det är så, men det är ju klippan...

DEN OKÄNDE.

Det är klippan, men det är likafullt h a n!

DAMEN.

Låt mig slippa säga varför vi se honom!

DEN OKÄNDE.

Du menar — samvetet, som slår upp, när man är hungrig och trött, men går över, när man är mätt och utvilad... Är det icke som förbannat att man skall komma fram som uslingar... ser du att vi äro sönderrivna också efter bergvandringen mellan hagtornsbuskarne... jag tror att någon bekämpar mig...

DAMEN.

Varför har du utmanat?

DEN OKÄNDE.

Därför att jag vill öppen strid och icke slåss med obetalda räkningar och tomma portemonnäer. Men även om så vore: här är min sista slant; må Näcken ta den, om han finns!

Han kastar ett mynt ut i bäcken.

DAMEN.

Ve oss! Vi skulle haft den till båtpengar för överfarten; nu måste vi göra vårt inträde i hemmet med att tala om pengar...

DEN OKÄNDE.

När fingo vi tala om annat...

DAMEN.

Det är nog därför att du har behandlat penningen med förakt...

DEN OKÄNDE.

Liksom allt annat...

DAMEN.

Men allt är icke föraktligt; det finns gott...

DEN OKÄNDE.

Det har jag aldrig märkt...

DAMEN.

Följ mig och du skall se...

DEN OKÄNDE.

Jag skall följa dig...

Tvekar när han skall passera smedjan.

DAMEN som gått förut.

Är du rädd för elden?

DEN OKÄNDE.

Nej; men...

Valdhornet höres i fjärran. Han störtar förbi smedjan efter henne.

*

I köket.

Ett stort kök med vitkalkade väggar; tre fönster i högra hörnet så att två äro i fonden, ett i högra väggen; fönstren äro små och med djupa nischer i vilka stå blomkrukor; taket sotbrunt med bjälkarne synliga; i vänstra hörnet stor spis med koppar-, malm-, järn- och tennkärl samt träkannor. I högra hörnet krucifix med lampa. Därunder ett fyrkantigt bord med bänkar utåt väggen.

Mistlar hänga här och var. Dörr i fonden. Utanför synes fattighuset och genom fondfönstren kyrkan.

Vid spisen bädd för hundar, och tiggarnes bord.

DEN GAMLE sitter vid bordet under krucifixet med händerna knäppta; framför honom jaktväskan. Han är en åttioåring, kraftigt byggd med vitt hår och helskägg, klädd som forstmästare.

MODREN på knä mitt på golvet; gråhårig, emot femtio år, klädd i svart och vitt.

Utifrån höres tydligt av män, kvinnor och barn i korus det sista av änglahälsningen: »Heliga Maria, Guds Moder, bed för oss arme syndare, nu och i vår dödsstund. Amen.»

DEN GAMLE och MODREN.

Amen!

MODREN.

Nu skall jag berätta dig, far; folket har sett två strykare vid floden; de voro sönderrivna, smutsiga och hade varit i vattnet; och när de skulle betala båtkarlen ägde de icke en slant. Nu sitta de i färjstugan och torka sina kläder.

DEN GAMLE.

Må de sitta!

MODREN.

Förvägra icke ditt hus bettlaren; det kan vara en ängel!

DEN GAMLE.

Det är sant! — Låt dem komma!

MODREN.

Jag sätter fram mat här på tiggarnes bord, om det ej stör dig.

DEN GAMLE.

Inte alls!

MODREN.

Skall jag ge dem av cidern?

DEN GAMLE.

Giv dem. — Du kan låta göra eld i spisen också, efter som de äro frusna.

MODREN.

Det är litet sent att göra upp eld, men, om du så önskar, far...

DEN GAMLE
ser ut genom fönstret.

Åjo, gör det...

MODREN.

Vad ser du på, far?

DEN GAMLE.

Jag ser på älven som stigit... och så undrar jag som jag undrat i sjuttiofem år — när skall jag nå havet...

MODREN.

Du är sorgsen i afton, far?

DEN GAMLE.

... et introibo ad altare Dei: ad Deum qui laetificat juventutem meam. — Ja, jag är sorgsen... Deus, Deus meus: quare tristis es anima mea, et quare conturbas me.

MODREN.

Spera in Deo...

PIGAN

in; gör ett tecken åt Modren som nalkas henne. De viska; Pigan går.

DEN GAMLE.

Jag hörde vad ni sade! — Min Gud, även detta måste jag bära!

MODREN.

Du behöver icke råka dem, du kan gå upp till dig.

DEN GAMLE.

Nej, jag skall taga det som en penitens. — Men varför komma de på detta sätt, som strykare?

MODREN.

De ha sannolikt gått vilse och råkat ut för missöden... Tror du att...

DEN GAMLE.

Men att hon för sin — — — man med sig hit; det är oblygt...

MODREN.

Du känner ju Ingeborgs sällsamma natur, som finner allt vad hon gör passande, att icke säga rätt; har du någonsin sett henne blygas för en handling, eller lida av en tillrättavisning! Aldrig har jag; men hon är ändock icke oblyg, tvärtom, och allt vad hon företar, det må vara aldrig så smaklöst, klär henne.

DEN GAMLE.

Det har också förvånat mig, att man icke kan bli ond på henne... hon känner sig alltid oansvarig, tar icke åt sig ens en skymf; det är som om hon vore självlös, eller vore två personer, av vilka den ena gör idel ont, och den andra ger absolutionen... Men denna man! Det finns ingen jag avskytt på avstånd som honom. Han ser bara ondska överallt, och det finns ingen jag hört så mycket ont om som honom.

MODREN.

Det du säger är riktigt, far, men det är ju möjligt att Ingeborg har någon uppgift i denna mans liv och han i hennes. Kanske de skola plåga varandra fram till försoningen...

DEN GAMLE.

Må vara som du säger, men det är mig likafullt emot att vara medhjälpare i ett företag som synes mig skamlöst... Och denna man, under mitt tak? Men jag får ta det! liksom allt annat! jag förtjänat!

MODREN.

I Guds namn då!

DAMEN och DEN OKÄNDE in.

MODREN.

Varen välkomna!

DAMEN.

Tack, mor!

Går mot Den Gamle.

DEN GAMLE
reser sig och betraktar Den Okände.

DAMEN.

Guds fred, morfar! Detta är min make! Räck honom din hand.

DEN GAMLE.

Jag vill se på honom först.

Nalkas Den Okände, lägger händerna på hans axlar och ser honom i ögonen.

Med vilka avsikter inträder ni i detta hus?

DEN OKÄNDE enkelt.

Med inga andra än att göra min hustru sällskap, och på hennes enträgna begäran.

DEN GAMLE.

Om det är sant, var välkommen! Jag har ett långt och mycket stormigt liv bakom mig, har i ensamheten slutligen funnit en viss frid: jag ber er icke störa den!

DEN OKÄNDE.

Jag kommer icke för att begära någon tjänst, och jag skall icke ta något med mig, när jag går!

DEN GAMLE.

Det svaret misshagar mig, ty vi behöva varandra alla, kanske även jag er; sådant vet man icke, unge man.

DAMEN.

Morfar!

DEN GAMLE.

Ja, barn! Lycka önskar jag dig icke, ty den finns icke, men kraft att bära ditt öde, önskar jag. — Nu lämnar jag er på en stund! Din mor sörjer om er! Går.

DAMEN till Modren.

Har du dukat åt oss, mor?

MODREN.

Du menar på bettlarbordet? Nej, det var ett missförstånd, kan du väl tänka.

DAMEN.

Ja, vi se ju visserligen eländiga ut efter att ha gått vilse genom bergen, och hade icke morfar signalerat i sitt jakthorn...

MODREN.

Morfar har för länge sedan slutat gå på jakt.

DAMEN.

Då var det någon annan som blåste... men hör, mor, nu går jag på rosenkammaren och ställer i ordning...

MODREN.

Gå du, barn, jag kommer efter...

DAMEN

vill säga något, men kommer sig ej för; går.

DEN OKÄNDE till Modren.

Jag har sett detta rum förr...

MODREN.

Och jag har sett er förr; jag har nästan väntat er...

DEN OKÄNDE.

Som man väntar en olycka?

MODREN.

Varför säger ni det?

DEN OKÄNDE.

Därför att jag brukar föra förödelse med mig; men som jag någonstans måste vara, och jag ändock icke kan ändra mitt öde, har jag inga skrupler...

MODREN.

I detta fallet är ni lik min dotter — — — hon har aldrig betänkligheter och aldrig samvete.

DEN OKÄNDE.

Huru?

MODREN.

Ni trodde jag menade något ont; men jag kan väl icke stå och tala illa om mitt barn. Det var endast under förutsättning att ni också kände hennes karaktär, som jag gjorde jämförelsen.

DEN OKÄNDE.

Jag har icke märkt de egenskaper ni tillerkänner Eva...

MODREN.

Varför kallar ni Ingeborg Eva?

DEN OKÄNDE.

Med att ge henne ett namn av min egen uppfinning gjorde jag henne till min, liksom jag ämnar skapa om henne efter mitt sinne...

MODREN.

Er till en avbild! Ler. Jag har hört att trollkarlarne på landet bruka skära en skråpuk av den de

vilja förhäxa; och så döpa de den med dens namn som de ämna förgöra. Det är så ni räknat ut att i er självgjorda Eva fördärva hela hennes släkte.

DEN OKÄNDE
ser förvånad på Modren.

Det var satan! Förlåt, ni är min svärmor, men ni är även religiös: hur kan ni föda sådana tankar?

MODREN.

Det är edra.

DEN OKÄNDE.

Nu börjar det bli intressant! Jag trodde mig komma till en idyll i skogsensamheten och jag råkar in i ett häxkök.

MODREN.

Icke fullt så, men ni glömde, eller visste icke att jag var en kvinna, som en man skymfligt övergivit, och att ni var en man, som nesligt övergivit en kvinna.

DEN OKÄNDE.

Det var rent språk; och nu vet jag var jag är hemma.

MODREN.

Och nu vill jag veta var jag är hemma: kan ni föda två familjer?

DEN OKÄNDE.

Ja, om allt går väl.

MODREN.

Allt går icke väl och efter önskan i livet, och pengar kunna förloras.

DEN OKÄNDE.

Men min talang är ett kapital, som ej kan förloras...

MODREN.

Det var märkvärdigt, har man ej sett de största talanger småningom eller helt hastigt upphöra?

DEN OKÄNDE.

Aldrig har jag råkat en människa som så kan beröva en modet...

MODREN.

Övermodet skall reduceras! Er sista bok var en avtyning...

DEN OKÄNDE.

Ni har läst den också...

MODREN.

Ja, och därför känner jag alla era hemligheter. Sök därför ej spela inför mig, och det skall gå er väl. — Nu en bagatell, som sprider en ledsam dager på huset: varför har ni icke betalt båtkarlen?

DEN OKÄNDE.

Se där min Akilleshäl. — Jo, jag kastade bort min sista slant... Men kan man tala om annat än pengar i detta hus?

MODREN.

Jo, det kan man; men i detta hus har man den vanan att först uppfylla sina plikter och sedan roa sig. Ni har således kommit hit till fots av brist på pengar.

DEN OKÄNDE.

Ja-a!

MODREN ler.

Och kanske inte har ätit något heller?

DEN OKÄNDE.

Ne-ej.

MODREN.

Hör nu: ni är ju en pojke, en lättsinnig slyngel...

DEN OKÄNDE.

Jag har upplevat mycket i min dar, men i en belägenhet som denna har jag aldrig befunnit mig...

MODREN.

Jag tycker det nästan är synd om er; jag skulle vara böjd att skratta åt er ömklighet om jag ej visste att ni får gråta, och flera med er. — Och nu när ni fått er vilja fram, håll fast vid henne som älskar er, ty överger ni henne, ja då skall ni icke le mer, och ni skall hastigt glömma vad lycka var.

DEN OKÄNDE.

Är det ett hot?

MODREN.

Nej, en varning; — Gå nu och ät kväll.

DEN OKÄNDE
antyder tiggarens bord.

Vid det där bordet?

MODREN.

Denna gemenhet är edert skämt, men kan möjligen bli allvar. Sådant har man sett förr.

DEN OKÄNDE.

Snart tror jag verkligen att det värsta är möjligt — ty detta är det värsta jag upplevat.

MODREN.

Å nej! Det kan bli värre! Vänta bara!

DEN OKÄNDE nedstämd.

Ja, nu väntar jag mig allt! Går.

MODREN
ensam, därpå Den Gamle.

DEN GAMLE.

Nå; det var ingen ängel!

MODREN.

Åtminstone ingen från ljuset!

DEN GAMLE.

Vad du säger! — Du vet ju att folket här är särdeles vidskepligt; nå, när jag kommer ned till floden, får jag höra ett samtal. En säger att hans häst skyggat för »honom»; en annan att hans hundar rusat, så att han måst binda upp dem; färjkarlen försäkrade att båten lättade, när »han» steg i den. Det där är ju skrock men... men...

MODREN.

Men?

DEN GAMLE.

Ja, det var bara en skata som gick in genom fönstret, det stängda fönstret, genom glasrutan i deras rum. Men jag kanske såg vilse!

MODREN.

Sannolikt; men varför ser man vilse ibland och på rätta stället....

DEN GAMLE.

Endast närvaron av denne man gör mig sjuk, och jag får håll i bröstet, när han ser på mig.

MODREN.

Vi måste söka få honom bort... men jag är nästan viss han trivs här icke länge.

DEN GAMLE.

Jag tänker också han inte blir gammal här!... Ser du, jag fick ett brev i kväll som varnar mig för denne man, bland annat därför att rättstjänare söka honom...

MODREN.

Rättstjänare här i ditt hus!

DEN GAMLE.

Ja, penningsaker! Men, nu ber jag dig... Gästfrihetens lagar, även mot tiggaren, även mot fienden, äro heliga. Låt honom i ro några dagar tills han hämtat sig efter denna vilda jakt! Du ser ju huru Försynen fått fatt i honom, och hans själ skall malas i gröpkvarnen, innan han går i sikten.

MODREN.

Jag har redan känt en omotståndlig kallelse att vara Försynens redskap i detta fall...

DEN GAMLE.

Men skilj noga på din hämndkänsla och din kallelse...

MODREN.

Jag skall försöka! Om det är möjligt.

DEN GAMLE.

God natt, nu!

MODREN.

Tror du att Ingeborg läst hans sista bok?

DEN GAMLE.

Därom har jag ingen tro! Sannolikt syns det mig ej, ty hur skulle hon kunna fästa sig vid en man, som hyser sådana meningar?

MODREN.

Det är rätt! Hon har icke läst den! Men nu skall hon få läsa den!

AKT III.

I rosenkammaren.

Ett enkelt, men hemtrevligt möblerat rum hos forstmästaren. Väggarne äro kalkstrukna, men i rosenrött, gardiner av rosenröd, tunn musslin. I de små fönstren med galler stå blommor. Skrivbord och bokhylla till höger. Till vänster en ottoman med rosenröda gardiner över, i baldakinform. Stolar, bord i gammaltysk stil.

Dörr i fonden; utanför landskap och fattighus, en mörk, ruskig byggnad med svarta fönsterhålor utan gardiner. Solen skiner starkt.

DAMEN sitter och virkar i ottomanen.

MODREN står med en bok i röda pärmar i handen.

MODREN.

Du vill icke läsa din makes egen bok?

DAMEN.

Nej, icke den boken, emedan jag lovat honom att icke göra det.

MODREN.

Du vill icke lära känna den man, åt vilken du anförtrott ditt öde?

DAMEN.

Nej, vad skall det tjäna till? Vi ha det så bra vi önska.

MODREN.

Du har icke stora fordringar på livet.

DAMEN.

Varför skulle jag ha det; fordringarna uppfyllas ju inte.

MODREN.

Jag vet inte om du är född med all världens visdom, eller om du bara är enfaldig.

DAMEN.

Jag vet ingenting heller om mig själv.

MODREN.

Bara solen skiner och du har mat för dagen så är du nöjd.

DAMEN.

Ja! Och när solen inte skiner, så tänker jag: det skall väl så vara!

MODREN.

För att tala om annat: vet du att din make är ansatt av rättstjänare för penningsaker?

DAMEN.

Ja, det vet jag; men det är ju alla poeter!

MODREN.

Kan du säga mig om din man är en dåre eller en skälm?

DAMEN.

Nej, vet du... mor; han är väl ingendera. Något ovanlig är han, och vad som är litet tråkigt är det, att jag aldrig kan säga något, som han inte hört förut. Detta gör att vi tala väl litet, men han är glad bara jag är i hans närhet, och jag med!

MODREN.

Så! Ni han redan råkat i dödvattnet; då han I inte långt till forsen. Men tror du inte att I skolen få något att tala om när du läst vad han skrivit?

DAMEN.

Kanske! Du kan ju lämna boken där...

MODREN.

Tag den själv och göm den! Det skall bli honom en överraskning, när du kan citera något ur hans mästerverk.

DAMEN
gömmer boken i sin ficka.

Just nu kommer han! Det är som om han kände på långa avstånd, när man talar om honom.

MODREN.

Om han också kunde känna, när andra lida för hans skull; på långa avstånd. Går.

DAMEN
ensam ett ögonblick; läser på måfå i boken; synes häpen; gömmer boken i fickan.

DEN OKÄNDE in.

Din mor var här; ni talte naturligtvis om mig; jag tycker ännu jag hör dallringarne av hennes onda ord, jag känner hur de snärta luften och ser hur de förmörka solstrålarne; jag tror mig kunna märka intrycket av hennes kropp i denna luft, som står där i rummet; och hon lämnar en lukt efter sig som en ihjälslagen orm.

DAMEN.

Å, vad du är nervös i dag!

DEN OKÄNDE.

Förfärligt! Det är någon klåpare som spänt om mina nerver på ostämt, och nu spelar han med en tagelstråke, så det gnäller som ett rapphönslock... det vet du inte vad det är... Men här är någon, som är starkare än jag; någon som går med en strålkastare och siktar mig var jag finns. Hör nu, brukar man trolldom här på orten?

DAMEN.

Vänd icke ryggen åt solskenet; se på det vackra landskapet, och du blir lugnare.

DEN OKÄNDE.

Nej, jag kan icke se fattighuset därborta, som tyckes vara byggt där enkom för min skull. Och så står där alltid en galen kvinna och vinkar hitåt.

DAMEN.

Tycker du att man behandlar dig illa här?

DEN OKÄNDE.

På ett vis, nej, men man stoppar i mig läckerheter, som om jag skulle läggas på till slakt, och ändock smakar mig ingenting, ty det är ej väl unnat, och jag känner hatet som en iskällare, när den strålar köld. Kan du tänka dig, att jag tycker det blåser kallt överallt, fastän det är vindstilla och orimligt hett. Och så hör jag den välsignade kvarnen...

DAMEN.

Ja, men det mals inte nu...

DEN OKÄNDE.

Jo, det mal, det mal...

DAMEN.

Hör du, man, här finns intet hat, på sin höjd medlidande...

DEN OKÄNDE.

Och så något annat... Varför korsar man sig, när jag kommer på landsvägen?

DAMEN.

Det betyder endast att folket brukar gå och läsa tysta böner! — Men du har fått ett oangenämt brev på morgonen.

DEN OKÄNDE.

Ja, och ett sådant att håret reste sig på huvudet, och att jag ville spotta ödet i ansiktet. Tänk, jag har medel utestående, men kan icke få ut dem; nu sökes jag på rättsväg av — mina barns förmyndare för uteblivna alimentationsbidrag. Har du någonsin sett en människa i en sådan vanärande belägenhet? Och ändock är jag utan skuld. Jag kan göra rätt för mig, vill göra rätt för mig, men får icke. Har jag skulden då? Nej, men skammen. Detta går icke naturligt till. Detta är djävulen!

DAMEN.

Men varför?

DEN OKÄNDE.

Pang! Där är varför! Varför föddes man hit som en okunnig varelse, okunnig om lagar, seder, konvenans, som man av okunnighet bryter emot och blir piskad därför? Varför blir man yngling med alla ädla avsikter, som man vill förverkliga, och så varför drives man in i all uselhet, som man avskyr? Varför, varför?

DAMEN
som oförmärkt läst i boken, tankspridd.

Det har väl någon avsikt, fastän vi ej kunna utleta den.

DEN OKÄNDE.

Om det skall vara att göra en ödmjuk, som säges, då är det en dålig metod, ty jag blir bara högfärdigare... Eva!

DAMEN.

Du får icke kalla mig så!

DEN OKÄNDE spritter till.

Varför det?

DAMEN.

Det är mig oangenämt, såsom det skulle vara dig om jag kallade dig Cæsar...

DEN OKÄNDE.

Äro vi nu där?

DAMEN.

Var? Vad?

DEN OKÄNDE.

Hade du någon dold avsikt med det där namnet?

DAMEN.

Cæsar? Nej, det hade jag ej, men nu håller jag på att få en upplysning.

DEN OKÄNDE.

Gott; må jag få den äran falla för egen hand: jag är Cæsar, skolpojken, som begick ett streck, för vilket en annan fick skulden. Denna andra var din man — varulven! Så där roar sig ödet fläta remmar för evigheten. Ädla nöjen!

DAMEN tveksam, tiger.

DEN OKÄNDE.

Säg något!

DAMEN.

Kan inte!

DEN OKÄNDE.

Säg, att han blev en varulv, därför att han som barn förlorade tron på en gudomlig rättvisa, då han blev oskyldigt pinad för en annans streck; säg det, så skall jag säga, hur jag led tiodubbelt av samvetskvalen, och huru jag utgick ur den religiösa kris som följde, så luttrad, att jag sedan aldrig begått en dylik handling.

DAMEN.

Det är icke det! Det är icke det!

DEN OKÄNDE.

Vad är det då? — Det är att du icke mer kan akta mig.

DAMEN.

Inte det heller!

DEN OKÄNDE.

Då är det därför att jag skall känna skammen inför dig, och så är det slut mellan oss.

DAMEN.

Nej!

DEN OKÄNDE.

Eva!

DAMEN.

Icke så! ty du väcker onda tankar...

DEN OKÄNDE.

Du har brutit ditt löfte, du har läst i min bok.

DAMEN.

Ja!

DEN OKÄNDE.

Det var illa gjort.

DAMEN.

Men avsikten var god; endast god!

DEN OKÄNDE.

Resultatet tyckes bli ont av de goda avsikterna också; nu är jag sprängd i luften, men jag har bestått krutet själv. — Tänk att allt skall gå igen, allt: pojkaktigheter och storstreck; att man får skörda ont där man ont sått, det är rent spel; men om jag fick se en god handling ges sin lön, men det får jag aldrig se! Skam får den som skriver upp alla små fel och stora fel, det gör ingen människa ens, och människor kunna förlåta, men gudarne förlåta aldrig.

DAMEN.

Säg icke så! — Icke så! Men säg att du kan förlåta!

DEN OKÄNDE.

Jag är inte småaktig som du vet; men vad har jag att förlåta dig?

DAMEN.

O, det är mer än jag kan säga...

DEN OKÄNDE.

Säg, så äro vi kvitt sen kanske!

DAMEN.

Det var så: han och jag brukade läsa Deuteronomions förbannelse över dig... som förstört hans liv...

DEN OKÄNDE.

Vad är det för en förbannelse?

DAMEN.

Den ur Mose böcker, som prästerna läsa i chorus, när fastan går in...

DEN OKÄNDE.

Jag minns den inte, men vad skulle det göra? en mer eller mindre?

DAMEN.

Jo, i vår släkt är traditionen, att den vi banna, han blir träffad...

DEN OKÄNDE.

Jag tror inte på det, men att ont går ut från detta hus, betvivlar jag ej, men må det komma tillbaka över deras huvud! Det är min bön!

Nu skulle det enligt landets sed vara min skyldighet att skjuta mig för pannan, men det kan jag inte så länge jag icke uppfyllt mina plikter... tänk, jag kan inte få dö en gång, och har således förlorat det sista jag kallade min religion... Bra uträknat! Jag har hört att människan kan brottas med Gud och icke utan framgång, men att slåss med Satan kunde inte en gång Job!

Ska vi tala litet om dig nu?

DAMEN.

Icke än; men kanske snart! — Efter bekantskapen med din förfärliga bok — jag har endast kastat en blick i den, endast läst några rader här och där, är det mig som om jag ätit av kunskapens träd: mina ögon äro öppnade, och jag vet vad ont är och vad gott är! — Det visste jag inte förut! Och nu ser jag hur ond du är! Nu vet jag varför jag skulle

heta Eva. Men kom synden i världen genom den modren, så kom försoningen genom en annan moder! Kom förbannelsen genom den första, så kom välsignelsen genom den andra! Genom mig skall du icke förgöra släktet, men jag har kanske en helt annan uppgift i ditt liv! Få se!

DEN OKÄNDE.

Du har ätit av kunskapens träd? Farväl!

DAMEN.

Du ämnar resa?

DEN OKÄNDE.

Ja, vad eljes? Inte kan jag stanna här!

DAMEN.

Gå inte!

DEN OKÄNDE.

Jag måste, för att reda alla dessa affärer. Nu går jag och säger farväl åt de gamle, så kommer jag åter till dig! — Alltså, om ett ögonblick! Går.

DAMEN

blir stående som förstenad; därpå fram till dörren och ser utåt.

Nej, han gick bort! bort!

Hon faller tillsamman och sjunker på knä.

*

Asylen.

Refektoriet i ett gammalt kloster; liknar en enkel, vitkalkad rundbågskyrka, men väggarne äro besatta med fuktfläckar, som bilda sällsamma figurer.

Matbord med skålar. Vid bordsändan en pupitre för lektoren. I fonden dörr ut till kapellet. Ljus tända på bor-

den. På vänstra väggen en målning av Michael dödande Den Onde.

Vid ett långt matbord till vänster sitter DEN OKÄNDE i vit sjukdräkt, ensam vid sin skål. Vid bordet till höger sitta DE BRUNKLÄDDA från första akten; TIGGAREN; EN SORGKLÄDD KVINNA med två barn; EN KVINNA, som liknar Damen, men icke är Damen, och vilken virkar i stället för att äta; EN MAN, som liknar Läkaren, men icke är han; DÄRENS LIKNELSE; FADRENS och MODRENS LIKNELSE; BRODRENS D:O; FÖRÄLDRARNE till den »förlorade sonen» m. fl. Alla klädda i vitt men däröver kostymerna av flor i olika färger. Ansiktena vaxgula, likvita; och något spöklikt i hela väsendet och i gesterna.

När ridån går upp, sluta alla ett Pater Noster; utom Den Okände.

DEN OKÄNDE

reser sig; går mot Abbedissan, som står vid serveringsbordet.

Min mor, låt mig tala ett ögonblick.

ABBEDISSAN

svart och vit augustinerdräkt.

Ja, min son.

De gå nedåt scenen.

DEN OKÄNDE.

Låt mig först fråga: var är jag?

ABBEDISSAN.

I klostret »Den Goda Hjälpen». Man fann er på bergen ovan Hålvägen, med ett kors, som ni brutit ned från kalvariet och varmed ni hotade någon uppe i molnen, som ni inbillade er se. Ni hade feber, och ni föll utför ett bergstalp. Där anträffades ni oskadad, men i yrsel; och så fördes ni hit till hospitalet och lades i säng. Sedan dess har ni yrat, och oaktat ni beklagat er för värk i ena höften, har man icke kunnat finna någon skada.

DEN OKÄNDE.

Vad yrade jag om?

ABBEDISSAN.

De vanliga feberdrömmarne hos alla sjuka: ni förebrådde er allt möjligt och såg era offer, som ni kallade dem.

DEN OKÄNDE.

Och sedan?

ABBEDISSAN.

Ja, era tankar rörde sig mest om pengar. Och att ni ville betala för er här i hospitalet. Jag sökte lugna er med att här tages ingen betalning, utan allt är barmhärtighet...

DEN OKÄNDE.

Jag vill ingen barmhärtighet, ty den behöver jag ej!

ABBEDISSAN.

Det är visserligen saligare att giva än att taga, men det fordras ett stort sinne att kunna taga emot, och vara tacksam.

DEN OKÄNDE.

Jag behöver icke taga emot och begär ingenting... jag vill icke tvingas vara tacksam.

ABBEDISSAN.

Hm! hm! hm!

DEN OKÄNDE.

Men förklara mig, varför ingen av hela det där sällskapet vill sitta vid samma bord som jag? De stiga upp, gå undan...

ABBEDISSAN.

De äro väl rädda för er.

DEN OKÄNDE.

Varför?

ABBEDISSAN.

Ni ser ut så...

DEN OKÄNDE.

Hur... jag... ser ut! Men sällskapet där; hur se de ut? Äro de riktiga?

ABBEDISSAN.

Om ni menar verkliga, så äga de en förfärande realitet. Att ni ser dem på ett sällsamt sätt kanske, beror på att ni har febern kvar, eller... på något annat.

DEN OKÄNDE.

Men jag tycker det är bekanta, allesammans! Och jag ser dem liksom i en spegel; och de bara låtsas äta... Är det något skådespel, som uppföres? ... Där sitter ett par, som liknar mina föräldrar, men endast flyktigt.

Jag har aldrig fruktat något förr, därför att livet var mig likgiltigt, men nu börjar jag frukta!

ABBEDISSAN.

Om ni ej tror att det är riktiga personer, skola vi be Confessorn komma och föreställa oss dem.

Tecknar åt Confessorn, som nalkas.

CONFESSORN

i dominikanerdräkt, svart och vit.

Min syster!

ABBEDISSAN.

Tala om för den sjuke, vilka som sitta till bords där.

CONFESSORN.

Det är snart gjort.

DEN OKÄNDE.

Tillåt mig först en fråga: ha vi icke sett varandra förr?

CONFESSORN.

Jo, jag satt vid er sjukbädd under febern, och mottog på er begäran bikten...

DEN OKÄNDE.

Vad! Min bikt!

CONFESSORN.

Ja, men jag kunde ej giva absolutionen, emedan jag fick det intryck att det endast var feberdrömmar...

DEN OKÄNDE.

Hur så?

CONFESSORN.

Emedan det var knappt ett brott eller en last, som ni ej tog på er, och det var därjämte saker av sådan ruskig natur, att man brukar underkasta sig sträng penitens, innan man begär avlösning. Sedan ni nu återvunnit sansen, anser jag mig böra fråga, om det fanns någon grund för era självanklagelser?

ABBEDISSAN avlägsnar sig.

DEN OKÄNDE.

Har man rätt att fråga sådant?

CONFESSORN.

Nej, det har man inte; det är sant! — Ni ville veta däremot i vad sällskap ni befinner er! Nåväl, det är icke det allra lyckligaste. Där ha vi till exempel dåren, kallad Cæsar, som läst sig ifrån förståndet på en viss författare, vars ryktbarhet var större än hans berömmelse; och så ha vi tiggaren, som inte vill

erkänna att han är tiggare därför att han läst latin och blivit befriad! och så läkarn eller som han kallas varulven, som har sin bekanta historia, och så ett par föräldrar, som grämde sig till döds över en vanartig son, som lyfte sin hand mot dem; att han icke följde sin fars bår till kyrkogården och i berusat tillstånd profanerade sin moders grav må han själv svara för. Där sitter hans fattiga syster, som han drev ut i snön om vintern, enligt vad han själv uppger i välvillig avsikt. Där sitter en övergiven hustru med två oförsörjda barn, och där sitter en andra och virkar... alltså idel gamla bekanta allesamman. Gå nu och hälsa på dem!

DEN OKÄNDE

har under senare delen vänt ryggen åt Sällskapet; går nu och sätter sig vid vänstra bordet alltjämt med ryggen mot Sällskapet. När han nu lyfter huvudet, ser han Michaels bild samt slår ned ögonen.

CONFESSORN

går fram och ställer sig bakom Den Okände. I detsamma spelas inifrån kapellet ett katolskt requiem. Confessorn talar med halv röst till Den Okände under det svag musik pågår.

Qvantus tremor est futurus
Quando judex est venturus
Cuncta stricte discussurus,
Tuba mirum spargens sonum
Per sepulchra regionum
Coget omnes ante thronum.
Mors stupebit et natura,
Cum resurget creatura
Liber scriptus proferetur
In quo totum continetur
Unde mundus judicetur.

Judex ergo cum sedebit
Quidquid latet apparebit
Nil inultum remanebit.

Han går upp till pupitren vid högra bordet. Öppnar breviariet. Musiken tystnar.

CONFESSORN.

Nu fortsätta vi läsningen.

»Men om du icke lyder Den Eviges röst och uppfyller alla hans bud och befallningar, så skall du se alla dessa förbannelser drabba dig.

Du skall vara förbannad i staden och på fältet; förbannad skall vara din korg och ditt tråg; förbannad skall du vara i din ingång och din utgång!»

SÄLLSKAPET halvhögt.

Förbannad!

CONFESSORN.

»Den Evige skall slå dig med olycka och motgång i allt vad du rör med din hand och i allt vad du företager, ända tills du blir utrotad och nedgjord för dina missgärningars skull, då du övergav honom.»

SÄLLSKAPET högt.

Förbannad!

CONFESSORN.

»Den Evige skall ställa om att du blir slagen av dina fiender; en väg skall du dra ut emot dem, men sju vägar skall du fly för dem; och du skall irra omkring i alla jordens länder, och ditt lik skall spisas av himmelens fåglar och markens djur, och ingen människa skall röra ett finger för att jaga dem bort!

Den Evige skall slå dig med Egyptens plågor, med sår och skabb, med feber och brand, med dår-

skap, ursinne och förblindelse, så att du skall treva din väg fram i middagssolens ljus, som den blinde i mörkret; och du skall aldrig lyckas i dina företag, alltid bli förtryckt och plundrad, och ingen dödlig skall stå dig bi! Du skall äkta en kvinna, och en annan skall äga henne; du skall bygga ett hus, men icke få bo i det; du skall plantera en vingård, men icke plocka druvan; dina söner och döttrar skola lämnas till en främmande stam; dina ögon skola åse det och förbrännas av gråt, men din hand skall icke kunna räcka sig efter dem. Och du skall ingen ro hava på denna jorden, och din fot ingen vila; men den Evige skall göra ditt hjärta beklämt, dina ögon flödande och din själ krank. Och ditt liv skall hänga på en tråd; du skall leva i skräck både dag och natt. Om morgonen skall du säga: Vi är icke afton? Och om aftonen skall du sucka: Vi är icke morgon? Och därför att du icke tjänat Herren din Gud, då du levde i välstånd, så skall du tjäna honom i hunger och törst, i nakenhet och nöd, som den Evige skall sända dig, då han lagt ett järnok på din hals, ända tills han utrotat dig från jorden.»

SÄLLSKAPET.

Amen!

Confessorn har läst ovanstående fort och högt, utan att dedicera till Den Okände; Sällskapet, utom Damen, som virkar, ha åhört och bannat, men icke låtsat märka Den Okände. Denne har suttit med ryggen mot Sällskapet, stilla försjunken.

DEN OKÄNDE reser sig för att gå.

CONFESSORN emot honom.

DEN OKÄNDE.

Vad var det där?

CONFESSORN.

Jo, det var Deuteronomion.

DEN OKÄNDE.

Jaså, det var den! Men jag vill minnas att det välsignas också!

CONFESSORN.

Ja, dem som hålla hans bud!

DEN OKÄNDE.

Såå! — Jag kan icke neka, att jag ett ögonblick erfor en viss skakning, men är det försökelser, som skola motstås, eller varningar, som böra åtlydas?... Nu är jag emellertid viss på, att min feber fortfar, och jag går att söka en riktig läkare.

CONFESSORN.

Ja, men den riktiga, då!

DEN OKÄNDE.

Förstås, förstås!

CONFESSORN.

Han som botar de »sköna samvetskvalen».

ABBEDISSAN.

Om ni behöver barmhärtighet en gång, så vet ni, var den finns!

DEN OKÄNDE.

Nej, det vet jag icke.

ABBEDISSAN halvhögt.

Jo, jag skall säga er var! I ett rosenrött rum, vid ett stort, rinnande vatten.

DEN OKÄNDE.

Det är sanningen! I ett rosenrött rum; låt mig se — hur länge har jag legat sjuk här?

ABBEDISSAN.

I dag är det jämt tre månader!

DEN OKÄNDE.

Ett fjärdedels år! Å! Har jag sovit, eller var har jag varit?

Ser ut genom fönstret.

Det är ju höst. Träden stå bara, och molnen ha sin kalla färg! — Nu vaknar minnet! — Hör ni en kvarn, som går? Ett valdhorn, som lullar? En flod som brusar, en skog som viskar, och — en kvinna som gråter! Ja, ni har rätt, men endast där finns barmhärtighet! Farväl! Går hastigt.

CONFESSORN till Abbedissan.

Den dåren! den dåren!

*

Rosenkammaren.

Gardinerna äro borttagna; fönstren gapa som svarta hål mot mörkret utanför; möblerna täckta med bruna överdrag och framdragna på golvet; blommorna borta; en stor svart järnkamin är tänd. MODREN står och stryker vita gardiner vid skenet av ett enda ljus.

Det bultar.

MODREN.

Kom in!

DEN OKÄNDE in.

God kväll? — Var är min hustru?

MODREN.

Det är du! — Var kommer du ifrån?

DEN OKÄNDE.

Jag tror, ifrån helvetet! — Men var är min hustru?

MODREN.

Vilkendera?

DEN OKÄNDE.

Frågan är berättigad. Allt är berättigat, utom jag!

MODREN.

Det har väl sina grunder, och att du märkt det, är väl. Men var har du varit?

DEN OKÄNDE.

Om det var ett fattighus, ett dårhus, eller ett vanligt sjukhus, vet jag ej, men jag skulle vilja hålla det för en feberdröm. Jag har legat sjuk, förlorat minnet, och kan icke tro att tre månader ha gått. Men var är min hustru?

MODREN.

Det borde jag fråga dig! När du övergav henne, gick hon härifrån — för att söka dig, men om hon tröttnat på sökandet vet jag ej.

DEN OKÄNDE.

Här ser hemskt ut! Var är Den Gamle?

MODREN.

Ja, var han är, har han ingen sorg mer.

DEN OKÄNDE.

Död, menar du.

MODREN.

Ja! Han är död!

DEN OKÄNDE.

Detta säger du, som om du ville öka antalet av mina »offer».

MODREN.

Kanske har jag rätt i så fall...

DEN OKÄNDE.

Han såg icke så känslig ut, och visade sig kunna nära ett bastant hat.

MODREN.

Nej; han kunde endast hata det onda, hos sig och andra.

DEN OKÄNDE.

Så får jag orätt där också!

Paus.

MODREN.

Vad söker du här?

DEN OKÄNDE.

Barmhärtighet!

MODREN.

Äntligen. Hur hade du det på sjukhuset? Sitt ner och berätta.

DEN OKÄNDE sätter sig.

Det vill jag inte minnas! Jag vet inte om det var något sjukhus, för övrigt.

MODREN.

Besynnerligt! Men vad hände mellan din avfärd härifrån?...

DEN OKÄNDE.

Jag föll i ett berg och slog höften så att jag svimmade... Om du talar vackert vid mig, skall du få veta mer.

MODREN.

Jag skall tala vackert!

DEN OKÄNDE.

Nåväl! Jag vaknar i en säng av stålskenor, som voro rödmålade, och tre karlar dra i en lina, som löper genom två block; och var gång de dra så tycker jag mig bli två alnar längre och...

MODREN.

Du hade vrickat dig, och de skulle dra det rätt igen...

DEN OKÄNDE.

Det är sant. Det hade jag inte tänkt på! Men sedan... ja, så låg jag och såg som i ett panorama hela mitt förflutna liv rullas upp, ifrån barndomen, genom ungdomen ända fram... och när det var slut på rullen, så började det om igen; och under hela tiden hörde jag ett kvarnverk gå... och det hör jag än... Ja, nu är det här också!

MODREN.

Det var icke vackra tavlor du såg.

DEN OKÄNDE.

Nej! Och jag kom slutligen till det resultatet — att jag var en ryslig lymmel.

MODREN.

Varför begagnar du det uttrycket?

DEN OKÄNDE.

Jag vet nog att du ville ha ordet »dålig människa», men ser du, den som begagnar det om sig själv

förefaller mig skryta, och så ligger där en sådan tvärsäkerhet i omdömet, som jag ännu icke vunnit.

MODREN.

Du tvivlar än?

DEN OKÄNDE.

Ja! på somt och mycket. Men ett börjar ljusna upp...

MODREN.

Att?

DEN OKÄNDE.

Att det finns saker... och krafter... som... jag icke trott på förut.

MODREN.

Har du märkt också, att det är varken du eller någon annan människa som styr om ditt ovanliga öde?

DEN OKÄNDE.

Det är vad jag tyckte mig märka!

MODREN.

Då är du ett stycke väg.

DEN OKÄNDE.

Men jag är annat också: jag är bankrutt; ty jag har förlorat förmågan att dikta; för det andra får jag icke sova om nätterna...

MODREN.

Vad nu då?

DEN OKÄNDE.

Det kallas visst maran... och det sista, men värsta: jag vågar icke dö, ty jag är numera icke säker att det är slut på eländet, när det är slut en gång.

MODREN.

Såå!

DEN OKÄNDE.

Men det allra värsta är att jag fått en sådan avsky för mig själv, att jag skulle vilja bli fri från mig, men därtill ser jag ingen möjlighet. Om jag vore kristen, skulle jag icke kunna fylla det första budet, älska min nästa såsom mig själv, ty då skulle jag hata min nästa, och det gör jag nog. Det är visst sant att jag är en stor lymmel och har nog alltid misstänkt det, men emedan jag icke velat vara livets dupe, har jag haft ett vaket öga på »de andra», och när jag sett att de andra icke voro bättre än jag, vredgades jag, när de andra ville mästra mig.

MODREN.

Ja väl, men du har missfattat saken, då du trott att den var en affär emellan dig och de andra; det rör sig här om en angelägenhet mellan dig och Honom...

DEN OKÄNDE.

Vem?

MODREN.

Den Osynlige, som styrt dina öden.

DEN OKÄNDE.

Må jag få se honom!

MODREN.

Då dör du!

DEN OKÄNDE.

Ånej!

MODREN.

Var har du fått denna helvetiska upprorsanda från, och skall du aldrig böjas som vi andra, så måste du brytas ner som ett rör!

DEN OKÄNDE.

Jag vet icke var jag fått denna helvetiska trotsighet. Det är sant, jag kan darra inför en obetalad räkning, men för att stiga på Sinai och möta med Den Evige skulle jag ej betäcka mitt ansikte!

MODREN.

Jesus Maria! — Talar du så: tror jag du är Den Ondes barn.

DEN OKÄNDE.

Det tyckes vara allmänna tron här om mig. Men jag har hört att de som stå nära Den Lede bruka hugnas med ära, gods och guld, i synnerhet guld! Synes dig att jag gör skäl för misstanken?

MODREN.

Du drar förbannelse över mitt hus!

DEN OKÄNDE.

Då skall jag gå ut ur ditt hus...

MODREN.

I natten! nej! — Vart ämnar du gå?

DEN OKÄNDE.

Jag skall gå att söka upp den enda jag icke hatar.

MODREN.

Är du säker om att hon tar emot dig?

DEN OKÄNDE.

Alldeles säker!

MODREN.

Men jag är icke säker.

DEN OKÄNDE.

Men jag!

MODREN.

Då skall jag nödgas väcka dina tvivel.

DEN OKÄNDE.

Det kan du inte!

MODREN.

Jag kan det.

DEN OKÄNDE.

Det ljuger du!

MODREN.

Nu tala vi icke vackert längre, och nu sluta vi. — Kan du sova på vindskammaren?

DEN OKÄNDE.

Var som helst; jag får ändå icke sova!

MODREN.

Då säger jag dig god natt! antingen du tror min önskan uppriktig eller ej!

DEN OKÄNDE.

Det är väl icke råttor på vinden! Spöken är jag ej rädd för, men råttor äro obehagliga.

MODREN.

Det går an att du icke är spökrädd, ty... ingen har sovit ut en natt däruppe, det må nu vara vad det vill.

DEN OKÄNDE

dröjer ett ögonblick; därpå.

Du är den elakaste människa jag i mitt liv råkat, men det är därför att du är religiös!

MODREN.

God natt!

*

Köket.

Det är mörkt, men månen utanför kastar rörliga skuggor av fönstergallren på golvet då stormmolnen draga förbi.

I hörnet till höger under krucifixet, där Den Gamle brukade sitta, hänger på väggen jakthorn, bössa, jaktväska. En uppstoppad rovfågel står på bordet. Som fönstren stå öppna, fladdra gardinerna; och kökstrasor, skurförkläu och handdukar upphängda på ett streck framför spiseln röra sig för vinden. Man hör vindens sus; i fjärran dånet av ett vattenfall; då och då bultar det mot ett trägolv.

DEN OKÄNDE
in, halvklädd, med ett ljus i handen.

Är det någon där? — Ingen!

Går framåt med ljuset, som något försvagar skuggornas spel.

Vad är det på golvet som rör sig! — Är det någon här? —

Han går fram mot bordet, men när han får se rovfågeln, blir han stående som förstenad.

Jesus-Kristus!

MODREN
in; klädd, med ett ljus i handen.

Är du uppe ännu?

DEN OKÄNDE.

Ja, jag kunde inte sova!

MODREN blitt.

Varför det, min son?

DEN OKÄNDE.

Det gick någon ovanpå kammaren.

MODREN.

Omöjligt, därför att det icke finns någon vind ovanpå.

DEN OKÄNDE.

Detta just oroade mig! — Men vad rör sig på golvet där som ormar?...

MODREN.

Det är månskenet!

DEN OKÄNDE.

Ja, det är månskenet! Och där är en uppstoppad fågel. Och där är skurtrasor! Allt är så enkelt och naturligt, men just det oroar mig. — Vem bultar i natten; är det någon utestängd?

MODREN.

Nej, det är en häst som slår i stallet.

DEN OKÄNDE.

Det har jag aldrig hört talas om!

MODREN.

Jo, det finns hästar som plågas av maran.

DEN OKÄNDE.

Vad är maran?

MODREN.

Ja, vem vet!

DEN OKÄNDE.

Låt mig sitta ett ögonblick!

MODREN.

Sitt ner och låt mig tala allvarsamt med dig. Jag var elak i går kväll, och jag ber dig därför om förlåtelse, men ser du, just därför att jag är så gränslöst elak, begagnar jag religionen som jag begagnar tagelskjortan och stengolvet. För att icke stöta dig skall jag svara mig själv vad maran är: det är mitt

onda samvete. Om det är jag själv eller någon annan som straffar mig, vet jag inte och tilltror mig ej ha rätt att forska därefter! — Berätta nu vad som hänt dig på kammaren.

DEN OKÄNDE.

Egentligen... jag vet inte... jag har icke s e t t något, men när jag kom in på kammaren, kände jag att någon var därinne. Jag sökte med ljus, men fann ingen. Därpå lade jag mig. Nu börjar någon gå med tunga steg över mitt huvud... tror du på spöken och gengångare?

MODREN.

Nej; och det förbjuder min religion, men jag tror på vår egen rättskänslas förmåga att skapa fram straffmedel...

DEN OKÄNDE.

Nåväl! Efter en stund riktas en iskall luftström mot mitt bröst; söker omkring tills den funnit hjärtat — så blir detta kallt — och jag måste upp ur sängen...

MODREN.

Och sedan?

DEN OKÄNDE.

Sedan måste jag bli stående på golvet och åse hela livspanoramat rullas upp, allt, allt... och det är det värsta.

MODREN.

Ja! allt detta känner jag, ty jag har gått igenom det. Det finns intet namn på den sjukdomen, och det ges blott en bot...

DEN OKÄNDE.

Och det?

MODREN.

Det vet du! Du vet hur barnen få göra när de felat!

DEN OKÄNDE.

Vad få de göra?

MODREN.

Först be om förlåtelse!

DEN OKÄNDE.

Och sedan?

MODREN.

Söka ställa till rätta...

DEN OKÄNDE.

Det är icke nog med att man lider vad man förtjänar?

MODREN.

Nej, det är ju bara hämnd, det!

DEN OKÄNDE.

Ja, vad eljes?

MODREN.

Kan du själv göra gott ett liv som du förstört; kan du göra ogjord en dålig handling? Ogjord?

DEN OKÄNDE.

Nej, det är sant! — Men jag tvangs att begå den handlingen, jag tvangs att taga, då ingen gav mig rätten; men skam den som tvang! Ve!

Med handen på bröstet.

Ve! nu är han här, i rummet; och han tar hjärtat ur bröstet. Ve!

MODREN.

Böj dig!

DEN OKÄNDE.

Jag kan inte!

MODREN.

På knä!

DEN OKÄNDE.

Jag vill inte!

MODREN.

Kristus förbarma dig! Herre förbarma dig! —

Till Den Okände.

På knä för den korsfäste! Endast han kan göra det ogjort!

DEN OKÄNDE.

Nej, icke för honom! Icke honom! Och om jag tvingas göra det, så tager jag tillbaka... sedan!

MODREN.

På dina knän! min son!

DEN OKÄNDE.

Jag kan icke böja knä... jag kan icke... Hjälp mig, Evige Gud!

Paus.

MODREN

mumlar hastigt en bön, därpå.

Är det bättre?

DEN OKÄNDE hämtar sig.

Ja!... Men vet du vad det var? Det var icke döden; det var förintelsen.

MODREN.

Förintelsen av det gudomliga; det vi kalla den andliga döden.

DEN OKÄNDE allvarligt, utan ironi.

Det är så ni menar... då börjar jag förstå.

MODREN.

Min son! Du har lämnat Jerusalem, och du är på väg till Damaskus. Gå dit! samma väg du befarit hit; och plantera ett kors på varje station, men stanna på den sjunde; du har icke fjorton du, som Han!

DEN OKÄNDE.

Du talar gåtor!

MODREN.

Nåväl! Res; sök upp dem du har något att säga; först din hustru.

DEN OKÄNDE.

Var?

MODREN.

Sök — Men glöm icke under vägen se till honom — du kallar varulven...

DEN OKÄNDE.

Aldrig!

MODREN.

Så lär du ha sagt, när det skulle bära av hit... och som jag sade dig, väntade jag din ankomst!

DEN OKÄNDE.

På vad grunder gjorde du det?

MODREN.

Jag hade inga antagliga grunder...

DEN OKÄNDE.

Liksom jag sett detta kök i en — extas om du så vill...

MODREN.

Därför ångrar jag nu, då jag ville skilja dig från Ingeborg, ty ni skulle träffa varandra... Gå nu

emellertid och sök upp henne. Om du finner henne, så är det gott; finner du henne icke, så var det kanske det just som skulle ske. — Men nu gryr dagen; morgonen är här och natten är förliden!

DEN OKÄNDE.

Och vilken natt!

MODREN.

Du skall minnas den!

DEN OKÄNDE.

Icke allt, men något skall jag behålla!

MODREN

ser ut genom fönstret; liksom för sig själv.

Du sköna morgonstjärna, vi är du så från himmelen fallen?

Paus.

DEN OKÄNDE.

Har du märkt att innan solen går upp så ryser det i människan. Äro vi mörkrets barn, eftersom vi skälva inför ljuset?

MODREN.

Tröttnar du aldrig att fråga?

DEN OKÄNDE.

Nej, aldrig! Jag längtar efter ljus, ser du!

MODREN.

Gå och sök då! Och frid vare dig!

AKT IV.

I hålvägen.

Samma landskap som förr, men i höstdräkt med avlövade träd.

Det smides i smedjan; kvarnen går.

SMEDEN står i dörren till vänster; MJÖLNERSKAN till höger.

DAMEN är klädd i en jacquette och blankládershatt; men i sorg.

DEN OKÄNDE är klädd i sydtysk alpdräkt: lodenjoppe, knäbyxor, alpskor, stav; grön jägarhatt med orrfjäder. Ovan bär han en brun »Kaisermantel» med pelerin och kapuschong.

DAMEN
in; resklädd; trött och bedrövad.

Har någon resklädd herreman passerat här?

SMEDEN och MJÖLNERSKAN
nicka nekande.

DAMEN.

Kan jag få låna husrum över natten?

SMEDEN och MJÖLNERSKAN
nicka avböjande.

DAMEN till Smeden.

Får jag stå i dörren här och värma mig ett ögonblick?

SMEDEN stöter henne tillbaka.

DAMEN.

Må Gud löna er efter förtjänst!

Går; synes strax därefter på spången och försvinner.

DEN OKÄNDE in resklädd.

Har någon resklädd dam gått över bäcken?

SMEDEN och MJÖLNERSKAN
nicka nekande.

DEN OKÄNDE.

Kan jag få köpa ett bröd av mjölnerskan? Se här är pengar!

MJÖLNERSKAN avvisar pengarne.

DEN OKÄNDE.

Ingen barmhärtighet!

EKO i fjärran härmar hans röst.

Barmhärtighet!

SMEDEN och MJÖLNERSKAN
slå upp ett långt, högt skratt; som besvaras på slutet av Eko.

DEN OKÄNDE.

Det tycker jag om: öga för öga, tand för tand! Det lättade alltid mitt samvete något!

Går in i hålvägen.

*

Landsvägen.

Samma landskap som förr; men i höstdräkt. TIGGAREN sitter vid ett expiationskapell med en limstång och en fågelbur med en stare i.

DEN OKÄNDE
in; samma dräkt som förra scenen.

Har tiggaren sett någon resklädd dam passera?

TIGGAREN.

Jag har sett fem hundra passerade resdamer passera; men jag skall nu på allvar be att få slippa heta tiggaren i bestämd form, ty nu har jag fått arbete.

DEN OKÄNDE.

Jaså det är ni!

TIGGAREN.

Ille ego qui quondam...

DEN OKÄNDE.

Vad är det ni arbetar med?

TIGGAREN.

Jag har en stare, som visslar och talar...

DEN OKÄNDE.

Det vill säga: det är han som arbetar?

TIGGAREN.

Ja, jag har blivit min egen!

DEN OKÄNDE.

Fångar ni fåglar också?

TIGGAREN.

Jaså, limstången! Nääj, det är bara för syns skull!

DEN OKÄNDE.

Ni fäster er således vid det yttre?

TIGGAREN.

Ja, vad skulle man annars fästa sig vid; för det som är invändigt, det är bara rena — dravlet.

DEN OKÄNDE.

Och det är sammanfattningen av hela er levnadsfilosofi?

TIGGAREN.

Hela metafysiken! Åsikten kan visserligen anses något föråldrad, men...

DEN OKÄNDE.

Säg ett enda allvarsamt ord; säg något om ert förflutna.

TIGGAREN.

Asch, vad skall det tjäna till att rota opp i gammal smörja! Nysta på bara, herre, nysta på! Tror ni jag är jämt så här lustig! Nej, det är bara när jag råkar er, för ni är förbålt komisk.

DEN OKÄNDE.

Hur kan ni le med ett helt förspillt liv bakom er?

TIGGAREN.

Nej, nu blir han närgången! — Men kan ni inte le längre åt eländet, inte en gång åt andras; så är det strunt med livet! — Hör nu på: Om ni följer det där hjulspåret i smörjan, så kommer ni fram till sjön, och där är vägen slut! Sätt er och vila där, så får ni en annan syn på saken! Här är så mycket olyckshändelser, religiösa föremål och ledsamma minnen, som hindra tankens flykt mot rosenkammaren; men följ bara spåret, bara spåret! Om det är litet solkigt emellanåt, så lyft på vingarne bara och flaxa!

Rörande flaxa, jag hörde en gång en fågel sjunga något om Polykrates' ring och att han fått all världens härlighet men visste inte vad han skulle göra med den, och så profeterade han i öster och i väster om det stora världsintet, som han var med om att skapa av det tomma alltet. Jag skulle icke påstå att det var ni, om jag ej trodde det så att jag kunde svära

på't; och när jag en gång frågade er om ni visste vem jag var, svarade ni att det ej intresserade er. Jag erbjöd er som vederlag min vänskap, men ni refuserade den med det enda lilla ordet hut! Nu är jag varken snarstucken eller långsint, därför skall jag ge er ett gott ord till vägkost: följ spåret!

DEN OKÄNDE viker åt sidan.

Nej, du bedrar mig icke en gång till.

TIGGAREN.

Herre! Ni tror bara ont och får därför bara ont! Försök nu en gång att tro gott; försök!

DEN OKÄNDE.

Jag vill försöka! Men blir jag bedragen, då har jag rätt att...

TIGGAREN.

Ni har aldrig rätt till det!

DEN OKÄNDE liksom för sig själv.

Vem läser mina hemliga tankar, vem vänder ut och in på min själ, vem förföljer mig? Vi förföljer du mig?

TIGGAREN.

Vi förföljer du mig? Saul!

DEN OKÄNDE
med en gest av fasa, går.
Ackordet ur sorgmarschen höres som förr.

DAMEN in.

Har ni sett en resklädd herre gå förbi här?

TIGGAREN.

Ja, det var en stackare här nyss, som linkade framåt.

DAMEN.

Den jag söker haltar inte.

TIGGAREN.

Den här gjorde inte så heller, men han tycktes ha ådragit sig en höftsjuka, som gjorde hans gång icke fullt så säker. Nej, jag skall icke vara elak! — Se där i vägsmutsen!

DAMEN

Var?

TIGGAREN pekar.

Där! Där ser ni ett vagnspår, och utefter det ser ni intrycket av en grov sko, som har trampat tungt...

DAMEN undersöker spåren.

Det är han! Ja, det är tunga steg... men skall jag kunna hinna honom?

TIGGAREN.

Följ spåret!

DAMEN

tar hans hand och kysser.

Tack min vän! Går.

*

Vid havet.

Samma landskap som förr, men i vinterdräkt. Havet ligger blåsvart; i horisonten torna sig moln i form av jättehuven. I fjärran synas de tre vita avtacklade masterna av ett förlist skepp, liknande tre vita kors. Bordet och bänken under trädet stå kvar, men stolarne borta.

Snö på marken.

Man hör då och då en klockprick klämta.

DEN OKÄNDE

in från vänster; stannar ett ögonblick och ser utåt havet, därpå ut till höger b a k o m stugan.

DAMEN

in från vänster; synes följa fotspåren i snön av Den Okände; ut till höger framför stugan.

DEN OKÄNDE

in från höger; går åt vänster, upptäcker Damens spår; stannar, ser tillbaka åt höger.

DAMEN

in, springer i hans famn, men störtar tillbaka.

DAMEN.

Du stöter mig tillbaka?

DEN OKÄNDE.

Nej! Men det syntes stå någon emellan oss!

DAMEN.

Det gör det nog också! — Men detta återseende!

DEN OKÄNDE.

Ja, det har blivit vinter, som du ser!

DAMEN.

Och jag känner hur kölden strålar ut från dig!

DEN OKÄNDE.

Jag blev nedisad därborta i bergen.

DAMEN.

Tror du aldrig det blir vår mer!

DEN OKÄNDE.

Inte för oss! Utdrivna ur lustgården ha vi endast att vandra bland stenar och tistel; och när vi skurit fötterna och stuckit händerna, kommer behovet att strö salt i såren — på varandra. Och så är den kvarnen i gång; och den stannar aldrig, ty vatten skall icke tryta.

DAMEN.

Det är nog så som du säger...

DEN OKÄNDE.

Ja, men jag vill icke ge vika för det oundvikliga; jag vill icke att vi slita sönder varandra, utan jag skall rista upp mig själv, gudarne till försoningsoffer; jag skall säga: det är min, skulden; det var jag som lärde dig lösa bojan; det var jag som lockade dig, och då får du skylla på mig, allt; handlingen själv och handlingens följder...

DAMEN.

Det kan du icke bära!

DEN OKÄNDE.

Jo, det finns ögonblick, då jag känner mig bära inom mig all världens synd och sorg och smuts och skam; det gives stunder, då jag tror att själva den dåliga handlingen, att brottet själv är ett ådömt straff! Vet du, jag låg sjuk nyss i en feber, och bland annat, ja, det hände så mycket, så drömde jag att jag såg ett krucifix utan den korsfäste; och när jag frågade Dominikanern — det var en Dominikaner där bland många andra — jo, jag frågade vad det skulle betyda, och då svarade han: »du vill icke ha honom lidande för dig; så lid själv!» Och det är därför människorna ha blivit så känsliga för egna lidanden!

DAMEN.

Och det är därför samvetena börja bli så tunga när ingen hjälper bära...

DEN OKÄNDE.

Är du där också?

DAMEN.

Icke där — men på väg dit!

DEN OKÄNDE.

Lägg din hand i min och låt oss vandra härifrån tillsammans.

DAMEN.

Vart?

DEN OKÄNDE.

Tillbaka, samma väg vi kommit! Är du trött?

DAMEN.

Icke nu mera!

DEN OKÄNDE.

Jag har dignat flere gånger; men så råkade jag en besynnerlig tiggare... ja, du minns kanske honom, som skall vara lik mig; och han bad mig försöksvis tro gott om hans avsikter. Jag trodde — på försök; och...

DAMEN.

Och...

DEN OKÄNDE.

Så gick det mig väl! — Och sen dess känner jag kraft att fortsätta...

DAMEN.

Fortsättom!

DEN OKÄNDE vänd mot havet.

Ja, det mörknar och molnen hopa sig...

DAMEN.

Se icke på molnen...

DEN OKÄNDE.

Och därunder? Vad är det?

DAMEN.

Det är bara ett sjunket skepp!

DEN OKÄNDE viskar.

Tre kors! — vilket nytt Golgatha förestår oss nu?

DAMEN.

Men de äro vita: det betyder gott!

DEN OKÄNDE.

Kan något gott hända oss mer?

DAMEN.

Ja, men icke strax.

DEN OKÄNDE.

Låt oss gå!

*

Hotellrummet.

Som förut. DAMEN sitter och virkar bredvid DEN OKÄNDE.

DAMEN.

Säg något!

DEN OKÄNDE.

Nej, jag har bara ledsamheter att säga sedan vi kommo i detta rum.

DAMEN.

Varför hade du ingen ro förrän du fick flytta in i detta förfärliga rum?

DEN OKÄNDE.

Jag vet inte! Det var det jag minst gärna önskat, och därför började jag längta hit för att få pinas.

DAMEN.

Och du har pinats...

DEN OKÄNDE.

Ja; jag hör inga sånger mer, ser intet skönt. Om dagen hör jag kvarnen gå och ser det stora panoramat som har vuxit ut till ett kosmorama, och om natten...

DAMEN.

Ja, varför skrek du i sömnen?

DEN OKÄNDE.

Jag hade en dröm...

DAMEN.

En riktig dröm...

DEN OKÄNDE.

Av en förfärande verklighet... men ser du nu bannet: jag har ett behov att berätta den, och för vilken annan än för dig? Men för dig får jag inte, ty då rör jag vid dörren till det stängda rummet...

DAMEN.

Det förflutna...

DEN OKÄNDE.

Ja!

DAMEN enkelt.

Det är allt något galet i ett sånt där lönnrum.

DEN OKÄNDE.

Det är nog det.

Paus.

DAMEN.

Berätta!

DEN OKÄNDE.

Jag fruktar jag måste! — Nåväl, jag drömde att jag såg — din förre man gift med — min förra hustru. Mina barn som sålunda fått honom till sin far...

DAMEN.

Det har endast du kunnat finna på!

DEN OKÄNDE.

Om så vore; ack! — Men jag såg honom misshandla dem. Reser sig. Och när jag naturligtvis ströp honom... nej, jag kan inte mera... Men jag får ingen ro förrän jag först fått visshet; och för att få det måste jag söka opp honom i hans eget hem!

DAMEN.

Dit har det kommit!

DEN OKÄNDE.

Det har länge dragit ditåt kanten, och nu finns ingen hejd... jag måste se honom!

DAMEN.

Men om han ej tar emot dig?

DEN OKÄNDE.

Jag söker mig in som patient och talar om min sjukdom...

DAMEN förskrämd.

Tala inte om din sjukdom...

DEN OKÄNDE.

Jag förstår dig: du menar att han kunde finna sig föranlåten att kvarhålla mig som rubbad... ja, det får jag riskera... och jag har ett behov att riskera ... allt, frihet, liv, välfärd! Jag behöver en sinnes-

rörelse så stark att skakningen bringar upp mitt själv i dagen; jag längtar efter en tortyr som återställer jämnvikten i förhållandet, så att jag slipper gå som en skuldsatt. Alltså: ner i ormagropen och så fort som möjligt!

DAMEN.

Om jag kunde få följa dig...

DEN OKÄNDE.

Det behöver du inte: mina kval skola nog räcka för båda!

DAMEN.

Då skall jag kalla dig min befriare, och den förbannelse som jag en gång uttalade över dig skall bli till välsignelse! — Ser du, att det är vår igen?

DEN OKÄNDE.

Jag har sett det på den där julrosen som börjar vissna.

DAMEN.

Men känner du icke att det är vår i luften!

DEN OKÄNDE.

Jo, jag tycker att den där köldkänslan i bröstet börjar avtaga...

DAMEN.

Kanske varulven kan bota dig fullständigt!

DEN OKÄNDE.

Få se! Måhända han icke är så farlig.

DAMEN.

Så grym som du är han bestämt icke!

DEN OKÄNDE.

Men min dröm! Tänk...

DAMEN.

... om det bara var en dröm! — Men nu är mitt garn slut, och mitt onyttiga arbete också! Solkigt har det blivit...

DEN OKÄNDE.

Men det kan tvättas!

DAMEN.

Eller färgas!

DEN OKÄNDE.

Rosenrött!

DAMEN.

Nej aldrig!

DEN OKÄNDE.

Den liknar en handskriftsrulle...

DAMEN.

Med vår saga på...

DEN OKÄNDE.

I landsvägssmuts, tårar och blod...

DAMEN.

Ja, sagan är snart slut! Gå och gör sista kapitlet!

DEN OKÄNDE.

Så råkas vi vid sjunde stationen! Där vi började!

AKT V.

Hos Läkaren.

Dekorationen ungefär som förut. Men vedtraven hälften mindre. Vid verandan stå på en bänk kirurgiska instrument, knivar, sågar, tänger etc.

LÄKAREN är sysselsatt med att putsa sina instrument.

SYSTERN ut från verandan.

Det är en patient som söker dig!

LÄKAREN.

Känner du honom?

SYSTERN.

Jag har icke sett honom, men här är hans kort.

LÄKAREN läser på kortet.

Vet du... detta övergår allt vad jag hittills varit med om...

SYSTERN.

Är det han?

LÄKAREN.

Det är han! Ehuru jag icke ringaktar courage, finner jag dock denna rättframhet cynisk, och känner den som en utmaning. Emellertid, låt honom komma hit!

SYSTERN.

Är det ditt allvar?

LÄKAREN.

Fullkomligt! Men om du vill, kan du ju konversera honom litet på ditt enkla, rättframma sätt.

SYSTERN.

Det hade jag redan ämnat...

LÄKAREN.

Gott! Gör du grovarbetet, så skall jag komma efter med fanérhyveln.

SYSTERN.

Ja, lita på mig; jag skall säga honom allt vad ditt goda hjärta förbjuder dig att säga.

LÄKAREN.

Tyst du med det där hjärtat, och skynda dig så att jag ej tappar humöret. Men stäng dörrarne!

SYSTERN går.

LÄKAREN.

Vad gör du borta vid soptunnan där igen, Cæsar?

DÅREN fram.

LÄKAREN.

Hör du Cæsar, om din fiende kommer och lägger sitt huvud i ditt knä; vad gör du då?

DÅREN.

Jag skär av honom huvet!

LÄKAREN.

Så har jag inte lärt dig!

DÅREN.

Nej, du har sagt att man skall lägga glödande kol på't; men det tycker jag är synd.

LÄKAREN.

Det tycker jag egentligen också, för det är grymmare och illistigare. — Kan du säga mig om inte det är bättre att hämnas lite, så blir den andre upprättad och känner sig liksom kvitt affären.

DÅREN.

Efter du förstår det där bättre än jag, varför frågar du mig då?

LÄKAREN.

Tyst du, jag talar inte till dig! — Alltså: tar vi huvet av honom och så: får vi se!

DÅREN.

Det beror på hur han uppför sig.

LÄKAREN.

Alldeles riktigt! — hur han uppför sig! — Tyst! — Gå undan!

DEN OKÄNDE

ut från verandan; upprörd men med en viss resignerad fattning.

Herr doktor!

LÄKAREN.

Jaha!

DEN OKÄNDE.

Ni förvånas säkert att finna mig här...

LÄKAREN allvarligt.

Jag hade för länge sedan upphört förvånas, men jag ser jag får börja igen.

DEN OKÄNDE.

Beviljar ni ett enskilt samtal?

LÄKAREN.

I alla ämnen som kunna anses passande mellan uppfostrade personer! Är ni sjuk?

DEN OKÄNDE dröjande.

Ja!

LÄKAREN.

Varför kommer ni just till mig?

DEN OKÄNDE.

Det borde ni kunna gissa.

LÄKAREN.

Det vill jag inte! — Vad har ni för sjukdom?

DEN OKÄNDE tvekande.

Sömnlöshet.

LÄKAREN.

Det är ingen sjukdom; det är ett symptom. Har ni varit hos någon läkare förut?

DEN OKÄNDE.

Jag har legat sjuk på — en anstalt, i feber — — — Men det var en högst märkvärdig feber...

LÄKAREN.

Vad var det för egendomligt med den?

DEN OKÄNDE.

Får jag framställa denna fråga: kan man gå uppe och yra?

LÄKAREN.

Ja, om man är galen, men endast då! —

DEN OKÄNDE
reser sig, och sätter sig igen

LÄKAREN.

Vad hette sjukhuset?

DEN OKÄNDE.

Det hette: Den Goda Hjälpen.

LÄKAREN.

Det är intet sjukhus som heter så!

DEN OKÄNDE.

Är det ett kloster då?

LÄKAREN.

Nej, det är ett dårhus!

DEN OKÄNDE reser sig.

LÄKAREN reser sig; ropar.

Syster! Stäng porten åt gatan! Och lilla plankporten åt landsvägen! Till Den Okände. Var så god och sitt! — Jag måste stänga för strykare som svärma här omkring.

DEN OKÄNDE lugnar sig.

Herr doktor; en uppriktig fråga: anser ni mig sinnessjuk?

LÄKAREN.

Man brukar icke få uppriktiga svar på den frågan, det vet ni, och ingen som har den åkomman brukar tro vad man säger. Det är därför er alldeles likgiltigt vad jag hyser för mening. — Finner ni däremot själv er själ vara sjuk, så sök en själasörjare.

DEN OKÄNDE.

Skulle ni icke vilja för ett ögonblick åtaga er den befattningen?

LÄKAREN.

Nej, jag saknar kallelsen.

DEN OKÄNDE.

Om — — —

LÄKAREN avbryter.

Jag har för övrigt inte tid, ty här rustas till bröllop i gården.

DEN OKÄNDE.

Min dröm...

LÄKAREN.

Jag trodde det skulle vara lugnande för er att höra det jag tröstat mig, som det kallas; att det skulle glädja er, rent av — det brukar vara så — men jag ser i dess ställe att ert lidande ökas! — Där ligger något under! Nu måste jag leta mig fram... Hur kan det beröra er oangenämt att jag gifter mig med en änka.

DEN OKÄNDE.

Med två barn?

LÄKAREN.

Låt se! låt se! — Där har jag det! Det var en infernalisk tanke, värdig er! Hör nu, om det fanns ett helvete, skulle ni vara dess överste, ty er uppfinningsförmåga i straffväg övergår mina djärvaste kombinationer; och jag kallas ändock varulven.

DEN OKÄNDE.

Det kan ju förefalla —

LÄKAREN avbryter.

En lång tid bar jag hat till er, som ni kanske vet, därför att ni genom en oförlåtlig handling bragte ett oförtjänt dåligt rykte över mig, men när jag blev

äldre och förståndigare, insåg jag att om straffet den gången var orättvist, så förtjänte jag det ändock för andra streck, som icke blevo upptäckta, och ni var ett barn, som för övrigt hade nog samvete att straffa sig själv, så den saken behöver icke bekymra er heller! Var det ärendet kanske?

DEN OKÄNDE.

Ja!

LÄKAREN.

Är ni då nöjd om jag beviljar er fritt avtåg?

DEN OKÄNDE ser frågande ut.

LÄKAREN.

Eller trodde ni kanske att jag ämnade inspärra er; eller såga er med instrumenten där? Döda er, kanske? Man skulle ju döda sådana där stackare!

DEN OKÄNDE ser på klockan.

LÄKAREN.

Ni hinner med båten.

DEN OKÄNDE.

Vill ni räcka mig er hand?

LÄKAREN.

Nej, det kan jag inte! Det får jag inte! Vad hjälper det för övrigt om jag förlåter er, när ni inte har kraft att tillge er själv. — Det finns ju saker, som endast kunna hjälpas genom att göras ogjorda: detta är ohjälpligt!

DEN OKÄNDE.

»Den Goda Hjälpen».

LÄKAREN.

Den var inte så dålig! — Ni utmanade ödet, och ni blev bruten; ingen skam i en god kamp. Jag gjorde så med, men som ni ser har jag prutat på min vedtrave; jag vill inte ha åskan inomhus, och jag leker inte med ljungelden mer.

DEN OKÄNDE.

En station till — och jag är framme.

LÄKAREN.

Aldrig framme, herre! — Farväl!

DEN OKÄNDE.

Farväl.

*

Gathörnet.

Som i första akten.

DEN OKÄNDE sitter på bänken under trädet och ritar i sanden.

DAMEN in.

Vad gör du?

DEN OKÄNDE.

Jag skriver i sanden; fortfarande.

DAMEN.

Hör du inga sånger komma?

DEN OKÄNDE pekar åt kyrkan.

Jo, men därinifrån! — Det är någon jag gjort orätt utan att veta det!

DAMEN.

Jag trodde att vandringen var nära sitt slut, då vi råkade komma hit tillbaka...

DEN OKÄNDE.

Där vi började... på gatan, mellan krogen, kyrkan — och postkontoret. Postkontoret! P, o, s, t ... Hör du, lät jag icke ett rekommenderat brev ligga ohämtat där...

DAMEN.

Jo, och därför att det bara var elakheter...

DEN OKÄNDE.

Eller rättegångshandlingar.

Slår sig för pannan.

Där är det.

DAMEN.

Gå in, och tro att det är ett gott brev!

DEN OKÄNDE ironiskt.

Gott?

DAMEN.

Tro det! inbilla dig det!

DEN OKÄNDE går in på posten.

Jag vill försöka!

DAMEN
går och väntar på trottoaren.

DEN OKÄNDE
ut från posten med ett brev.

DAMEN.

Nåå?

DEN OKÄNDE.

Jag skäms! — Det var pengarne!

DAMEN.

Ser du! — Och alla dessa sorger, och alla dessa tårar — förgäves...

DEN OKÄNDE.

Icke förgäves! — Det ser elakt ut, det här spelet, men är det nog inte! Det var den Osynlige jag gjorde orätt, när jag misskände...

DAMEN.

Tyst! inte så! inte skylla!

DEN OKÄNDE.

Nej! Det var min egen dumhet, eller ondska... Jag ville icke vara livets dupe, och därför blev jag det! — Men älvorna...

DAMEN.

Ha gjort utbytet! — Låt oss gå.

DEN OKÄNDE.

Ja, låt oss gå och gömma oss i bergen med vårt elände...

DAMEN.

Ja! bergen gömma! — Men först måste jag in och tända ett ljus åt min goda Sankt Elisabeth...

DEN OKÄNDE nickar avböjande.

DAMEN.

Kom!

DEN OKÄNDE.

Nåja! jag kan ju alltid gå igenom; men stanna gör jag inte!

DAMEN.

Det vet du inte! — kom! — Därinne skall du höra nya sånger!

DEN OKÄNDE
går efter henne mot kyrkporten.

Kanske!

DAMEN.

Kom!

ANDRA DELEN

PERSONER.

Den Okände.
Damen.
Modren.
Fadren.
Confessorn, Tiggaren, Dominikanern } samme person.
Läkaren.
Cæsar.
M. fl.

Sceneri för alla akterna.

AKT I: Utanför stugan.
AKT II: Laboratoriet; Rosenkammaren.
AKT III: Krogen-Banketten; Fängelset; Rosenkammaren.
AKT IV: Krogen; Hålvägen; Rosenkammaren.

AKT I.

Utanför stugan.

Till höger en terrass, på vilken boningshuset ligger. Nedanför löper landsvägen inåt fonden, som visar en tät barrskog med höjder, vilkas linier skära varandra. Till vänster antydes flodstrand, utan att floden synes.

Boningshuset är vitt med små fönster infattade i ramar av sandsten och försedda med galler. Väggen klädd med vinrankor och klängrosor. Utanför, uppe på terrassen en brunn; utmed terrassens kant pumpväxter, som hänga nedöver med stora gula blommor. Fruktträd utmed landsvägen; och ett minneskors över en olyckshändelse.

Genom terrassen går en trappa ner till landsvägen med blomkrukor på balustraden, nedanför trappan en bänk.

Landsvägen löper in från höger i förgrunden och slingrar förbi terrassen, vilken skjuter fram som en udde, samt sträcker sig sedan inåt fonden.

Fullt solsken från vänster.

MODREN sitter på bänken nedanför trappan. DOMINIKANERN står framför henne.

DOMINIKANERN.*

Ni har låtit kalla mig i en för eder viktig familjeangelägenhet. Tala, min fru!

MODREN.

Herr Confessor; jag är en av livet hårt prövad kvinna och vet icke var jag felat, då jag så drabbats av Försynens onåd.

* Samme person som Confessorn och Tiggaren.

DOMINIKANERN.

Det är en nåd att bli föremål för den Eviges prövningar, och triumfen väntar segraren!

MODREN.

Så har jag stundtals sagt mig, men det finns gränser för lidandet...

DOMINIKANERN.

Finns inga gränser! Lidandet är gränslöst, som nåden!

MODREN.

Först går min make ifrån mig för att resa med en annan kvinna.

DOMINIKANERN.

Låt honom resa: han skall komma igen, och på sina bara knän!

MODREN.

Så vet ni, herr Confessor, att min enda dotter var gift, med en läkare. Denne man överger hon och kommer hitdragande med en främling, vilken hon föreställer som sin nye man.

DOMINIKANERN.

Det förstår jag inte: skilsmässa är icke tillåten inom vår kyrka.

MODREN.

Nej; men de reste över gränsen, där andra lagar gälla, och han, som är gammalkatolik, fick en andlig att viga dem.

DOMINIKANERN.

Det är intet rätt äktenskap, och det kan icke upplösas efter som det aldrig existerat, men det kan förklaras ogiltigt: — Vem är er nuvarande svärson?

DEN OKÄNDE.

Uppriktigt sagt: om jag det visste! Ett vet jag, och det är nog för att göra eländet rågat: han är en frånskild man och hans hustru och barn leva, i halv misère.

DOMINIKANERN.

Detta är ett svårt fall, men vi skola nog reda det också. Vad har han för sig eljes?

MODREN.

Han är poet och skall vara berömd i sin hemort...

DOMINIKANERN.

Och gudlös, förstås?

MODREN.

Ja, han var det åtminstone; men sedan det andra bröllopet fick han icke en glad dag mera: ödet, han kallade det, fick fatt i honom med hårda handen, och hit drevs han av järnriset som en utblottad tiggare. Slag i slag råkade honom olyckan, så att jag rördes av medlidande just i samma stund han flydde härifrån. Irrande i skogarne föll han slutligen ute i markerna, upphämtades av barmhärtiga människor och intogs på en asyl, där han låg sjuk i tre månader, utan att vi visste var han fanns!

DOMINIKANERN.

Vänta nu: i fjor intogs en man, under omständigheter ni skildrat, i klostret »Goda Hjälpen», där jag just är confessor. Under det febern pågick, öppnade han sitt hjärta, och det fanns knappt ett brott som han ej tog på sig. När han vaknade till besinning, mindes han intet, påstod han. För att pröva

njurarne, begagnade jag den hemliga apostoliska makt oss är förlänad och utkastade på försök det lilla bannet. När nämligen ett hemligt brott är begånget, läses Deuteronomions förbannelse över den misstänkte; är han oskyldig, går han oskadd ifrån saken, men träffas han, då sker såsom Paulus säger, att hans kropp lämnas att plågas av Satan, på det hans själ måtte bättra sig och varda räddad.

MODREN.

O Gud: Det är han!

DOMINIKANERN.

Det är densamme: Er svärson! Underliga äro försynens vägar — Men träffades han grundligt?

MODREN.

Ja, och så... Han sov här om natten, men togs upp ur sömnen av en oförklarlig kraft som isade hans hjärta, sade han...

DOMINIKANERN.

Och så fick han skräcksyner?

MODREN.

Ja!

DOMINIKANERN.

Och jagades av ängslans tankar, varom Job talar: »När jag tänkte: min säng skall trösta mig, så förskräcker Du mig med drömmar och gör mig förfärelse, att min själ önskar sig vara hängd och mina ben döden!» Detta är alldeles som det bör! Men fick han ögonen öppnade?

MODREN.

Ja, men endast för att få synen förvänd. Ty då olyckorna hopade sig, och han icke längre kunde

förklara dem på naturlig väg, och då ingen läkare kunde bota honom, började han inse att han stred mot högre medvetna makter...

DOMINIKANERN.

Som ville honom ont, och därföre voro onda. Det är sakens vanliga gång... Och sedan?

MODREN.

Sedan fick han fatt i några böcker, som lärde honom att dessa onda makter kunde bekämpas.

DOMINIKANERN.

Jaså, han är där och tittar i det fördolda, som skall vara fördolt! Nå: har han lyckats besvärja straffandarne?

MODREN.

Han påstår det; och synes ha återfått nattens lugn.

DOMINIKANERN.

Ja, han tror det; men ser ni, fru, därför att han icke anammade kärleken till sanningen, skall Gud sända honom kraftig villfarelse, så att han skall tro lögnen.

MODREN.

Där må han stånda sitt kast, men han har ändrat min dotters sinne också. Hon var visserligen varken kall eller varm förut, men nu är hon på väg att bli ond!

DOMINIKANERN.

Hur leva makarne tillsammans?

MODREN.

Halva dagen som änglar och andra halva pina de varann som djävlar.

DOMINIKANERN.

Det är vägen: de skola plåga varandra fram till korset.

MODREN.

Såvida de ej gå ifrån varann.

DOMINIKANERN.

Redan!

MODREN.

De ha rest bort fyra gånger var, men kommit igen; det synes som de voro fastkedjade och väl vore det, ty barnet är i antågande.

DOMINIKANERN.

Låt då barnet komma; de små bruka ha förning med sig, som friskar upp unkna själar!

MODREN.

Om så vore! Men här synes ett nytt trätofrö spira. De tvista redan om barnets namn; de tvista om dess dop; och modren är redan svartsjuk på mannens barn i förra giftet, och han kan icke lova att älska detta barnet så högt som de första, och modren vill ovillkorligen han skall lova det. Ingen ända finnes på detta avgrundsliv!

DOMINIKANERN.

Åjo! Vänta bara! Har han inlåtit sig en gång med makterna, så ha vi fatt i honom, och våra böner, fru, äro kraftigare än hans motstånd; de verka lika utomordentligt som hemlighetsfullt!

DEN OKÄNDE

synes uppe på terrassen. Han är klädd i en jaktrock och en engelsk-indisk sommarhatt. Har en alpstav i handen.

DOMINIKANERN.

Är det han, däruppe?

MODREN.

Det är min nuvarande svärson.

DOMINIKANERN.

Märkvärdigt lik den förre! — Men se nu på, hur han beter sig... Han har icke märkt mig än, men han känner min närvaro på sig.

Han gör korstecken i luften.

Se så orolig han blir... och nu stelnar han som en istapp... så där! Nu skall han skrika snart.

DEN OKÄNDE

har tvärstannat och blivit stående stel; tar sig åt hjärtat; ropar.

Vem är därnere?

MODREN.

Det är jag!

DEN OKÄNDE.

Men du är icke ensam!

MODREN.

Nej! Jag har sällskap!

DOMINIKANERN gör korstecknet.

Nu skall han tystna och fällas till marken som ett avhugget träd!

DEN OKÄNDE

sjunker ihop och fälles till marken.

DOMINIKANERN.

Nu går jag! ty om han blev varse mig, bruste han. Men jag kommer snart tillbaka. Ni ser, han är i goda händer! Farväl och hav frid! Går.

DEN OKÄNDE
reser sig och stiger ned för trappan.

Vem var här?

MODREN.

En vandrare! Sätt dig, du ser så blek ut.

DEN OKÄNDE.

Det var ett anfall av svindel...

MODREN.

Du har alltjämt nya namn, men säger icke mer för det. Sätt dig här på bänken!

DEN OKÄNDE.

Nej, jag tycker icke om att sitta där; det löper beständigt folk här förbi.

MODREN.

Och här har jag suttit sedan jag var barn, och sett livet rinna förbi som floden därnere; här såg jag på landsvägen människor vandra lekande, schackrande, tiggande, svärjande, dansande. Jag älskar denna bänk och jag älskar floden därnere, fastän han varje år gör oss förfång och gnager på vårt arvegods. I våras tog han bort all slottermark, så att vi måste sälja kreaturen. Egendomen har på de sista åren förlorat halva sitt värde, och när nu sjösänkningen däruppe i bergen blir färdig och myren tappas ut i floden, kommer den att stiga så att den tar bort huset. Vi ha processat i tio år, förlorat i alla instanser och vi måste gå under: det är oundvikligt som ödet.

DEN OKÄNDE.

Ödet är icke oundvikligt!

MODREN.

Akta dig, om du tror dig kunna bekämpa det!

DEN OKÄNDE.

Det är redan gjort!

MODREN.

Ve, ve, är du nu där igen! Du lär intet av Försynens tuktan.

DEN OKÄNDE.

Jo, att hata. Kan man älska det onda, det som gör ont?

MODREN.

Jag är mycket olärd, som du vet, men jag läste i går i ett lexikon, att Eumeniderna betyder De välsinnade!

DEN OKÄNDE.

Det är sant; men det är lögn att de äro välvilliga. Jag känner bara en välsinnad furie, och det är min!

MODREN.

Kallar du Ingeborg furie?

DEN OKÄNDE.

Ja, ty det är hon, och som sådan är hon stor. Hennes uppfinningsförmåga i att pina mig överträffar mina mest infernaliska påhitt, och om jag slipper levande ur hennes händer, så kommer jag så ren som guld ur elden.

MODREN.

Du har fått efter förtjänst. Du skulle skapa om henne efter ditt sinne, sade du, och du har lyckats!

DEN OKÄNDE.

Fullkomligt! — Men var är min furie?

MODREN.

Hon gick utåt landsvägen för en stund sedan.

DEN OKÄNDE.

Ditåt? — Då går jag min undergång till mötes!

Går inåt fonden.

MODREN.

Du kan skämta ännu? Vänta du!

Modren ensam ett ögonblick tills Den Okände försvunnit. Därpå DAMEN in från höger. Hon är sommarklädd och bär postväskan samt brutna brev i handen.

DAMEN.

Är du allena, moder?

MODREN.

Jag blev just nu!

DAMEN.

Här är posten; och den är Jobs!

MODREN.

Öppnar du hans brev?

DAMEN.

Jag öppnar alla hans brev, ty jag vill veta med vem jag förenat mitt öde, och jag undertrycker alla meddelanden, som kunna uppblåsa hans högmod. Med ett ord: jag isolerar honom, så att han får behålla elektriciteten, med fara att han spränges.

MODREN.

Så lärd du blivit!

DAMEN.

Ja; när han är så oklok att han anförtror mig nästan allt, så har jag snart hans öde i min hand!

Tänk dig, han sysslar nu med elektriciteten och påstår han vill tämja åskan, så att den skall ge honom lyse, värme och drivkraft. Detta går ännu an, men jag ser i dag av ett brev, att han korresponderar med guldmakare.

MODREN.

Skall han göra guld nu? Är denne man klok?

DAMEN.

Det är den stora frågan; den mindre är den, om han är en charlatan.

MODREN.

Misstänker du honom?

DAMEN.

Jag tror denna person om allt ont, och om allt gott, på samma dag.

MODREN.

Vad mera nytt?

DAMEN.

Detta: min frånskilde man, vars nya giftermålsplaner strandat, har blivit grubblande, lämnat sin praktik och flackar omkring på landsvägarne.

MODREN.

Ve, ve! — Han var min svärson dock, och under en skrovlig yta dolde sig ett gott hjärta.

DAMEN.

Ja: det var så! Och namnet varulven jag gav honom var endast i hans egenskap av min herre och man! Så länge jag visste honom lugn och på väg att trösta sig, hade jag frid; nu skall han spöka som det onda samvetet.

MODREN.

Har du samvete?

DAMEN.

Jag hade icke förr, men sedan jag genom läsningen av min mans skrifter fått upp ögonen, kan jag se skillnaden på gott och ont!

MODREN.

Han hade förbjudit dig läsa sina böcker, och följden av din olydnad hade han ej beräknat.

DAMEN.

Vem kan beräkna alla en handlings följder?

MODREN.

Vad mera ont har du i väskan, Pandora?

DAMEN.

Det värsta! O! — Kan du tänka dig, mor, att hans frånskilda hustru står i begrepp att gifta om sig?

MODREN.

Men det bör ju lugna honom och dig?

DAMEN.

Å, vet du ej att hans värsta dröm är det hans fru gifter om sig och att därigenom hans barn skola få styvfar?

MODREN.

Kan han bära det, ensam, så vill jag fatta underliga tankar om honom!

DAMEN.

Tror du han är så känslig? Säger han icke själv att en bildad gentleman i slutet av nittonde århundradet aldrig blir förbluffad!

MODREN.

Man säger så mycket; men när det gäller...

DAMEN.

Men i botten på Pandoras säck låg en gåva som icke var en olycka! Se hit, moder! det är hans sexårige sons porträtt.

MODREN betraktar porträttet.

Det är ett änglabarn!

DAMEN.

Det är så skönt som bild och uttryck att man känner sig god, när man betraktar det! — Säg, tror du att mitt barn skall bli lika skönt! Säg, tror du? — Svara ja, eljes blir jag olycklig! Jag älskar redan denne lille person, men jag känner jag skulle kunna hata honom, om mitt barn ej blev lika skönt! Ja, jag är redan svartsjuk!

MODREN.

Jag hyste den förhoppningen, när ni kommo hit från er olyckliga bröllopsresa, att det skulle ha stormat ut; men jag ser nu att det endast var inledningen till vad som skall komma.

DAMEN.

Numera är även jag beredd på allt; och jag tror icke denna härva kan redas; den måste klippas.

MODREN.

Men du har ökat dina svårigheter med detta undertryckande av hans post...

DAMEN.

Förr, då jag gick fram mitt liv som en sömngångare, kunde jag reda allt bara med att blåsa på

det; men sedan han väckt mina tankar, börjar jag vackla.

Hon stoppar breven i fickan.

Där kommer han! Tyst nu!

MODREN.

En sak! Varför låter du honom gå och spöka i din förre mans sommarkostym?

DAMEN.

Det roar mig att plåga honom och förnedra honom. Jag har inbillat honom att det är klädsamt, och att plaggen tillhört far. — När jag nu ser honom i varulvens kläder, tycker jag att jag har båda två i mina klor.

MODREN.

Gud bevare oss, vad du har blivit elak!

DAMEN.

Det kanske var min uppgift, om jag nämligen hade en uppgift i denne mannens liv!

MODREN.

Jag önskar ibland att floden steg och toge oss bort allesammans under nattens sömn; och om han så spolade och tvättade i tusen år, kanske synden, varpå detta hus är byggt, skulle kunna sköljas bort.

DAMEN.

Det är då sant att min farfar, notarien, rivit till sig andras gods på orättfärdig väg? Man säger att denna gård är hopkommen av änkors och faderlösas arv, av ruinerades exekutioner, av dödas kvarlåtenskap, av tvistande parters mutor...

MODREN.

Tala icke vidare om det; de efterlevandes tårar ha samlat sig till en sjö, och det är den, säger folket, som nu skall tappas ut och komma floden att skölja oss bort.

DAMEN.

Kan man icke på laglig väg hindra det! Finns det ingen rättvisa på jorden mer?

MODREN.

Icke på jorden; men i himlen, och det är den, som nu skall dränka oss, barnen av missgärningsmännen.

Går uppför trappan.

DAMEN.

Det är då icke nog med att man skall dras med sina egna tårar, man skall också ärva andras.

DEN OKÄNDE in.

Har du ropat på mig?

DAMEN.

Nej, jag bara lockade, utan att direkt längta efter dig.

DEN OKÄNDE.

Jag kände på mig att du sysslade med mitt öde på ett för mig obehagligt sätt. Du har lärt mina konster snart.

DAMEN.

Och flera till.

DEN OKÄNDE.

Men jag ber dig: rör ej vid mitt öde med klumpiga händer. Jag är Cain, ser du, och står under makternas bann, men makterna tillåta inga dödliga

att ingripa i deras hämndeverk. Ser du att jag är märkt! Lyfter hatten. Det märket betyder: m i n är hämnden, säger Herren.

DAMEN.

Trycker dig hatten?

DEN OKÄNDE.

Nej, men han bränner! liksom rocken! Och vore det ej för att vara dig till behag, skulle jag ha kastat alltsamman i floden. — Vet du, att när jag går omkring i bygden, kallar mig folket doktorn. Det är väl din man, varulven, som menas. Och otur har jag. Frågar jag vem som planterat detta träd, så svarar man: det har doktorn. Frågar jag, vem som äger den gröna fisksumpen, så svarar man: det är doktorns. Och när det icke är doktorns, så är det doktorinnans. Det är du! Denna sammanblandning av min person med en annans gör mig vistelsen här olidlig; och jag skulle vilja resa...

DAMEN.

Har du icke försökt sex gånger att lämna denna plats, men icke lyckats.

DEN OKÄNDE.

Jo, men den sjunde skall det lyckas!

DAMEN.

Försök!

DEN OKÄNDE.

Du säger detta med en ton som om du vore viss det skulle misslyckas.

DAMEN.

Jag är viss!

DEN OKÄNDE.

Plåga mig på ett annat sätt, kära furie.

DAMEN.

Det kan jag också!...

DEN OKÄNDE.

På något nytt sätt. Försök att säga något elakt som inte »den andra» sagt förut.

DAMEN.

»Den andra»: det är din fru! Det är smakfullt att påminna om den andra...

DEN OKÄNDE.

Allt som lever och rör sig, allt som är dött och stelnat, påminner om det förflutna...

DAMEN.

Tills den kommer som skall utplåna det mörka förgångna och bringa ljus med sig.

DEN OKÄNDE.

Du menar ditt barn, som vi vänta!

DAMEN.

Vårt barn!

DEN OKÄNDE.

Älskar du det?

DAMEN.

Från och med i dag har jag börjat älska det!

DEN OKÄNDE.

I dag? Vad har då hänt? För fem månader sedan ville du gå till advokat och skiljas från mig därför att jag icke ville följa dig till en kvacksalvare och låta döda den ofödde.

DAMEN.

Det var då! Nu är det annat!

DEN OKÄNDE.

Nu?

Ser sig omkring, liksom vädrande.

Nu? — Har posten kommit?

DAMEN.

Ännu är du listigare än jag, men snart skall lärjungen övergå mästaren.

DEN OKÄNDE.

Var där brev till mig?

DAMEN.

Nej!

DEN OKÄNDE.

Giv mig då korsbandet!

DAMEN.

Hur kunde du höra det?

DEN OKÄNDE.

Giv mig alltså korsbandet, efter som ditt samvete gör så fin skillnad på brev och korsband.

DAMEN

tar fram postväskan, som hon haft dold bakom bänken.

Se här!

DEN OKÄNDE

tar upp fotografien, betraktar den noga och stoppar den i bröstfickan.

DAMEN.

Vad var det?

DEN OKÄNDE.

Det förflutna!

DAMEN.

Var det skönt?

DEN OKÄNDE.

Ja, så skönt som aldrig det kommande kan bli.

DAMEN mörknar.

Det skulle du icke ha sagt!

DEN OKÄNDE.

Nej, jag medger det; och det gör mig redan ont...

DAMEN.

Kan du lida?

DEN OKÄNDE.

Numera dubbelt, ty jag känner när du lider. Och då jag i självförsvar sårar dig, så är det jag, som får sårfebern.

DAMEN.

Det vill säga: du är vapenlös mot mig?

DEN OKÄNDE.

Ja; och ändå mer nu, då du är skyddad av det oskyldiga väsen, du bär under ditt hjärta.

DAMEN.

Det skall bli min hämnare.

DEN OKÄNDE.

Eller min!

DAMEN med tårar i rösten.

Arma varelse: född i synd och skam, född till hämnd, genom hat.

DEN OKÄNDE.

Det var längesedan jag hörde dessa tonfall i din röst.

DAMEN.

Å ja!

DEN OKÄNDE.

Det var denna röst, som en gång fångade mig, emedan den liknade en moders, när hon talar till sitt barn!

DAMEN.

När du uttalar ordet moder, känner jag mig i stånd att endast tro dig om gott; men i nästa ögonblick tänker jag: det är bara ett nytt sätt att lura mig.

DEN OKÄNDE.

Vad ont har jag gjort dig egentligen?

DAMEN villrådig.

DEN OKÄNDE.

Svara! vad ont har jag gjort dig?

DAMEN.

Jag vet inte.

DEN OKÄNDE.

Hitta på något! Säg så här: jag hatar dig, emedan jag icke kan lura dig.

DAMEN.

Kan jag inte? Det är synd om dig!

DEN OKÄNDE.

Då har du något gift i klädningsfickan.

DAMEN.

Ja, det har jag!

DEN OKÄNDE.

Vad kan det vara? — Vem är det som kommer där borta på landsvägen?

DAMEN.

Det är förebudet!

DEN OKÄNDE.

Är det en riktig människa eller ett spöke!

DAMEN.

Från det förflutna!

DEN OKÄNDE.

Han är klädd i frack och lagerkrans; men är barfota.

DAMEN.

Det är Cæsar.

DEN OKÄNDE förvirrad.

Cæsar? Det var ju mitt öknamn i skolan.

DAMEN.

Ja; men det är även öknamnet på den dåren, som var inackorderad hos min... förre man; förlåt uttrycket.

DEN OKÄNDE.

Är dåren lös?

DAMEN.

Det ser så ut!

CÆSAR

in från fonden: klädd i frack utan skjortkrage; lagerkrans på huvet; barfota; bizarr för övrigt.

Varför hälsar du inte! — Du skall säga: ave Cæsar! ty nu är jag herren! Varulven har nämligen blivit rubbad, sedan Den Store drog av med hans fru, vilken han själv snappat bort från hennes förste älskare, eller fästman, eller vad det skall kallas.

DEN OKÄNDE till Damen.

Det var stryknin för två fullvuxna! Till Cæsar: Var är din husbonde, eller slav, eller dårläkare, eller fångvaktare, då?

CÆSAR.

Han kommer strax efter; men var inte rädd för honom; han umgås varken med gift eller kniv. Däremot behöver han bara visa sig, så springer allt levande för honom; träden fälla sina löv, och landsvägens damm löper i en virvel framför honom som molnstoden för Israels barn...

DEN OKÄNDE.

Hör nu...

CÆSAR.

Tyst, när jag talar... Och ibland tror han sig vara varulven, och påstår att han vill äta upp ett litet barn, som icke är fött och som egentligen är hans med den förstkommandes rätt...

Drar sig utåt.

DAMEN till Den Okände.

Kan du besvärja den demonen?

DEN OKÄNDE.

Djävlar, som tåla solskenet, rår jag inte på!

DAMEN.

Du fällde ett överord härom morgonen, och som du får igen nu. Du sade: osynlige, som smyga om natten, och slåss i mörkret, illojalt; men kom om dagen, när solen skiner! Nu ha de kommit!

DEN OKÄNDE.

Och det gläder dig?

DAMEN.

Ja, nästan!

DEN OKÄNDE.

Vilken skada att jag icke kan glädjas, när du får dina hugg! — Låt oss sitta på bänken, de anklagades bänk — det kommer nog fler!

DAMEN.

Låt oss hellre gå!

DEN OKÄNDE.

Nej; jag vill se hur mycket jag tål; och för övrigt, vid varje gisselslag känner jag hur en skuldpost strykes på min svarta tavla.

DAMEN.

Men jag kan icke mer; ser du, där kommer han själv! — Å Gud; denne man, som jag en gång trott mig älska.

DEN OKÄNDE.

Trott? Ja, ty det är bara bländverk alltsammans, men det är icke bara! Gå du! jag skall ta det som en plikt att stanna ensam.

DAMEN

går uppför trappan men hinner ej upp, förrän Läkaren synes komma från fonden.

LÄKAREN

med långt, grått, hängande hår, klädd i en engelsk-indisk hatt och en jaktrock, alldeles lik Den Okändes; låtsas icke märka Den Okände; sätter sig på en sten på andra sidan landsvägen mitt emot Den Okände på bänken. Tar av hatten och torkar svetten ur pannan.

DEN OKÄNDE som blivit otålig.

Vad önskas?

LÄKAREN.

Jag önskar endast se det hus, där en gång min lycka bodde, där m i n a rosor blommade...

DEN OKÄNDE.

En upplyst gentleman skulle för det ändamålets vinnande välja ett ögonblick, då husets nuvarande

innevånare befunno sig på en liten resa till exempel, och detta borde han göra för sin egen skull för att icke synas löjlig.

LÄKAREN.

Löjlig? Jag undrar, vem som är löjligast av oss två?

DEN OKÄNDE.

För ögonblicket är det nog jag.

LÄKAREN.

Ja, men jag tror ni är okunnig om hela vidden av er ömklighet.

DEN OKÄNDE.

Vad är det?

LÄKAREN.

Det är: att ni vill äga det jag har ägt.

DEN OKÄNDE.

Fortsätt bara!

LÄKAREN.

Har ni märkt, att vi äro lika klädda? — Gott! Vet ni vad det beror på? Jo, därpå att ni bär mina kläder, som jag vid katastrofen glömde avhämta. Sådant, ser ni, skulle en upplyst gentleman från slutet av nittonde århundradet ej utsätta sig för.

DEN OKÄNDE
kastar av sig hatt och rock.

Förbannade kvinna!

LÄKAREN.

Håll till godo! Avlagda manskläder ha alltid varit fatala ända sedan Nessus-dräkten i åminnelse. Gå nu in och kläd om er, så skall jag sitta här och

se på, och jag skall höra på, när ni gör upp den där affären på tu man hand med den förbannade kvinnan. — Glöm inte käppen!

DAMEN

har skyndat upp mot huset, men faller framför trappan.

DEN OKÄNDE står handfallen.

LÄKAREN.

Käppen! Käppen!

DEN OKÄNDE.

Icke för kvinnans skull, men för barnets, ber jag om nåd!

LÄKAREN vild.

Jaså, det är barn också! V å r t hus, v å r a rosor, v å r a kläder, sängkläderna inräknade, och v å r t barn. Ni har mig inom era dörrar, jag sitter vid ert bord, ligger i er säng; jag finns i ert blod, i era lungor, i er hjärna; jag är överallt och ni kan inte komma åt mig. När pendeln slår midnattstimman, så skall jag andas kallt på ditt hjärta, så det skall stanna som ett utgånget ur; när du sitter i ditt arbete, skall jag komma med en vallmo, som du inte kan se, och han skall söva din tanke, förvirra ditt förstånd så du får se syner, som icke du kan skilja från verkligheter; jag skall ligga som en sten på din väg, så du snavar; jag skall bliva törnet som stinger din hand, när den vill plocka rosen; min själ skall spännas som ett spindelnät över din, och genom den kvinna du rövat från mig, skall jag styra dig som en stut; ditt barn skall bli mitt och jag skall tala genom dess mun; i dess ögon skall du läsa mina blickar, så att du skall

stöta det bort som en fiende. Och nu farväl du lilla hus, och farväl du rosenkammare; där skall ingen lycka blomstra, som jag behöver avundas! Går.

Den Okände har under tiden satt sig på bänken, där han svarslös åhört som en anklagad.

AKT II.

Laboratoriet.

En trädgårdspaviljong i rokokostil; höga fönster. Mitt på golvet ett stort skrivbord med diverse kemiska och fysikaliska apparater. Två koppartrådar löpa ner från taket till ett elektroskop som står mitt på bordet och är försett med små ringklockor för att markera luftelektricitetens tension.

På ett bord till vänster en stor gammaldags elektricermaskin med glasskiva, mässingskonduktörer, leydenbatteri; stolparne äro lackerade röda och svarta.

Till höger en stor gammalmodig öppen spis med trefötter, deglar, tänger, bälg o. s. v.

I fonden dörr ut till ett landskap: det är mulet och dunkelt, men då och då skiner ett rött solsken in i rummet.

En brun kappa med pelerin och kapuschong hänger vid spisen; därbredvid står en kappsäck och en alpstav.

DEN OKÄNDE. MODREN.

DEN OKÄNDE.

Var är... Ingeborg?

MODREN.

Det vet du bättre!

DEN OKÄNDE.

Nåväl; hon är hos advokaten för att söka skilsmässa...

MODREN.

Varför?

DEN OKÄNDE.

Därför: nej, det är så galet, att du skulle tro mig ljuga.

MODREN.

Säg!

DEN OKÄNDE.

Jo, hon vill skiljas, därför att jag underlät att piska opp den sinnessjuka mannen. Hon säger att det var fegt...

MODREN.

Det tror jag inte.

DEN OKÄNDE.

Nej, ser du det! — Du tror endast vad som behagar dig; det andra är lögn. — Nå finner du det förenligt med dina intressen att tro, det hon stulit brev från mig?

MODREN.

Det vet jag inte.

DEN OKÄNDE.

Det var inte frågan om du visste, utan om du trodde?

MODREN avbryter.

Vad är det du har för dig här?

DEN OKÄNDE.

Det är försök rörande luftelektriciteten.

MODREN.

Och det är åskledaren du fört in på skrivbordet!

DEN OKÄNDE.

Ja: men det har ingen fara, ty det ringer i klockorna, när det börjar bli oro i luften.

MODREN.

Detta är hädelse och svart magi: Akta dig! — Och vad gör du i spisen där?

DEN OKÄNDE.

Det är guldmakeriet.

MODREN.

Tror du på det?

DEN OKÄNDE.

Du förutsätter att jag är en charlatan? Det må jag icke förtänka dig, men var icke för snabb att döma; jag kan ha beedigat intyg om analysen när som helst.

MODREN.

Detta må vara vad det är, men vad ämnar du företaga om Ingeborg ej kommer igen.

DEN OKÄNDE.

Ännu en gång kommer hon igen, men framdeles, när barnet anlänt, kanske hon lossnar...

MODREN.

Du är så säker.

DEN OKÄNDE.

Som jag sade: ännu är jag säker... det känner man så länge bandet håller, men när det brustit, då känner man det också så obehagligt tydligt.

MODREN.

Men när ni lösgjorts från varandra, kanske ni båda äro bundna vid barnet; sådant vet man icke förut.

DEN OKÄNDE.

Däremot har jag garanterat mig genom ett stort intresse, som skall fylla mitt livs tomhet.

MODREN.

Guldet, menar du, och äran!

DEN OKÄNDE.

Just så! för en man de varaktigaste av alla illusioner.

MODREN.

Du bygger ännu på illusioner?

DEN OKÄNDE.

Varpå skulle jag eljes bygga, då alltsammans är illusion?

MODREN.

När du vaknar ur den drömmen en gång, skall du se en verklighet som du aldrig kunnat drömma om.

DEN OKÄNDE.

Då väntar jag till dess.

MODREN.

Vänta du! — Nu går jag och stänger fönsterna, innan åskan bryter lös.

MODREN går mot fonden.

Det skall bli intressant.

Ett valdhorn höres i fjärran.

Vem är det som blåser igen?

MODREN.

Det vet ingen, men det varslar icke gott. Går.

DEN OKÄNDE

rustar med elektroskopet och så att han vänder ryggen mot det öppna fönstret, därpå tar han en bok och läser högt:

»När Adams jättesläkt förökats så att de ansågo sig nog talrika att våga en storm mot de övre, bör-

jade de bygga ett torn, som skulle räcka upp i himlen. Då grepos de övre av fruktan, och för att skydda sig sprängde de sammangaddningen genom att förvirra deras tungor samt med deras förstånd så, att var två människor råkades, kunde de icke förstå varann även där de talade samma språk. Sedan dess härska de övre genom tvedräkt: Söndra och härska. Och tvedräkten underhålles genom inbillningar om att sanningen är funnen, men när någon av profeterna blir trodd, så är det en lögnprofet. Råkar däremot någon dödlig utforska de övres hemlighet, så tror ingen honom, och han blir slagen med vansinne att ingen skall tro honom. De dödlige äro sedan dess mer eller mindre rubbade, de som anses vise, mest, och dårarne äro de ende kloke; ty de se, höra, känna det osynliga, det ohörbara, det okända, men kunna aldrig bibringa andra sina erfarenheter.» — Så säger Sohar,' den visaste av alla vishetens böcker, som därför ingen människa tror på.

Jag skall icke bygga något Babels torn, men jag skall locka krafterna in i min råttfälla, och sedan skall jag skicka dem ner till de nedre, de underjordiske att neutraliseras. Det är de övre Schedim som ställt sig emellan de dödlige och Herren Zebaoth, och därför har glädje, frid och lycka försvunnit från jorden.

DAMEN

in, utom sig, kastar sig ner för Den Okände, lägger sina armar om hans fötter och sitt huvud på golvet.

Hjälp mig! Hjälp! Och förlåt!

DEN OKÄNDE.

Stig upp! i Herrans namn! Stig upp! Icke så! Vad har hänt?

DAMEN.

Ack! jag har handlat dåraktigt i min vrede, och jag är fast i mina garn!

DEN OKÄNDE lyfter henne upp.

Stig upp, oförståndiga barn; och säg vad det handlar om!

DAMEN.

Jag for till allmänna åklagaren och...

DEN OKÄNDE.

... begärde skilsmässa.

DAMEN.

... det var nog min avsikt, men när jag kom fram, angav jag varulven för hemgång och mordförsök...

DEN OKÄNDE.

Ja, men han gjorde ingendera...

DAMEN.

Nej, men jag angav honom för det... Och medan jag står där, kommer han själv, och tar ut stämning på mig för falsk angivelse. Så for jag till advokaten och han sade, att jag kan vänta mig minst en månads fängelse... Tänk mitt barn skall födas i ett fängelse. Hur skall jag komma ifrån detta? Hjälp mig! Du kan hjälpa mig! Säg, säg!

DEN OKÄNDE.

Jag kan hjälpa dig! Men hämnas icke sedan på mig, därför att jag hjälpt dig.

DAMEN.

Vad du misskänner mig! Men skynda och säg!

DEN OKÄNDE.

Jo, vi ska skylla på mig; och säga att jag skickade dig!

DAMEN.

Tänk vad du är snäll ändå. — Och nu är jag alldeles ifrån hela saken?

DEN OKÄNDE.

Torka tårarne barn och var obekymrad; men upplys mig om något, som ej hör hit. Är det du, som lagt fram denna portemonnä?

DAMEN förlägen.

DEN OKÄNDE.

Säg ut du!

DAMEN.

Har det också varit före?

DEN OKÄNDE.

Ja, den andra ville på det sättet utröna om jag stal. Förra gången det hände, så grät jag emedan jag var ett barn ännu.

DAMEN.

Å nej!

DEN OKÄNDE.

Du är verkligen för ögonblicket den uslaste människa jag vet.

DAMEN.

Och därför älskar du mig?

DEN OKÄNDE.

Nej, icke därför! — Du har stulit brev också? Svar: ja! Och därför vill du ha mig till tjuv, med portemonnä'en.

DAMEN.

Vad har du på bordet där?

DEN OKÄNDE.

Det är åskan.

Det blixtrar, men utan dunder.

DAMEN.

Du är rädd!

DEN OKÄNDE.

Jo, ibland, men icke för det som du fruktar.

Läkarens ansikte synes i fönstret med vanställda drag.

DAMEN.

Är det en katt i rummet; det känns så oroligt?

DEN OKÄNDE.

Nej, det tror jag inte! men jag har också en förnimmelse av att någon är härinne.

DAMEN

vänder sig om och får se ansiktet, skriker och störtar mot Den Okände för att söka skydd.

O, det är han!

DEN OKÄNDE.

Var? Vem?

Läkarens ansikte försvinner.

DAMEN.

Där, i fönstret! Han!

DEN OKÄNDE.

Jag ser ingen; du har misstagit dig!

DAMEN.

Nej, jag såg honom! Varulven! Kan man inte döda honom?

DEN OKÄNDE.

Jo, det kunde man nog, men det hjälper inte, ty han har en odödlig själ, som är bunden vid din.

DAMEN.

Om man hade vetat det förut.

DEN OKÄNDE.

Det står visst i katekesen!

DAMEN.

Låt oss dö, då!

DEN OKÄNDE.

Det var en gång min religion, men när jag nu icke längre tror att döden är slutet, så återstår bara att hålla ut — kämpa! och lida!

DAMEN.

Hur länge skola vi lida?

DEN OKÄNDE.

Så länge han lider och vårt samvete piskar oss.

DAMEN.

Sökom försvara oss inför samvetet; låt oss finna ursäkter för vår lättsinniga handling; låt oss uppleta hans fel...

DEN OKÄNDE.

Försök!

DAMEN.

Det må du säga! Sedan jag vet honom olycklig, ser jag endast förtjänster, och du förlorar på jämförelsen.

DEN OKÄNDE.

Se så vist det är inrättat! Och hans lidande helgar honom, men gör mig avskyvärd och löjlig.

Detta är att stå inför det ohjälpliga! Vi ha mördat en själ, och vi äro mördare.

DAMEN.

Vems är felet?

DEN OKÄNDE.

Dens, som styr människors öden så galet!

Det blixtrar; det elektriska klockspelet ringer.

DAMEN.

Jesus Maria! Vad är det?

DEN OKÄNDE.

Det var svar på tal.

DAMEN.

Har du åskledaren inne i rummet?

DEN OKÄNDE.

Baalsprästen vill locka ljungelden från himlen...

DAMEN.

Nu är jag rädd, rädd för dig... fruktansvärde...

DEN OKÄNDE.

Nå! Ser du!

DAMEN.

Vem är du som vågar trotsa himlen, och leka med människors öden?

DEN OKÄNDE.

Stig upp och samla ditt förstånd! — Hör mig, tro mig och giv mig den aktning jag förtjänar, så skall jag lyfta dig och mig högt över detta grodträsk, där vi gått ner oss! Jag skall blåsa på ditt sjuka samvete så det skall läkas som ett sår. Vem jag är?

Jag är den, som gjort det ingen gjort förr; jag är den, som skall störta den gyllene kalven och kullslå månglarenas växelbord; jag har jordens öde i min degel, och om åtta dagar är den rikaste av de rike fattig; den falske värdemätaren guldet har upphört härska, alla äro lika fattiga, och människors barn skola krypa irrande som myrorna när stacken är raserad!

DAMEN.

Vad äro vi hjälpta med det?

DEN OKÄNDE.

Tror du jag gjorde guldet för att rikta oss och de andra; nej för att ödelägga hela världsordningen, för att förstöra, ser du! Jag är förstöraren, upplösaren, världsbrännaren, och när allt ligger i aska, då skall jag ströva hungrande bland grushögarne och fröjdas vid tanken: detta har jag gjort, jag, som skrivit sista bladet i världshistorien, vilken därmed kan anses vara avslutad.

Dominikanerns ansikte synes i öppna fönstret obemärkt av de innevarande.

DAMEN.

Detta var innersta meningen i din sista bok, som alltså icke var en dikt!

DEN OKÄNDE.

Ja! Men för att kunna göra detta, måste jag fördubbla min person med en annans, som kunde i sig upptaga allt det som binder min ande... Så att min själ återfinge sin rena eldsluft varmed den kunde stiga mot etern, nå förbi herraväldena och hinna tronen för att vid den eviges fot nedlägga människornas klagomål...

DOMINIKANERN
gör ett korstecken i luften och försvinner.

DEN OKÄNDE.

Vem är här? Vem är den fruktansvärde som förföljer mig och slår min tanke lam? — Såg du någon?

DAMEN.

Nej, jag såg ingen!

DEN OKÄNDE.

Men jag känner honom.

Tar sig åt hjärtat.

Hör du; hör du, i fjärran, långt, långt borta, man läser en rosenkrans, hör du?

DAMEN.

Ja, jag hör; men det är ingen änglahälsning: det är Deuteronomions förbannelse. Ve oss!

DEN OKÄNDE.

Då är det i klostret Den Goda Hjälpen...

DAMEN.

Ve! ve!

DEN OKÄNDE.

Älskade! Vad är det!

DAMEN.

Säg om det ordet! Älskade!

DEN OKÄNDE.

Du är sjuk?

DAMEN.

Nej, men jag lider; och jag fröjdas! på samma gång. Gå, och bed min moder reda min säng! — Men välsigna mig först!

DEN OKÄNDE.

Skall jag...

DAMEN.

Säg, att du förlåter mig: jag kan ju dö om den lilla tar mitt liv med sig! Säg att du älskar mig!

DEN OKÄNDE.

Tänk, att jag icke kan få det ordet över mina läppar!

DAMEN.

Då älskar du mig icke?

DEN OKÄNDE.

När du säger det, förefaller det mig så! Det är förfärligt, men jag tror att jag hatar dig!

DAMEN.

Giv mig din hand som man ger den åt en nödställd åtminstone!

DEN OKÄNDE.

Jag vill, men jag kan icke; det är någon i mig som gläds åt ditt lidande; men det är icke jag! Ty jag skulle vilja bära dig på mina armar och lida dina kval, men jag får icke! jag kan icke!

DAMEN.

Hård som sten!

DEN OKÄNDE med återhållen rörelse.

Kanske inte! Kanske inte!

DAMEN.

Kom till mig!

DEN OKÄNDE.

Jag kan icke röra mig. — Det är som om någon tagit min själ i besittning, och jag skulle vilja mörda mig för att få livet ur den andra.

DAMEN.

Tänk på ditt barn med glädje...

DEN OKÄNDE.

Det kan jag icke heller, ty det kommer att binda mig vid jorden!

DAMEN.

Ha vi felat, så äro vi straffade! Himmel, är det icke nog snart!

DEN OKÄNDE.

Icke snart; men väl en gång!

DAMEN sjunker ner.

O, hjälp mig! Barmhärtighet; jag förgås!

DEN OKÄNDE
räcker henne handen såsom löst ur en stelkramp.

DAMEN kysser hans hand.

DEN OKÄNDE
lyfter henne upp och leder henne mot dörren.

*

Rosenkammaren.

Se: Till Damaskus I.

Ett rum med rosafärgade väggar; små fönster med järngaller och med krukväxter. Gardiner rosaröda; möblerna i vitt och rosa.

I fonden dörr ut till en vit sängkammare; när dörren öppnas ser man en stor säng med tak, och vita omhängen. Till höger dörr utåt. Till vänster spis med koleld. Framför elden ett badkar överhöljt med en vit duk; en vagga i vitt, rosa och ljust blått.

Små barnkläder utbredda här och där. En grön klädning hänger på väggen till höger.

FYRA BARMHÄRTIGHETSSYSTRAR på knä vända mot fonddörren. Dräkt augustinernunnornas svart och vita. BARNMORSKAN, svartklädd vid elden. AMMAN i bretagnisk folkdräkt, svart och vit.

MODREN står lyssnande vid fonddörren.

DEN OKÄNDE sitter i en stol till höger och läser i en bok. Bredvid honom hänger en hatt och en brun kappa med pelerin och kapuschong, på golvet en liten kappsäck.

BARMHÄRTIGHETSSYSTRARNE
psalmodiera; de andra, utom Den Okände, instämmer då och då.

Salve, Regina, mater misericordiæ;
Vita dulcedo, et spes nostra, salve.
Ad te clamamus, exules filii Evæ:
Ad te suspiramus gementes et flentes
In hac lacrymarum valle.

DEN OKÄNDE
reser sig; går mot Modren.

MODREN.

Bliv där du är! — En människa föds, en annan dör; allt är dig likgiltigt.

DEN OKÄNDE.

Vem vet! — När jag vill komma in, får jag inte, och när jag inte vill, så skall jag. Nu önskar jag komma in.

MODREN.

Hon vill icke se dig; och för övrigt är din närvaro överflödig. Nu är barnet huvudpersonen.

DEN OKÄNDE.

För er, ja, men jag fortfar vara huvudpersonen för mig.

MODREN.

Läkaren har förbjudit vem det vara må att träda in, ty det är fara för livet.

DEN OKÄNDE.

Vilken läkare?

MODREN.

Nu äro dina tankar där igen!

DEN OKÄNDE.

Ja, och du har lett dem dit! För en timme sedan lät du mig förstå att barnet ej kunde vara mitt! Därmed gjorde du din dotter till sköka, men det betyder för dig intet blott du fick stöta mig i hjärtat! Du är näst den uslaste människa jag känner!

MODREN till Systrarne.

Systrar! Bedjen för den olycklige.

DEN OKÄNDE.

Lämna plats så jag får komma in, för sista gången — gå undan.

MODREN.

Lämna du detta rum och detta hus.

DEN OKÄNDE.

Om jag skulle göra som du säger, så vore du om tio minuter färdig att skicka länsman efter mig, såsom havande förlupit hustru och barn!

MODREN.

Det skulle då endast vara för att sätta in dig på asylen, du känner.

PIGAN in från fonden.

Frun ber herrn om en tjänst!

DEN OKÄNDE.

Tala!

PIGAN.

Jo, det skall ligga ett brev i fruns klädning, som hänger här i rummet.

DEN OKÄNDE

ser sig om; märker den gröna klädningen; nalkas och upptager ett brev ur fickan.

Detta brev är adresserat till mig, öppnat för två dagar sedan: alltså tillgripet! Det är vackert!

MODREN.

Du får förlåta en sjuk människa, som är din hustru!

DEN OKÄNDE.

Hon var icke sjuk för två dagar sen!

MODREN.

Nej, men nu är hon det!

DEN OKÄNDE.

Men icke för två dagar sen! — Läser i brevet. — Nu förlåter jag i alla fall, med segrarens ädelmod!

MODREN.

Segrarens?

DEN OKÄNDE.

Ja! Jag har gjort det ingen före mig gjort.

MODREN.

Det är guldet...

DEN OKÄNDE.

Här är intyget från den största auktoriteten som lever; och nu går jag för att möta honom personligen.

MODREN.

Nu går du!

DEN OKÄNDE.

På din befallning!

PIGAN.

Frun ber att herrn kommer in!

MODREN.

Hör du!

DEN OKÄNDE.

Nej, nu vill jag inte! Du har gjort min hustru, din dotter, till sköka, och du har döpt mitt ofödda barn till frillobarn. Behåll dem! Du har mördat min ära här; återstår mig endast att upprätta den annorstädes!

MODREN.

Du kan icke förlåta!

DEN OKÄNDE.

Jo, jag förlåter er — och går!

Tar på den bruna kappan och hatten; fattar kappsäcken och käppen.

Ty om jag stannade, skulle jag snart bli sämre än jag är. Det oskyldiga väsen, som skulle komma och förädla det skeva förhållandet, har du orenat i moderlivet, och det skall bli ett trätofrö, en straffare och en hämnare. Varför skulle jag då stanna här för att låta riva mig i stycken!

MODREN.

För dig finns inga plikter.

DEN OKÄNDE.

Jo, och den första: att skydda min person från total undergång. Farväl!

AKT III.

Krogen-banketten.

En festsal. Långa bord dukade med blommor, kandelabrar; fat med påfåglar, fasaner i fjädrarne; vildsvinshuvud, hela humrar, ostron, laxar, sparrisknippor, meloner, druvor.

Musikläktare med åtta musikanter i fondens högra hörn.

Vid hedersbordet: DEN OKÄNDE i frackdräkt; invid honom en civiluniform med ordnar; en professorsfrack med orden; eljest svarta frackar med band, mer eller mindre lysande.

Vid andra bordet i ordningen några frackar bland svarta bonjourer.

Vid tredje bordet snygga vardagsdräkter.

Vid fjärde bordet fläckiga och trasiga figurer med besynnerligt utseende. Borden äro så dukade att första står längst till vänster och fjärde längst till höger, varigenom de vid fjärde bordet bli osynliga för Den Okände. Vid fjärde bordet sitta längst ner åt rampen LÄKAREN och CÆSAR sluskigt klädda.

Man är nu vid desserten och guldpokaler stå framför gästerna. Musiken spelar pianissimo mitt i Mendelssohns sorgmarsch. Gästerna småprata med varandra.

LÄKAREN till Cæsar.

Stämningen är något tryckt och desserten kom för tidigt!

CÆSAR.

Och det hela förefaller något humbugsartat... i parentes; inte har han gjort guld; det är väl lögn, som allting annat.

LÄKAREN.

Inte vet jag, men det påstås; och i våra upplysta tider kan man vänta sig vad som helst.

CÆSAR.

Det sitter en professor vid hedersbordet och den skall väl vara auktoritet; men vad är han professor i för slag?

LÄKAREN.

Inte vet jag, men det bör väl vara metallurgi och använd kemi.

CÆSAR.

Kan du se vad det är för en orden han har?

LÄKAREN.

Nej, jag känner inte den orden; den är väl nån utländsk skitorden.

CÆSAR.

Nå, på en sån här subskriberad festin så är ju sällskapet alltid något blandat.

LÄKAREN.

Hm?

CÆSAR.

Du menar att vi... hm... ja, så fint klädda äro vi icke, men vad intelligensen beträffar...

LÄKAREN.

Hör du Cæsar, du som är dårhushjon hos mig, bör undvika så mycket du kan, att tala om intelligens!

CÆSAR.

Det var det oförsyntaste jag hört på länge! Vet du inte din fåne, att jag är tillsatt att bevaka dig, sedan du mist förståndet...

PROFESSORN knackar i pokalen.

Mina herrar!

CÆSAR.

Hör!

PROFESSORN.

Mina herrar! — Då vårt lilla samhälle i dag hedrats av den store mans närvaro, som vi fira som hedersgäst, och då styrelsen...

CÆSAR till Läkaren.

Det är regeringen! Du!

PROFESSORN.

... då styrelsen utsåg mig till tolk för de känslor som besjälade densamma, befann jag mig först villrådig, om jag skulle åtaga mig det hedrande uppdraget. Men då jag jämförde min egen oförmåga med andres, fann jag att ingendera parten egentligen förlorade på jämförelsen.

RÖSTER.

Bravo!

PROFESSORN.

Mina herrar! De stora uppfinningarnes århundrade går till ända med den största av alla uppfinningar — anad av Pythagoreerna, förberedd av Albertus och Paracelsus, utförd av vår hedersgäst. Tillåt mig att ge det svaga uttrycket av vår beundran åt det stora århundradets största man. Av samhället lagern!

Han lägger en lagerkrans på Den Okändes huvud.

Av styrelsen — detta!

Han hänger ett lysande ordenstecken om Den Okändes hals.

Mine herrar, ett leve för Den Store Guldmakaren!

ALLA utom Den Okände.

Leve!

Musiken blåser ackorderna ur sorgmarschen.

Under senare delen av talet hava tjänare utbytt guldpokalerna mot mörka bleckbägare! och börja nu bära ut påfåglar, fasaner, m. m.

Musiken spelar sakta, allmänt samtal.

CÆSAR.

Hör nu, skulle vi inte få smaka på det där innan det bärs ut.

LÄKAREN.

Det tycks vara humbug alltihop, utom guldmakeriet.

DEN OKÄNDE knackar.

Mina herrar! Det har alltid utgjort min stolthet att icke ha varit lätt att dupera...

CÆSAR.

Hör!

DEN OKÄNDE.

... och icke lätt att hänföra, men den uppriktighet, som eder storartade hyllning andats, har rört mig, när jag säger rört mig, så menar jag det!

CÆSAR.

Bravo!

DEN OKÄNDE.

Det finns ju tvivlare, och det givs ögonblick i varje människas liv, då tvivlet smyger sig på även den starkaste. Jag vill erkänna det, även jag har hyst tvivel, men efter att ha varit föremål för denna uppriktiga och av hjärtat gående hyllning, då jag bevittnat denna kungliga fest, ty den är kunglig, och då slutligen regeringen själv...

EN RÖST.

Styrelsen! Styrelsen.

DEN OKÄNDE.

— Styrelsen, om man så vill, själv givit ett lysande erkännande åt min obetydliga förtjänst, som endast framtiden kan bedöma, så tvivlar jag icke längre, utan jag t r o r!

Civiluniformen smyger ut.

Ja, mina herrar, detta är det största och skönaste ögonblick i mitt liv, ty det har återgivit mig det dyrbaraste människan äger: tron på sig själv.

CÆSAR.

Storartat! Bravo!

DEN OKÄNDE.

Min tack! Er skål!

PROFESSORN reser sig;

Alla resa sig och blandas. Musikanterna avlägsna sig till en del, så att endast två bli kvar.

EN GÄST till Den Okände.

Särdeles angenämt, särdeles!

DEN OKÄNDE.

Utmärkt!

Alla frackklädda smyga ut.

FADREN

en gammal sprättig herre med enkellorgnett och militärisk hållning går fram till Läkaren och hälsar.

Nej, se god dag, är du här?

LÄKAREN.

Ja, svärfar, jag är här och överallt där h a n är.

FADREN.

Du får inte kalla mig svärfar så här sent, och för övrigt är jag ju h a n s nu.

LÄKAREN.

Känner han dig?

FADREN.

Nej, han har inte haft den äran och jag ber få behålla mitt inkognito. Är det sant han har gjort guld?

LÄKAREN.

Det påstås; men säkert är att han lupit från sin hustru under det hon låg i barnsäng.

FADREN.

Det vill säga: jag kan vänta mig en svärson till snart? Ja gossar, det är inte vackert, det här, och detta osäkerhetstillstånd inger mig avsmak för att vara svärfar. Jaja, jag har ju ingenting att säga... förstås, efter som...

Borden äro nu avdukade; dukar och kandelabrar borttagna; så att borden av bräder och bockar stå nakna. En stor stenskål är inburen och stenmuggar av simplaste fason äro framställda på hedersbordet.

CÆSAR

knackar; sluskarne intaga hedersbordet invid Den Okände; Fadren sätter sig gränsle på en stol och stirrar på Den Okände.

Mina herrar!

Denna fest har blivit kallad kunglig, icke som om välfägnaden varit så kunglig, tvärtom, den har varit miserabel, men den man vi firat är en kung, en kung i Andens värld: det förstår endast jag bedöma...

EN SLUSK.

Hihihi!

CÆSAR.

Tyst slusk! — men han är mer än en kung, ty han är en folkets man, småfolkets, de förtrycktes vän, de dårars förmyndare, de narrars glädjebringare. Om han gjort guld, det vill jag inte veta, det bryr jag mig inte om, och jag tror det knappt...

Sorl. Två poliser inträda och sätta sig vid dörren; musikanterna komma ner och sätta sig vid bord.

... men antaget han gjort det, så har han löst alla frågor som tidningspressen förgäves sökt knäcka under de sista femtio åren. Men detta är blott ett antagande...

DEN OKÄNDE.

Mina herrar!

EN SLUSK.

Nej, avbryt inte.

CÆSAR.

Det är ett löst antagande utan all reell grund, och analysen k a n vara felaktig!

EN ANNAN SLUSK.

Prata inte smörja!

DEN OKÄNDE.

I min egenskap av festföremålet, skulle det ju ej sakna sitt intresse för deltagarne att höra på vilka grunder jag byggt min bevisning...

CÆSAR.

Det vill vi inte höra! Vi vill inte!

FADREN.

Vänta lite! Jag tycker rättvisan bjuder, att den anklagade får förklara sig. Skulle icke festföremålet därför i få ord vilja säga sällskapet sin hemlighet?

DEN OKÄNDE.

Hemligheten vill jag som uppfinnare icke ge ifrån mig, och det kan icke heller anses behövligt, då jag anförtrott resultatet åt edsvuren auktoritet!

CÆSAR.

Då är det bosch, alltihop, och vi tro inga auktoriteter, ty vi äro fritänkare. — Har man hört på något så oförskämt att vi ska på god tro fira en hemlighetskrämare, en patentsvindlare, en charlatan.

FADREN.

Vänta lite, gott folk!

Under denna scen har en vackert dekorerad avdelningsskärm, med palmer och paradisfåglar blivit borttagen, så att nu synes en usel kroghylla och disk, bakom vilken Krögerskan står och slår i supar. Nattmän, ruskiga kvinnor gå till disken och supa.

DEN OKÄNDE.

Har man inbjudit mig hit för att bli skymfad?

FADREN.

Inte alls! Vännen här är litet talträngd, men ännu har han inte sagt något förnärmande.

DEN OKÄNDE.

Räknas inte tillmälet charlatan som förnärmelse!

FADREN.

Det var inte allvarligt menat.

DEN OKÄNDE.

Även som skämt finner jag ordet patentsvindlare högst förolämpande.

FADREN.

Det ordet begagnade han inte.

DEN OKÄNDE.

Vad för slag? Jag vädjar till sällskapet; sa han patentsvindlare?

ALLA.

Han sa det inte!

DEN OKÄNDE.

Då vet jag inte var jag är hemma! — Och i vilket sällskap jag råkat.

SLUSKEN.

Är det något fel på sällskapet; va! Sorl.

TIGGAREN

på kryckor fram: slår kryckan i bordet så att muggar krossas.

Herr ordförande! — Jag begär ordet:

Han slår sönder mera av servisen.

Jag har icke lätt låtit dupera mig i livet, mina herrar, men denna gång, blev jag bet. Min vän där i högsätet har nämligen övertygat mig om att jag så kapitalt lurat mig på hans omdömesförmåga och sunda förstånd att jag känner mig rörd.

Det finns ju gränser för medlidandet och det finns gränser för grymheten — mig gör det ont se verklig merit dragas ner i dyn, och denna man förtjänar ett bättre öde än hans narraktighet ådragit honom.

DEN OKÄNDE.

Vad är meningen?

Fadren och Läkaren ha under föregående smugit ut: Sluskarne intaga nu ensamme hedersbordet; kroggästerna samla sig i grupper och begapa Den Okände.

TIGGAREN.

Detta: Ni som anser er vara seklets man, antager en inbjudning av en suporden för att låta fira er som vetenskapsman...

DEN OKÄNDE reser sig.

Men styrelsen...

TIGGAREN.

Ja, supordens styrelse meddelade er sin högsta grad medelst det där insigniet, som ni får betala själv...

DEN OKÄNDE.

Och professorn?

TIGGAREN.

Han kallas så, men är inte alls någon; han ger visst lektioner; och den där uniformen, som måtte ha duperat er mest, det var en slottskanslibetjänt.

DEN OKÄNDE
river av sig kransen och bandet.

Väl! — Men vem var den gamle herrn med monokeln?

TIGGAREN.

Det var er svärfar!

DEN OKÄNDE.

Vem har ställt till detta skämt?

TIGGAREN.

Det är inte skämt; det är fulla allvaret. Professorn kom på samhällets vägnar, de kalla sig samhället, och frågade om ni ville mottaga festen; ni svarade ja, och så blev det allvar!

Två ruskiga kvinnor med en soptunna på stång, ställa tunnan på hedersbordet.

KVINNAN I.

Är det han som gör guld, så bju oss på en sup.

DEN OKÄNDE.

Vad betyder detta?

TIGGAREN.

Det är sista numret av receptionen: och det skall betyda: guld ej annat är än — sopor!

DEN OKÄNDE.

Om det vore sant bara, så skulle soporna kunna växlas mot guld.

TIGGAREN.

Nåja, det är ju bara supordensfilosofi, och ni får ta filosofien dit ni kommer.

KVINNAN II
slår sig ner vid Den Okände.

Känner du igen mig?

DEN OKÄNDE.

Nej!

KVINNAN II.

Åjo: så här sent på natten behöver du inte genera dig!

DEN OKÄNDE.

Du skall väl föreställa ett av mina offer! Jag är väl en av dina hundra första förförare.

KVINNAN II.

Nej, inte så du menar. Men det föll en gång en tryckt skrift i min hand, just då jag konfirmerades; och i den stod det, att det var personlighetens plikt låta alla drifter slå ut i blom. Nåväl, jag växte fritt, blommade; och här är frukten i min högt utvecklade personlighet.

DEN OKÄNDE reser sig.

Nu kanske jag får gå!

KRÖGERSKAN
fram med en räkning.

Jo, det går an, men räkningen skall betalas först.

DEN OKÄNDE.

Av mig? Jag har ingenting beställt!

KRÖGERSKAN.

Det vet inte jag, men herrn är den sista av samhället som har förtärt.

DEN OKÄNDE till Tiggaren.

Hör det också till receptionen?

TIGGAREN.

Ja, det gör det; och som ni vet: allting kostar, till och med äran —

DEN OKÄNDE
tar upp ett visitkort och lämnar.

Där är mitt kort; i morgon skall betalning ske!

KRÖGERSKAN
lägger kortet i tunnan.

Hm! Jag känner inte det namnet och jag har lagt så många visitkort i soptunnan förut. Pengar vill jag ha.

TIGGAREN.

Hör nu madam, jag ansvarar för att denne man betalar...

KRÖGERSKAN.

Jaså, ni vågar gyckla med mig också. — Kommissarien! Hör hit ett ögonblick!

POLISEN.

Vad är det om? Betalningen kan jag tro. Följ med till kontoret skall vi göra upp den saken.

Han skriver i sin anteckningsbok.

DEN OKÄNDE.

Hellre det än stå här och tvista... Till Tiggaren. Ett skämt kan jag vara med om, men ett så grymt allvar hade jag icke väntat.

TIGGAREN.

Man kan vänta sig allt, när man utmanat så mäktiga herrar som ni! Och jag skall viska er: var beredd på värre; på det värsta!

DEN OKÄNDE.

Tänk att jag kunde låta narra mig så... så...

TIGGAREN.

Balthasars-fester sluta alltid med att en hand sticker fram och skriver — en räkning; och en annan hand lägger sig på axeln och avför konsumenten till vaktkontoret! Men kungligt skall det vara!

POLISEN
lägger handen på Den Okände.

Är det nog dividerat!

KVINNORNA och SLUSKARNE.

Guldmakaren! Guldmakaren kan inte betala! Hurra! Han kommer in! Han kommer in!

KVINNAN II.

Ja, men det är synd om honom!

DEN OKÄNDE.

Du har medlidande med mig! Tack för det, fastän jag icke förtjänar det fullt! Du har medlidande!

KVINNAN II.

Ja, och det har jag även lärt av dig!

Changemang à vue.

Mörkt på scenen: Ett virrvarr av dekorationer: landskap, palats, rum, hissas ner och skjutas fram, varunder personer och möbler försvinna, sist Den Okände som synes stå i stelkramp, sovande; slutligen döljes även han; och ur virrvarret framträder ett fängelserum.

*

Fängelset.

Dörr till höger; ovan dörren en gallerglugg, genom vilken solen kastar en strimma, som bildar en ljus fläck på vänstra väggen, där ett stort krucifix hänger.

DEN OKÄNDE sitter, klädd i hatt och den bruna kappan, vid bordet, och betraktar solfläcken.

Dörren öppnas; TIGGAREN släppes in.

TIGGAREN.

Vad funderar ni på?

DEN OKÄNDE.

Jag sitter och undrar varför jag sitter här, och så undrar jag var jag var i går afton?

TIGGAREN.

Vad tror ni?

DEN OKÄNDE.

Jag tror att jag var i helvetet; eller att jag drömt alltihop.

TIGGAREN.

Vakna då, ty nu kommer verkligheten.

DEN OKÄNDE.

Gå på; det är bara spöken som skrämmer mig.

TIGGAREN tar upp en tidning.

Först: har den store auktoriteten återtagit här i tidningen sitt intyg om ert guldmakeri, i det han förklarar sig ha blivit förd bakom ljuset av er. Följden: tidningen kallar er charlatan!

DEN OKÄNDE.

Helvete! — Vem strider jag mot?

TIGGAREN.

Mot svårigheter, som andra människor!

DEN OKÄNDE.

Nej, detta är något annat...

TIGGAREN.

Mot er egen lättrogenhet då?

DEN OKÄNDE.

Nej, jag är inte lättrogen, och jag vet att jag har rätt!

TIGGAREN.

Vad hjälper det, när ingen annan vet det!

DEN OKÄNDE.

Får jag slippa ut härifrån då, så skall jag reda saken?

TIGGAREN.

Målet är nedlagt sedan betalning skett...

DEN OKÄNDE.

Vem har betalat?

TIGGAREN.

Troligen samhället eller supregeringen.

DEN OKÄNDE.

Då får jag gå!

TIGGAREN.

Jo, men vi ha en sak till...

DEN OKÄNDE.

Slå!

TIGGAREN.

Men en upplyst gentleman får icke bli förbluffad...

DEN OKÄNDE.

Jag anar...

TIGGAREN.

Annonsen står på första sidan.

DEN OKÄNDE.

Det vill säga: hon är redan omgift, och mina barn ha fått styvfar; vem är han?

TIGGAREN.

Vem han än är, så mörda honom icke, ty han är utan skuld, han som upptager en kvarlåten kvinna.

DEN OKÄNDE.

Mina barn! — Herre Jesus, mina barn!

TIGGAREN.

Fallet var oförutsett! märker jag; men varför icke se sig för, när man är så gammal! och en så upplyst gentleman!

DEN OKÄNDE utom sig.

O Herre Jesus! mina barn.

TIGGAREN.

Upplyste gentlemän gråta icke! Men hör nu på min gosse: vid sådana här krachar brukar en gentleman... antingen... nå, säg ut!

DEN OKÄNDE.

Skjuta sig!

TIGGAREN.

Eller?

DEN OKÄNDE.

Nej du, inte d e t!

TIGGAREN.

Jo, min gosse lilla, just det! Han sticker ut ett nödankar, på försök.

DEN OKÄNDE.

Detta är ohjälpligt! Ohjälpligt!

TIGGAREN.

Ja, det är det! Absolut ohjälpligt. Och ni kan leva en mansålder till för att i ro begrunda era skurkstreck.

DEN OKÄNDE.

Skäms!

TIGGAREN.

Ni!

DEN OKÄNDE.

Har du sett ett människoöde liknande mitt?

TIGGAREN.

Se på mitt!

DEN OKÄNDE.

Jag känner inte ditt.

TIGGAREN.

Och det har aldrig fallit er in under vår långvariga bekantskap att fråga efter mina förhållanden. Ni ratade en gång den vänskap jag erbjöd er och ni föll pladask i armarne på suparbröderna. Väl bekommet och farväl till härnäst!

DEN OKÄNDE.

Gå inte!

TIGGAREN.

Kanske ni vill ha sällskap ut härifrån?

DEN OKÄNDE.

Varför icke?

TIGGAREN.

Ni har icke förutsatt det fallet att jag ej ville gå i sällskap med er.

DEN OKÄNDE.

Nej, verkligen icke.

TIGGAREN.

Men det är fallet. Tror ni att jag vill bli misstänkt ha varit med på den odödliga guldmakarbanketten, som står refererad i morgontidningen?

DEN OKÄNDE.

Han vill icke gå i sällskap med mig!

TIGGAREN.

Även tiggaren har sin lilla högfärd och fruktar åtlöjet.

DEN OKÄNDE.

Han vill icke gå i sällskap med mig! Är jag då så genom-usel?

TIGGAREN.

Det skall ni fråga er själv om, och det skall ni svara själv på!

Man hör en sorgmodig vaggvisa sjungas såsom i fjärran.

DEN OKÄNDE.

Vad är det?

TIGGAREN.

Det är en moders sång vid barnets vagga.

DEN OKÄNDE.

Varför skulle jag erinras om det just nu?

TIGGAREN.

Antagligen för att ni skulle känna rätt livligt, vad ni lämnat för en chimärs skull.

DEN OKÄNDE.

Skulle det vara möjligt att jag misstagit mig, då är det djävulens bländverk, och då sträcker jag vapen.

TIGGAREN.

Var snäll och gör det så fort som möjligt då...

DEN OKÄNDE.

Inte ännu!

Man hör en rosenkrans läsas i fjärran.

Vad är det?

Man hör en lång valdhornslåt.

Det är den okände jägarn!

Man hör ackordet ur sorgmarschen.

Var är jag?

Han blir stående såsom i hypnotisk sömn.

TIGGAREN.

Böj dig eller brist!

DEN OKÄNDE.

Jag kan inte böja mig!

TIGGAREN.

Brist då!

DEN OKÄNDE faller ner.

Samma virrvarr av dekorationer som förut därpå.

*

Rosenkammaren.

Samma sceneri som i 2:a akten. BARMHÄRTIGHETS-SYSTRARNE på knä läsa nu ur bönböcker...

Exules filii Evæ, ad te suspiramus gementes et flentes in hac lacrymarum valle.

MODREN vid fonddörren.

FADREN står vid dörren till höger.

MODREN nalkas honom.

Jaså, du kommer igen nu?

FADREN ödmjukt.

Ja!

MODREN.

Din sköna har övergivit dig alltså?

FADREN.

Var icke grymmare än som är nödvändigt!

MODREN.

Det säger du, som bar bort mina bröllopsgåvor till din älskarinna, du som var nog ärelös att anmoda mig välja presenter till din frilla och av mig ville lära färger och fasonera rober... Vad söker du här?

FADREN.

Jag hörde att min dotter...

MODREN.

Din dotter svävar mellan liv och död, och du vet att hennes känslor för dig antagit en fientlig karaktär. Därför ber jag dig gå, innan hon anar din närvaro.

FADREN.

Du har rätt, och jag är svarslös. Men låt mig sitta i köket, ty jag är så trött, så trött.

MODREN.

Var var du i natt?

FADREN.

Jag var på klubben. Men låt mig fråga: är icke mannen här?

MODREN.

Skall jag behöva stå här och blotta hela eländet? Känner du icke din dotters bedrövliga öde...

FADREN.

Jo, jo... jag känner... och en sådan man, en s å d a n man...

MODREN.

Sådana män! Gå nu ner och sov av dig ruset...

FADREN.

Fädernas missgärningar...

MODREN.

Du yrar...

FADREN.

Ja, jag menar naturligtvis inte mina missgärningar, utan våra föräldrars... Du vet... och nu säger de att sjön däruppe skall tappas ut, så att floden stiger...

MODREN
skjuter honom ut genom dörren.

Tyst! Olyckan hinner oss nog i tid utan att du behöver kalla på henne.

PIGAN in genom fonden.

Nådig frun frågar efter herrn.

MODREN.

Hon menar sin man!

PIGAN.

Ja, herrn i huset! fruns man!

MODREN.

Han är utgången! för en stund sedan.

DEN OKÄNDE in.

Är barnet fött?

MODREN.

Nej, ännu icke!

DEN OKÄNDE tar sig för pannan.

Vad vill det säga? — Kan det räcka så länge?

MODREN.

Länge! Vad menar du?

DEN OKÄNDE ser sig omkring.

Jag vet inte vad jag menar! Men... hur är det med modren?

MODREN.

Oförändrat som nyss!

DEN OKÄNDE.

Nyss!

MODREN.

Skall du inte gå till din guldmakare?

DEN OKÄNDE.

Nu förstår jag ingenting mer! Men det finns ett hopp ännu: att min värsta dröm endast var en dröm.

MODREN.

Du ser verkligen ut som om du gick i sömnen!

DEN OKÄNDE.

Gör jag! O, om så vore! Det enda jag fruktade vore icke mer att frukta.

MODREN.

Den, som sköter om ditt öde, tycks känna de sårbara ställena!

DEN OKÄNDE.

Till sist, då jag bara hade ett sådant kvar, hittade han på det med; lyckligtvis bara i drömmen. Blinda makter! vanmakter!

PIGAN in igen.

Nådig frun ber herrn om en tjänst!

DEN OKÄNDE.

Hon ligger som en elektrisk ål och meddelar sina slag på betydligt avstånd! Vad är det nu för en väntjänst det är frågan om?

PIGAN.

Det ligger ett brev i fickan till den gröna jacquetten.

DEN OKÄNDE.

Ve! Ur den kommer intet gott!

Han tar upp ett brev ur den gröna jacquetten, som hänger bredvid klädningen vid spiseln.

Nu är jag död! Jag hade drömt detta förut, men nu är det verkligt! — Mina barn ha fått styvfar.

MODREN.

Vem skall du nu skjuta skulden på?

DEN OKÄNDE.

På mig själv! Helst på ingen! — Jag har förlorat mina barn!

MODREN.

Du får ett nytt här!

DEN OKÄNDE.

Tänk om han blir grym mot dem... tänk!

MODREN.

Då får du deras lidande på ditt samvete, om du har något.

DEN OKÄNDE.

Tänk om han... slår dem!

MODREN.

Vet du vad jag skulle göra i ditt ställe?

DEN OKÄNDE.

Ja, jag vet vad du skulle göra; men nu vet jag icke vad jag gör!

MODREN till Systrarne.

Beden för denna man!

DEN OKÄNDE.

Nej, icke så! Icke det! ty det hjälper ej, och jag tror inte på det!

MODREN.

Men du tror på ditt guld?

DEN OKÄNDE.

Icke det heller; det är slut! Allt är slut.

BARNMORSKAN in från fonden.

Ett barn är fött! Lover Herran!

MODREN och SYSTRARNE.

Herren vare lovad! —

BARNMORSKAN till Den Okände.

En dotter har er maka skänkt er!

MODREN till Den Okände.

Vill du icke se ditt barn?

DEN OKÄNDE.

Nej! Jag vill icke binda mig mer vid något här på jorden. Jag fruktar jag skulle komma att älska henne, och så skulle ni riva hjärtat ur kroppen på mig. Låt mig gå, ut ur denna luft, som är för ren åt mig; låt icke det oskyldiga barnet komma i min närhet, ty jag är en förtappad varelse, en fördömd, och för mig finns ingen glädje, ingen frid, ingen — nåd!

MODREN.

Min son, nu talar du visdomens ord! Utan ondska och utan svek; jag gillar ditt beslut. Här är du överflödig och du skulle bli plågad till döds bland kvinnorna. Gå därför i frid.

DEN OKÄNDE.

Friden är nog slut, men gå skall jag. Farväl!

MODREN.

Exules filii Evæ; ostadig och flyktig skall du bliva på jorden.

DEN OKÄNDE.

Därför att jag mördade min broder!

AKT IV.

Krogen.

Krogsalen från banketten i 3:dje akten. Men ruskig, med omålade träbord och bänkar. Tiggare, nattmän och lösa kvinnor. Krymplingar sitta här och där och dricka vid talgljus.

DEN OKÄNDE och KVINNAN II dricka tillsammans brännvin som står på en karaffin.

DEN OKÄNDE dricker omåttligt.

KVINNAN.

Drick inte så mycket!

DEN OKÄNDE.

Se så! Är du moralisk också?

KVINNAN.

Nej, men jag kan icke se en man, som jag aktar, förnedra sig.

DEN OKÄNDE.

Jag kom just hit för att förnedra mig, för att ta mig ett gyttjebad, som gör huden hård mot livets styng, för att finna ett omoraliskt stöd i min omgivning. Och jag valde ditt sällskap därför att du var den mest föraktade men ändock behållit en gnista

av mänsklighet. Du hade medlidande med mig, när ingen annan hade det, icke ens jag själv. Varför hade du det?

KVINNAN.

Inte vet man sådant?

DEN OKÄNDE.

Men vet du att du även har ögonblick då du är skön nästan.

KVINNAN.

Nej, hör nu på!

DEN OKÄNDE.

Jo, och då är du lik någon som varit mig kär.

KVINNAN.

Tack så mycket!

KRÖGERSKAN.

Tala inte så högt, det ligger en sjuk härinnanför!

DEN OKÄNDE.

Säg, har du älskat nånsin?

KVINNAN.

Vi begagna inte det ordet, men jag förstår, vad du menar ändå: jo, jag hade en älskare och vi hade ett barn.

DEN OKÄNDE.

Det var oförståndigt!

KVINNAN.

Ja, det syntes mig nog så, men han sade att befrielsetiden var kommen, då alla bojor skulle lösas, alla skrankor falla och...

DEN OKÄNDE plågad.

Och så...

KVINNAN.

Så övergav han mig.

DEN OKÄNDE.

Det var en usling alltså! Dricker.

KVINNAN fixerar honom.

Tycker du det?

DEN OKÄNDE.

Ja, visst var det!

KVINNAN.

Nu är du så sträng!

DEN OKÄNDE dricker.

Är jag?

KVINNAN.

Drick icke så mycket; jag vill se dig högt uppe, högt över mig, ty eljes kan du icke lyfta mig.

DEN OKÄNDE

Barn, vilka illusioner; jag lyfta! jag! som är därnere. Nej, det är jag inte, och det är inte jag som sitter här, ty jag är död; jag vet att min själ är annorstädes, långt borta, långt, långt borta...

Han stirrar framför sig med frånvarande blickar.

... där ett stort vatten rinner som smält guld i solskenet, och där rosorna blomma med vinrankan på en vägg; och där står en vit barnvagn under akacian, men barnet sover, ty modren sitter bredvid och virkar, virkar en lång, lång remsa, vilken utgår från hennes mun och det står skrivet på remsan, låt se... »Salige äro de bedrövade, ty de skola få hugsvalelse.» Men det är nog inte så! Jag får det aldrig!... Säg, du, är det inte åska i luften, det känns så kvavt, tryckande...

KVINNAN ser ut genom fönstret.

Nej, jag ser inga moln därute...

DEN OKÄNDE.

Det var underligt... nu blixtrar det...

KVINNAN.

Nej, du misstager dig!

DEN OKÄNDE.

Ett, två, tre, fyra, fem... nu skulle det skrälla till! men det gör det inte. Jag har aldrig varit rädd för åskan förr än i dag; i natt ville jag säga... ja, är det dag eller natt?

KVINNAN.

Kära, det är ju natt!

DEN OKÄNDE.

Ja, det är natt! Natt!

LÄKAREN

har under denna scen kommit in och satt sig bakom Den Okände utan att ses av honom.

KRÖGERSKAN.

Tala inte så högt, det ligger en sjuk människa härinnanför!

DEN OKÄNDE till Kvinnan.

Räck mig din hand!

KVINNAN torkar den på förklädet.

Å, varför det!

DEN OKÄNDE.

Du har en vit, vacker hand. Men... se på min, den är ju alldeles svart! Ser du inte att den är svart!

KVINNAN.

Jo verkligen!

DEN OKÄNDE.

Redan svartnat; kanske multnad med? Jag vill höra om hjärtat stannat!

Lägger handen på hjärtat.

Det har stannat! Jag är alltså död, och jag vet, när det skedde. — Tänk att man kan gå omkring och vara död. Men var är jag då? Äro alla dessa också avlidna? De se ut som om de stigit upp ur stadens kloaker, eller som om länshäktet, fattighuset och kurhuset givit upp dem. Nattens arbetare, lidande, kvidande, bannande, stridande, pina varandra, skända varandra, avundas varandra som om de ägde något avundsvärt. Sömnens eld löper i ådrorna, tungorna häfta vid gommen, som torkat av förbannelseropen, och så släcka de branden med vattnet, eldvattnet, som väcker ny törst, eldvattnet, som brinner själv med blå låga och bränner ut själen som en mossbrand så bara röda sanden är kvar. Dricker. Elda på! Släck av! Elda på! Släck av! Men det som icke brinner upp, det är tyvärr — minnet — av — det — förflutna! Vad skall man bränna minnet med?

KRÖGERSKAN.

Var så god och tala inte så högt, det ligger en sjuk människa härinnanför. Ja, så sjuk att han redan begärt sakramentet.

DEN OKÄNDE.

Må han resa åt helvete snart då!

ALLA sorla ogillande.

KRÖGERSKAN.

Akta sig; akta sig!

KVINNAN till Den Okände.

Känner du den mannen, som sitter bakom och stirrat på dig hela tiden?

DEN OKÄNDE

vänder sig om: han och Läkaren stirra på varandra ett ögonblick utan att säga något.

Ja, jag har känt honom förr!

KVINNAN.

Han ser ut som om han ville äta opp ryggen på dig.

LÄKAREN

sätter sig mitt emot Den Okände och stirrar på honom.

DEN OKÄNDE.

Vad ser ni på?

LÄKAREN.

På era gråa hår!

DEN OKÄNDE till Kvinnan.

Är jag gråhårig också?

KVINNAN.

Ja visst är du det!

LÄKAREN.

Och så ser jag på den sköna ledsagerskan: ni har god smak ibland, ibland inte.

DEN OKÄNDE.

Och ibland har ni den oturn att vi ha samma smak.

LÄKAREN.

Det var inte snällt sagt! Men du har mördat mig två gånger i ditt liv, mörda på, du!

DEN OKÄNDE till Kvinnan.

Låt oss gå härifrån!

LÄKAREN.

Du anar mig! Du känner mig på långa håll! Men jag når dig så som åskan hittar dig, om du dolde dig i jordens eller havets djup... försök att ana mig!

DEN OKÄNDE till Kvinnan.

Följ mig ut! Led mig, jag ser inte...

KVINNAN.

Nej, jag vill inte gå ännu och jag vill inte ha tråkigt!

LÄKAREN.

Det har du rätt i, glädjeflicka! Livet är nog tungt ändå utan att man skall behöva dra på andras självförvållade lidande. Men den där mannen han drar inte sitt, utan lägger det på sin hustrus rygg.

DEN OKÄNDE.

Vad var det? Vänta. Hennes falska anklagelse för hemgång och mordförsök!

LÄKAREN.

Och nu skyller han på henne!

DEN OKÄNDE

lägger huvet i händerna och låter det sjunka mot bordet.

Det spelas på fiol och guitarr följande melodi borta i bakgrunden:

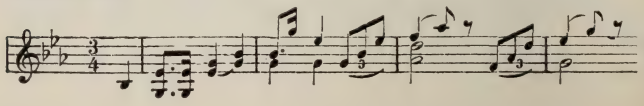

LÄKAREN till Kvinnan.

Är han sjuk?

KVINNAN.

Han är visst förryckt, ty han påstår sig vara död.

Man hör i fjärran revelj trummas och strax därpå blåsas, men ytterst svagt.

DEN OKÄNDE.

Är det morgon? Natten är över, solen går upp och spökena lägga sig att sova igen i sina gravar; därför går jag. Kom!

KVINNAN makar sig åt Läkaren.

Nej, har jag sagt!

DEN OKÄNDE.

Även du, min sista vän! Är jag då så satans genomusel att inte en gång en prostituerad vill hålla mig sällskap för betalning?

LÄKAREN.

Du måtte vara det!

DEN OKÄNDE.

Jag tror det inte ändå, fastän alla säga det! Jag tror överhuvud ingenting, ty var gång jag trott något har jag blivit lurad. — Men säg mig en sak, har inte solen gått upp ännu; jag hörde hane gala och hund skälla för en stund sedan; och nu ringer Angelus... Har man släckt ljusen, efter det är så mörkt?

LÄKAREN till Kvinnan.

Han är blind...

KVINNAN.

Ja, min själ, tror jag inte!

DEN OKÄNDE.

Nej, jag ser er, men ljusen ser jag icke.

LÄKAREN.

Det börjar skymma för dig... Du har lekt med åskan och sett för djupt i solen, och det får man inte...

DEN OKÄNDE.

Man föds med lusten till det, men får det inte; det är avund bara...

LÄKAREN.

Vad äger du som är värt avund?

DEN OKÄNDE.

Jag äger det du aldrig kommer att förstå, och det endast jag kan uppskatta.

LÄKAREN.

Menar du barnet...

DEN OKÄNDE.

Du vet att jag inte menade det, ty hade jag menat det, skulle jag uttryckt mig så: jag äger det du icke kunde få...

LÄKAREN.

Är du där nu igen! Då skall jag uttrycka mig lika tydligt: du tog det jag hade lämnat.

KVINNAN.

Fy! Nej vet ni, såna svin vill jag inte vara i sällskap med.

Reser sig och ändrar plats.

DEN OKÄNDE.

Vi ha allt rullat bra djupt ner! men jag tycker att ju längre ner jag sjunker, ju närmare når jag ett mål: slutet!

KRÖGERSKAN.

Tala inte så högt, det ligger en döende därinne.

DEN OKÄNDE.

Ja, jag tycker också det luktar lik hela tiden.

LÄKAREN.

Det kanske är vi.

DEN OKÄNDE.

Kan man vara död utan att veta det?

LÄKAREN.

De döde påstå att man inte vet skillnaden.

DEN OKÄNDE.

Du skrämmer mig! Skulle det vara möjligt! Och alla dessa skuggfigurer, vilkas ansikten jag tycker mig känna igen som ungdomsminnen från skolbänken, från simskolan, från gymnastiken...

Tar sig åt hjärtat.

Ve! ve! Nu nalkas han, den förfärlige, som suger hjärtat ur bröstet... Han kommer, den osynlige, som förföljt mig sedan år tillbaka... Nu är han här! Utom sig.

Dörrarne slås upp; en korgosse med en lykta med blåa glas, som kastar ett blått sken på gästerna; han ringer i silverklockan: Alla uppge ett tjut som vilda djur; därpå Dominikanern med sakramentet; Krögerskan och Kvinnan kasta sig ner på knä, de andra tjuta. Dominikanern lyfter monstransen; alla på knä. Korgossen och Dominikanern gå in i rummet till vänster.

TIGGAREN

in; går mot Den Okände.

Kom härifrån! Du är sjuk, och rättstjänarne söka dig med stämningar.

DEN OKÄNDE.

Stämningar? Från vem?

TIGGAREN.

Din hustru!

LÄKAREN.

Elektriska ålen! utdelar sina slag på betydliga avstånd. Hon stämde en gång mig för ärekränkning, därför att hon inte fick ligga borta om nätterna.

DEN OKÄNDE.

Borta om nätterna?

LÄKAREN.

Jaa! Vet du inte med vem du har varit förenad?

DEN OKÄNDE.

Det sades att hon var förlovad innan hon gifte sig — med dig.

LÄKAREN.

Ja, det kallades så, men hon var i själva verket mätress åt en gift man, som hon sedan stämde för våldtäkt, sedan hon själv inträngt i hans atelier och stått naken modell åt honom.

DEN OKÄNDE.

Och denna kvinna äktade du?

LÄKAREN.

Ja, hon stämde mig för brutet äktenskapslöfte sedan hon förfört mig, och så måste jag gifta mig; men hon hade två civila poliser för att se efter att jag inte rymde. — Och denna kvinna äktade du!

DEN OKÄNDE.

Det kommer sig därav, att jag tidigt lärde inse att det var onödigt välja där alla voro lika.

TIGGAREN.

Kom härifrån! Du ångrar dig eljes!

DEN OKÄNDE till Läkaren.

Var hon alltid religiös, denna kvinna?

LÄKAREN.

Alltid!

DEN OKÄNDE.

Och öm, godhjärtad, uppoffrande...

LÄKAREN.

Fullkomligt!

DEN OKÄNDE.

Kan man bli klok på den?

LÄKAREN.

Nej, men man kan bli vansinnig om man tänker över henne; därför tog man henne som ett faktum: charmangt, berusande som sådant!

DEN OKÄNDE.

Ja visst, men därför är man värnlös mot sitt medlidande, och därför vill jag icke ha dessa processer, ty jag kan icke försvara mig utan att anklaga, och det vill jag inte.

LÄKAREN.

Du som har varit gift förut... hur var det?

DEN OKÄNDE.

Precis lika dant!

LÄKAREN.

Det är ju som Hyoscyamus den där kärleken; man ser solar där inga solar var och stjärnor där inga stjärnor var. Men det är roligt medan det pågår!

DEN OKÄNDE.

Men dagen efter? Å, dagen efter!

TIGGAREN.

Kom olyckliga människa, han sitter och förgiftar dig, och du märker det inte. Kom!

DEN OKÄNDE reser sig.

Förgiftar han mig? Tror du han ljuger?

TIGGAREN.

Han har ljugit vartenda ord!

DEN OKÄNDE.

Det tror jag inte.

TIGGAREN.

Nej. Du tror bara lögnen! Men det är rätt åt dig!

DEN OKÄNDE.

Har han ljugit? Har han?

TIGGAREN.

Din fiende kan du naturligtvis inte tro.

DEN OKÄNDE.

Han är ju min vän, då han sagt den bittra sanningen.

TIGGAREN.

Eviga makter: rädda hans förstånd, då han tror allt ont vara sant, och allt gott vara lögn! Kom, eller du är förlorad!

LÄKAREN.

Förlorad är han redan som ett ägg, men nu skall han vispas till ett skum, upplösas i atomer och ingå

som ingrediens i den stora pannkakan. Se så: res av åt helvete nu!

Till de innevarande.

Avgrundstjut av offren!

GÄSTERNA tjuta.

LÄKAREN.

Och intet kvinnligt medlidande mer! Tjut kvinna!

KVINNAN
gör en avvisande åtbörd med handen.

DEN OKÄNDE till Tiggaren.

Den mannen ljuger icke!

*

Hålvägen.

En hålväg med en bäck mitt i; över densamma en spång; i förgrunden en raserad smedja och en kvarn. Kullfallna träd över bäcken.

Fonden stjärnhimmel över granskog; bilden Orion[1] synes tydlig.

DEN OKÄNDE och TIGGAREN in.

Förgrunden i snö; bakgrunden sommargrön.

DEN OKÄNDE.

Jag är rädd! Stjärnorna hänga så lågt ner i afton och jag tycker de vilja falla ner på mig som droppar av smält silver. Var äro vi?

[1]

TIGGAREN.

Vid hålvägen och bäcken; dem bör du känna väl!

DEN OKÄNDE.

Å, om jag känner dem; å, om jag känner dem! Jag minns ju min bröllopsresa! — Men var är smedjan? och kvarnen?

TIGGAREN.

Ruiner! Ruiner! Tåresjön tappades ut för åtta dagar sen: bäcken steg, floden steg, och allt ödelades, ängar, åkrar och trädgård.

DEN OKÄNDE.

Och det stilla huset?

TIGGAREN.

Det sköljdes från gammal synd, men murarne stå kvar.

DEN OKÄNDE.

Och innevånarne?

TIGGAREN.

De ha rest till kolonierna; så att nu är den sagan slut!

DEN OKÄNDE.

Då är min saga även slut och så grundligt så det finns inte ett ljust minne kvar. Det sista smutsades av den giftblandaren...

TIGGAREN.

Som du kokat giftet åt! Ge upp staten nu!

DEN OKÄNDE.

Ja! Nu ger jag tappt!

TIGGAREN.

Då nalkas uppgörelsen.

DEN OKÄNDE.

Jag tycker det kan vara uppgjort; ty har jag felat, så är jag straffad.

TIGGAREN.

Men det tycker visst inte de andra!

DEN OKÄNDE.

Jag har upphört att sysselsätta mig med de andra, sedan jag såg att de makter, som leda människors öden, icke tåla några medhjälpare. Och det var mitt livs brott att jag skulle fram och befria...

DEN OKÄNDE.

... befria människorna från deras skyldigheter och brottslingar från skuldkänslan så de blevo riktigt samvetslösa. Du är inte den förste och inte heller den siste som fuskar i djävulens yrke, Lucifer a non lucendo! Men när Lurifax blir gammal, så blir han munk, så vist är det inrättat, och då får han söndra sig mot sig själv och utdriva Belzebub med sin egen Baalsbot.

DEN OKÄNDE.

Det är dit jag skall drivas!

TIGGAREN.

Ja! Dit du inte ville! Du skall upp och predika på takåsar och skorstenar mot dig själv; du skall riva upp din väv tråd för tråd; du skall flå dig levande i vart gathörn och visa hur du ser ut inuti! Men det fordras courage till det, och den som har lekt med åskan är inte rädd! Jo, ibland, när natten kommer och de osynlige, som bara syns i mörkret, rida ranka på bröstkorgen, då blir han rädd; för stjärnorna till

och med, men mest för syndakvarnen, som mal och mal det förflutna, det förflutna, det förflutna. Men nu säger en av de sju och sjutton vise att den största segern är den över sig själv, men det tro icke de fåvitske, därför bli de också lurade, ty de tro bara det, som de nio och nittio ovise ha sagt sinom tusen gånger!

DEN OKÄNDE.

Det är nog nu! — Säg mig en sak, är det inte snö på marken här?

TIGGAREN.

Jo! Det är vinter här!

DEN OKÄNDE.

Och därborta är det grönt?

TIGGAREN.

Där är det sommar!

DEN OKÄNDE.

Och det ljusnar därborta?

Ett klart ljussken synes över spången.

TIGGAREN.

Ja, där är ljust och här är mörker.

DEN OKÄNDE.

Och vad kommer där?

Tre sommarklädda barn, två flickor och en blond gosse, komma ut på spången från höger.

Hallå! Barnen mina!

BARNEN

lystra och betrakta Den Okände med främmande blickar.

DEN OKÄNDE ropar.

Gerda! Erik! Thyra! — Det är jag!

BARNEN

synas känna igen honom; vända sig bort mot höger.

DEN OKÄNDE.

De känna mig icke mer! De vilja icke kännas vid mig!

HERRN och FRUN

från höger; barnen dansa framåt mot vänster och försvinna.

DEN OKÄNDE

faller framstupa på marken.

TIGGAREN.

Sådant kan man vänta sig; så kan det slumpa till! Opp igen!

DEN OKÄNDE reser sig.

Var är jag? Var har jag varit? Är det vår, vinter eller sommar? I vilket århundrade lever jag och i vilken världsrymd? Är jag barn eller gubbe, man eller kvinna, en gud, eller en djävul? — Vem är du? Är du du eller är du jag? Är det mina inälvor jag ser omkring mig, är det stjärnor eller nervtappar i mitt öga, är det vatten eller mina tårar? Tyst! nu röck jag fram tusen år i tiden och jag börjar krympa ihop, koncentreras och kristalliseras! Vänta litet, snart är jag färdigskapad igen, och ur kaos mörka vatten sticker lotusblomman upp sitt huvud i solen och säger: det är jag! — jag måtte ha sovit i ett par tusen år; och jag drömde att jag exploderade och blev eter, kände intet mer, led icke mer, fröjdades icke, utan hade inträtt i vilan och jämviktsläget!

Men nu! O, nu! Jag lider som om jag vore hela människosläktet. Jag lider och har icke rätt att klaga...

TIGGAREN.

Lid du, dess förr värker det ut...

DEN OKÄNDE.

Nej, detta är de eviga kvalen...

TIGGAREN.

Och det är bara en minut gången...

DEN OKÄNDE.

Jag kan icke bära't!

TIGGAREN.

Då får du ta hjälp... då!

DEN OKÄNDE.

Vad kommer nu? Det är inte slut än!

Det ljusnar över spången; CÆSAR in, störtar sig ner från spången; därpå LÄKAREN in från höger, barhuvad, med ett förvildat utseende. Gör gester som om han ville störta sig i bäcken.

DEN OKÄNDE.

Han har hämnats så grundligt, så den väcker inga samvetskval!

LÄKAREN ut till vänster; SYSTERN, sökande, in från höger.

DEN OKÄNDE.

Vem är det?

TIGGAREN.

Jo, det är hans ogifta och oförsörjda syster, numera hemlös och förtvivlad, sedan brodren blivit rubbad och förfallen av sorg.

DEN OKÄNDE.

Det var tyngre! Arma människa, vad skall man göra åt det? Om jag också lider hennes kval, är hon hjälpt med det?

TIGGAREN.

Nej, det är hon inte!

DEN OKÄNDE.

Samvetskval, varför kommer ni efteråt, och icke förut? — Kan du hjälpa mig ur detta?

TIGGAREN.

Nej, det kan ingen människa! Låt oss gå vidare!

DEN OKÄNDE.

Vart?

TIGGAREN.

Kom bara!

*

Rosenkammaren.

DAMEN sitter vitklädd vid vaggan och virkar. Den gröna klädningen hänger vid högra dörren.

DEN OKÄNDE
in, ser sig förvånad omkring.

DAMEN
enkelt, milt, utan spår av förvåning.

Gå tyst och kom hit, skall du se något skönt!

DEN OKÄNDE.

Var är jag?

DAMEN.

Tyst! Se på den lilla främmande, som kommit medan du var borta.

DEN OKÄNDE.

Man sade mig att floden gått över och tagit allt med sig.

DAMEN.

Varför tror du allt vad man inbillar dig? Floden har gått, men den här lilla människan har någon som skyddar sig och de sina... Vill du inte se på din dotter?

DEN OKÄNDE nalkas vaggan.

DAMEN lyfter på suffletten.

Ser du så skön hon är! Inte?

DEN OKÄNDE mörknar.

DAMEN.

Se då!

DEN OKÄNDE.

Allt är förgiftat, allt!

DAMEN.

Ja, kanske!

DEN OKÄNDE.

Vet du att h a n har förlorat förståndet och irrar i trakten följd av sin syster... som söker honom. Därtill är han i misère och dricker...

DAMEN.

O Gud, min Gud!

DEN OKÄNDE.

Giv mig en förebråelse!

DAMEN.

Det gör du tillräckligt själv; jag skulle snarare vilja ge dig ett gott råd: gå till klostret Den Goda Hjälpen, där finns en man, som kan befria dig från det onda du fruktar.

DEN OKÄNDE.

Där i klostret, där man förbannar och binder...

DAMEN.

Man löser också!

DEN OKÄNDE.

Uppriktigt sagt tror jag att du vill narra mig; jag tror dig icke mer.

DAMEN.

Och jag icke dig! Därför, betrakta detta som ditt avskedsbesök...

DEN OKÄNDE.

Det var nog så ämnat, men jag ville först utröna om vi voro ense...

DAMEN.

Du ser ju att vi ingen lycka kunna bygga på andras lidanden; därför måste vi skiljas; det är ju den enda lindringen av h a n s kval. Jag har mitt barn som fyller ut mitt liv, och du har din äregirighets stora mål...

DEN OKÄNDE.

Du hånar mig ännu?

DAMEN.

Nej, hur så? Du har ju löst det stora problemet...

DEN OKÄNDE.

Tyst! Inte mer om d e t, även om du tror på det!

DAMEN.

Men när alla andra tro...

DEN OKÄNDE.

Det tror ingen mer...

DAMEN.

Det står ju i dagens tidning att man har gjort guld i England och att det är bekräftat!

DEN OKÄNDE.

Du är förd bakom ljuset!

DAMEN.

Nej! — Å Gud, han tror icke på sin lycka!

DEN OKÄNDE.

Jag tror icke på någonting mera!

DAMEN.

Tag tidningen där i min klädningsficka!

DEN OKÄNDE.

Den gröna häxklädningen, som förhäxade mig en gång mellan krogen och kyrkan en söndagseftermiddag, den bringar intet gott!

DAMEN

går och tar fram en tidning och ett stort konvolut.

Se då själv!

DEN OKÄNDE

river sönder tidningen.

Jag behöver inte se!

DAMEN.

Han tror inte! Han tror inte! Men kemisterna ha ju tillställt en bankett till nästa lördag för dig...

DEN OKÄNDE.

Jaså, det står där också! om banketten!

DAMEN lämnar konvolutet.

Och där är hedersdiplomet! Läs då människa!

DEN OKÄNDE
river sönder konvolutet.

Kanske regeringens orden är med!

DAMEN.

Ja, den gudarne vilja förgöra, slå de med blindhet! Du hade ingen god avsikt med din uppfinning och därför fick du ej göra den ensam!

DEN OKÄNDE.

Nu går jag, ty jag vill icke stå här och blotta min vanära! Ett åtlöje har jag blivit och därför vill jag dölja mig, begrava mig levande, ty dö vågar jag inte.

DAMEN.

Gå, min vän! Vi resa till kolonierna inom några dagar!

DEN OKÄNDE.

Det var sant åtminstone! — Då nalkas lösningen.

DAMEN.

Lösningen på den gåtan: varför vi skulle råkas?

DEN OKÄNDE.

Varför skulle vi råkas?

DAMEN.

För att plåga varann!

DEN OKÄNDE.

Är det allt?

DAMEN.

Du skulle befria mig från en varulv som ingen var, och så blev du själv en; och så skulle jag befria dig från det onda genom att upptaga all din ondska, och det gjorde jag nog, men med påföljd att du

blev ändå ondare. Stackars min befriare, nu står du där bunden till händer och fötter, och ingen trollkarl kan lösa dig.

DEN OKÄNDE.

Farväl, och tack för allt!

DAMEN.

Farväl! och tack för detta!

Hon antyder vaggan.

DEN OKÄNDE drar sig åt fonden.

Kanske jag skall säga farväl därinne först.

DAMEN.

Gör det min vän!

DEN OKÄNDE
går genom fonddörren.

DAMEN
går till höger dörr och släpper in Dominikanern (Tiggaren).

CONFESSORN.

Är han beredd nu?

DAMEN.

Denna olyckliga människa har intet annat övrigt än att lämna världen och begrava sig i klostret.

CONFESSORN.

Han trodde således icke, att han är den store uppfinnare han är?

DAMEN.

Nej; han kan icke tro gott om någon icke ens om sig själv...

CONFESSORN.

Det är ju det gudomliga straffet: att han skulle tro lögnen, därför att han icke ville ha sanningen.

DAMEN.

Men lyfta litet på hans skuldbörda, om ni kan.

CONFESSORN.

Nej, då blir han straxt övermodig och anklagar Gud för ont och orättvisa. Och denne man är en dämon, som skall hållas fången; av revoltörernas förfärliga art, skulle han missbruka sina gåvor till att göra ont, och människans kraft i det onda är omätlig.

DAMEN.

För den... tillgivenhet ni hyst för mig, lyfta litet bara på hans skuldbörda, i den punkten där han är mest tryckt och mest utan skuld.

CONFESSORN.

Icke jag, men ni skall göra det, så att han går ifrån er med tron, att det finns något gott hos er, och att ni icke är sådan som er förra man skildrat er. Tror han er, så skall jag senare lösa honom, såsom jag en gång band honom, när han under sjukdomen biktade sig för mig i klostret Den Goda Hjälpen.

DAMEN

går mot fonden; öppnar dörren.

Nåväl!

DEN OKÄNDE in.

Där är den förfärlige; hur kom han hit? — Men det är ju tiggaren?

CONFESSORN.

Ja, det är din förfärlige vän, som kommer för att hämta dig.

DEN OKÄNDE.

Har jag...

CONFESSORN.

Ja. Du har försvurit din själ till mig en gång... då du låg sjuk och kände vansinnet nalkas. Då lovade du tjäna de goda makterna, men när du blev frisk, bröt du löftet, och därför slogs du med oro, och har irrat fridlös, kvald av samvetet.

DEN OKÄNDE.

Vem är du egentligen, som vågar röra mitt öde?

CONFESSORN.

Fråga henne?

DAMEN.

Denne man var min första brudgum, som sedan ägnat sitt liv åt Herrens tjänst, då jag övergav honom...

DEN OKÄNDE.

Och om så vore...?

DAMEN.

Så behöver du ej tänka så illa om din handling, då du blev straffaren för min trolöshet och den andres samvetslöshet.

DEN OKÄNDE.

Hans brott kan icke försvara mitt! För övrigt är det väl osant som allt annat, och ni säger detta bara för att trösta mig!

CONFESSORN.

En osalig ande är han...

DEN OKÄNDE.

Och en fördömd!

CONFESSORN.

Nej! Till Damen. Säg något gott om honom!

DAMEN.

Han tror inte om jag säger gott, han tror endast ont!

CONFESSORN.

Så skall jag säga ett gott ord: Det kom en gång en tiggare och bad honom om en dryck vatten, och han gav honom vin för vatten och lät honom sitta vid sitt bord. Minns ni det?

DEN OKÄNDE.

Nej, sånt där strunt lägger jag inte på minnet!

CONFESSORN.

Högmod, högmod!

DEN OKÄNDE.

Säg högmod! Det är dock det sista spåret av vårt gudomliga ursprung! Kom nu! innan mörkret faller!

CONFESSORN.

»Hela världen hade klart ljus och var oförhindrad i sina gärningar; allena över dessa stod en djup natt, vilken var en liknelse till det mörker, som över dem komma skulle! Men de voro sig själva svårare än mörkret.»

DAMEN.

Gör honom icke illa!

DEN OKÄNDE med passion.

Tänk vad hon kan tala vackert, och är så elak! Se på dessa ögon, gråta kan de inte, men smeka, sticka, ljuga! Och ändå: »Gör honom icke illa!» — Se nu är hon rädd jag skall väcka barnet, det lilla otyget som tog henne ifrån mig! Kom, präst, innan jag åtrar mig!

TREDJE DELEN

PERSONER.

Den Okände.
Damen.
Confessorn.
Priorn.
Frestaren.
Första hustrun.
Hennes nuvarande man.
Erik.
Thyra.
Gerda.

Bipersoner.

Förgrunden utgöres av den stora flodens ena strand; till höger en utskjutande udde med gamla pilträd; mellangrunden är floden som flyter stilla fram; bakgrunden utgöres av flodens andra strand, som är ett högt skogbevuxet berg; över lövträdens kronor höjer sig klostret: en kolossal fyrkantig byggnad, alldeles vit med två rader små fönster; facaden avbrytes av klosterkyrkan med två torn i jesuiterstil; kyrkporten är öppen, så att monstransen på altaret synes i ett givet ögonblick belyst av solen.

I förgrundens strand, som är låg, sandig, växa fackelblomster och lysing; där ligger en ökstock.

Till vänster är färjkarlens stuga.

Det är en försommarafton då solen står lågt; förgrunden och floden samt bakgrundens nedre parti ligger i skugga; lövskogen på andra stranden rör sig för en svag vind; klostret ensamt är solbelyst.

DEN OKÄNDE och CONFESSORN in från höger; Den Okände är klädd i alpinistdräkt med den bruna kappan med pelerin och kapuschong; stav och nattsäck; han haltar något. Confessorn i svart och vit dominikanerdräkt. De stanna så att ett pilträd döljer utsikten av klostret.

DEN OKÄNDE.

Varför leder du mig omkring på dessa krokiga, backiga vägar, som aldrig taga slut?

CONFESSORN.

Vägen hit är sådan, min vän! Men nu äro vi snart framme.

Leder Den Okände fram på scenen.

DEN OKÄNDE

får se klostret; blir betagen av vyen; lyfter hatten, lägger ner nattsäcken och staven.

CONFESSORN.

Nåå?

DEN OKÄNDE.

Något så vitt såg jag aldrig på denna smutsiga jorden, utom i mina drömmar; ja, detta är min ungdomsdröm om ett hus där frid och renhet dvaldes! — Var hälsad vita hus... nu är jag hemma!

CONFESSORN.

Väl, men vi måste invänta pilgrimerna först, på denna strand som kallas avskedets, emedan man här brukar ta avsked innan färjkarlen förer en över.

DEN OKÄNDE.

Har jag icke tagit avsked nog? Var icke hela mitt liv en törnestig av avsked? Gästgivargårdar, ångbåtsbryggor, järnvägsstationer med viftningar av tårade näsdukar?

CONFESSORN.

Och ändå skälver rösten av saknadens smärta!

DEN OKÄNDE.

Jag saknar ingenting, önskar ingenting tillbaka!

CONFESSORN.

Inte en gång ungdomen?

DEN OKÄNDE.

Den aldraminst! Vad skulle jag med dess kraft att lida?

CONFESSORN.

Och att njuta?

DEN OKÄNDE.

Jag har aldrig njutit, ty jag var född med pålen i köttet så att varje gång jag sträckte ut fingret efter ett nöje, stack det i fingret, och Satan kindpustade mig!

CONFESSORN.

Dåliga nöjen!

DEN OKÄNDE.

Icke så dåligt: eget hem, maka, barn, plikter, omtanke om andra! — Nej, jag var född i onåd, uppfödd som livets styvbarn, hetsad, jagad, med ett ord förbannad.

CONFESSORN.

Därför att du icke lydde Guds bud...

DEN OKÄNDE.

Som ingen k a n lyda, efter vad Paulus påstår. Men det ingen kan, det skulle jag kunna. Varför jag ensam? Därför att jag skulle vara hundsvotten! Därför att man fordrade mer av mig än av de andra — Skriker. — därför att man var orättvis mot mig!

CONFESSORN.

Är du där igen, nu, upprorsande?

DEN OKÄNDE.

Ja, d ä r, alltid d ä r! — Låt oss sätta över floden!

CONFESSORN.

Tror du att man oberedd uppstiger till denna vita boning?

DEN OKÄNDE.

Jag är beredd; pröva mig!

CONFESSORN.

Väl! Det första klosterlöftet heter: ödmjukhet!

DEN OKÄNDE.

Och det andra heter lydnad! Intetdera har varit min hemdygd; men just därför vill jag fresta kraftprovet.

CONFESSORN.

Och visa ditt högmod i ödmjukheten!

DEN OKÄNDE.

Vilket som helst, mig är allt likgiltigt!

CONFESSORN.

Allt? Världen och dess bästa gåvor, oskyldig barnaglädje, hemmets ljuva värme, medmänniskors erkännande, tillfredsställelsen av fyllda plikter, allt är likgiltigt.

DEN OKÄNDE.

För mig... därför att jag var född utan sinnet för glädjen. Det har funnits ögonblick då jag varit avundad, men jag har icke förstått vad man avundats: mina kval i olyckan, min oro i medgången att den icke skulle räcka länge?

CONFESSORN.

Det är sant: livet gav dig allt vad du önskade, till och med något guld på slutet. Och du fick byst även, vill jag minnas?

DEN OKÄNDE.

Jag fick byst! ja!

CONFESSORN.

Tror du på byster? Du?

DEN OKÄNDE.

Inte alls; men ett monument uttrycker i alla fall ett väl grundlagt erkännande, som varken avund eller oförstånd kunna rubba.

CONFESSORN.

Må tro det? Jag har tyckt märka att mänsklig storhet ligger i de andras opinion, och att med ändrad opinion storheten kan hastigt reduceras och bli mindre än noll.

DEN OKÄNDE.

Andras meningar har aldrig haft något att betyda inför min egen mening.

CONFESSORN.

Så, så?

DEN OKÄNDE.

Och ingen har varit så sträng mot sig själv som jag! Och ingen så ödmjuk! Alla ha fordrat respekt av mig, under det alla ha trampat och spottat ner mig. När jag slutligen fann, att jag hade skyldigheter mot den odödliga själ, som jag fått i depositum, började jag fordra aktning för denna odödliga själ, och så blev jag stämplad som den högfärdigaste bland de högfärdiga — och av vilka? av de aldra högfärdigaste bland de ödmjuka och små.

CONFESSORN.

Jag finner att du invecklar dig i motsägelser...

DEN OKÄNDE.

Även jag! Ja, ty hela livet var bara motsägelser: de rika äro de fattige andligen; de små många, äga makten och de stora dränga åt de små många; och jag har aldrig träffat så högmodiga som de öd-

mjuka; jag har aldrig funnit en obildad människa, som icke trott sig kunna bedöma bildning och undvara den; jag har alltid råkat på den obehagligaste dödssynden hos de heliga, jag menar egenrättfärdigheten, och jag har själv varit en helig i min ungdom, men aldrig sedan har jag varit så dålig! Ju bättre jag tyckte mig, ju sämre blev jag!

CONFESSORN.

Vad söker du här då?

DEN OKÄNDE.

Som jag nyss sade, men lägger till: jag söker döden utan att dö!

CONFESSORN.

Dö från ditt kött, dö från ditt gamla jag! Väl! — Håll dig lugn, nu komma pilgrimerna på sina timmerflottar att fira corpus Christi...

DEN OKÄNDE
ser åt höger... häpnar.

Vad är detta?

CONFESSORN.

Det är människor, som tro på något...

DEN OKÄNDE.

Hjälp min otro då!

Nu synes solen falla på monstransen uppe i kyrkan, så att den lyser som en fönsterruta i solnedgången.

Har solen gått in i kyrkan eller...

CONFESSORN.

Solen har gått in i kyrkan!...

Första flotten synes komma in från höger. Vitklädda barn med kransar på huvudet och tända ljus i händerna stå

omkring ett blomsterprytt altare, på vilket är planterat en vit fana med en gylldene lilja. De sjunga medan flotten sakta glider förbi.

Säll den, som fruktar Herren,
Beati Omnes, qui timent Dominum,
som vandrar på Hans vägar.
Qui ambulant in viis ejus.
Du skall föda dig av dina händers arbete.
Labores manuum tuarum quia manducabis:
Säll är du, och väl dig!
Beatus es et bene tibi erit.

Ut.

Andra flotten med ynglingar på ena sidan och flickor på den andra. En fana med en ros.

Din hustru skall vara som ett fruktsamt vinträd
Uxor tua sicut vitis abundans,
i det inre av ditt hus.
In lateribus domus tuæ.

Ut.

Tredje flotten med män och hustrur; en fana med frukter: fikon, druvor, granatäpplen, meloner, ax etc.

Filii tui sicut novellæ olivarum,
Dina barn som olivkvistar kring ditt bord.
In circuitu mensæ tuæ.

Ut.

Fjärde flotten med åldriga kvinnor och män; en fana med en gran med snö på.

Se, så varder välsignad den man,
Ecce sic benedicetur homo,
som fruktar Herren.
Qui timet Dominum!

Ut.

DEN OKÄNDE.

Vad var det man sjöng?

CONFESSORN.

Det var en vallfärdssång!

DEN OKÄNDE.

Vem har skrivit den?

CONFESSORN.

En kunglig person...

DEN OKÄNDE.

Här? Vad heter han, och har han skrivit något annat?

CONFESSORN.

Han har skrivit minst femtio sånger och heter David Isais' son. Men han skrev icke alltid psalmer... när han var ung, hade han annat för sig, jaja... så kan det vara!

DEN OKÄNDE.

Få vi gå nu?

CONFESSORN.

Straxt, men jag har ett par saker att säga först!

DEN OKÄNDE.

Säg!

CONFESSORN.

Javäl, men bliv icke ledsen eller ond.

DEN OKÄNDE.

För all del!

CONFESSORN.

Jo! Ser du, här, på denna sidan är du en ryktbar, låt oss säga berömd man, men där på andra sidan är du fullständigt okänd bland bröderna, alltså ingenting annat än en vanlig, enkel människa.

DEN OKÄNDE.

Såå? Läser man icke där i klostret?

CONFESSORN.

Inte flärd, men allvarliga böcker!

DEN OKÄNDE.

Men man ser väl tidningar?

CONFESSORN.

Icke sådana, där det skrivs om dig!

DEN OKÄNDE.

Alltså, däröver vattnet finns icke mitt livs verk till?

CONFESSORN.

Vilket verk?

DEN OKÄNDE.

Jaså! Väl! Får vi gå nu?

CONFESSORN.

Straxt! Har du ingen du skulle önska taga avsked av?

DEN OKÄNDE efter en paus.

Jo, men det ligger utom möjlighetens gränser.

CONFESSORN.

Har du sett något omöjligt?

DEN OKÄNDE.

Egentligen inte sedan jag sett mitt eget öde!

CONFESSORN.

Nåväl; vem vill du råka?

DEN OKÄNDE.

Jag hade en gång en dotter; jag kallade henne Sylvia, emedan hon sjöng hela dagen som en löv-

sångare... Det är några år sedan jag såg henne, och hon bör nu vara en sextonårig jungfru. Men jag fruktar att om jag kunde få se henne, skulle livet åter få värde för mig.

CONFESSORN.

Du fruktar intet annat?

DEN OKÄNDE.

Vad skulle det vara?

CONFESSORN.

Att hon förändrat sig!

DEN OKÄNDE.

Det kunde endast vara till sin fördel!

CONFESSORN.

Är du säker?

DEN OKÄNDE.

Ja!

CONFESSORN.

Hon skall komma!

Går nedåt stranden och vinkar åt höger.

DEN OKÄNDE.

Vänta!... Jag undrar om det är klokt?

CONFESSORN.

Skada kan det inte! Vinkar igen.

En båt rodd av en ung flicka synes på floden. Flickan är sommarklädd, barhuvad med blont utslaget hår. Hon stiger ur båten bakom pilen. Confessorn drar sig undan vid färjkarlens stuga så att han dock förblir synlig för åskådarne.

DEN OKÄNDE

har vinkat åt flickan, som besvarat hälsningen.

FLICKAN

upp på scenen, springer i Den Okändes famn och kysser honom.

Pappa! lilla pappa!

DEN OKÄNDE.

Sylvia, mitt älskade barn!

FLICKAN.

Var i all världen kommer du ifrån så här ute i bergen?

DEN OKÄNDE.

Och du, hur har du kommit hit? Jag trodde jag hade gömt mig så väl!

FLICKAN.

Varför skulle du gömma dig?

DEN OKÄNDE.

Fråga så litet som möjligt!... Du har blivit stora flickan... och jag har blivit grå!

FLICKAN.

Nej, du är icke grå... Du är lika ung som när vi skildes...

DEN OKÄNDE.

När vi skildes...

FLICKAN.

När du gick ifrån oss...

DEN OKÄNDE blir stum.

FLICKAN.

Är du icke glad att ses igen?

DEN OKÄNDE matt.

Jo!

FLICKAN.

Nå, men visa det då!

DEN OKÄNDE.

Hur skall jag kunna glädjas, då detta är vårt avsked för hela livet!

FLICKAN.

Vart skall du gå då?

DEN OKÄNDE pekar åt klostret.

Dit!

FLICKAN snusförnuftigt.

I klostret?... Ja, när jag tänker rätt efter, så är det kanske det bästa.

DEN OKÄNDE.

Du menar?

FLICKAN
medlidsamt men välmenande.

Jag menar när man har ett förfelat liv bakom sig... — Smeksamt. — nej, nu blev du ledsen! Säg en sak...

DEN OKÄNDE.

Säg du mig en sak, älskade barn, som oroat mig mer än allt... Du har fått styvfar...

FLICKAN.

Ja!

DEN OKÄNDE.

Nåå!

FLICKAN.

Han är en riktigt bra människa...

DEN OKÄNDE.

Som äger alla dygder dem jag saknar...

FLICKAN.

Gläder det dig icke att vi råkat i bättre händer?

DEN OKÄNDE.

Goda, bättre, bäst... Varför kommer du barhuvad?

FLICKAN.

Därför att George bär min hatt.

DEN OKÄNDE.

Vem är George, och var är han?

FLICKAN.

George är min vän, och han väntar i stranden därnere.

DEN OKÄNDE.

Är du förlovad?

FLICKAN.

Nej, visst inte!

DEN OKÄNDE.

Ämnar du gifta dig?

FLICKAN.

Aldrig!

DEN OKÄNDE.

Jag ser det på dina marmorerade kinder, som likna ett barns, när det stigit upp för tidigt, jag hör det på din röst, som icke mer liknar trädgårdssångarens utan nötskrikans, jag erfor det av dina kyssar, som brände kallt likt solen i maj, dina fixa, kalla blickar säga att du bär en hemlighet, som du skäms för, men gärna skulle vilja skryta med... Och de andra syskonen?

FLICKAN.

Jo, tack bra!

DEN OKÄNDE.

Ha vi något mer att säga varann?

FLICKAN kallt.

Kanske inte!...

DEN OKÄNDE.

Nu är du så lik din mor!

FLICKAN.

Hur vet du det, du som aldrig kunde se henne sådan hon var?

DEN OKÄNDE.

Det har du förstått, som är så ung!

FLICKAN.

Jag har lärt förstå, av dig! Och om du förstod dig själv, bara!

DEN OKÄNDE.

Har du mer att lära mig?

FLICKAN.

Kanske; men det ansågs ju opassande i din tid.

DEN OKÄNDE.

Min tid, som varit och är icke mer; liksom Sylvia icke är mer, blott ett namn, ett minne.

Tar upp en resebok ur fickan.

Ser du denna resebok! Ser du små fläckar där efter små fingrar, och där, efter små fuktiga läppar. De märkena har du gjort, när du var fem år och satt i mitt knä på tåget, då vi sågo alperna första gången. Du trodde att det var himmelen, men när jag upplyste att det var Die Jungfrau, bad du att få kyssa namnet, där det stod i boken!

FLICKAN.

Det minns jag inte!

DEN OKÄNDE.

De vackra minnena förgå, men de fula bestå! Minns du ingenting om mig?

FLICKAN.

Jo!

DEN OKÄNDE.

Tyst! jag vet vad du menar; en natt, ja... å, den förfärliga! å, den förfärliga! Sylvia, barn, när jag sluter ögonen, ser jag en liten blek ängel, som sov på min arm, när hon var sjuk, som tackade mig, när hon fick en gåva... Var är hon, var är hon, som jag längtar efter och som icke finns mer, fastän hon icke är död? — — — Du, som står där, är en främmande person, som jag tycker mig aldrig ha känt, och som jag bestämt icke längtar att få återse. Om Sylvia låge i graven åtminstone och vore död, så hade jag en kyrkogård att gå till med mina blommor — — — Så sällsamt! hon finns icke i dödsriket, icke här på jorden! Kanske hon aldrig har funnits; bara en dröm som allt annat!

FLICKAN smeksamt.

Lilla pappa!

DEN OKÄNDE.

Där är hon! — — — Nej, det var rösten bara! — — — Du menar att mitt liv är förfelat?

FLICKAN.

Ja, men varför tala om det nu...

DEN OKÄNDE.

Därför att jag nu erinrar det jag räddat ditt liv en gång. — Du låg en månads tid i nervfeber och

plågades; din mor, som var en tänkande kvinna, anmodade läkaren att befria dig från en plågsam tillvaro medelst ett starkt gift. Som jag trädde emellan, räddade jag dig från döden och din mor från tukthuset!

FLICKAN.

Det tror jag inte!

DEN OKÄNDE.

Men ett faktum kan äga bestånd, fastän du icke tror det!

FLICKAN.

Det där har du drömt!

DEN OKÄNDE.

Vem vet om jag icke drömt alltsammans, och att jag icke står och drömmer nu! O, att så vore!

FLICKAN.

Jag måste gå nu, lilla pappa!

DEN OKÄNDE.

Så farväl då!

FLICKAN.

Får jag aldrig skriva till dig?

DEN OKÄNDE.

En död skriva till en död? Inga brev träffa mig mer! Och inga besök få mottagas. Emellertid är jag glad att vi råkades, ty nu finns ingenting på jorden, som binder mig mer.

I det han går till vänster.

Farväl fröken eller fru, vad jag skall säga! — — — Det behöver inte gråtas!

FLICKAN.

Det har jag inte tänkt, ehuruväl jag tror anständigheten skulle ha fordrat något dylikt. Alltså farväl!

Går till höger.

DEN OKÄNDE till Confessorn.

Det kom jag gott ifrån, Confessor! Att kunna skiljas med ömsesidig belåtenhet är en himmelens nåd. Emellertid, mänskligheten går framåt med stora steg, självbehärskningen växer i proportion med tåreflodens avtagande. Jag, som har sett så mycket tårar i min dar, känner det nästan snopet i denna torka. Den var en stark unge, just så som jag en gång önskade kunna vara! — — — Och detta var det skönaste livet gav — — — barnet, ängeln i vaggans vita slöjor, och det var en blå sufflett över, när hon sov, blå och välvd som himmelen... det var det bästa! hur skall det sämsta då se ut?

CONFESSORN.

Du skall icke vara upprörd, utan du skall vara glad; men kasta först bort den där dumma reseboken efter som detta är sista resan!

DEN OKÄNDE.

Du menar den här!... Nåväl!

Han öppnar boken, trycker en kyss ini den och kastar den i floden.

— — — Är det något mer?

CONFESSORN.

Jo, om du bär något av guld eller silver skall du skänka de fattiga.

DEN OKÄNDE.

Jag har ett ur av silver, till guld kom jag aldrig.

CONFESSORN.

Giv det åt färjkarlen, så får du ett glas vin.

DEN OKÄNDE.

Det sista glaset! Det här är ju som en avrättning; kanske håret skall klippas också?

CONFESSORN.

Ja, senare!

Tar uret och lämnar in i färjkarlens stuga där han viskar några ord i dörren; får en flaska vin och ett glas tillbaka, som han ställer på bordet.

DEN OKÄNDE
fyller glaset men låter det stå.

Får jag aldrig något vin däruppe?

CONFESSORN.

Aldrig se vin och aldrig se kvinnor; sång får du höra, men icke sådan sång, som ackompagnerar vin och kvinnor.

DEN OKÄNDE.

Kvinnor har jag haft nog av, och där finns ingen frestelse mer!

CONFESSORN.

Säkert?

DEN OKÄNDE.

Alldeles säkert — — — Men säg en sak: vad tänker ni om kvinnan efter hon icke ens får sätta sin fot inom era vigda murar?

CONFESSORN.

Är du frågvis ännu?

DEN OKÄNDE.

Och varför får icke en abbedissa mottaga bikten, förrätta mässan och predika? — — —

CONFESSORN.

Det svarar jag inte på.

DEN OKÄNDE.

Därför att svaret måste överensstämma med mina tankar i — ämnet.

CONFESSORN.

Om vi verkligen skulle vara ense i en punkt så vore det ju ingen olycka!

DEN OKÄNDE.

Mycket bra!

CONFESSORN.

Drick ur ditt vin nu.

DEN OKÄNDE.

Nej, jag vill bara se på't för sista gången. — Det är vackert...

CONFESSORN.

Fördjupa dig icke i betraktelser, det ligger minnen på botten!

DEN OKÄNDE.

Och glömska, och sånger, och makt — inbillad, men just därför desto intensivare...

CONFESSORN.

Vänta lite, så går jag och beställer om färjan!

DEN OKÄNDE.

Tyst! jag hör en sång och jag ser! Jag ser den... jag såg den ett ögonblick, som när en flagga

blåser ut vid en vindstöt, för att sedan ligga som en trasa vid stången, och man ser ingenting mer än en trasa. Jag såg hela livet i en sekund med dess fröjder och sorger, skönhet och uselhet, men nu ser jag intet mer!

CONFESSORN går till vänster.

Vänta lite så går jag och beställer färjan!

DEN OKÄNDE

går fram på scenen så att den nedgående solens strålar infallande mellan träden från höger kastar ut hans skugga över marken och floden.

DAMEN

djupt sorgklädd in från höger så att hennes skugga småningom kastas framför Den Okändes.

DEN OKÄNDE

som först betraktar sin skugga ensam.

Ha! Solen! som skapar av mig en blodlös bild, en jätte, som går på flodens vatten, klättrar upp på berget, kliver över klosterkyrkans tak och... nu går han ut i rymden... till stjärnorna... ha, nu är jag uppe i stjärnorna...

Bemärker Damens skugga framför.

Men vem förföljer mig, vem stör min himmelfärd, och söker kliva upp på mina axlar? Vänder sig om. — — — Du!

DAMEN.

Jag!

DEN OKÄNDE.

Så svart! Svart och elak!

DAMEN.

Icke elak mer; sorgen...

DEN OKÄNDE.

Vem sörjer du?

DAMEN.

Vår Mizi...

DEN OKÄNDE.

Min dotter!

DAMEN

breder ut armarne för att kasta sig i hans famn, men han viker undan.

DEN OKÄNDE.

Jag lyckönskar den döda lilla, jag beklagar dig, själv står jag utom!

DAMEN.

Trösta mig också!

DEN OKÄNDE.

Så vackert! Jag skall trösta min furie, gråta med min bödel, spela för min plågoande!

DAMEN.

Har du absolut inga känslor?

DEN OKÄNDE.

Absolut inga! De känslor, jag ägde, slösade jag bort på dig och andra.

DAMEN.

Du har rätt; förebrå mig!

DEN OKÄNDE.

Nej; det har jag varken tid eller lust med! Vart skall du hän?

DAMEN.

Jag skall gå med färjan.

DEN OKÄNDE.

Det var otur för mig, ty jag har samma väg!

DAMEN gråter i näsduken.

DEN OKÄNDE
tar näsduken och torkar hennes tårar.

Torka tårarne, barn, och var dig själv! var hård, var känslolös som du är!

DAMEN
vill lägga sin arm om hans hals.

DEN OKÄNDE
slår henne sakta på fingerna.

Inte röra! När dina ord och blickar icke längre mäktade, så skulle du alltid vidröra! Förlåt en något banal fråga: är du hungrig?

DAMEN.

Nej tack!

DEN OKÄNDE.

Du är trött; sitt ner!

DAMEN sätter sig vid bordet.

DEN OKÄNDE
kastar flaskan och glaset i floden.

Nå; vad skall du nu leva för?

DAMEN sorgset.

Jag vet inte!

DEN OKÄNDE.

Vart ämnar du resa?

DAMEN snyftar.

Jag vet inte!

DEN OKÄNDE.

Rent förtvivlad alltså? Ser intet ändamål med tillvaron och intet slut på eländet! Vilken sympati!

Huru skada att det inte finns gemensamhetskloster, eljes skulle vi två göra ett par. — — — Lever varulven?

DAMEN.

Du menar...

DEN OKÄNDE.

Din första man?

DAMEN.

Han dör aldrig!

DEN OKÄNDE.

Som en viss mask! — — — Nu, då vi äro långt från världen och dess små synpunkter, säg mig en sak: Varför gick du från honom och följde mig, den gången?

DAMEN.

Därför att jag älskade dig!

DEN OKÄNDE.

Hur länge räckte det?

DAMEN.

Tills jag läste din bok, och tills barnet kom.

DEN OKÄNDE.

Och sedan?

DAMEN.

Hatade jag dig! Det vill säga, allt det onda jag tog från dig, ville jag bli kvitt, men kunde inte!

DEN OKÄNDE.

Så var det nog, men hur det egentligen var får man aldrig reda på!

DAMEN.

Har du märkt att man egentligen aldrig får riktigt reda på någonting; att man kan leva tillsammans

i tjugo år med en person, sina syskon, sina föräldrar, utan att man vet något om dem.

DEN OKÄNDE.

Du har märkt det också! — Efter du märker så bra, säg mig: hur kom du att älska mig?

DAMEN.

Det vet jag inte, men jag skall försöka erinra det! — — — Paus. Jo, du hade det manliga modet att vara oartig mot en dam! Du sökte en människas sällskap hos mig och icke en kvinnas! Detta fann jag hedrande för mig, och dig!

DEN OKÄNDE.

Då kan du säga mig också, om du fann mig vara misogyn?

DAMEN.

Kvinnohatare, man kallar? Det är varje sund man innerst i sitt hjärta; och kvinnodyrkare äro alla förskruvade män.

DEN OKÄNDE.

Det är väl icke din mening att säga mig artigheter?

DAMEN.

Den kvinna, som säger en man artigheter, är icke sund.

DEN OKÄNDE.

Du har tänkt mycket, hör jag!

DAMEN.

Det är det minsta jag gjort, och när jag icke tänkt har jag förstått mest. — — — För övrigt, det jag nu sagt är kanske bara improvisationer, du kallar, och behöver inte alls vara sant.

DEN OKÄNDE.

Ja, men när det stämmer med mina rika iakttagelser så blir det mycket sannolikt för mig!

DAMEN gråter i näsduken.

DEN OKÄNDE.

Nu gråter du igen!

DAMEN.

Jag tänker på Mizi! — Det skönaste är borta!

DEN OKÄNDE.

Nej, det skönaste var du, när du satt uppe hela natten och såg på ditt barn, som upptog din säng, därför att vaggan var för kall!

Det bultar tre hårda slag på färjkarlens dörr.

Tyst du!

DAMEN.

Vad är det?

DEN OKÄNDE.

Det är mitt sällskap, som väntar på mig!

DAMEN återknyter.

Jag trodde icke att livet kunde ge något så ljuvt som ett barn!

DEN OKÄNDE.

Och något så bittert på samma gång!

DAMEN.

Hur så, bittert?

DEN OKÄNDE.

Du har ju själv varit barn, och du minns väl, när vi som nygifta kommo trasiga, smutsiga och utan pengar hem till din mor. Jag vill minnas hon icke fann oss så ljuva!

DAMEN.

Det är sant!

DEN OKÄNDE.

Och jag — — — ja, jag råkade nyss min Sylvia! Jag väntade se allt det vackra, goda hos barnet utslaget i blom hos jungfrun — — —

DAMEN.

Nåå?

DEN OKÄNDE.

Jag fann en vissen ros, som tycktes ha blommat ut för tidigt... Hennes barm hade sjunkit, hennes hår var marigt som ett vanvårdat barns, och hennes tänder voro ätna av mask...

DAMEN.

Hu!

DEN OKÄNDE.

Sörj därför icke! Sörj icke den lilla; du kunde ha fått sörja den stora, som jag fått!

DAMEN.

Det är livet, alltså!

DEN OKÄNDE.

Ja! det är livet! Och därför går jag att begrava mig levande!

DAMEN.

Var?

DEN OKÄNDE pekar uppåt klostret.

Där uppe!

DAMEN

I klostret? — — — Nej, gå icke ifrån mig! Håll mig sällskap, jag är så ensam i världen och så fattig, så fattig! Då barnet dog, försköt mig min mor, och jag har sedan bott på en vindskammare tillsammans

med en sömmerska. Först var hon anständig och snäll, men så blevo de ensamma aftnarne henne för långa — — — och hon gick ut att söka sällskap — — — och så skildes vi. Nu står jag på landsvägen och äger ingenting mer än kläderna, jag bär på mig, ingenting mer än min sorg; den äter jag, och den dricker jag, den närer mig och söver mig, jag ville icke förlora den för allt i världen!

DEN OKÄNDE gråter.

DAMEN.

Du gråter, du! — — — Låt mig kyssa dina ögon!

DEN OKÄNDE.

Detta har du lidit för min skull!

DAMEN.

Inte alls för din skull! Och du har aldrig gjort mig något ont; men jag har pinat dig från hus och hem och barn!

DEN OKÄNDE.

Inte minns jag det, men att du säger det! Du älskar mig då än?

DAMEN.

Sannolikt! Jag vet inte!

DEN OKÄNDE.

Och skulle vilja börja om igen?

DAMEN.

Börja om? Striderna? Det ska vi inte göra!

DEN OKÄNDE.

Du har rätt, striderna skulle bara börja om igen! — Och ändå är det så svårt att skiljas!

DAMEN.

Skiljas? O r d e t ensamt är rysligt nog!

DEN OKÄNDE.

Vad ska vi göra då?

DAMEN.

Jag vet inte!

DEN OKÄNDE.

Nej, man vet ingenting och knappt det, därför, ser du, kommer jag att t r o hädanefter!

DAMEN.

Hur vet du att du kan komma att tro, då tron är en gåva?

DEN OKÄNDE.

Man kan ju få en gåva om man ber.

DAMEN.

O, den som kunde bedja, men jag har aldrig kunnat tigga...

DEN OKÄNDE.

Jag har fått lära på't, varför kan du icke?

DAMEN.

Man skall ta ner sig själv först...

DEN OKÄNDE.

Det ombesörjer livet så bra...

DAMEN.

Mizi, Mizi, Mizi — — —

Hon har rullat ihop en schal, som hon burit på armen och lägger den som ett lindebarn i sina knän.

Vyss, vyss, vyss! — — — Tänk att jag ser henne... se, här; hon ler emot mig, men hon är

svartklädd, hon har väl sorg hon också! Så dum jag är! efter hennes mor har sorg... och två tänderna därnere har hon och de är vita de... mjölktänderna, de skulle aldrig få några andra... Nej, men kan du icke se henne, när jag ser henne, det är ingen syn, det är hon...

CONFESSORN

in genom färjkarlens dörr; strängt till Den Okände.

Kom! allt är redo!

DEN OKÄNDE.

Nej, icke än; jag skall beställa om mitt hus först, och jag måste ordna för denna kvinna, som en gång var min hustru.

CONFESSORN.

Jaså, du vill stanna!

DEN OKÄNDE.

Nej, det vill jag inte, men jag vill icke lämna ouppfyllda plikter bakom mig! Denna kvinna står övergiven på landsvägen utan hem, utan pengar!

CONFESSORN.

Vad angår det oss! De döda må begrava sina döda!

DEN OKÄNDE.

Är det dina läror?

CONFESSORN.

Nej, det är dina! — — — Mina däremot bjuda mig sända ner en barmhärtighetssyster att ta hand om denna olyckliga, som... som... Och systern kommer straxt!

DEN OKÄNDE.

Jag litar på det!

CONFESSORN

tar Den Okände i handen och drar honom med sig.

Kom då!

DEN OKÄNDE förtvivlad.

Herre Jesus Kristus, hjälp oss alla!

CONFESSORN.

Amen!

DAMEN

har ej sett åt Confessorn och Den Okände, men nu ser hon upp och blickar efter Den Okände som om hon ville springa upp och kvarhålla honom men hindras av det inbillade barnet som hon lagt vid sitt bröst.

En korsväg uppe i bergen. Till höger hyddor. Till vänster en damm, omkring vilken sjuka människor sitta med blåa kläder och cinnoberröda händer. Ur dammen uppstiga då och då blåa ångor och små blåa lågor. När så sker, hålla de sjuka fram händerna och hosta. Fonden utgöres av berget, med granskog som upptill avklippes av en stillastående grå dimma.

DEN OKÄNDE sitter vid ett bord utanför en hydda.
CONFESSORN kommer från höger i fonden.

DEN OKÄNDE.

Äntligen!

CONFESSORN.

Vi så äntligen?

DEN OKÄNDE.

Du lämnade mig här för åtta dagar sedan och sade: Vänta tills jag kommer igen.

CONFESSORN.

Nåväl! Hade jag icke berett dig på att vägen dit upp till det vita huset var lång och svår!

DEN OKÄNDE.

Kan ej nekas! Hur långt äro vi komna?

CONFESSORN.

Fem hundra meter! — Vi ha femton hundra kvar!

DEN OKÄNDE.

Men var är solen?

CONFESSORN.

Däruppe, över molnen...

DEN OKÄNDE.

Vi måste alltså igenom molnen?

CONFESSORN.

Säkerligen!

DEN OKÄNDE.

Men dessa sjuka? Vilket sällskap? Varför dessa röda händer?

CONFESSORN.

Jag vill icke orena mig och dig med orena ord, därför skall jag tala i vackra gåtor, vilka du som skald bör förstå!

DEN OKÄNDE.

Ja, tala vackert, här är så mycket fult!

CONFESSORN.

Du har väl märkt planeternas tecken, som motsvarar vissa metallers? Javäl! Då har du sett att Venus är tecknad med en spegel; denna spegel var i urtiden av koppar och denna metall nämndes Venus och bar hennes tecken. Men nu är baksidan av Venusspegeln belagd med kvicksilver eller Merkur!

DEN OKÄNDE.

Baksidan av Venus är Merkur!... Hu!

CONFESSORN.

Kvicksilvret är alltså Venus' frånsida. Kvicksilvret är i sig blankt som havsstiltjen, som insjön i högsommar, men när Merkur råkar eldstenen och blir bränd rodnar han, blir röd som nytappat blod,

som schavottens kläde, som skökans läppar, skökans målade läppar, skökans med cinnober målade läppar; förstår du än eller vad?

DEN OKÄNDE.

Vänta litet! Cinnober är kvicksilver och svavel...

CONFESSORN.

Javäl! Merkur skall i elden, när han kommit för nära Venus! Ha vi talat nog nu om detta?

DEN OKÄNDE.

Det är alltså svavelkällor här?

CONFESSORN.

Ja! Och svavellågan renar eller skärar allt, som är ruttet! När därför livets källa har unknat skickas man till svavelkällan...

DEN OKÄNDE.

Hur unknar livets källa?

CONFESSORN.

När Afrodite, född ur havets rena sköte, vältrar sig på jorden!... När Afrodite Urania, den himmelska förnedrar sig till Pandemos, All-Fari-Venus.

DEN OKÄNDE.

Varför föddes begären?

CONFESSORN.

Rena begär för att tillfredsställas, orena för att kvävas.

DEN OKÄNDE.

Vad är rent och vad är orent?

CONFESSORN.

Är du nu där igen?...

DEN OKÄNDE.

Fråga dessa...

CONFESSORN.

Akta dig!

Fixerar Den Okände, som kryper ihop.

DEN OKÄNDE.

Du stryper mig... i bröstet!...

CONFESSORN.

Ja, jag skall beröva dig luften, som du begagnar till upproriska ord, stinkande frågor... Sitt nu där, så kommer jag igen... När du lärt tålamod och bestått proven! Men glöm icke att jag hör dig, ser dig, förnimmer dig, var jag än håller hus!

DEN OKÄNDE.

Prov alltså! Det är gott att veta det!

CONFESSORN.

Men du får icke tala med Venusdyrkarne!

GAMLA MAJA synes i fonden.

DEN OKÄNDE reser sig, förfärad.

Vem möter jag här, slutligen! Vem...

CONFESSORN.

Vem talar du om?

DEN OKÄNDE.

Om kvinnan där, den gamla gumman!

CONFESSORN.

Vem är det då?

DEN OKÄNDE ropar.

Maja! — Hör mig!

GAMLA MAJA är försvunnen.

DEN OKÄNDE skyndar efter.

Maja, min vän, hör mig! — — — Hon försvann!

CONFESSORN.

Vem var det?

DEN OKÄNDE sätter sig.

Å Gud!... När jag slutligen återfann henne, gick hon, eller... I sju långa år har jag sökt henne, med annonser, med korrespondens...

CONFESSORN.

Varför?

DEN OKÄNDE.

Så här hänger hennes öde ihop med mitt!... Maja var mina första barns sköterska... det var de hårda åren... jag kämpade mot de Osynlige, som icke välsignade mitt arbete! Jag skrev så att hjärna och nerver upplöste sig som fett i alkohol... men det räckte aldrig, jag hörde till det folket för vilka ingenting räcker... Nåväl, det kom en dag, då jag icke kunde betala tjänarnes löner... det var rysligt... jag blev tjänarnes tjänare och de blevo mina herrar! Slutligen... ja, för att rädda min själ åtminstone, flydde jag för övermakten... ut i öknen, samlade min ande i ensamheten, och kom upp igen! — Min första tanke var — skulderna! I sju år sökte jag Maja, men förgäves! I sju år såg jag hennes skugga, från järnvägsfönster, från ångbåtsdäck, i främmande städer, i fjärran länder, men utan att kunna få fatt henne. I sju år drömde jag om henne, i sju år skämdes jag, och när jag drack ett glas vin, rodnade jag av blygsel vid tanken på gamla Maja, som kanske

drack vatten på ett fattighus! Jag har försökt skänka bort åt fattiga den summan jag var skyldig henne, men det halp inte! Och nu — återfunnen och förlorad i samma stund.

Reser sig och går sökande upp åt fonden.

Förklara mig detta! Jag vill betala min skuld, kan slutligen betala den, men får inte.

CONFESSORN.

Toker! — Böj dig inför detta oförklarliga, och du skall se att förklaringen kommer sedan! — Farväl!

Går.

DEN OKÄNDE.

Sedan? — Allt kommer sedan!

CONFESSORN.

Som inte kommer nu! Går.

DAMEN

in, tankfull, sätter sig vid bordet mitt emot Den Okände.

DEN OKÄNDE.

Återigen du!... Densamma, men så olik densamma... Huru skön du är vorden; skön som första gången jag såg dig och bad att få vara din vän, din hund...

DAMEN.

Att du ser mig skön, vilket jag icke är, visar att du återfått skönhetsspegeln i ögat... Varulven såg aldrig något vackert hos mig, ty han ägde intet vackert att se med.

DEN OKÄNDE.

Men varför kysste du mig den gången — varför skulle du göra det?

DAMEN.

Ofta har du frågat mig det, men jag har aldrig kunnat svara, ty jag visste det ej! Nu, när jag varit ifrån dig — och kommit hit upp på vägen till höjderna, där luften är renare — och solen närmare — tyst! — Nu ser jag den söndagseftermiddag, då du som ett hjälplöst, utkastat barn satt med brustna ögon och stirrade på ditt öde, då steg hos mig den moderskänsla, som aldrig fått slå ut — och förbarmande, förbarmande med en människosjäl intog mig — att jag glömde...

DEN OKÄNDE.

Jag blygs! Och jag känner nu att det var så...

DAMEN.

Men du fattade det som — något annat! Som...

DEN OKÄNDE.

Säg icke ordet! — Jag blygs!

DAMEN.

Så illa tänkte du om mig! Märkte du ej att jag fällde en slöja emellan mig och dig, riddarens svärd i brudbädden...

DEN OKÄNDE.

Jag blygs... Mina dåliga tankar lade jag in hos dig! — Ingeborg, du var av bättre tyg än jag... jag blygs!

DAMEN.

Nu är du skön! och huru!...

DEN OKÄNDE.

O nej! icke jag! Du är det!

DAMEN extatisk.

Du! — — — O, nu såg jag bakom masken och lösskägget... nu ser jag... nu ser jag... den du har dolt... Den jag trodde finnas i dig... Den jag sökte, sökte... Ibland trodde jag du var en hycklare, men vi äro icke hycklare, nej, nej, nej, vi kunna icke hyckla...

DEN OKÄNDE.

Ingeborg... nu på andra sidan floden och med livet under oss, bakom oss... hur synes ej allt annorlunda... Nu, nu ser jag din själ, urbilden, ängelen, som för synd vräktes ner i köttets fängelse... Det finns då något ovan, och tillförene... Det var icke början, när vi började och det är icke slutet när vi sluta. Det är ett fragment, livet, utan början och slut! Och därför så svårt att komma under fund med!

DAMEN blitt.

Så svårt, så svårt!... Säg, till exempel — nu då vi stå på andra sidan skuld eller icke skuld — hur kom du att hata kvinnorna?

DEN OKÄNDE.

Låt mig tänka!... Hata — kvinnorna? — Hata?... Det har jag aldrig gjort! Tyvärr... Ifrån jag var åtta år, har jag alltid hyst något svärmeri, helst oskyldigt, och jag har älskat som ett eldsprutande berg tre gånger... Men vänta: jag har alltid känt att kvinnorna hatat mig... och de ha alltid plågat mig!

DAMEN.

Så sällsamt!

DEN OKÄNDE.

Låt mig tänka lite till... Kanske jag varit jaloux om min person — varit rädd att komma under

inflytande. — Min första kärlek gjorde sig till guvernant och sköterska... För övrigt, det finns män som icke tåla barn, och män som icke tåla kvinnor — över sig.

DAMEN vänligt.

Men du har kallat kvinnorna mänskligheten fiender, menar du det?

DEN OKÄNDE.

Visst menar jag det, efter jag skrivit det! Och jag har skrivit efter erfarenheter icke efter teorier... Jag sökte i kvinnan en ängel, som skulle låna mig sina vingar, och jag föll i armarne på jordanden, som kvävde mig under bolstrar dem hon stoppat med vingfjädrarne — jag sökte en Ariel och fann en Caliban, när jag ville upp, drog hon ner... och hon framkallade alltid syndafallet...

DAMEN blitt.

Vet du vad den store kvinnokännaren Salomo säger? — »Och jag fann något, som är bittrare än döden: En kvinna, vilkens hjärta är nät och snaror och vilkens händer äro bojor. Den, som är behaglig i Guds ögon, undgår henne, men syndaren bliver fångad av henne.»

DEN OKÄNDE.

Och jag var aldrig behaglig i Guds ögon! Ett straff alltså? Det låter höra sig!... Men, jag var aldrig behaglig i någons ögon, och fick aldrig ett gott ord! Gjorde jag aldrig något gott? Är det möjligt att en människa aldrig gjort något gott? — Det är rysligt att aldrig få ett gott ord!

DAMEN.

Du har fått, men när man sade gott om dig, slog du bort det som om du led av det!

DEN OKÄNDE.

Det är sant; nu erinrar jag! Men kan du förklara det?

DAMEN.

Förklara? Alltjämt begär du förklaringar på det oförklarliga. »När jag vände min håg till att erfara vad vishet vore... så insåg jag rörande alla Guds verk, att människan icke kan fatta de ting, som ske under solen. Huru mycket än människan arbetar för att utforska dem, kan hon dock icke fatta dem, och om även den vise säger sig förstå dem, kan han dock icke fatta dem.»

DEN OKÄNDE.

Vem säger det?

DAMEN

tar upp en docka ur sin ficka.

Predikaren! Det är Mizis docka... Ser du, hon längtar efter sin lilla matmor; så hon bleknat... och hon synes veta var Mizi finns, för hon ser alltid uppåt himlen hur jag håller henne... Ser du... hennes ögon följa stjärnorna som kompassnålen... det är min kompass, den här, som alltid visar var jag har himlen... Men hon skulle varit svartklädd förstås efter hon har sorg, men vi var så fattiga... Vet du varför vi alltid var utan pengar? Jo, därför att Gud var ond på oss för våra synder. »De rättfärdige lida ingen brist.»

DEN OKÄNDE.

Var lärde du det?

DAMEN.

I den bok där allting är skrivet. — Allting! —

Hon sveper in dockan i sin kappa.

Ser du, hon börjar frysa — men det är molnet däruppe...

DEN OKÄNDE.

Hur vågar du gå ensam här i bergen?

DAMEN.

Herren är med mig; vad kunna då människor göra mig!

DEN OKÄNDE.

Plågas du ej av de sjuke vid dammen?

DAMEN

vänder sig mot dammen.

Jag ser dem icke — jag ser ingenting fult nu mera!

DEN OKÄNDE.

Ingeborg! Jag gjorde dig ond, och du är på väg att göra mig god! — Vet du, att det var min dröm att vinna försoning genom — en kvinna! det tror du inte! Men det är så! Liksom förr intet ägde värde för mig om jag ej fick lägga ner det vid en kvinnas fötter! Men som offer åt skönheten och godheten, icke som tribut åt den härsklystna härskarinnan... det var min lust att giva, men hon ville taga, icke taga emot, därför hatade jag henne; när jag var som mest hälplös och trodde slutet nära, växte en längtan att få somna in på en moders knä vid en jättebarm, där jag kunde begrava mitt trötta huvud och dricka den ömhet jag saknat...

DAMEN.

Du hade ingen mor?

DEN OKÄNDE.

Knappast! — Och jag kände mig aldrig släkt med min far eller mina syskon... Ingeborg, jag var Tjänstekvinnans son, om vilken det är skrivet: »Driv ut tjänstekvinnan och hennes son, ty tjänstekvinnans son skall icke bliva arvinge med den frias son...»

DAMEN.

Vet du varför Ismael blev utdriven? Det står straxt ovanför... därför att han var en bespottare! Och så står det så här: »Han skall vara en grym man: hans hand emot var man, och vars mans hand emot honom. Och han skall bo emot alla sina bröder!»

DEN OKÄNDE.

Står det också?

DAMEN.

Ja, mitt barn, efter allting står där!

DEN OKÄNDE.

Allting?

DAMEN.

Allt! Där får du svar på alla dina frågor, även de frågvisaste!

DEN OKÄNDE.

Kalla mig för ditt barn, så skall jag tycka om dig — och när jag tycker om någon så vill jag tjäna, lyda, misshandlas, lida, tåla...

DAMEN.

Du skall icke tycka om mig utan din Skapare...

DEN OKÄNDE.

Han är obeskedlig... som min far!

DAMEN.

Han är kärleken själv — och du är hatet!

DEN OKÄNDE.

Du är hans dotter, men jag är hans förskjutne son...

DAMEN smeksamt.

Tyst! var tyst! Du...

DEN OKÄNDE.

Visste du, vad jag lidit dessa sista åtta dagar... Jag vet inte var jag råkat in!

DAMEN.

Vad så?

DEN OKÄNDE.

Jag har en värdinna där i hyddan... vilken betraktar mig med ögon som om jag vore kommen att förtära hennes sista skärv... Hon säger ingenting, och det är det värsta... men jag tror hon gör böner, när hon får se mig...

DAMEN.

Vad för böner?

DEN OKÄNDE.

Sådana där baklänges man läser över dem, som ha onda ögon, och som föra olycka med sig...

DAMEN.

Så sällsamt! — Har du hört talas om att förvända syn på någon?

DEN OKÄNDE.

Javäl, men vem kan göra det?

VÄRDINNAN fram till bordet.

Nej se! — Det är nog herrens syster!

DEN OKÄNDE.

Numera, ja, det kan vi säga!

VÄRDINNAN till Damen.

Tänk att jag skulle få råka någon ändå, som jag kunde få säga detta åt! Si den herrn är så tystlåten så man har liksom respekt för honom i synnerhet som han tycks ha en sorg... Men hans syster vill jag säga, och han ska höra på't — att från den stunden han kom i huset fick jag välsignelse. Olyckorna hade förföljt mig; jag hade ingen hyresgäst, min enda ko hade dött, mannen var på alkoholhemmet och barnen utan mat. Jag bad Gud att han skulle sända mig hjälp från höjden — ty här nerifrån väntade jag intet... Då kom denne man. — Utom det att han gav mig dubbelt mot vad jag begärde, förde han lycka med sig — och välsignat vart mitt hus!... Gud välsigne er, gode herre!

DEN OKÄNDE reser sig upprörd.

Tyst kvinna, du hädar!

DAMEN.

Han tror icke! O Gud, han tror icke! — Se på mig!

DEN OKÄNDE.

Nu, när jag ser dig, tror jag! — Hon välsignar mig!... Och jag, den fördömde, har bragt välsignelse med mig. Hur skall jag kunna tro det?... Med mig, mig!

Faller ner vid bordet och gråter i händerna.

DAMEN.

Han gråter! Tårar, regn från himlen som mjukar opp hälleberget, fallen på hans stenhjärta! — — — Han gråter!

VÄRDINNAN.

Å han, guldhjärtat, den öppna handen, han som är så snäll mot mina barn!

DAMEN.

Hör du? Hör du?

DEN OKÄNDE.

Det var bara ett, som jag inte förstod hos herren; jag vill inte säga något ont därför.

DAMEN.

Och det var?

VÄRDINNAN.

Ja, det är en småsak, men i alla fall...

DAMEN.

Säg då.

VÄRDINNAN.

Han kunde inte tåla mina hundar!

DAMEN.

Det finner jag vackert av honom, att han har motvilja för det orena djuret. Jag avskyr allt djuriskt, hos mig själv och hos andra människor. Därför hatar jag icke djur, ty jag hatar intet skapat. — — —

DEN OKÄNDE.

Tack Ingeborg!

DAMEN.

Ser du: jag har öga för dina förtjänster, fast du ej tror det! — — — Där är Confessorn!

CONFESSORN in.

VÄRDINNAN.

Då skall jag gå! för Confessorn tycker inte om mig.

DAMEN.

Confessorn älskar hela mänskligheten.

CONFESSORN fram; tilltalar Damen.

Och dig, mest, mitt barn, ty du är godheten. Om du är skön till utvärtes kan jag icke se, men jag vet att du är det efter du är god — — — Ja, du är min ungdomsbrud — och min maka efter anden, skall alltid bliva det, ty du gav mig det de andra aldrig kunde få; jag har levat ditt liv i anden, jag har lidit dina lidanden; njutit dina fröjder, ej, ty du har inga haft mer än ditt barn... Din själs skönhet den såg endast jag — den här vännen anade den, och därför drogs han till dig — men hans onda var för starkt, och du måste upptaga det för att befria honom. — Du måste lida alla helvetets kval av att vara ond, lida för hans skull, och komma försoningen åstad! — Ditt verk är fullbordat! Gå i frid!

DAMEN.

Vart?

CONFESSORN.

Dit upp! där solen alltid lyser!

DAMEN reser sig.

Där finns då även ett bo för mig?

CONFESSORN.

Där finns för alla! — — — Jag visar dig vägen!

Han följer henne inåt fonden.

DEN OKÄNDE gör en rörelse.

CONFESSORN.

Är du otålig?... Var icke det! Går.

DEN OKÄNDE blir sittande ensam.

VENUSDYRKARNE
resa sig, nalkas Den Okände och sluta en ring kring honom.

DEN OKÄNDE.

Vad vill man mig?

VENUSDYRKARNE.

Hell! Fader!

DEN OKÄNDE ytterst pinad.

Varför?

RÖST I.

Emedan vi äro dina barn! Dina skötebarn!

DEN OKÄNDE
söker fly, men är inringad.

Lämna mig! Låt mig gå!

RÖST II, en blek yngling.

Känner du icke igen mig, far?

FRESTAREN
synes i fonden vid vänstra skiljovägen.

Hähä!

DEN OKÄNDE till Röst II.

Vem är du; jag tycker jag känner igen dig?

RÖST II.

Jag är Erik, din son!

DEN OKÄNDE.

Erik? — Du, här?

RÖST II.

Här är jag!

DEN OKÄNDE.

Gud förbarma sig!... Och du mitt barn, förlåt mig!

RÖST II.

Aldrig!... Vägen till svavelkällan har du visat! Är det långt till sjön?

DEN OKÄNDE faller ner.

FRESTAREN.

Hähä! Jubilate temptatores!

VENUSDYRKARNE.

Sulphur! Sulphur! Sulphur!
Och Merkur!

FRESTAREN
fram, rör med foten vid Den Okände.

Kräket!... Den kan man inbilla vad som helst! Men det vållar hans orimliga högfärd! Föreställer han sig inte att han är motorn i universum, att han är upphovsmannen till allt ont? Den narren tror sig ha lärt ungdomen att gå till Venus, liksom inte ungdomen kunde det innan han var född!... Hans högfärd är olidlig, och han har varit nog förmäten vilja fuska i mitt yrke... Ge honom en salva till du, falske Erik!

RÖST II
ynglingen, lutar sig ner mot Den Okände och viskar i hans öra.

FRESTAREN.

Sju voro dödssynderna: åtta äro de vordna. Den åttonde uppfann jag! Förtvivlan heter han. Ty att betvivla godheten och icke hoppas på förlåtelsen är att nämna...

Han hesiterar framför ordet Gud, vilket han uttalar på ett sätt som om det brände läpparne.

... Gud ond. Det är förtalet, förnekelsen, hädelsen...

Se hur han vrider sig!

DEN OKÄNDE
reser sig hastigt upp, betraktar Frestaren i ögonen.

Vem är du?

FRESTAREN.

Din broder! — — — Är vi inte lika? — — — Jag tycker vissa drag hos dig påminna om mitt porträtt.

DEN OKÄNDE.

Var har jag sett ditt porträtt?

FRESTAREN.

Lite var stans!... I kyrkorna finns jag ofta, fast icke bland helgonen...

DEN OKÄNDE.

Kan icke minnas...

FRESTAREN.

Var det så länge sen du besökte kyrka?... Jo, jag brukar vara avbildad tillsammans med Sankt Georg...

DEN OKÄNDE
skakar i hela kroppen och vill fly, men kan inte.

FRESTAREN.

Även Mikael och jag synas ibland i en grupp, där jag visserligen inte har den fördelaktigaste positionen, men det kan ändra sig; allting kan ändra sig, så att en gång de yttersta varda de främsta... Samma sak med dig! Du är litet nere för tillfället, men det kan också ändra sig... om du hade förstånd att välja bättre sällskap... Du har gått om för mycket kjolar min gosse! Kjolar röra opp damm, och damm lägger sig på ögon och bröst. — Kom och sitt ner, unge man, så ska vi språka lite...

Han förer Den Okände skämtsamt vid örat fram till bordet.

Sitt och darra, sitt och darra unge man! De sätta sig. Nåå! Va ska vi ta för slag? Lite vin — och en liten kvinna? Inte? Det är för gammalt; för gammalt som doktor Faustus! Bon! Vi moderna söka intellektuella utsvävningar... Alltså, du är på väg dit upp, till de heliga männen, som tro att den som sover syndar icke; till de modlöse, som övergivit livets strid, emedan de haft några nederlag; till bindarne, som binda själar i stället för att lösa dem. A propos lösa! Har någonsin en helig man löst dig från syndabördan? Nej!... Vet du varför synden trycker dig sedan en tid tillbaka? Jo, ser du, genom askes och abstinens har du råkat i det svaghetstillstånd då vem som helst kan kasta sig över din själ och ta bostad i honom. Och det kan de göra på avstånd till ock med!... Du har råkat utplåna din person så att du ser med andras ögon, hör med andras öron, tänker med andras tankar. Du har med ett ord begått självmord på din själ. Satt du inte här nyss och talade väl om mänskosläktets fiender, om kvinnan, som gjorde paradiset till ett helvete! Du behöver inte svara; jag läser repliken i dina ögon och hör den på dina läppar... Du talar om ren kärlek till en kvinna! Det är lustan, gosse, lustan till varje kvinna, och som vi få betala så dyrt. Du säger att du icke begärar henne! Varför vill du hennes närhet då?

Du vill ha en vän? — Tag en manlig då, många manliga!... Du lät inbilla dig, att du icke var kvinnohatare! Den lilla kvinnan svarade rätt på det: Varje sund man är kvinnohatare, men kan icke leva utan förbund med fienden och få strid! Alla perversa och

omanliga män äro kvinnodyrkare! Hur är det fatt med dig, nu?...

Nå så fick du se de sjuka här, och trodde att du fört dem i eländet. Det, må du tro, är raska pojkar, som om några dar äro utskrivna och återvända till sina sysslor... Ja, ja, ja, den falske Erik är en filur! Men du har kommit så långt att du inte kan skilja dina egna barn från andras... Det var skönt att komma ifrån det där klabbet! Va? Ser du det, att jag kan lösa, jag... Men jag är ingen heligman heller...

Nu ska vi kalla på Gamla Maja! — — —

Han visslar i händerna.

GAMLA MAJA in.

FRESTAREN.

Se där! — Nå, vad går du här och skräpar för? Har du något obytt med den här gossen?

GAMLA MAJA.

Inte! Han är så snäll så, och var alltid, men han hade en stygg fru.

FRESTAREN till Den Okände.

Se man på!... Det har du aldrig fått höra förr! ... men väl tvärtom! Hon, den goda ängeln, som du fördärvade... det ha vi hört alla!... Nå, du Gamla Maja, vad är det han pratar om här? Han går i en ruelse sedan sju år för att han är skyldig dig pengar.

GAMLA MAJA.

Han var en gång skyldig mig en smula, men det fick jag igen, med sköna räntor till, ja mycket

större räntor än på sparbanken. Så det var också honett och vackert!

DEN OKÄNDE far opp.

Vad säger du? Finns det någon möjlighet att jag glömt detta?

FRESTAREN.

Har du kvittot på dig, Gamla Maja, så fram me't bara!

GAMLA MAJA.

Kvittot ska väl herrn ha, men jag har sparbanksboken där han satt in pengarne på sitt namn.

Hon tar upp en sparbanksbok och lämnar Den Okände, som läser i den.

DEN OKÄNDE.

Ja, det är riktigt, och nu minns jag det!... Men varför dessa sju års kval av skam, av vanära; dessa sömnlösa nätters långa förebråelser... varför, varför, varför?

FRESTAREN.

Gamla Maja får gå nu!... Men säg något gott om den här självplågaren först. Minns du inte något mänskligt drag av det här vilddjuret, som mänskorna ha hetsat i åratal...

DEN OKÄNDE till Gamla Maja.

Tyst! Säg ingenting!

Sätter händerna för öronen.

FRESTAREN.

Nå, Maja!

GAMLA MAJA.

Jaa, jag vet nog vad de säger om honom, men det är för sånt som han skriver — och det har jag

inte läst, för jag kan inte läsa... Och det behöver ju ingen läsa det en inte vill... Men herrn var i alla fall så snäll... Si han håller för öronen... ja, jag tål inte heller smicker... men jag ska säga't åt patron...

Hon viskar åt Frestaren.

FRESTAREN.

Jaa; alla lättrörda människor bli hetsade som vilda djur! Det är regeln, det! Ajö, Gamla Maja!

GAMLA MAJA.

Ajö, goa herrarna! — — — Går.

DEN OKÄNDE.

Varför har jag lidit oskyldigt i sju år?

FRESTAREN
med en fingergest uppåt.

Fråga där!

DEN OKÄNDE.

Där jag aldrig fick svar!

FRESTAREN.

Tja! Så kan det vara!... Tycker du jag ser snäll ut?

DEN OKÄNDE.

Kan inte skylla!

FRESTAREN.

Du ser också fasligt elak ut! Vet du varför vi se ut så?

DEN OKÄNDE.

Nej!

FRESTAREN.

Våra medmänniskors hat och elakheter ha fastnat på oss. Vet du att däruppe finnas verkliga heligmän,

som aldrig gjort något ont själva, men som sitta och lida för andra, för anförvanter som begått oförsonade brott och så. Dessa änglar, som i sig upptagit andras uselhet, likna slutligen banditer. Vad ger du mig för det?

DEN OKÄNDE.

Jag vet inte vem du är, men du är den förste, som svarar på de frågor vilka kunna försona mig med livet... Du är...

FRESTAREN.

Säg ut då!

DEN OKÄNDE.

Du är befriaren!

FRESTAREN.

Och därför...

DEN OKÄNDE.

Därför fick du gamen!... Men hör nu, har du aldrig tänkt, att det finns en tillräcklig grund för detta som för allt annat? Antag att jorden är ett fängelse där farliga förbrytare äro inspärrade; är det då välbetänkt att släppa lös dem, är det rätt?

FRESTAREN.

Vad du säger?... Det har jag verkligen icke reflekterat över. Hm! hm!

DEN OKÄNDE.

Och har du tänkt på detta: att vi kunna vara födda med skuld...

FRESTAREN.

Det rör mig inte... Jag håller mig till det närvarande...

DEN OKÄNDE.

Väl! Tror du inte att vi straffas på orätt ställe ibland, och att vi därför sakna det logiska sammanhanget fastän det existerar?

FRESTAREN.

Logik saknas icke, men hela livet är en sådan vävnad av fåter, förseelser, misstag, vilka relativt oskyldiga i anseende till den mänskliga svagheten likafullt drabbas av den mest konsekventa hämnd. Allting hämnas, även våra oförståndiga handlingar. Vem förlåter? Den storsinta människan, understundom, men den gudomliga rättvisan, aldrig!

EN PILGRIM i fonden.

FRESTAREN.

Se där! En botgörare! Jag undrar vad den gjort? Vi ska fråga honom!... Välkommen i våra fridens bygder, fredlige vandrare! Sitt ner vid asketernas enkla bord där alla frestelser saknas!

PILGRIMEN.

Tack, medvandrare i jämmerdalen...

FRESTAREN.

Vad är det nu för jämmer, då?

PILGRIMEN.

Ingen särskild, tvärtom!... Befrielsens timme har slagit och jag går dit upp att mottaga absolutionen!

DEN OKÄNDE.

Hör nu, har inte vi sett varandra förr?

PILGRIMEN.

Jag tror väl!

DEN OKÄNDE.

Cæsar! Det är Cæsar!

PILGRIMEN.

Det var, men är icke mer!

FRESTAREN.

Haha! Kejserliga bekantskaper... Jo jag tackar jag! Men berätta, berätta!

PILGRIMEN.

Ni ska få höra't, nu när jag har rättighet att tala — — — och penitensen är slut.

Då vi råkades hos en viss läkare, var jag inspärrad där såsom en dåre den där påstods lida av inbillningen att han var Cæsar. Nu skall Den Okände få veta sanna förhållandet: Jag trodde det aldrig, men jag tvangs av samvetsskrupler att hålla god min... En vän, en dålig vän hade skriftliga bevis på att jag var utsatt för ett missförstånd, men han teg när han skulle tala, och jag tog hans tystnad som en maning till mig att tiga — och lida.

Varför jag teg och led? Jo!... I min ungdom var jag en gång i stor nöd. Upptogs som gäst i ett hus långt borta på en ö i havet, hos en man som med ovanliga gåvor blivit förbigången i tjänsten för sitt orimliga högmods skull. I ensamheten hade denna man fått på grubbleriets väg rätt egendomliga tankar om sin person. Det märkte jag och teg.

Men en dag anförtrodde hustrun mig att mannen tidtals var rubbad, och trodde sig vara Julius Cæsar. I många år gömde jag på hemligheten, samvetsgrant, ty jag var icke otacksam av naturen.

Men livet är en skälm, och efter vissa års förlopp

råkar denne Cæsar att med grov hand ingripa i mitt intimaste öde. I vredesmod röjer jag hemligheten om hans Cæsarmani och får löjet över min forne välgörare, så att hans existens blev outhärdlig.

Hör nu på hur Nemesis kommer! Ett år senare skrev jag en bok — jag är nämligen författare utan namn. — I denna bok råkade jag skildra några drag ur mitt familjeliv, huru jag lekte med min dotter Julia — hon hette Julia som Cæsars dotter — och med min hustru, vilken vi kallade Cæsars maka, emedan ingen talade om henne — — — Nåväl, denna lek, i vilken min svärmor deltog blev mig dyr... När jag läste korrekturen på min bok såg jag faran... sade mig: detta stupar du på. Ämnade stryka, men tänk er, pennan vägrade, och en inre röst sade mig: det skall stå kvar!

Det fick stå kvar! Och jag föll!

DEN OKÄNDE.

Varför lät ni ej vännen offentliggöra det tillfyllestgörande brevet?

PILGRIMEN.

Nej! När olyckan var skedd, kände jag genast: detta är Guds finger, detta måste du lida, för din otacksamhets skuld.

DEN OKÄNDE.

Och ni led?

PILGRIMEN.

Inte ett spår! Jag log i mjugg och höll god min! Och därför att jag tog mitt straff med ro och i ödmjukhet lättade Herren min börda. Jag kände icke löjet.

FRESTAREN.

Det var en rar historia; men sådant kan det vara!... Ska vi knalla och gå nu? Vi ska göra ett bunkalag, vi som proberat kravallerna!... Ryck opp er nu med rötterna, så bestiga vi höjderna!

DEN OKÄNDE.

Jag skulle vänta Confessorn, sa han!

FRESTAREN.

Han hittar dig alltid! Och här ovan i byn är det ting i dag; ett särdeles intressangt mål som ska före; och jag ska vittna i målet, kantänka. Kom, kom, kom!

DEN OKÄNDE.

Ja, om jag sitter här eller däroppe, kan just vara detsamma!

PILGRIMEN till Den Okände.

Vem är det där?

DEN OKÄNDE.

Vet inte! Ser ut som en anarkist!

PILGRIMEN.

Intressant utseende i alla fall!

DEN OKÄNDE.

En skeptisk gentleman, som sett livet.

FRESTAREN.

Kom nu barn, så ska jag berätta historier för er, på vägen. Kom, kom, kom!

De gå inåt fonden.

En terrass på klosterberget; till höger en klippavsats och till vänster en liknande. Fonden i fjärran en vy i fågelperspektiv av ett flodlandskap med städer, byar, odlingar, skogsbestånd, och längst i fjärran en blick på havet. Fram på scenen står ett äppelträd med frukter. Därunder ett långt bord med en stol vid kortändan; bänkar utmed långsidorna.

Till höger fram på scenen ett hörn av byns rådhus.

Molnet synes nu hänga straxt ovanför byn.

Vid bordet sitter AMTMANNEN som domare vid kortändan; BISITTARNE vid långsidorna. DEN ANKLAGADE står vid DOMAREN till höger; VITTNENA till vänster, ibland dem FRESTAREN.

ÅHÖRARNE, ibland dem PILGRIMEN och DEN OKÄNDE, stå här och där omkring dombordet.

AMTMANNEN.

Svaranden är närvarande?

ANKLAGADE.

Närvarande!

AMTMANNEN.

Detta är en högst bedrövlig historia, som spritt sorg och skam över vårt lilla samhälle. Florian Reicher tjugotre år är anklagad att ha skjutit ihjäl Fritz Schlipitskas fästmö, i full avsikt att döda henne. Vi stå här framför ett överlagt mord, och lagens bestämmelse är tydlig och klar. — — — Har Florian något att anföra till sitt försvar, eller en förmildrande omständighet att framdraga?

ANKLAGADE.

Intet!

FRESTAREN.

Hållah!

AMTMANNEN.

Vem är det?

FRESTAREN.

Den anklagades sakförare.

AMTMANNEN.

Den anklagade har visserligen rätt att anlita sakförare, men i föreliggande klara fall tror jag folkets mening redan är bestämd av fakta, och att svårligen mördaren kan återvinna sympatierna, eller hur?

FOLKET.

Han är redan dömd!

FRESTAREN.

Av vem?

FOLKET.

Av lagen och sin gärning!

FRESTAREN.

Pass opp där! — — — I egenskap av den anklagades sakförare, är jag hans ställföreträdare och tar således anklagelsen på mig. — — — Jag ber således om ordet!

AMTMANNEN.

Kan icke nekas!

FOLKET.

Florian är redan dömd!

FRESTAREN.

Skall höras först! — — — Nåväl, jag hade nått mitt adertonde år — det är Florian som talar — mitt

sinne, odlat under en from moders vakande öga, var rent, och mitt hjärta hyste intet svek, intet, ty jag hade intet ont sett eller förnummit. Då råkade jag — det är Florian! — på min väg en ung flicka, som, i mina ögon, föreställde det skönaste jag sett på denna syndiga jord — ty hon var godheten. Jag bjöd henne min hand, mitt hjärta och min framtid... Hon tog emot och gav mig trohetslöftet. Fem år skulle jag tjäna för min Rachel — och jag tjänade, plockade ihop strå för strå till det lilla bo, där vi skulle bygga — — — Hela mitt liv var fotat på denna kvinnas kärlek; och som jag själv höll tro och loven, hyste jag ingen misstro... På femte året — — — jag hade då byggt stugan, och samlat bohag... då upptäckte jag att hon lekt med mig och drivit älskog med minst tre...

AMTMANNEN.

Finns det vittnen?

FOGDEN.

Tre gilla; jag, fogden är en!

AMTMANNEN.

Fogden allena är tillfyllest!

FRESTAREN.

Då sköt jag henne; icke av hämnd, utan för att befria mig från de osunda tankar hennes otrohet bibragt mig, ty hur jag sökte utrota hennes bild ur mitt sinne, så stego alltid bilderna av hennes älskare fram och smögo sig in i mitt blod att jag slutligen tyckte mig leva i ett otillåtet förhållande till tre män — igenom en kvinna som mellanhand!

AMTMANNEN.

Det var svartsjukan alltså!

ANKLAGADE.

Ja, svartsjukan alltså!

FRESTAREN.

Ja, svartsjukan, denna renlighetskänsla, som icke vill sudla sinnet med främmande beblandelse... Om jag hållit till godo, eller icke varit svartsjuk, så hade jag inträtt i ett lastens bolag dit jag icke ville. Därför måste hon falla undan och mina tankar renas från den dödssynden, som ensam är värd fördömelsen. Jag har talat!

FOLKET.

Den döda har skulden! Den döda ligge ogild.

AMTMANNEN.

Den döda har skulden såsom framkallaren av brottet!

DEN DÖDAS FADER.

Herr amtman, mitt döda barns domare, och ni mina landsmän, må jag tala!

AMTMANNEN.

Den dödas fader må tala!

DEN DÖDAS FADER.

I kären mot den döda; må jag svara! — — — Maria, mitt barn, har utan tvivel förbrutit sig svårt och är saker till denna mannens brott! Utan tvivel!

FOLKET.

Utan tvivel! Hon är den brottsliga!

DEN DÖDAS FADER.

Låt en fader tala ett ord till förklaring om ej till försvar. — — — Vid femton år råkade min Maria ut för en man, vilken tycktes ha tagit till uppgift att locka unga flickor till sig, som fågelfängaren lockar

småfåglar; han var ingen förförare i vanlig mening, ty han nöjde sig med att binda deras sinnen, snärja deras känslor, för att sedan stöta dem ifrån sig och se huru de med brustna hjärtan och svedda vingar pinades — pinades av hjärtekvalen, som gå över alla andra kval!

I tre år vårdades Maria på en anstalt för själssjuka. Och när hon kom ut var hon gången sönder, brusten i flera stycken, man kunde säga i flera personer. Hon var en god ängel, och hon fruktade Gud med en ande, och med en annan var hon en dämon som hädade allt heligt. Jag såg henne gå från dansen och ruset till sin älskade Florians möte; jag hörde henne i hans närhet byta tunga och förvandla sitt ansikte, så, att jag ville bedyra det hon icke var samma människa. Men lika uppriktig föreföll hon mig — i varje fall. — — — Har hon skuld, eller har hennes förförare skulden?

FOLKET.

Hon är utan skuld! Vem är förföraren?

DEN DÖDAS FADER.

Han står här!

FRESTAREN.

Ja! Det var jag!

FOLKET.

Stena honom!

AMTMANNEN.

Laga former! Han må höras!

FRESTAREN.

Bon! Hören Argiver! — — — alltså! — — — Undertecknad, född av fattiga men någorlunda heder-

liga föräldrar, tillhörde från ursprunget de sällsynta fåglar, som sökte sin skapare i ungdomen — dock utan att finna honom — naturligtvis. — Eljes brukar gamla gökar söka honom först på ålderdomen — och av skäl! Emellertid detta ungdomliga sökande var åtföljt av en sinnets renhet, och en blygsamhet, som väckte löje till och med hos hans sköterskor — ja, vi skratta nu, när vi höra att han endast ville ömsa linne i den mörka garderoben! Men även om vi nu äro alldeles korumperade av livets råheter, så måste vi finna något vackert, och när vi bli äldre, även något rörande i detta, men sådana vi nu äro och stå här skratta vi åt den barnsliga oskulden! — Hånskratten, åhörare!

AMTMANNEN allvarligt.

Han misskänner åhörarne!

FRESTAREN.

Då får jag skämmas då! — — — Nåväl, han blev yngling, undertecknad, och råkade ut för ett system av snaror lagda för hans oskuld! Gammal syndare är jag, men jag rodnar i denna stund — Tar av hatten. — ja, se på mig — då jag tänker på den inblick den unge mannen fick i den Poti-far-hustrus-värld, som omgav honom! Det fanns icke en fru... Nej, jag skäms på mänskligheten och kvinnokönets vägnar... ursäkta mig! — — — det fanns ögonblick, då jag icke trodde mina ögon utan menade att dämonen förvänt min syn — — — De heligaste band — — — Nyper sig i tungan. — nej tyst! mänskligheten känner sig förtalad! — — — Nog, till tjugofem år bestod jag kampen, och föll ännu icke för löjet, icke för — — — ja, jag kallades Josef och jag var Josef! — Jag var jaloux om min

dygd, jag kände mig sårad av en okysk kvinnas blickar — — — men slutligen föll jag, förförd på ett illistigt sätt! Och så blev jag slav under mina passioner; jag satt hos Omfale och spann i flera omgångar, förnedrades till djupet av djupaste förnedring och led, led, led! Men det var egentligen min kropp som förnedrades, min själ levde sitt liv — sitt renliv kan jag säga, för sig. Och jag svärmade oskyldigt för unga, rena jungfrur, vilka sannolikt kände denna sympati, som attraherade oss. Ty, utan skryt, eller med, de attraherades. — Men över gränsen ville jag icke; men de ville; och när jag flydde faran, brast deras hjärta som de påstodo. Med ett ord: jag har aldrig förfört en oskyldig flicka! Jag svär! — — — Har jag då skuld i denna unga flickas hjärtesorg, som blev till en sinnets sjukdom? Har jag icke tvärtom den förtjänsten att jag ryggade för steget, som skulle bringa henne på fall? — Vem kastar första stenen på mig? Ingen! Då har jag misskänt mina åhörare! Och jag, som trodde mig stå som ett spektakel här pläderande för min manliga oskuld — — — jag känner mig ung på nytt och skulle vilja be mänskligheten lite om ursäkt! om jag nämligen icke händelsevis såg ett cyniskt leende på den kvinnas läppar, som var m i n ungdoms förförare. Stig fram kvinna och se ditt förstörelseverk, se hur det fröat av sig...

FRUN

stiger fram, blygsamt, värdigt.

Det var jag! — — — Må jag nu höras och säga min enkla historia om m i n ungdoms förförare, som lyckligtvis är här närvarande — — —

AMTMANNEN.

Go vänner! Jag måste avbryta förhandlingarne, ty eljes komma vi tillbaka till Eva i Paradiset...

FRESTAREN.

Vilken var Adams ungdomsförförare! Det var just dit vi ville komma! Eva! Fram med Eva! Eva!

Han slår med kappan i luften. Trädstammen blir genomskinlig och Eva synes svept i sitt hår och med gördel om länderna.

Nå, Eva, moder, du förförde vår fader. Anklagade: vad säger du till ditt försvar?

EVA enkelt, värdigt.

Ormen bedrog mig!

FRESTAREN.

Bra svarat! Eva har friat sig! Fram med ormen! Ormen!

Eva försvinner.

FRESTAREN.

Ormen ska fram!

Ormen synes i trädstammen.

FRESTAREN.

Här sen I allas vår förförare! Nå orm, vem förförde dig?

ALLA fasande.

Tyst hädare!

FRESTAREN.

Orm! Svara!

Ett åskslag med blixt; alla fly utom Frestaren, som fallit omkull; samt Pilgrimen, Den Okände och Damen.

FRESTAREN

liggande, men kryande till sig; sätter sig i en ställning som den antika statyn Sliparen eller Slaven.

Causa finalis eller yttersta grunden — — — ja si, den får man inte veta! — — — Emellertid, när ormen har skulden, så äro vi relativt oskyldiga — men det får man inte säga åt människorna! — — — Den anklagade tycks ha kommit ifrån den där affären i alla fall! och domstolen upplöste sig som en rök! Jojo! dömer icke! Dömer icke, domare!

DAMEN till Den Okände.

Kom och följ mig!

DEN OKÄNDE.

Men jag vill höra på denna mannen — — —

DAMEN.

Varför? Han är ju som ett litet barn: frågar om allt, som icke kan besvaras. — Har du inte hört hur små barn äro frågvisa. — »Pappa, varför går solen upp i öster?» — Kan du svara på det?

DEN OKÄNDE.

Hm!

DAMEN.

Eller så här: — »Mamma, vem har skapat Gud?» — Det tycker du är djupsinnigt! — Följ mig!

DEN OKÄNDE

strider med sin beundran för Frestaren.

Ja, men det där med Eva, det var nytt...

DAMEN.

Å, för all del, det läste jag i bibliska historien när jag var åtta år; och att vi ärva föräldrarnes skulder det står ju i Rikets lag. — — — Kom mitt barn!

FRESTAREN

reser på sig, rister lemmarne och går haltande upp på bergstalpet till höger.

Kom skall jag visa dig världen, som du tror dig känna, men icke känner!

DAMEN

går upp på bergstalpet till vänster.

Kom hit, mitt barn, skall jag visa dig Guds sköna skapade värld såsom jag lärt mig se den sedan sorgens tårar tvättat mina ögon från dammet — — — Kom till mig!

DEN OKÄNDE

står villrådig mellan båda.

FRESTAREN.

Hur såg du världen genom tårar? Som strandens pilar spegla sig i upprört vatten! Ett kaos utav krökta linjer, där träden synas stå på huvet — — — Nej, barn, med mina fjärrglas torkade vid hatets brasa, med min terrestertub jag allting skådar rättvänt; exakt och skarpt precis som tinget är!

DAMEN.

Vad vet du väl om tingen, barn? Det är ej tinget, som går in uti ditt öga, men tingets bild; och bild är sken, ej saken själv. Du strider då om bilder, och om sken!

FRESTAREN.

Nej, hör på den! En liten filosof i kjolar — — — vid Zevs Kronion slik disputation i bergens jätteaula, den fordrar auditorium därefter! Hållah!

DAMEN.

Mitt har jag här, min vän, min man, mitt barn! Vill han mig höra, väl, då är mig väl, och honom! — — —

Kom hit min vän, ty här går vägen!

Här är det berget Garizim där man välsignar! — Och där är Ebal där man bannar!

FRESTAREN.

Ja, här är Ebal där man bannar: »Förbannad vare jorden, k v i n n a, för din skull, med smärta skall du föda barn; din åtrå skall till mannen gå och han skall råda på din vilja!» — Och så: »Förbannad vare marken för din skull, du m a n; med törne och med tistel skall din äring blandas, och du skall vattna fåran med din svett!» Så talte Herren, icke jag!

DAMEN.

Och Gud välsignade det första paret; och Gud välsignade den sjunde dagen, då han slutat verket — som var gott. Men du, men vi, vi gjorde det till ont, och därför, därför — — — Men den, som följer Herrans bud han bor på Garizim, där än välsignelser fördelas: Så säger Herren: »Välsignad vare du på land i stad! Välsignad är din korg, ditt tråg, din ingång och din utgång; och himlens regn skall göra lyckosam din sådd att dina barn må blomstra. Åt många folk du låna skall, men du skall ej av någon låna; och du skall vara över alla, under ingen. Och Guds välsignelse skall följa dig i allt, om blott du följer Herrans bud!» — — —

Så kom min vän och lägg din hand i min!

Hon faller på knä med knäppta händer.

Jag ber, vid denna kärlek, som en gång oss band, vid minnet av det barn oss sammanknutit, med makten av en moders kärlek — — — moders, moders, moders, ty så jag älskat dig, du vilsegångne barn,

som jag har sökt i skogens mörka gömslen, och som jag slutligt återfann förhungrad, vissnad utav brist på kärlek; kom åter sorgebarn och göm ditt trötta huvud invid mitt hjärta där du vilat, förrän du skådat solens ljus!

Hon transformeras nu under denna scen så att hennes dräkt faller och hon står som en vitklädd kvinna med utslaget hår och en yppig moderlig barm.

DEN OKÄNDE.

Min mor!

DAMEN.

Ja, barn, din mor! I livet jag aldrig fick dig smeka — Höga makters vilja mig det förmente — Varför? jag icke djärves fråga — — —

DEN OKÄNDE.

Min mor? Men hon är död!

DAMEN.

Hon var, men ej de döda äro döda; och moderskärleken besegrar döden! vet du det? Kom mitt barn och jag skall gälda, vad jag brutit; på mina knän jag vaggar dig till ro; jag skall dig bada ren från hatets och från syndens — — —

Hon utelämnar ordet som ej kan gå över hennes läppar.

Jag reda skall ditt hår av ångestsvetten klibbat; och vita linnet skall jag värma, vid hemmets brasa, hemmet som du aldrig fick, du fredlös, hemlös, Hagars, tjänstekvinnans son, av ofri född, mot vilken allas hand var lyftad! — De plöjare de plöjde på din rygg och drogo sina fåror djupa — — — Kom skall jag läka dina sår och lida dina lidanden — — — Kom!

DEN OKÄNDE

har gråtit så att han skakat i hela kroppen. Nu går han till vänstra klippan där Modren står med öppen famn.

Jag kommer!

FRESTAREN.

Där rår jag intet! — — — Men, en annan gång vi råkas åter.

Försvinner bakom klippan.

*

Högre upp på berget; ini molnet ett klipplandskap med träsk omkring. MODREN före uppe på en klippa, stiger så att hon försvinner i molnet. DEN OKÄNDE blir stående bortkommen.

DEN OKÄNDE.

O, moder! moder! varför lämnar du mig så? I samma stund min skönsta dröm var nära att besannas!

FRESTAREN fram.

Vad drömde du? Tal' om!

DEN OKÄNDE.

Mitt ljuva hopp, min dunkla längtan, och min sista bön! — — — Försoningen med mänskligheten, genom kvinnan —

FRESTAREN.

Med kvinnan, som dig lärde hata — — —

DEN OKÄNDE.

Just så, emedan hon mig band vid jorden; den runda kulan lik, som slaven släpar... om foten att han ej må fly...

FRESTAREN.

Ha, kvinnan, alltid kvinnan!

DEN OKÄNDE.

Ja, kvinnan! Begynnelsen och slutet — för oss män åtminstone. Inför varandra äro de platt intet.

FRESTAREN.

Alltså: intet i och för sig, allt för oss, genom oss! Vår ära och vår skam; vår högsta fröjd, vår djupaste smärta; vår återlösning och vårt fall; vår belöning och vårt straff, vår styrka och vår svaghet.

DEN OKÄNDE.

Vår skam! du sade't! Säg mig du vise man, den gåtan. När helst jag förde en kvinna, min egen, min sköna, tillbedda, när helst jag förde henne under min arm inför mänskors ögon skämdes jag, som för en svaghet! Lös mig den gåtan!

FRESTAREN.

Du blygdes?... Jag vet inte!

DEN OKÄNDE.

Du, svarslös?

FRESTAREN.

Svarslös, ja! — Men jag led alltid i min kvinnas sällskap ute bland människor, ty jag kände hur hon orenades av människors blickar och jag genom henne.

DEN OKÄNDE.

Och när hon begick den skamliga gärningen, fick du skammen! Varför?

FRESTAREN.

De grekers Eva kallades Pandora, skapt av Zeus på elakhet att plåga männen och behärska dem! —

— — I bröllopsgåva erhöll hon ett skrin, som inslöt alla världens olyckor. Måhända denna sfinxens gåta löses bättre sedd ifrån Olympen, än ifrån Paradisets lustgård! Fullständigt blir den aldrig löst! Och jag står lika slug som du! Och medan jag begrundar, njuter jag ännu i dag det skönsta skapelsen oss givit! — Gå du, gör sammaledes.

DEN OKÄNDE.

Av Satans skönsta bländverk menar du! Ty h o n, som är den skönaste för mig, kan vara skräckful för de andra! Men ock för mig, då h o n är ond, kan hon bli fulare än vilken annan kvinna som helst! — Vad är då skönhet?

FRESTAREN.

Ett sken, ett återsken utav d i n godhet.

Håller handen för munnen.

Se så för tusan! Nu slapp det ut... Och nu... nu är dämonen lös!

DEN OKÄNDE.

Dämonen? Javäl! Men hur om hon en dämon är, hur kan en dämon mig giva lust till dygd och godhet? Ty så var fallet numro ett för mig. Jag hennes skönhet såg, och greps då av begäret att bli henne lik och därmed henne värdig. Försökte först med rörelse och bad, med kosmetik och vackra kläder, men endast löjlig blev. Då började jag inifrån; mig vande vid att tänka vackert, tala skönt och handla ädelt! Och se, en dag, när ytan format sig på själen, så blev jag hennes avbild — efter vad hon påstod! — Och hon blev den, som först det ljuva ordet sade fram! Jag älskar dig! Hur kan en djävul oss för-

ädla; hur kan en avgrundsande blåsa godhet in; hur... Nej, det en ängel var! En fallen visserligen; och hennes kärlek var en bruten stråle från det stora ljuset, det eviga, som värmer och som älskar! — älskar! — älskar!

FRESTAREN.

Nej, hör du gamla gosse, ska vi stå här som ynglingar och stava på kärleksproblemet...

CONFESSORN.

Vad säger den pratmakarn? Hela hans liv har gått bort i prat så han aldrig hunnit göra något!

FRESTAREN.

Jag skulle ha blivit präst men fick inte kallelsen!

CONFESSORN.

Medan du väntar på den, så hjälp mig leta en fyllhund, som gått och dränkt sig här i träsket. Han måste vara här, ty hit har jag följt hans spår.

FRESTAREN.

Då är det han, som ligger under riset där!

CONFESSORN

lyfter på några ruskor. Man ser ett påklätt lik med ett vitt, ungt ansikte.

Ja! det är han! — — —

Faller i tankar betraktande den döde.

FRESTAREN.

Vem var den döde?

CONFESSORN.

Underbart! — — — Underbart! — — —

FRESTAREN.

Det var en skön man! En yngling nästan!

CONFESSORN.

Nej, go vänner: Han var femtifyra år! Och när jag såg honom för en vecka sedan, syntes han vara sextiofyra. Hans ögon voro grågula som trädgårdssnäckans slem och blödde i kanterna av dryckenskap; men även därför att han grät blod över sin last och sitt elände. Hans ansikte var brunt och svällande som en lever på slaktarens disk, och han dolde sig för människornas blickar av skam — ännu i det sista tyckes han ha blygts över sin själs brustna spegel; därför dolde han sitt ansikte under riset. Jag såg honom kämpa mot sin last; jag såg honom, sedan han blivit avskedad från sin lärarplats, på knä bedja Gud om befrielse... Men!... Ja, nu är han befriad! Och se nu, när det onda togs bort, se, nu kom hans goda och sköna åter; så såg han ut vid nitton år! — — — Det är synden pålagd såsom straff... varför? Det få vi inte veta. »Den, som hatar den rättfärdige, han skall varda brottslig!» står det antydningsvis! — — — Eller — jag kände honom som ung! Och nu minns jag... han var alltid och i högsta grad grym mot dem, som icke drucko. Dömde och fördömde, samt ställde alltid upp sin druvokult på livsglädjens altare! — Nu är han fri! fri från synden! från skammen, från fulheten... ja, han är skön i döden! befriaren döden! — Hör det, du, befriare, som icke ens kan befria en drinkare från hans onda begär!...

FRESTAREN.

Brottet såsom straff? Ja, det är inte illa! Det är ganska djupt!

CONFESSORN.

Jo, jag tänker det! Där fick du ett nytt diskussionsämne!

FRESTAREN.

Nu lämnar jag herrarne på en stund... Råkas snart igen! Går.

CONFESSORN.

Nå! jag såg dig tillsammans med fruntimmer nyss! Det finns alltså frestelser ännu?

DEN OKÄNDE.

Icke i den riktningen du menar!

CONFESSORN.

Vilken riktning?

DEN OKÄNDE.

Jag skulle visserligen ännu kunna tänka mig en försoning med mänskligheten och kvinnan — genom kvinnan! — Och genom den kvinna, som en gång var min hustru, och nu renad och lyftad genom sorgen och nöden blivit vad jag en gång trodde henne vara. Men...

CONFESSORN.

Men...?

DEN OKÄNDE.

Erfarenheten har lärt att ju närmare, dess fjärmare, och ju längre från varandra dess närmare.

CONFESSORN.

Det visste jag från början — det visste redan Dante, som hela sitt liv ägde Beatrice's själ, och det visste Beethoven som var vigd på avstånd med Therese von Brunswick — en annans maka!...

DEN OKÄNDE.

Och likafullt... Sällheten är endast att finna i hennes närhet!

CONFESSORN.

Var henne nära, då!

DEN OKÄNDE.

Du glömmer en sak: vi äro skilda!

CONFESSORN.

Väl; så börjar ett helt nytt äktenskap! Och dess mera lovande som ni båda äro nya människor.

DEN OKÄNDE.

Tror du — någon ville viga oss?

CONFESSORN.

Jag? Det är för mycket begärt!

DEN OKÄNDE.

Det hade jag glömt! Men det låter sig nog finna! ... En annan sak är att träffa på ett hem!...

CONFESSORN.

Du har tur ibland fastän du icke vill se det. Därnere vid älven står ett litet hus, alldeles nytt, som ägaren aldrig sett... Det var en engelsman, som skulle gifta sig, men så bröt h o n i sista stunden... Hans notarie byggde det, så att ingen av makarne med sina blickar vidrört det. Fullkomligt intakt, alltså!

DEN OKÄNDE.

Att hyra således?

CONFESSORN.

Att hyra!

DEN OKÄNDE.

Väl, då vedervågar jag! Och försöker börja livet om igen!

CONFESSORN.

Och stiger ner?

DEN OKÄNDE.

Ur molnen!... Där nere lyser ännu solen, och häruppe är luften något tunn.

CONFESSORN.

Gott! Då skiljas vi igen — på en tid!

DEN OKÄNDE.

Vart går du?

CONFESSORN.

Uppåt!

DEN OKÄNDE.

Och jag nedåt; till jorden, modren med den mjuka barmen och det varma skötet...

CONFESSORN.

Tills du åter längtar till det stenhårda, det kalla, det vita. — Farväl! Hälsa dit ner!

De gå åt var sitt håll.

*

En vacker, boisserad matsal, med majolika-kakelugn. Matbord mitt på golvet överfyllt med blommor i vaser; två kandelabrar med många tända ljus. Stor skulpterad buffet till vänster. Till höger två fönster. I fonden två dörrar; den vänstra står öppen och visar Fruns salong i ljusgrönt och mahogny; en ståndarlampa av mässing med en stor citrongul skärm är tänd. Den högra dörren är stängd. Till vänster bakom buffet'n är ingång från tamburen.

Från vänster inträda DEN OKÄNDE klädd som brudgum, och DAMEN klädd som brud, strålande av ungdom och skönhet.

DEN OKÄNDE.

Välkommen i mitt hus, älskade, i ditt och mitt hem, min brud, i ditt bo, min maka.

DAMEN.

Hav tack, min hjärtans vän! Det är ju som en saga!

DEN OKÄNDE.

Ja, en saga! En samling sagor, barn, som jag har diktat hop.

De sätta sig på var sin sida om bordet.

DAMEN.

Är detta verkligt; alltför skönt det syns mig.

DEN OKÄNDE.

Så ung, så skön jag aldrig såg dig!

DAMEN.

Det är ditt öga...

DEN OKÄNDE.

Som har lärt sig! Ja, och det var din godhet, som var lärarinnan...

DAMEN.

Som lärde av sorgen...

DEN OKÄNDE.

Ingeborg!

DAMEN.

Första gången du nämner mitt namn!

DEN OKÄNDE.

Första? Jag har aldrig råkat Ingeborg förr, jag har aldrig känt dig förr, du som sitter här i vårt hem. Hem! ljuva ord! ljuva sak, som jag aldrig ägt förr. Hem och maka! Du är min första, min enda, ty det som var förr är icke mer till, lika litet som den timman nyss förgick!

DAMEN.

Orfeus! Du har sjungit liv och skönhet i dessa döda stenar! Sjung liv i mig också...

DEN OKÄNDE.

... Eurydike, som jag hämtat i underjorden! Jag skall älska liv i dig, jag skall dikta dig, och nu skall lyckan komma till oss, ty nu känna vi farorna, som skola undvikas!

DAMEN.

Ja, farorna!... Så underbart härinne! Det är som rummen stode fulla av osynliga gäster, välkomnande oss! Goda andar, välsignande oss och vårt hem!

DEN OKÄNDE.

Ljuslågorna stå stilla av andakt, blommorna tänka ... men likafullt...

DAMEN.

Tyst!... Därute vilar sommarnatten, varm och mörk; stjärnorna hänga stora, tårfulla i granarne som julljus... detta är sällheten! Håll fast honom!

DEN OKÄNDE i sina tankar.

Likafullt...

DAMEN.

Tyst!

DEN OKÄNDE reser sig.

Jag hör en dikt komma!... Det är din!...

DAMEN.

Du skall icke säga den, ty jag ser den... i dina ögon!

DEN OKÄNDE.

Ty jag läste den i dina!... För övrigt, jag kan icke säga den, ty den har inga ord!... den har doft, den har färg... Och om jag sade den, skulle den dö! Ofödd är skönast! Ovunnet kärast!

DAMEN.

Tyst!... Eller våra gäster gå! Tystnad.

DEN OKÄNDE.

Detta är lyckan... men jag kan icke taga i den!

DAMEN.

Se den, andas den, ty den låter icke taga sig!

Tystnad.

DEN OKÄNDE.

Du ser på ditt lilla rum!

DAMEN.

Så ljusgrönt som en midsommar-äng! Och någon är därinne! Några!

DEN OKÄNDE.

Mina tankar!

DAMEN.

Dina goda, vackra tankar...

DEN OKÄNDE.

Som du givit mig!

DAMEN.

Hade jag då något att giva dig?

DEN OKÄNDE.

Du? — Allt! Men jag hade icke lediga händer att ta emot förr! icke rena händer att få klappa ditt lilla hjärta...

DAMEN.

Älskade, nu nalkas försoningen...

DEN OKÄNDE.

Med mänskligheten, och kvinnan — genom kvinnan? Ja, den har skett, och välsignad vare du ibland kvinnor!

Ljusen och lampan slockna; det blir mörkt i salen, men man ser ett svagt ljussken från den gula mässingslampan i Fruns rum.

DAMEN.

Vadan detta mörker? Ve!

DEN OKÄNDE.

Var är du, älskade? Räck mig din hand! Jag är rädd!

DAMEN.

Här, min vän!

DEN OKÄNDE.

Den lilla handen, som räcktes mig i mörkret, som ledde mig över stenar och törnen! Den lilla mjuka, snälla handen! Led mig till ljuset, till ditt varma, ljusa rum, ljusgrönt som hoppet.

DAMEN

Du fruktar?

leder honom mot det ljusgröna rummet.

DEN OKÄNDE.

Vita duva, hos dig söker den rädda örnen skydd, när himlens åskor bädda svart inunder sig, ty duvan hon är trygg; har icke retat himlens åskor...

De ha nått dörröppningen. Ridån faller.

*

Samma sal; bordet avröjt. DAMEN sitter vid bordet och gör ingenting; synes ha tråkigt. Till höger i förgrunden längst ner står ett fönster öppet. Tystnad.

DEN OKÄNDE
in, med ett papper i handen.

Nu skall du höra!

DAMEN förströdd, undergiven.

Är du färdig redan?

DEN OKÄNDE.

Redan? Menar du allvar? Jag har ju behövt sju dagar för denna enda lilla dikt. Tystnad. Det kanske tröttar dig?

DAMEN torrt.

Nej; visst inte!

DEN OKÄNDE
sätter sig vid bordet och betraktar Damen.

DAMEN.

Varför ser du på mig?

DEN OKÄNDE

Jag ville se dina tankar!

DAMEN.

Du har ju hört dem!

DEN OKÄNDE.

Det är ingenting; jag vill se dem!... Paus. Ty det man säger är mest värdelöst... Paus. Får jag läsa? — Nej, det får jag inte! Ty du vill icke ha mera av mig.

DAMEN min att vilja tala.

DEN OKÄNDE.

Ditt ansikte säger till mig: Nog; nu har du sugit upp mig, ätit mig ihålig, dödat mitt, mitt jag, min personlighet... Nu svarar jag: Hur, min älskade? Jag dödat ditt, jag som ville giva dig allt mitt; som lät dig skumma musten ur mina skålar fyllda under ett långt livs egna erfarenheter och strövtåg genom konstens och poesiens öknar och lundar...

DAMEN.

Det förnekar jag ej, men det var icke mitt!

DEN OKÄNDE.

Ditt? Vad är ditt? Andras!

DAMEN.

Och ditt? Andras!

DEN OKÄNDE.

Nej! vad jag levat är mitt och ingen annans! Vad jag läst är vordet mitt, emedan jag slog sönder det som glas, smälte om det och ur massan blåste jag nya glas i nya former.

DAMEN.

Väl! Men jag kan icke bli din...

DEN OKÄNDE.

Jag har blivit din!

DAMEN.

Vad fick du av mig?

DEN OKÄNDE.

Det frågar du?

DAMEN.

Och likafullt — jag ser icke att du tänker det! men jag känner att du känner det så! Du önskar mig fjärran!

DEN OKÄNDE.

Jag måste ha ett visst avstånd på dig för att kunna se dig! Nu är du innanför brännpunkten, och din bild är otydlig!

DAMEN.

Ju närmare, dess fjärmare!

DEN OKÄNDE.

Du sade't!... Men när vi gå ifrån varann, längta vi till varann; och när vi råkats igen, längta vi ifrån varann.

DAMEN.

Tror du då att vi älska varann?

DEN OKÄNDE.

Ja, men icke som vanliga människor, utan som ovanliga. Vi äro två vattendroppar, som frukta komma för nära varann att de icke må upphöra vara två och bli en.

DAMEN.

Denna gång kände vi farorna, och ville undvika dem... Det ser ut som om de icke kunde undvikas!

DEN OKÄNDE.

Och kanske icke voro några faror, utan hårda nödvändigheter skrivna som lagar i de Odödliges rådslag. Tystnad. Din kärlek kändes alltid som hat. Och när du gjorde mig lycklig, avundades du mig

den lycka, du skänkte mig! — När du såg mig rätt olycklig däremot, så älskade du mig!

DAMEN.

Skall jag gå ifrån dig?

DEN OKÄNDE.

Då dör jag!

DAMEN.

Och stannar jag, så dör jag!

DEN OKÄNDE.

Låt oss dö tillsammans och i ett högre liv leva vår kärlek, v å r kärlek som icke tyckes vara av denna världen, på ett annat rum, där avstånd och närhet icke finnas, där två är ett, där tal och tid och rum äro andra än här!

DAMEN.

Jag ville dö! men jag vill icke... Jag tror jag redan är död!

DEN OKÄNDE.

Luften är för stark häruppe!

DAMEN.

Du älskar mig icke, då du kan tala så!

DEN OKÄNDE.

Uppriktigt sagt — det finns ögonblick, då du icke finns för mig. Men det finns stunder, då jag erfar ditt hat som en kvävande rök, bokstavligen.

DAMEN.

Och jag förnimmer, när du är ond på mig som om hjärtat kröpe ut ur bröstet.

DEN OKÄNDE.

Alltså vi hata varann...

DAMEN.

Och älska varann...

DEN OKÄNDE.

Och hata varann därför att vi älska varann; vi hata varann, därför att vi äro bundna vid varann; vi hata bandet, vi hata kärleken; vi hata det ljuvaste som är det bittraste, det bästa som detta livet ger. Vi äro färdiga!

DAMEN.

Ja!

DEN OKÄNDE.

Vilket gyckel, när man tar livet allvarligt; och vilket allvar när man gycklar! — Du skulle leda mig vid din lilla hand mot ljuset; ditt blidare öde skulle göra mitt blidare; jag skulle lyfta dig över träsken och flygsanden... men du längtade ner igen och du ville övertyga mig att därnere var däruppe. Är det möjligt, frågar jag mig, att du upptog mitt onda, när jag befriades från det, och att ditt goda flyttade in i mig? Har jag då gjort dig ond, så säger jag förlåt, och jag kysser den lilla handen, som smekte och rev... den lilla handen, som ledde mig i mörkret... ledde mig den långa Damaskusresan...

DAMEN.

Är det till avsked? Tystnad.

Alltså, till avsked? Tystnad.

Går sin väg.

DEN OKÄNDE
faller ner på en stol vid bordet.

FRESTAREN

sticker in huvudet genom fönstret, stöder sig på armbågarne rökande en cigarrett.

Jöjö! — C'est l'amour! Det hemlighetsfullaste av allt hemlighetsfullt, det oförklarligaste av allt oförklarligt, det osäkraste av all osäkerhet.

DEN OKÄNDE.

Är ni där?

FRESTAREN.

Alltid framme där det osar krach! Och i Amourförhållanden är det alltid krach!

DEN OKÄNDE.

Alltid?

FRESTAREN.

Alltid! Jag var på ett silverbröllop i går! Tjugofem år äro icke snutna ur näsan — — — och där hade krachat i tjugofem år... det hela kärlighetsförhållandet hade varit en enda stor krach, med många små emellan! Och likafullt, de älskade varann, de tackade varann för allt gott; det onda var förgätet, utplånat — ty ett ögonblicks lycka ersätter tio dagars enkelt helvete på nålar och spö. Ja! Den som inte vill ta det onda, får icke det goda! Skalen äro bittra, bittra, men den lilla lilla kärnan ini är söt!

DEN OKÄNDE.

Fasligt liten är den!

FRESTAREN.

Mein lieber Freund, den är liten, men god! — — — Men säg, varför rände Madonnan sin väg? — Intet svar, emedan han icke vet det. Nu hyr vi ut hotellet emellertid! — Annonstavlan är här! Nu

hänger jag ut den! »Att hyra». Den ena kommer, den andra går! C'est la vie, quoi? Rum för resande!

DEN OKÄNDE.

Har ni varit gift?

FRESTAREN.

Jo, säkert!

DEN OKÄNDE.

Varför brast det?

FRESTAREN.

Huvudsakligen — ja, det kanske är en egendomlighet för mig — huvudsakligen därför att — ja, du vet ju att mannen gifter sig för att komma hem, i ett hem, och kvinnan för att komma ut. Hon ville ut, och jag ville in! Jag var så beskaffad att jag icke kunde följa henne i sällskap, ty jag tyckte hon orenades av männens blickar. Och ibland människor blev min stora härliga kvinna en liten grimaserande markatta, som jag inte kunde se på!

Nåväl, jag fick bli hemma! Och så blev hon borta. Ty när jag råkade henne, var hon en annan; hon, mitt vita rena papper var fullklottrat med kråkfötter; hennes vackra, klara drag voro inställda efter främmande mäns satyrminer; jag såg tjurslaktares och gardisters miniatyrfotografier i hennes ögon; jag hörde främmande herrars främmande tonfall i hennes röst; på vår flygel, där endast spelats de stores harmonier, spelade hon numera endast främmande herrars tingeltangel; och på vårt bord låg numera endast främmande herrars favoritlektyr. Med ett ord, hela min existens började perverteras till ett andligt konkubinage med främmande herrar — vilket stred mot min natur som alltid åtrått k v i n n a n! Och — be-

höver jag säga det? — dessa främmande herrars sympatier voro alltid mina antipatier. Hon utvecklade ett verkligt geni för att kunna uppspåra vad som var mig avskyvärt! Detta kallade hon att »bärga sin person». Kan du förstå det?

DEN OKÄNDE.

Jag förstår't, men jag vill icke söka förklara't!

FRESTAREN.

Och likafullt påstod denna kvinna att hon älskade mig; och att jag icke älskade henne. Och likafullt, jag älskade henne så, att jag icke ville tala med en annan människa, emedan jag tyckte mig vara henne otrogen om jag fann nöje i annat, till och med manligt umgänge. Jag hade gift mig för att få kvinnligt sällskap, och för att få detta sällskap, övergav jag mina vänner — jag hade gift mig för att finna sällskap, men fann den absoluta ensamheten! Och jag underhöll hus och hem för att skaffa en sällskapsdam åt främmande herrar! C'est l'amour, mein lieber Freund!

DEN OKÄNDE.

Man skulle aldrig tala om sin hustru!

FRESTAREN.

Nej; ty talar man väl om henne, så skrattar människorna, talar man illa om henne, så får hon allas sympatier; och frågar man i förra fallet varför de skrattar, så får man ingenting veta.

DEN OKÄNDE.

Ja! Man får aldrig veta med vem man är gift! Man får aldrig fatt i henne — det är som om hon icke var någon! — Vad är kvinnan?

FRESTAREN.

Vet inte! Kanske en larv eller en puppa, ur vilkens sömnliv en gång en man skall uppstå. Liknar ett barn, men är icke; är ett slags barn, men liknar det inte. Drar neråt, när mannen drar uppåt! Drar uppåt, när mannen drar ner.

DEN OKÄNDE.

Önskar alltid vara av motsatt mening mot sin man; hyser alltid sympatier för hans antipatier; det råaste under den finaste yta; det elakaste under det godaste! Och likafullt! Var gång jag älskat, har jag alltid förfinats...

FRESTAREN.

Du, ja; men hon?

DEN OKÄNDE.

Hon? Hon har alltid under vår kärleks växttid utvecklat sig baklänges! Och blivit allt råare och elakare!

FRESTAREN.

Kan du förklara det?

DEN OKÄNDE.

Nej. Men en gång, då jag sökte lösningen på gåtorna genom att giva mig själv orätt, antog jag att hon uppsög mitt onda och jag hennes goda.

FRESTAREN.

Tror du att kvinnan är falsk särskilt?

DEN OKÄNDE.

Ja, och nej. — Att hon söker dölja sina svagheter, betyder ju endast att hon har ambition och blygsel; endast skökan är uppriktig, och därför är hon cynisk.

FRESTAREN.

Säg lite mer vackert om kvinnan!

DEN OKÄNDE.

Jag hade en gång en väninna. Hon märkte snart att när jag drack, blev jag fulare än vanligt... hon besvor mig därför att icke dricka!... Jag minns en afton... vi hade talat tillsammans många timmar på ett kafé. När klockan blev inemot tio, bad hon mig gå hem och sova och icke dricka mer. Vi skildes efter att ha sagt godnatt. Några dagar efter fick jag veta att hon gått ifrån mig den aftonen till ett stort sällskap, där hon rumlat till morgonen — »Nåväl!» sade jag, som då sökte allt gott hos kvinnan; »hon ville mig väl, men måste själv solka ner sig den gången för sina affärers skull.»

FRESTAREN.

Det är vackert tänkt, och kan försvaras! Hon ville ha er bättre än sig själv, högre och renare, att kunna se upp till er! Kan ni bortresonera detta lika vackert? Kvinnan är alltid elak och missnöjd mot sin man, och mannen är alltid god och tacksam mot henne; han gör allt för att vara henne till lags, och hon allt för att pina honom.

DEN OKÄNDE.

Det är inte sant! — Det kan se så ut, förstås, ibland!... Ja, jag hade en gång en väninna, som påbördade mig alla de fel hon ägde. Hon var till exempel ytterst kär i sig själv, och kallade mig därför den egenkäraste av människor. Hon drack, och kallade mig fyllhund; hon bytte sällan linne, och kallade mig smutsig; hon var svartsjuk, till och med

på mina manliga vänner, och hon kallade mig Othello; hon var härsklysten, och kallade mig Nero; hon var snål, och kallade mig Harpagon.

FRESTAREN.

Varför svarade ni icke då?

DEN OKÄNDE.

Det vet ni väl!... I samma stund jag skulle ha upplyst henne om hurudan hon var, hade jag förlorat hennes ynnest — — — och det var ju hennes ynnest jag ville äga...

FRESTAREN.

A tout prix! Ja; där är förnedringens källa! Ni vande er att tiga, och fann er slutligen inne i en väv av falskheter...

DEN OKÄNDE.

Vänta lite!... Tror ni icke att makar blanda ihop sina personer, så att de icke kunna skilja mitt och ditt; icke kunna skilja varandras personer, icke skilja egna fel från den andres. Min svartsjuka väninna, som kallade mig Othello, förväxlade mig med sig, identifierade mig med sig...

FRESTAREN.

Det låter påtagligt!

DEN OKÄNDE.

Ja, ser ni det; man kommer oftast längst i förklaringarne, om man stryker »vems är felet?». — När därför makar bli oeniga så är det riket som söndrar sig mot sig självt, och är den största av disharmonier.

FRESTAREN.

Det finns stunder då jag tror att en kvinna icke kan älska en man!

DEN OKÄNDE.

Kanske! Ty älska är ett verbum aktivum och kvinnan är ett substantivum passivum. Han älskar, hon älskas; han frågar, hon svarar bara!

FRESTAREN.

Vad är då kvinnans kärlek?

DEN OKÄNDE.

Mannens!...

FRESTAREN.

Bra! — Och därför, när mannen upphör att älska henne, går hon lös ifrån honom!

DEN OKÄNDE.

Då, men även...

FRESTAREN.

Tyst! Här kommer någon... En hyresgäst!

DEN OKÄNDE.

En dam eller herre?

FRESTAREN.

En dam!... och en herre!... Men... herrn stannar utanför... vänder om, och går till skogs! — Det var intressangt!

DEN OKÄNDE.

Vem är det?

FRESTAREN.

Ja! — Se själv!

DEN OKÄNDE ser ut genom fönstret.

Det är hon! — — — Min första hustru; min första kärlek...

FRESTAREN.

Som nu synes ha lämnat sin andra man... anländer hit med numro tre, vilken, att döma av vissa

rörelser i rygg och vador, tyckes smita, efter en något stormig scen... jöjö! — — — Men hon har icke märkt hans lömska avsikt. Det var högintressangt!... Nu ställer jag mig och lyssnar! Försvinner.

FRUN knackar.

DEN OKÄNDE.

Kom in!

FRUN in.

Tystnad.

FRUN upprörd.

Jag kom för att hyra en lägenhet...

DEN OKÄNDE.

Var så god!

FRUN hesiterar.

Hade jag vetat av vem, vore detta icke skett!

DEN OKÄNDE.

Vad gör så det?

FRUN.

Får jag sitta ett ögonblick, ty jag är trött?

DEN OKÄNDE.

Gärna!

De sätta sig på var sin sida om bordet, på samma platser där Den Okände och Damen sutit i förra tablån.

DEN OKÄNDE.

Det var längesen vi sutto så här!

FRUN.

Med blommor och ljus på bordet... en kväll...

DEN OKÄNDE.

Då jag var klädd till brudgum och du till brud...

FRUN.

Och ljuslågorna stodo stilla av andakt och blommorna tänkte...

DEN OKÄNDE.

Är din man därute?

FRUN.

Nej!

DEN OKÄNDE.

Du fortsätter att söka — — — det som icke finns?

FRUN.

Finns det icke?

DEN OKÄNDE.

Nej! Och det sade jag dig alltid! Men du trodde icke, utan ville erfara det själv! — — — Har du erfarit nu?

FRUN.

Ännu icke!

DEN OKÄNDE.

Varför lämnade du din man? Tystnad. Slog han dig?

FRUN.

Ja!

DEN OKÄNDE.

Varför kunde han glömma sig därhän?

FRUN.

Han var ond!

DEN OKÄNDE.

Varför var han ond?

FRUN.

För ingenting.

DEN OKÄNDE.

Varför var han ond för ingenting?

FRUN reser sig.

Nej, tack; jag sitter inte här och tar skrupenser! — Var är din fru?

DEN OKÄNDE.

Hon gick nyss!

FRUN.

Varför?

DEN OKÄNDE.

Varför gick du ifrån mig?

FRUN.

Därför att jag kände huru du ville gå ifrån mig, och för att icke bli övergiven, gick jag själv!

DEN OKÄNDE.

Det var nog så! Men hur visste du mina tankar?

FRUN sätter sig igen.

Hur? Vi behövde ju icke tala för att yppa våra tankar.

DEN OKÄNDE.

Men vi begick ett fel i vårt samliv, då vi anklagade varandra för våra onda tankar innan de blivit handling; i stället för att leva i det verkliga, levde vi i det underförstådda... Jag såg till exempel dig en gång med nöje mottaga en främlings orenande blickar, och jag anklagade dig för otrohet.

FRUN.

Du hade orätt, men du hade rätt; ty mina tankar syndade.

DEN OKÄNDE.

Tror du icke att min vana att »ta dig i förskott» hindrade utbrottet av din onda vilja?

FRUN.

Låt mig reflektera! — — — Jo, det var så! Men i förargelsen över att ha en ständig spion på mitt inre, vilket var mitt...

DEN OKÄNDE.

Nej, det var icke ditt utan vårt...

FRUN.

Väl! men jag ansåg det vara mitt, dit du ej hade rätt att inträngа; och när du likafullt gjorde det, hatade jag dig; och i självförsvar kallade jag dig sjukligt misstänksam! — — — Nu kan jag säga det! Din misstänksamhet tog aldrig fel... din misstänksamhet var idel skarpsynthet!

DEN OKÄNDE.

Å! — — — Vet du, att om natten, när vi tagit godnatt och somnat som vänner, jag likafullt kunde vakna och känna hur ditt hat sprutade gift över mig, så att jag höll på att lämna sängen för att icke kvävas... En natt vaknade jag och kände en tryckning på min hjässa — — — jag såg hur du låg vaken och höll din hand i närheten av min mun... Jag trodde du lät mig andas gift ur en flaska, och för att få visshet, grep jag i din hand!

FRUN.

Jag minns det! — — —

DEN OKÄNDE.

Vad gjorde du då?

FRUN.

Ingenting! Jag bara hatade dig!

DEN OKÄNDE.

Varför hatade du mig?

FRUN.

Därför att du var min man! Därför att jag åt ditt bröd!

DEN OKÄNDE.

Tror du det alltid är så?

FRUN.

Jag vet inte, men jag anar det!

DEN OKÄNDE.

Men du föraktade mig ibland också!

FRUN.

Ja, när du var löjlig! En förälskad man är alltid löjlig! — Vet du vad fjantig är? — — — Det är den förälskade! Som en tupp!

DEN OKÄNDE.

Då varje man som älskar er är löjlig, hur kan ni älska honom igen?

FRUN.

Det gör vi inte!... Vi utstår honom — och söker en annan, som icke älskar oss!

DEN OKÄNDE.

Men när den också börjar älska er, så söker ni en tredje?

FRUN.

Kanske det är så!

DEN OKÄNDE.

Så sällsamt!

Tystnad.

Jag minns du svärmade alltid för något som du kallade Toreadoren, och vilket jag översatte med hästslaktaren! Du fick slutligen din Toreador; han gav dig inga barn och intet bröd, bara stryk!... Toreadoren slåss alltid! Tystnad. Det var en gång jag lät narra mig att konkurrera med Toreadoren! Började cykla, sporta, fäkta och sådant. Men då fick du avsky för mig! Alltså: mannen får icke vara't, men älskaren får det! — — — Sedan svärmade du om pager! — — — Han som satt på brysselmattan och läste dåliga vers... mina goda vers dugde icke för dig!... Är det pagen du har fått nu?

FRUN.

Ja, men hans vers äro icke dåliga!

DEN OKÄNDE.

Jo, min vän! ty jag känner honom! Och han har tagit mina rytmer och satt för positiv.

FRUN

reser sig och går mot dörren.

Skäms!

FRESTAREN

in genom dörren med ett brev i handen.

Ett brev! till Fru...

Lämnar Frun brevet.

FRUN

läser och faller ner på en stol.

FRESTAREN.

Ett litet slutbrev! Jojo! — — — All vår början bliver svår — i amurförhållanden! — och den som

icke har tålamod att övervinna börjans svårigheter — han går miste om de gyllene frukterna! Pagerna äro alltid otåliga! — — —

Okände yngling! har du fått nog nu?

DEN OKÄNDE
reser sig, tar sin hatt.

Stackars Anna!

FRUN.

Gå icke ifrån mig!

DEN OKÄNDE.

Jo, min vän! jag måste!

FRUN.

Gå icke! Du var dock den bäste!

FRESTAREN.

Ska ni också börja om igen, kanske? Nå, det vore ett säkert sätt att få slut på det här. Ty bara de få varann, så mista de varann!... Vad är kärleken? Säg nu något kvickt var och en innan vi skiljs!

FRUN.

Jag vet inte vad den är. Detta högsta och skönaste som skall ner i det lägsta och fulaste!

DEN OKÄNDE.

En karrikatyr av den gudomliga kärleken.

FRESTAREN.

En ettårig planta, som blommar i förlovningen, sätter frö i äktenskapet och sedan böjer sig mot jorden att vissna och dö!

FRUN.

De skönaste blommorna ge intet frö! Rosen är kärlekens!

DEN OKÄNDE.

Liljan oskuldens! Kan göra frön, men vill icke upplåta sin vita kalk till annat än kyssar!

FRESTAREN.

Utan fortplantar sig med knoppar, ur vilka nya liljor utgå som den kyska Minerva gick färdig ur Zeus' huvud, icke ur hans kungliga länder! — — — Ja, barn, mycket har jag förstått, men icke detta: Vad min själs älskade har med... Hesiterar.

DEN OKÄNDE.

Säg ut!

FRESTAREN.

... Vad den mäktiga kärleken, som är själarnes bröllop, har med fortplantningen att göra!

DEN OKÄNDE och FRUN.

Nu sade han det!

FRESTAREN.

Jag har aldrig förstått hur en kyss, som är ett ofött ord, ett ljudlöst tal, ett tyst själarnes språk, kan genom en helig handling få utbytas mot — — — en kirurgisk operation! som alltid slutar med gråt och tandagnisslan. Jag har aldrig fattat hur den heliga natten, den första, då två själar skola kyssa varandra i kärlek, hur den skall sluta med blodutgjutelse, kiv, hat, ömsesidigt förakt — och charpie.

Håller sig för munnen.

DEN OKÄNDE.

Tänk om det där med syndafallet vore sant? Med smärta skall du föda barn...

FRESTAREN.

Ja, då kunde man förstå...

FRUN.

Vem är den mannen, som talar?

FRESTAREN.

Bara en vandrare på livets flygsandsfält!

FRUN reser sig.

FRESTAREN.

Klart att gå! — — — Vem går först?

DEN OKÄNDE.

Jag!

FRESTAREN.

Vart?

DEN OKÄNDE.

Uppåt! och du?

FRESTAREN.

Jag håller mig härnere, mitt emellan...

Kapitelsalen i gotik. I fonden öppna arkader utåt korsgången och klostergården. Mitt på gården synes en fontän med Mariebild omgiven av högstammiga vita rosor.

Salens väggar äro upptagna av väggfasta korstolar i ek. Priorns är till höger mitt i och något upphöjd. Mitt i salen ett kolossalt krucifix. Solen skiner på Mariebilden på gården.

DEN OKÄNDE

kommer in från fonden; han är klädd i en grov svart munkdräkt med ett rep om livet och sandaler på fötterna. Han stannar i dörren, betraktar salen; därpå går han fram till krucifixet och stannar framför detsamma. Sista strofen av en kyrkosång höres från andra sidan gården.

CONFESSORN

in från fonden; han är svart- och vitklädd; har långt hår och skägg, och med en mycket liten tonsur, som knappt märkes.

CONFESSORN.

Frid! — — —

DEN OKÄNDE.

Och dig!

CONFESSORN.

Vad synes dig om det vita huset?

DEN OKÄNDE.

Jag ser bara svart ännu...

CONFESSORN.

Du är svart ännu, men du ska bli så vit, så vit! — Har du sovit lugnt i natt?

DEN OKÄNDE.

Som ett trött barn, utan drömmar... Men säg: varför möter jag så många stängda dörrar?

CONFESSORN.

Du skall lära dig öppna dem så småningom.

DEN OKÄNDE.

Det är en stor byggnad?

CONFESSORN.

Den är oändlig; med anor ifrån Carl den store har den genom fromma stiftelser vuxit ut ostört, och oberörd av olika tiders andliga stormar och växlingar står den på sin klippa som ett monument över västerländsk bildning, det är: kristen tro med vetande från Hellas och Rom.

DEN OKÄNDE.

Icke bara religion, alltså?

CONFESSORN.

Alla vetenskaper och sköna konster även; bibliotek och museer, observatorium och laboratorier — — — som du sedan skall få se. Här drives även jordbruk och trädgårdsskötsel, och under klostret hör ett sjukhus för lekmän med våra egna svavelkällor...

DEN OKÄNDE.

Ett ord innan kapitlet kommer! — Vem är priorn?

CONFESSORN ler.

Det är priorn! — — — Ensam, utan sin like, på höjderna av mänskligt vetande, och... ja, du får straxt se honom!

DEN OKÄNDE.

Är det sant han är så gammal?

CONFESSORN.

Han har uppnått en ovanligt hög ålder... är född i början av detta sekel, som håller på att gå till ända...

DEN OKÄNDE.

Och har icke alltid varit av klosterfolket?

CONFESSORN.

Icke alltid munk, men alltid av andliga ståndet... Han har varit minister en gång, det är sjuttio år sedan; universitetskansler två gånger, ärkebiskop... tyst, mässan är slut!

DEN OKÄNDE.

Det är väl icke en sån där fördomsfri präst, som hycklar laster dem han icke äger?

CONFESSORN.

Inte alls! Men han har sett livet och människorna och är mera mänsklig än prästerlig...

DEN OKÄNDE.

Och fäderna då, patres?

CONFESSORN.

Vise män, underliga öden, den ena icke lik den andra...

DEN OKÄNDE.

Som aldrig levat livet...

CONFESSORN.

Alla ha levat livet, flera gånger om, gjort haverier, börjat igen, gått till botten, kommit upp... Vänta bara!

DEN OKÄNDE.

Det är emellertid priorn som skall fråga ut mig... Tro dock icke att jag ämnar hålla med om allting...

CONFESSORN.

Tvärtom, du skall vara sådan du är och försvara dina meningar till det yttersta!

DEN OKÄNDE.

Tål man motsägelser här då?

CONFESSORN.

Här?... Du är ett barn, som levat i en barnslig värld, där du lekt med tankar och ord; och du har levat i den villfarelsen att språket, något så materiellt, skulle kunna bli en klädsel åt något så subtilt som känslor och tankar. Vi, som upptäckt villfarelsen, vi tala så litet som möjligt, ty vi förnimma och se varandras innersta; vi hava genom »andliga övningar» utbildat vår förnimmelse så att vi utgöra en enda kedja och erfara en känsla av lust och harmoni när fullständig överensstämmelse råder. Priorn, som utbildat sig längst, kan på sig känna när någons tankar gå på avvägar; han liknar — märk liknar, i visst avseende, telegrafingenjörens galvanometer, som angiver när och var avbrott förefinnes på linjen. Därför kunna vi icke äga några hemligheter för varandra, behöva därför icke heller bikten. Kom noga ihåg detta, när du står inför priorns rannsakande öga!

DEN OKÄNDE.

Är det meningen att förhöra mig?

CONFESSORN.

Ånej! Det är bara några sedvanliga frågor utan djupare betydelse, vilka föregå de praktiska prövningarne... Tyst, nu äro de här!

Drar sig åt sidan.

PRIORN in från fonden; han är klädd i helt vitt med vit kapuschong uppslagen; han är en storväxt man med långt vitt hår och långt vitt skägg (Zeushuvud); hans ansikte är blekt men fylligt, utan rynkor. Ögonen stora, omgivna av skuggor och med väldiga ögonbryn. Ett stilla, majestätiskt lugn vilar över hela hans person. Han är åtföljd av tolv fäder i svart och vitt, med svarta kapuschonger uppslagna. De passera alla krucifixet bugande sig och gå sedan till sina platser.

PRIORN

efter att en stund ha betraktat Den Okände.

Vad har du kommit att söka här?

DEN OKÄNDE

förvirrad, söker ett svar, men finner ej.

PRIORN

milt, överlägset, överseende.

Frid! icke sant?

DEN OKÄNDE

ger ett jakande tecken med huvud och mun.

PRIORN.

Men när hela livet är en strid, hur vill du finna frid bland de levande!

DEN OKÄNDE svarslös.

PRIORN.

Du vill vända ryggen åt livet, emedan du kände dig bedragen på detsamma, kanske förorättad?

DEN OKÄNDE med svag röst.

Ja!

PRIORN.

Alltså förorättad, orättvist behandlad! Och dessa orättvisor började redan så tidigt i din barndom att du icke, som ett oskyldigt barn, kunde tänka dig ha

begått något brott, som förtjänte straffas! Nåväl, du blev en gång orätt anklagad för tillgrepp av några frukter; pinad att påtaga dig förseelsen, torterad att ljuga på dig själv och att be om förlåtelse för ett fel du ej begått. Är det så?

DEN OKÄNDE säkert.

Så var det!

PRIORN.

Väl, det var så, och du har aldrig kunnat glömma det! Aldrig!... Hör nu, du som har gott minne, minns du »Den schweiziske Robinson»?

DEN OKÄNDE far ihop.

Den schweiziske... Robinson?

PRIORN.

Ja!... Din tortyrhistoria är daterad 1857, men om julen 1856, alltså året förut, rev du sönder en schweizisk Robinson och av fruktan för straff gömde du den under ett skåp i kökskammaren...

DEN OKÄNDE
häpen och tillintetgjord.

PRIORN.

Skåpet var ekmålat, och det hängde kläder i övre avdelningen, stod skodon i den undre. Skåpet föreföll dig oändligt stort, ty du var ett litet barn, och du kunde icke tänka dig att det kunde rubbas... Emellertid skåpet kunde rubbas, och vid en rengöring till påsken kom det fördolda fram i dagen! Fruktan drev dig till att skylla ifrån dig på en kamrat; och nu fick han genomgå tortyr, emedan han hade skenet emot sig, och du hade rykte som trovärdig... Det

är efter denna tilldragelse som din pinohistoria kommer såsom en logisk följd. Erkänner du logiken?

DEN OKÄNDE.

Ja! straffa mig!

PRIORN.

Nej, jag är ingen straffare, och jag har själv som barn... begått liknande... Men vill du nu lova att för all framtid glömma din egen pinohistoria, och aldrig berätta den mer?

DEN OKÄNDE.

Jag lovar! Om blott nu den förorättade kunde förlåta mig!

PRIORN.

Det har han redan gjort! Icke sant, pater Isidor?

PATER ISIDOR,
Läkaren från »Damaskus», reser sig.

Av allt mitt hjärta!

DEN OKÄNDE.

Det är du?

PATER ISIDOR.

Det är jag!

PRIORN till Pater Isidor.

Pater Isidor, säg ett ord till, ett enda!

PATER ISIDOR.

Väl! Det var året 1856 som jag undergick tortyren! Men 1854 redan... hade en av mina bröder undergått samma lidande på grund av en falsk beskyllning från min sida... Till Den Okände. Alltså äro vi alla skyldiga och icke en är ren; och jag tror mig veta att mitt offer icke heller hade rent samvete!

Sätter sig.

PRIORN.

Om vi då skulle sluta att gå till boks med varandra och framför allt med den Eviga Rättfärdigheten!... ty vi födas med skuld och med Adams påbrå!... Emellertid — Till Den Okände. — ... Du ville veta något? Inte sant?

DEN OKÄNDE.

Jag ville veta livets innersta mening?

PRIORN.

Allra innersta? Du vill alltså veta det ingen får veta! Pater Uriel!

PATER URIEL blind, reser sig.

PRIORN till Den Okände.

Se denne blinde fader! Vi kalla honom till åminnelse av Uriel Acosta, som du kanske känner?

DEN OKÄNDE
gör en nekande åtbörd.

PRIORN.

Såå; den borde allt ungt folk känna! Uriel Acosta var en portugis av judisk härkomst, men som uppfostrades i kristna läran. Vid tämligen unga år började han forska... Du förstår... forska efter om Kristus verkligen var Gud, med den påföljd att han övergick till judiska läran. Därpå börjar han forska över de mosaiska skrifterna och själens odödlighet med den påföljd att han utlämnades av rabbinerna till kristna prästerskapet att straffas. Efter en rum tid återvänder han till synagogan och judendomen igen. Men hans vetgirighet hade inga gränser och han fortsätter sina forskningar till han står framför det stumma intet; och i förtvivlan över att han icke

fått veta den innersta hemligheten berövar han sig livet medelst ett pistolskott... Se nu här vår goda pater Uriel... Han var en gång mycket ung och ville veta; han ville alltid vara i têten för moderna rörelser, och upptäckte nya världsåskådningar. Han är i parentes min ungdomsvän och nästan lika gammal som jag... Nåväl inemot 1820 började han upptäcka den så kallade upplysningsfilosofien, vilken redan legat tjugo år i graven. Medelst denna filosofi, som var en universaldyrk, kunde man öppna alla lås, lösa alla frågor och nedgöra alla motståndare. Allting var så klart och så enkelt. Han var nu avgjord motståndare mot all religion och förföljde framför allt mesmeristerna som dåtidens hypnotisörer kallades. År 1830 blev vår vän Uriel hegelian, litet sent förstås. Och nu fick han igen Gud, men Gud i naturen och i människan, och han upptäckte sig vara en liten Gud. Men nu ville olyckan att det fanns två Hegel liksom det finns två Voltaire; och den sednare eller högerhegel hade evolverat sin all-gud-het till en kompromiss med kristendomen, och så blev fader Uriel, som aldrig ville vara efter, en rationalistisk kristen, vilken fick den otacksamma uppgiften att bekämpa rationalismen och sig själv. Jag skall förkorta den långa plågsamma historien för fader Uriels skull. År 1850 blev han materialist och kristendomsfiende igen. År 1870 blev han hypnotisör, 1880 teosof och 1890 tänkte han skjuta sig! Det var då jag råkade honom. Han satt på en bänk Unter den Linden och var blind. Blind denne Uriel... Uriel betyder »Gud mitt ljus»... som gått ett sekel med upplysningens fackla i têten för a l l a moderna rörelser! Till Den Okände. Ser du, han ville veta, men

han fick inte! Och därför t r o r han nu!... Är det något mer du vill veta?

DEN OKÄNDE.

Jag vill bara göra en fråga!

PRIORN.

Tala!

DEN OKÄNDE.

Om fader Uriel hade stannat vid sin första tro från 1810, skulle människorna ha kallat honom konservativ eller gammalmodig, och nu när han följde sin tids utveckling och sålunda övergav sin ungdomstro, säga människorna att han svek fanan, det vill säga: hur han bar sig åt skulle människorna häckla honom.

PRIORN.

Bryr du dig om vad människorna säga?... Fader Clemens, får jag berätta om dig, hur du brydde dig om vad människorna sade?

PATER CLEMENS
reser sig och tecknar jakande.

PRIORN.

Fader Clemens är vår största figurmålare.. Ute i världen har han ett annat namn och mycket berömt sådant! Nåväl; fader Clemens var ung 1830. Han kände anlag för målning och hängav sig däråt med hela sin själ. Vid 20 års ålder exponerade han. Publik, kritik, lärare, föräldrar voro eniga om att han misstagit sig om sin kallelse; och unge Clemens brydde sig om vad människorna sade; drog sig tillbaka och gick till näringarne. Han blev boktryckare. Vid 50 års ålder, då livet låg bakom honom, fram-

letades hans ungdoms målningar av en okänd; och nu hälsades de som erkända mästerverk av publik, kritik, lärare och anhöriga. Men nu var det för sent! Och när fader Clemens beklagade sig över världens ondska, svarade världen med ett hjärtlöst grin: »Varför lät du lura dig?» Detta grämde fader Clemens så att han kom hit till oss. Och nu grämer han sig icke mer! eller hur, fader Clemens?

PATER CLEMENS.

Nej! Men historien är icke slut än. Mina målningar från 1830 hängde beundrade i ett museum till 1880. Då ändrade sig smaken helt hastigt, och en dag stod i en ansedd tidning att mina målningar voro en skam för museum. Och så hängdes de upp i vinden!

PRIORN till Den Okände.

Det är ju en bra historia!

PATER CLEMENS.

Den är inte slut än!... Ty år 1890 hade smaken ändrat sig tillbaka så, att en professor vid Konstakademien skrev att det var en vanära för nationen att mina mästerverk hängde på vinden. Målningarne kommo ner igen, och äro i denna stund klassiska. Men huru länge!... Där ser du unge man vad världslig ära består av! Vanitas vanitatum vanitas!

DEN OKÄNDE.

Är då värt att leva?

PRIORN.

Fråga fader Melcher, som prövats icke allenast i villornas värld utan i misstagens, osanningarnes och

motsägelsernas. Följ honom, skall han visa dig målningsgalleriet och berätta dig historier!

DEN OKÄNDE.

Den, som kan lära mig något, följer jag gärna!

PATER MELCHER
leder Den Okände vid handen ut ur salen.

*

Ett tavelgalleri i klostret; mest porträtt, men alla med två huvuden.

PATER MELCHER.

Alltså: först en liten landskapsbild, av okänd mästare... med titel De två tornen. Kanske du rest i Schweitz och sett förebilderna?

DEN OKÄNDE.

Jag har rest i Schweitz!

PATER MELCHER.

Nå! Vid stationen Amsteg på Gothardbanan har du sett ett torn kallat Zwing-Uri; besjunget av Schiller i Wilhelm Tell. Det står där som ett minne av Uriboernes gräsliga förtryck under tyska kejsarne! Skönt!

På andra sidan Sankt Gothard åt italienska hållet till ligger stationen Bellinzona som du vet. Där finns många torn, men det märkvärdigaste heter Castel d'Uri. Detta är minnet av italienska kantonernas gräsliga förtryck under Uriborna! Har du fattat?

DEN OKÄNDE.

Friheten! Lika med: friheten att få förtrycka. Det är mitt nyaste!

PATER MELCHER.

Då övergå vi till porträttsamlingen utan vidare! Numro 1 i katalogen. Boccaccio, med två huven, alla våra porträtt har två huven minst. Historien känd! Den store började sin bana med liderliga och gudlösa noveller tillägnade drottning Johanna av Neapel, vilken förförde den Heliga Brigittas son. Boccaccio slutade som helig i ett kloster och fick föreläsa om Dantes Helvete och djävlarne, vilka senare han i sin ungdom trott sig kunna utdriva, på ett högst egendomligt sätt!

Du märker väl hur de två ansiktena betrakta varandra vid konfrontationen.

DEN OKÄNDE.

Jo! Men det fattas det drag av humor, som man väntat hos en man med sådan självkännedom, som vännen Boccaccio!

PATER MELCHER.

Numro 2 i katalogen. Ja, det är den tvehövdade doktor Luther. Den unge toleranskämpen och den gamle intoleranskämpen! Är det nog?

DEN OKÄNDE.

Alldeles nog!

PATER MELCHER.

Numro 3 i katalogen. Den store Gustav Adolf mottagande kardinal Richelieus katolska pengar för att kämpa för protestantismen med bibehållande av neutralitet för katolska ligan!

DEN OKÄNDE.

Hur förklara protestanterna denna tredubbla motsägelse?

PATER MELCHER.

De säga att det är lögn!... Numro 4 i katalogen. Schiller, Rövarbandets författare, Parisisk Hedersborgare av Franska Revolutionsmännen utnämnd 1792, men redan 1790 hovråd i Meiningen och kunglig dansk stipendiat 1791... Scenen föreställer hovrådet — och excellensen Goethes vän — då han år 1798 först, mottager Franska Revolutionsmännens hedersdiplom. Tänk dig skräckregeringens diplom året 1798 under direktorium, då revolutionen var slut! Skulle velat se hovrådet då, och hans vän excellensen!

Men det gör ingenting, ty två år senare eller 1800 kvitterar han utnämningen med Die Glocke där han tackar för sist, och ber revolutionärerna hålla sig lugna.

Ja, det är livet! Men det gör ingenting; vi äro upplysta människor och älska både Räuber och Die Glocke, både Schiller och Goethe!

DEN OKÄNDE.

Verket består, mästarn förgår!

PATER MELCHER.

Goethe ja! Numro 5 i katalogen. Började med Katedralen i Strassburg och Götz von Berlichingen, två härskri för Gothisk Germanisk konst mot Grekland och Rom. Bekämpade senare delen av sitt liv germanismen och slog för klassiciteten. Goethe mot Goethe! Se nu där den traditionella gudalugna, harmoniska et cetera i den största disharmoni med sig själv. Men förstämningen blir beklämning, då den unga romantiska skolan dyker upp och med Goethes Götz-teorier bekämpar Ifigenias Goethe. Att den »Store hedningen» slutar med att omvända Faust,

i andra delen, och låta honom räddas av Jungfru Maria och änglar, det förbigås vanligen av hans beundrare.

Likaså det faktum att den »glasklare» mot slutet började finna allt så »underbart», så »sällsamt», även de enklaste fakta som han förut genomskådat. Hans sista längtan var också att få mera ljus. Jojo!

Men det gör ingenting! Vi äro upplysta och vi håller på våran Goethe ändå!

DEN OKÄNDE.

Med rätta!

PATER MELCHER.

Numro 6 i katalogen. Voltaire! Den har fler än två huven!... Den gudlöse som använder hela sitt liv att försvara Gud! Hånaren som blev hånad för att han »trodde på Gud som ett barn». Författaren till den Cyniske Candide som sjunger:

»Vällust i min ungdoms brånad
sökte jag din läckerhet;
åt din tomhet snart förvånad,
sötman vänd i bitterhet,
jag vid livets vintermånad
funnit din fåfänglighet.»

Doktor Allvetande, som trott sig fatta allt mellan himmel och jord medelst förnuft och vetenskap, sjunger så här, när han sjöng på sista versen:

»Kunskapsrymden genomtåga
snillets stolthet sig förlet,
mullvadsblick, du djärvdes fråga
himlarnes omätlighet! —
Vad jag vet är till min plåga;
kunskap är fåfänglighet.»

Men det gör ingenting! Voltaire kan begagnas till mycket; judarne begagna honom mot Kristus, och de kristne begagna honom mot judarne, emedan han var antisemit — som Luther! Chateaubriand har begagnat honom för katolicismen, och protestanterna begagna honom än i dag mot katolicismen! Det var en flott man!

DEN OKÄNDE.

Vilken är er mening då?

PATER MELCHER.

Vi ha inga meningar här; vi ha tron, som jag nämnt förut! Därför ha vi bara ett huvud; som sitter mitt ovanför hjärtat!... Emellertid numro 7 i katalogen. Ja, det är Napoleon! — Revolutionens egen skapelse! Folkets kejsare, Frihetens Nero, Jämnlikhetens förtryckare och Broderskapets »stora bror». Men han är den slugaste av alla tvåhövdade, ty han kunde le åt sig själv, stå över sina disharmonier, byta hud, skifta själ, och i varje ombyte vara sig klar som en ny inkarnation, övertygad, självberättigad!

Det finns bara en människa som kan jämföras med honom i det fallet. Det är dansken Kierkegaard. Han var från början medveten om denna själens parthenogenesis eller förmåga att redan i livet föda utan avling, att sätta sticklingar. Därför, och för att icke bliva livets narr, skrev han under en serie pseudonymer, representerande var och en ett »Stadium paa Livets Vei». Men har du sett? Livets Herre gjorde honom trots alla hans försiktighetsmått till narren. Kierkegaard, som hela sitt liv bekämpat Statskyrkans prästadöme och brödpredikanter, tvangs slutligen av nöd att bli brödpredikant!

Jojo! Så kan det gå!

DEN OKÄNDE.

Makterna gyckla...

PATER MELCHER.

Makterna gyckla med gycklare, och driva med de högmodiga, i synnerhet dem som påstå sig ensamma äga sanningen och kunskapen!...

Numro 8 i katalogen. Victor Hugo. Polymeriserade sig i det oändliga. Pären av Frankrike, Granden av Spanien, Konungars vän, socialistiske författaren till Samhällets Olycksbarn. Pärerna kalla honom naturligtvis avfälling och socialisterna reformator.

Numro 9. Greve Friedrich Leopold von Stolberg. Skrev en fanatisk bok för protestantismen, och bums därpå övergick han till katolicismen!... Oförklarligt av en klok människa! Mirakel va? En liten Damaskusresa, kanske?

Numro 10. La Fayette. Frihetshjälten, revolutionären. Måste lämna Frankrike som ansedd reaktionär emedan han ville hjälpa Ludvig XVI; greps av österrikarne och insattes i Olmütz såsom revolutionär! Vilket var han?...

DEN OKÄNDE.

Båda delarne!

PATER MELCHER.

Tja! Båda delarne, som göra en hel, en hel karl!

Numro 11. Bismarck. Paradoxet! Den ärlige diplomaten, som sade sig ha upptäckt att sanntalandet var den största list. Tvangs — av makterna, va? — använda de sista sex åren av sitt liv att sitta och avslöja sig själv som en medveten lögnare... Du är trött! Nu slutar vi!

DEN OKÄNDE.

Ja, vän; går man med samma tankar, vidhåller sina åsikter hela livet, så blir man enligt naturens ordning föråldrad, kallas en konservativ, gammalmodig, stillastående; och följer man utvecklingens lag, tågar framåt med sin tid, förnyar sig av tidsandans alltid unga impulser, kallas man vinglare och avfälling.

PATER MELCHER.

Det är väl gammalt som världen! Men bryr sig en förståndig man om vad han kallas? Vad man är, i vardandet, det är man!

DEN OKÄNDE.

Vem redigerar då den periodiska, alltid åsiktändrande tidsandan?

PATER MELCHER.

Du skulle svara själv egentligen, och så här. Tidsandan promulgeras av de sig själv, i s k e n b a r a cirklar, utvecklande makterna!... Hegel, nytidens filosof, en dimorf, emedan det sväres på en vänsterhegel och en högerhegel, har bäst löst livets, historiens, och andens motsägelser, med sin trollformel: tes, jaka; antites, neka; syntes, sammanfatta!... Unge man, relativt unge man! Du har börjat livet med att jaka till allt; sedan fortsatte du med att principiellt neka till allt. Sluta nu med att sammanfatta! Alltså: var icke exklusiv längre! Säg icke: antingen — eller, utan: både — ock! Med ett ord, eller två: Humanitet! och Resignation!

I kapellets kor. Där står en öppen likkista med bårtäcke och två tända ljus.

CONFESSORN

in, ledande vid handen Den Okände, som är klädd till novice i vitt linne.

Du har således noga betänkt det steg du ämnar taga?

DEN OKÄNDE.

Noga!

CONFESSORN.

Har ingenting att fråga mer?

DEN OKÄNDE.

Att fråga frågor? Nej!

CONFESSORN.

Stanna då här, medan jag hämtar kapitlet med fäder och bröder, så vidtager ceremonien.

DEN OKÄNDE.

Väl! Må så ske!

CONFESSORN går.

DEN OKÄNDE ensam; mediterar.

FRESTAREN fram.

Färdig?

DEN OKÄNDE.

Så färdig, att jag icke har ett svar över, åt dig.

FRESTAREN.

Vid gravens rand, förstår jag; du skall ligga i den kistan, och låtsas dö; den gamla människan skall ha tre skovlar mull och man skall sjunga De Profundis. Därpå uppstår du från de döda, har avlagt

ditt gamla namn, och så blir du döpt igen som ett litet nyfött barn! — Vad är det du skall heta?

DEN OKÄNDE svarar icke.

FRESTAREN.

Det står där skrivet: Johannes; broder Johannes, därför att han predikat i öknen, och...

DEN OKÄNDE.

Stör mig icke!

FRESTAREN.

Språka lite först med mig innan du går in i den långa tystnaden; du får ju inte tala sen på ett helt år!

DEN OKÄNDE.

Desto bättre! Att tala blev slutligen en last som att dricka; och varför tala när orden icke täcka tanken?

FRESTAREN.

Du vid gravens rand, var då livet så bittert?

DEN OKÄNDE.

Ja, mitt liv!

FRESTAREN.

Hade du aldrig glädje?

DEN OKÄNDE.

Jo, mycken glädje, men så kort, och den föreföll endast vara till för att saknadens sorg skulle kännas desto djupare!

FRESTAREN.

Kan man icke omvänt säga, att sorgen var till för att framhäva glädjen!

DEN OKÄNDE.

Man kan säga allting...

En kvinna med ett dopbarn går över scenen.

FRESTAREN.

Se där en liten dödlig som skall vigas åt lidandet!

DEN OKÄNDE.

Stackars barn!

FRESTAREN.

En mänskosaga som börjar...

Ett brudpar går över scenen.

Och där... Det ljuvaste — det — bittraste! Adam och Eva i Paradiset, som om åtta dar är ett helvete, och om fjorton dagar åter ett paradis...

DEN OKÄNDE.

Det ljuvaste! Det ljusaste!... Det första, det enda, det sista, det som gav livet värde; även jag satt en gång mitt i solen — en vårdag, på en veranda — under det första grönskande trädet, och en liten krona krönte ett huvud, och en vit slöja låg som en lätt morgondimma över ett anlete som icke var en människas... Så kom mörkret!...

FRESTAREN.

Varifrån?

DEN OKÄNDE.

Från ljuset självt!... Eljes vet jag icke!

FRESTAREN.

Det var väl en skugga bara, ty till en skugga fordras ljus, men till mörker behövs intet ljus!

DEN OKÄNDE.

Sluta! Eljes blir det aldrig slut!

CONFESSORN och KAPITLET in i procession.

FRESTAREN försvinner.

Farväl!

CONFESSORN
med ett stort svart bårtäcke.

Herre giv honom den eviga vilan!

KÖREN.

Och det eviga ljuset lyse för honom!

CONFESSORN
höljer Den Okände i bårtäcket.

Vile han i frid!

KÖREN.

Amen!

ANMÄRKNINGAR TILL TJUGONIONDE DELEN.

TILL DAMASKUS.

Första och andra delarna av skådespelet Till Damaskus utkommo i en volym 1898 på C. och E. Gernandts förlag och ingingo sedermera i Samlade Dramatiska Arbeten, Del III, 1904, Hugo Gebers förlag. Tredje delen av Till Damaskus offentliggjordes första gången i samma volym av Samlade Dramatiska Arbeten.

Till Damaskus I och II har här tryckts med iakttagande av de rättelser Strindberg gjorde för andra upplagan i Samlade Dramatiska Arbeten. Dessa rättelser äro dels bekriftiganden av tryckfel, som besvära första upplagan, dels utbyten av synonyma ord varigenom tautofonier avlägsnats jämte några andra smärre ändringar. Någon rättelse av djupgående art har Strindberg icke gjort.

Att här den andra upplagans text följts medan vid redigering av Strindbergs äldre verk den första upplagan lagts till grund för texten, beror på författarens egen olika ställning till sina tidigare och till sina senare verk. I de förra vidtog han på grund av förvandlad livsåskådning och litterär uppfattning ofta strykningar och ändringar av mer eller mindre omfattande art, som inverkade på ton och innehåll i texten; det var icke lämpligt att ersätta de tidigare

upplagor av hans verk, vilka just spelat den historiska rollen, med senare beskurna editioner, vilkas rättelser äro sprungna ur en helt annan åskådning och stämning än den i vilken han skrev dessa böcker. Ändringar åter huvudsakligen av stilistisk art han i en ny, ej långt efter den första följande upplaga av ett senare verk företog med bibehållen världsåskådning och varmed han ej förvandlade verkets innehåll och anda, böra iakttagas; de äro snarast att betrakta som en sista korrekturläsning. — Dessutom ha några tryckfel, dels interpunktionsfel och dels av annan art, gemensamma för bägge tidigare upplagorna, här rättats. För samtliga rättelser och läsarter redogöres här nedan.

Manuskriptet till Till Damaskus III äges av bibliotekarien Edward Swenson och har av denne välvilligt ställts till utgivarens förfogande. I denna upplaga ha avlägsnats de tryckfel i första upplagan, vilka upptäckts vid jämförelse med handskriften.

Första delen av Till Damaskus uppfördes första gången på K. Dramatiska teatern 19 nov. 1900, varefter stycket då gick 20 gånger. Senare upptogs det på Intima teatern 18 nov. 1910, där det gick 8 gånger. Andra och tredje delarna ha icke varit uppförda i Sverige.

Brev från Strindberg till G. av Geijerstam rörande utgivning av Till Damaskus I och II.

Första delen av Till Damaskus skrev Strindberg i Paris, där han vistades från augusti 1897 till slutet av mars 1898. Skådespelet omtalas icke i Strindbergs brevväxling med Geijerstam förrän samtidigt med dess avsändande. 8 mars 1898 skickar han det till Geijerstam med följande korta rader:

"Härmed en pjäs, om vars värde jag icke har en aning. Finner du den god, så kasta in den till teatern.

Finner du den omöjlig, så göm den i Gernandts kassaskåp.

Men manuskriptet förblir min egendom. Det är min enda sparbössa."

I Strindbergs brev denna vår om Till Damaskus nämnes ingenting om någon första och andra del av skådespelet. Författaren synes sålunda då ej ännu planerat någon fortsättning av det första dramat åtminstone under denna titel. Att han med "pjäsen" menat bägge delarna av dramat, som sålunda skulle insänts samtidigt, kan man nämligen svårligen antaga. Han planerar nu att få det uppfört på skilda ställen och gör sig därvid icke några betänkligheter om dramats längd, medan han däremot i ett brev av 17 okt. 1898, där han första gången nämner "de två delarna", efter genomläsning säger sig ha funnit att de "med strykningar kunna ges på en afton, premiären. Skulle det visa sig att den slog an, kunde den sedan delas." Vidare när Strindberg efter att ha mottagit Geijerstams svar, där denne uttalat sitt omdöme om stycket, för denne utvecklar sin tankegång i dramat, berör han endast den nuvarande första delen. Han skriver i detta brev:

"Nu ditt brev om pjäsen! — Du var den första som läst den, och ditt utlåtande gladde mig.

Ja, det är nog en dikt med en förfärande halvrealitet bakom sig. Konsten ligger i kompositionen, som symboliserar 'Gentagelsen', Kierkegaard talar om; handlingen rullar upp sig framåt mot Asylen; där törnar den mot 'udden' och så spjärnas det tillbaka. pilgrimsfärden [interpunktion hskr: s], bakläxan, oppätningarne; och så börjas nytt på samma plats där leken slutar och där den började. Du kanske ej märkt huru scenerierna rulla opp sig baklänges

från Asylen, som är ryggen i boken, vilken sluter sig och sluter in handlingen. Eller som en orm den där biter sig i stjärten.

Mina ändringsförslag äro: Damen har ej förbannat; men genom läsningen av hans bok har hon ätit av kunskapens träd; börjar reflektera; förlorar det unbewusste, upptäcker skillnaden på rätt och orätt, får disharmonier och förlorar därigenom charmen för honom. Jag tänker skilja dem godvilligt i sista scenen, som utföres längre. Skall jag skilja dem? Ja! Ty förhållandet är oskönt; men som pinoredskap åt varandra kunna de dock fortfarande dras samman. Vidare har jag detaljer att utföra!

Hennes virkning skall ha ett slut.

Repliken: Ska vi tala om er nu, återupptages då han vaknat och själv säger: Nu skulle vi kanske tala litet om mig. Hans väckelse till religiös besinning efter den förfärliga skrällen hos Läkaren, då han får veta han varit på dårhus, måste synas i sista scenen, i mera förkrosselse.

Etc. Etc.

*

Det var fasligt mycket pengar, 1,000 kr. Jag trodde det var 100! Men då måste dramat tryckas praktfullt! Som dikt!

*

Uppförandet! Den är ju för scenen. Och samma dekorationer 2 gånger! Låt Hillberg läsa den! Han skall förstå den bäst! — —

— — —

— Pjäsen skall spelas; c'est du théâtre!"

I första delens tredje akt, första scenen, I Rosenkammaren framställas omständigheterna och följden av Damens i brevet omnämnda läsning; man jämföre med yttrandet i brevet hennes replik: "Efter bekantskapen med din förfärliga bok — jag har endast kastat en blick i den, endast

läst några rader här och där, är det mig som om jag ätit av kunskapens träd: mina ögon äro öppnade, och jag vet vad ont är och vad gott är! — Det visste jag inte förut! Och nu ser jag hur ond du är! Nu vet jag varför jag skulle heta Eva. Men kom synden i världen genom den modren, så kom försoningen genom en annan moder! Kom förbannelsen genom den första, så kom välsignelsen genom den andra" etc. — Anmärkningen om Damens virkning syftar på situationen i nuvarande akt IV, scen IV i första delen; ur Damens yttrande: "Men nu är mitt garn slut, och mitt onyttiga arbete också! Solkigt har det blivit," utveckla sig slutreplikerna i denna scen. — "Den förfärliga skrällen hos Läkaren, då han får veta han varit på dårhus" återfinnes i Akt V, scen I av första delen. — Däremot slutar icke första delen såsom Strindberg i brevet säger sig skola omarbeta den, i det att här i sista scenen Damen och Den okände icke skiljas utan återförenas; skilsmässan inträffar först i slutet av andra delen. — De i brevet nämnda replikerna förekomma ej i dramats nuvarande lydelse; väl säger Den okände sid. 87, rad 18 till Damen: Ska vi tala litet om dig nu?; men av sammanställningen i brevet vill det snarast synas som om den liknande repliken "Ska vi tala om er nu" varit riktad till Den okände; och i varje fall "återtages" icke denna replik "då han vaknat", varmed tydligen syftas på scenen i Asylen (sid. 88 och följande), då Den okände vaknar upp ur sin yrsel.

I brev av 13 mars och ett följande odaterat, men också, som framgår, skrivet i mars, ber Strindberg att få manuskriptet tillbaka att revideras. I det förra brevet skriver han: "I pjäsen skola endast få ändringar vidtagas. Planen röres ej, ty den ger hela symbolen av 'resan'." På brevkort av 26 mars ber han att avskrifter skola tagas av pjäsen för att inlämnas till teatrar. I brev från Lund av

26 maj skriver han att han ämnar "inlämna pjäsen i Kristiania och Hälsingfors" samt nämner att "Dagmarteatern antager stycket på villkor att det ej utkommer på Svenska eller Danska före jul (samt att jag för teatern förenklar dekorationerna)". Detta ämnar han ej ingå på, då han ej finner skäl "dröja så länge med utgivningen".

I breven förekommer ingen uppgift om när andra delen skrevs och insändes. Antagligen författade Strindberg den sommaren 1898 och sände in den på sensommaren. Ett meddelande härom till Geiljerstam har sannolikt förkommit, såvida man ej får anta att han skickat manuskriptet direkt till förlaget för att ej besvära Geijerstam, som vid denna tidpunkt drabbats av en sorg, vilken i några brev från augusti och senare med deltagande ord beröres av Strindberg. I ett kort meddelande av 10 aug. nämner han om "ett förslag om ny sättning av Damaskus", som han skulle framställt — dock ej i något bevarat brev till Geijerstam — men som han om det "väckt bryderi" återtar; 12 sept. väntar han korrektur. Först i ett brev av 17 okt. berör Strindberg något närmare det strax utkommande dubbeldramat, som han i korrektur nu genomläst:

"Nu efter genomläsningen av Damaskus finner jag icke den är längre än att de två delarna med strykningar kunna ges på en afton kl. 7—11, premiären. Skulle det visa sig att den slog an, kunde den sedan delas.

Vill du nu emellertid, när den är tryckt, låta tillställa Ranft, Hillberg, Lindberg och Molander var sitt exemplar.

Och säga Molander att av dekorationerna är endast Köket, Läkarens gård och Rosenkammaren av någon vikt. Det andra kan lappas. Förändring från sommar till vinter kan ske med sättstycken, trädet i förgrunden, och för övrigt genom belysningar, om dekorationerna nämligen hållas i en abstrakt, skugglik, färglös ton, vilket är i stil med stycket."

I ett brev från Lund av 23 okt. ber Strindberg att ett exemplar av Till Damaskus skall sändas till Henrik Ibsen.

"En sak: skulle du vilja sända Ibsen ett exemplar av Damaskus och endast säga dessa ord: Strindberg skäms att han som framskjuten svensk författare icke deltog i hyllningen av Mästaren, som han lärt mycket av. Men han var modstulen och trodde icke hans hyllning kunde hedra eller glädja någon människa på jorden.

Vill du det?"

Ibsen hade detta år hyllats med anledning av sin sjuttiårsdag (20 mars 1898). I ett brev av 8 nov. preciserar Strindberg sitt motiv till den Ibsen visade uppmärksamheten: "Det var den dramatiska konstens mästare, ej filosofen!"

Till Damaskus utkom i slutet av oktober 1898.

Rörande Till Damaskus III ha inga brev växlats mellan förläggaren Hugo Geber och författaren.

TILL DAMASKUS I OCH II.

Tryckfel och tryckeriändringar i föregående upplagor.

Sid. 6, Personförteckningen: Modren. Föreg. uppl. Modern. Överallt eljes i föregående upplagors text skrivet Modren. I manuskriptet till "Till Damaskus III" skriver Strindberg alltid modren.

Sid. 8, rad. 8—9: Men jag bönfaller er: lämna mig icke ensam. Så uppl. 1. Uppl. 2 (S. D. A.) har semikolon i stället för kolon efter "er".

Sid. 13, rad. 10—11: Nu kommer karaktären, ty den känner jag icke heller. Så uppl. 2. I uppl. 1 saknas "den": — — ty känner jag icke heller.

Sid. 14, rad. 2—3: Äro icke älvorna osaliga andar, som ej nått försoningen? Så uppl. 2. Uppl. 1: — — otaliga andar.

Sid. 19, rad 14: Det är söndagseftermiddag! Föreg. uppl. ha kolon i stället för utropstecken. Mycket vanligt att sättare läsa Strindbergs utropstecken som kolon; se även följande exempel i dessa anmärkningar på ifrågavarande läsfel.

— rad. 15—16: surkål. Så uppl. 2. Uppl. 1 (i två ord): sur kål.

Sid. 23, rad. 10—12: Nej, icke i kyrkan! Den gör mig så ont och låter mig känna att jag icke hör dit, att jag är en osalig. Så uppl. 2. Uppl. 1: — — att jag är en o r o l i g.

Sid. 27, rad 20: subversiva åsikter. Så uppl. 2. Uppl. 1: sub s ersiva.

Sid. 31, (petit-)rad. 5—6: Ett högt flerstämmigt ackord av kvinnoröster närmande sig skrik höres inifrån kyrkan. Så uppl. 1. Uppl. 2 har felaktigt insatt ett komma efter "sig" och därigenom förändrat scenanvisningen: Ett högt flerstämmigt ackord av kvinnoröster närmande sig, skrik höres inifrån kyrkan.

Sid. 39, rad 17: Och här har ni julrosor . . . Var har ni fått dem. Så uppl. 1. Uppl. 2 skriver "var" med liten bokstav.

Sid. 40, rad. 7—8: så lägger han dem [Helleborus] i källarn och sätter ut dem på våren. Så uppl. 2. Uppl. 1: så lägger han d e i källarn och sätter ut d e på våren.

Sid. 41, rad 16: Fråga frun! Så uppl. 1. Uppl. 2 har frågetecken i stället för utropstecken.

Sid. 48, rad. 16—17: vi ska ta ett livtag till, han och jag! Uppl. 1 har kolon i stället för utropstecken. Uppl. 2 har punkt.

Sid. 50, rad 9: ser du porträttet som bildas av blommorna? Så uppl. 2. Uppl. 1 har 3 tankstreck i stället för frågetecken.

Sid. 55, rad 5: Det skulle således vara livets ändamål? Så uppl. 2. Uppl. 1 har utropstecken.

Sid. 56, rad. 11—12: Du skall icke säga att jag hädar, då jag uttalar den gamla kända: Se vi äro gudar. Man kan förmoda att här ett tryckfel föreligger och att det bör vara: "det gamla kända" eller "den gamla kända satsen". Då detta antagande i brist på hskr. och andra bekräftande skäl är osäkert, har dock läsarten fått kvarstå.

— (petit-)rad 21: Han framtager ett rekommenderat oöppnat brev. Så uppl. 2. Uppl. 1: — — öppnat brev. Sid. 57, rad. 12—14 anger följande i replik och scenanvisning: — — jag har inte öppnat brevet än. — — Öppnar brevet.

Sid. 57, rad 2: Ho kan mig nu fördärva? Så uppl. 2. Uppl. 1 har utropstecken.

— rad. 10—11: Förlåt en fråga, men hur mycket har du bekommit? Så uppl. 2. Uppl. 1 har utropstecken i stället för frågetecken.

Sid. 58, rad 6: Skräm mig med din storm, om du kan! Så uppl. 2. Uppl. 1 har kolon i stället för utropstecken.

— rad. 9—10: Vem rycker bägarn från min mun och kvinnan ut ur mina armar? Så uppl. 2. Uppl. 1 har utropstecken i stället för frågetecken.

Sid. 59, rad 1: Nej, det är vinden, du hör det susar i trädet .. Uppl. 1—2: Nej, det är vinden, du, hör det susar i trädet. Kommat efter "du" är tydligen ett tryckfel.

Sid. 67, rad. 5—6: färjstugan. Uppl. 1—2: f ä r g stugan. Stavfel. Så ock sid. 76, rad 8, ha föregående uppl.: f ä r g karlen i stället för färjkarlen. I hskr. till "Till Damaskus III" har Strindberg på det ställe som i denna uppl. motsvarar sid. 239, petitrad 12, först skrivit färgkarlen, men därpå förändrat "g" till "j" och satt prick över. I hskr. senare riktig stavning.

Sid. 68, rad. 6—7: ad Deum qui laetificat juventutem meam. Så uppl. 1. Uppl. 2: ad Deum qui lae t ficat juventutem meam.

Sid. 69, rad 26: I Guds namn då! Föreg. uppl. ha kolon i stället för utropstecken.

Sid. 77, rad 5: denne man. Så uppl. 2. Uppl. 1: den n a man.

Sid. 79, rad 1: Du vill icke läsa din makes egen bok? Så uppl. 2. Uppl. 1 har utropstecken.

— rad 6: Nej, vad skall det tjäna till? Så uppl. 2. Uppl. 1 har utropstecken.

Sid. 86, rad. 18—19: Deuteronomions. Så uppl. 2. Uppl. 1: Deut e r n omions.

Sid. 88, rad 13: Alltså, om ett ögonblick! Så uppl. 1. Frågetecken i uppl. 2.

Sid. 91, rad. 14—15: Jag har aldrig fruktat något förr, därför att livet var mig likgiltigt, men nu börjar jag frukta! Föreg. uppl. frågetecken, vanligt läsfel.

Sid. 97, (petit-)rad. 14—16: Gardinerna äro borttagna; fönstren gapa som svarta hål mot mörkret utanför; möblerna täckta med bruna överdrag och framdragna på golvet; blommorna borta. Föreg. uppl. ha kolon i stället för semikolon efter "utanför" och "golvet". Läsfel.

Sid. 100, rad 12: ett panorama. Föreg. uppl.: e n panorama. Sid. 107, rad 20: livspanoramat, även i uppl. 1—2. Sid. 122, rad. 3—4: det stora panoramat — — — ett kosmorama, även i uppl. 1—2.

Sid. 103, rad 9: i synnerhet. Så uppl. 1. Uppl. 2 (i ett ord): isynnerhet.

Sid. 113, rad 9: Har tiggaren sett någon resklädd dam passera? Föreg. uppl. utropstecken. Även i uppl. 1—2 frågetecken efter liknande fråga i förra scenen: Har någon resklädd herreman passerat här?

Sid. 135, rad 11: Ja! bergen gömma! Så uppl. 2. Uppl. 1: Ja: bergen gömma!

Sid. 142, rad. 21—22: Detta är alldeles som det bör! Men fick han ögonen öppnade? Föreg. uppl. ha kolon i stället för utropstecken efter "bör" (läsfel), men det oaktat "Men" med stor begynnelsebokstav.

Sid. 144, rad 8: de små bruka ha. Så uppl. 1. Uppl. 2: de små bruk a r ha. Eljes i dialogen regelbunden pluralform.

Sid. 145, rad 1: DOMINIKANERN: Är det han, däruppe? Så uppl. 2. I uppl. 1 saknas "DOMINIKANERN" varigenom repliken felaktigt står som Den okändes.

Sid. 154, rad. 1—2: Ser du att jag är märkt! Föreg. uppl. ha kolon i stället för utropstecken.

Sid. 162, rad 17: Förbannade kvinna! Så uppl. 2. Uppl. 1: Förbannade kvinn a n!

Sid. 170, rad 6: .. begärde skilsmässa. Så uppl. 2. Uppl. 1: kolon.

Sid. 171, rad 17: Nej, icke därför! — Du har stulit brev också? Uppl. 1—2: Nej, icke därför: — Du etc.

Sid. 175, rad 19: Ja! Men för att kunna etc. Föreg. uppl. ha kolon i stället för utropstecken.

Sid. 179, rad 5: In hac lacrymarum valle. Så uppl. 2. Uppl. 1: In hac lacrymarum val l a.

Sid. 184, rad 13: Hm? Så uppl. 2. Uppl. 1 har utropstecken.

Sid. 188, rad 14: Ny rad enligt uppl. 1. I uppl. 2 äro rad. 13 och 14 i följd.

Sid. 191, rad. 1—2: sa han patentsvindlare? Så uppl. 2. Uppl. 1 har komma i stället för frågetecken.

— rad. 14—15: mig gör det ont se verklig merit dragas ner i dyn. Så uppl. 1. Uppl. 2: mig gör det ont a t t se verklig merit dragas ner i dyn. Tydligen tryckerianändring; Strindberg undvek så mycket som möjligt "att" framför infinitiv.

Sid. 193, rad 7: supordensfilosofi. Så uppl. 1. Uppl. 2: supord e n filosofi. Det har synts oss sannolikare att "s" här överhoppats vid sättningen av det långa ordet; men vi bestrida ej möjligheten att Strindberg gjort ändring.

Sid. 200, rad 9: banketten, som står refererad i morgontidningen. Så uppl. 2. Uppl. 1: banketten, som står referer a d t i morgontidningen.

Sid. 202, rad. 3—4: in hac lacrymarum valle. Uppl. 1: in h o c lacrymarum vall a. Uppl. 2: in h o c — — valle. På föregående ställe sid. 179, rad 5, är det latinska uttrycket rätt anfört i uppl. 2.

Sid. 206, rad 11: jag tror inte på det! Föreg. uppl. ha frågetecken i stället för utropstecken.

Sid. 217, rad 3: Det kanske är vi. Så uppl. 2. Uppl. 1: Det kanske ä r o vi.

Sid. 223, rad 17: Ja! Dit du inte ville! Så uppl. 2. Uppl. 1 har frågetecken i stället för utropstecken efter "Ja".

Sid. 224, rad. 3—4: den största segern är den över sig själv. Så uppl. 2. Uppl. 1: den största seg e r är den över sig själv.

— rad 13: Och det ljusnar därborta? Föreg. uppl. ha utropstecken i stället för frågetecken. Att repliken är en fråga framgår av svaret på frågan, rad 14: Ja, där är ljust och här är mörker. Jfr även närmast föregående repliker: är det inte snö på marken här? — Jo! Det är vinter här! — Och där borta är det grönt? Där är det sommar!

Sid. 226, rad 14: brodren. Så uppl. 1. Uppl. 2: brod e r n.

Sid. 228, rad 7: Ser du så skön hon är! Inte? Så uppl. 2. Uppl. 1 har utropstecken i stället för frågetecken efter "Inte".

Sid. 233, rad 2: straxt. Så uppl. 1. Uppl. 2: strax.

Sid. 235, rad. 13—16: allena över dessa stod en djup natt, vilken var en liknelse till det mörker, som över dem komma skulle! Men de voro sig själva svårare än mörkret. Så uppl. 2. Uppl. 1 har kolon i stället för utropstecken efter "skulle", samt "Men" med liten begynnelsebokstav.

Av Strindberg i uppl. 2 gjorda ändringar.

Sid. 19, rad. 12—13: ett välkomstord i ordning, som inte skall vara mindre. Så uppl. 2. Uppl. 1: — — som inte skall vara d e t l i l l a. Föregående replik lyder: Tillåt mig som avsked slänga d e t l i l l a ordet hut efter er.

Sid. 26, rad. 10—11: det är en stor skillnad på mig och på er. Så uppl. 2. Uppl. 1: — — på mig och d e a n d r a.

Sid. 40, rad 15: En sak: är han här — i närheten? Så uppl. 2. Uppl. 1: S ä g en sak, etc. "Säg" i föregående replik.

— rad. 16—17: han går lös i trädgården och ordnar skapelsen, men om hans närvaro plågar er etc. Så uppl. 2. Uppl. 1: — — och ordnar o m skapelsen etc. "Om" antagligen uteslutet för att undvika tautofoni: ordnar o m skapelsen, men o m.

Sid. 45, rad. 8—10: Varför går allting igen . . . lik, och tiggare och dårar och människoöden och barndomsminnen. Så uppl. 2. Uppl. 1: — — o c h lik, och tiggare etc.

Sid. 48, rad 14: jag gjorde motstånd och strävade åt ett annat håll. Så uppl. 2. Uppl. 1: — — åt ett m o t s a t t håll. Ändring för att undvika tautofonien: motstånd — motsatt.

Sid. 57, rad. 8—9: allt har jag burit utom denna fatala penningnöd, som ständigt råkade mig. Så uppl. 2. Uppl. 1: — — som a l l t i d råkade mig. Ändring för att undvika tautofonien: allt — alltid.

Sid. 59, rad 4: vänta! Nu hör jag. Så uppl. 2. Uppl. 1: vänta n u; nu hör jag.

Sid. 66, (petit-)rad 15: Mistlar hänga här och var. Så uppl. 2. Uppl. 1: Mistlar hänga här och var p å v ä g g e n.

Sid. 122, rad 15: Det är allt något galet i ett sånt där lönnrum. Så uppl. 2. Uppl. 1: Det är allt något galet i a t t h a ett sånt där lönnrum.

Sid. 145, rad 14: han blev varse mig. Så uppl. 2. Uppl. 1: han f i c k s e mig. I följande rad: ni ser.

Sid. 146, rad 10: människor. Så uppl. 2. Uppl. 1: människo b a r n.

Sid. 150, rad. 12—13: vet du ej att hans värsta dröm är det hans fru gifter om sig och att därigenom etc. Så uppl. 2. Uppl. 1: vet du ej att hans värsta dröm är a t t hans fru gifter om sig och att därigenom etc.

Sid. 168, rad 16: När Adams jättesläkt förökats så att de ansågo sig. Så uppl. 2. Uppl. 1: — — förökat s i g så. Ändring för att undvika upprepningen av "sig".

Sid. 173, rad 8: att hålla ut — kämpa! och lida! Så uppl. 2. Uppl. 1: — — o c h kämpa! och lida!

— rad 11: Sökom försvara oss. Så uppl. 2. Uppl. 1: Låt oss söka försvara oss. I samma menings fortsättning: "låt oss finna" och "låt oss uppleta".

Sid. 189, rad. 15—16: skulle det ju ej sakna. Så uppl. 2. Uppl. 1: skulle j u d e t ej sakna.

Sid. 219, rad 18: Men det är roligt medan det pågår! Så uppl. 2. Uppl. 1: — — medan det p å s t å r!

Sid. 227, rad 6: Kan du hjälpa mig ur detta? Så uppl. 2. Uppl. 1: Kan du hjälpa mig u t ur detta?

*

TILL DAMASKUS III.

Originalmanuskriptet till Till Damaskus III är en handskrift i kvartformat (Lessebopapper), bestående av ett titelblad, ett blad med personförteckning, ett blad, där Strindberg på guldgrund målat några vita liljor, samt den paginerade handskriften, där texten är nedskriven med marginal i allmänhet på bladens bägge sidor. Pagineringen, som följer sidorna, är något oregelbunden: 1—138 (därav en sida pag.: 106—107), 139 a—139 o, 140—167-182 (sid. 167 har

senare fått denna paginering), 183—189. Efter sid. 139 o finnas ett antal tomma blad. Detta jämte pagineringen 139 a—139 o visar att ett stycke inskrivits i hskr. senare än den del, med vilken pagineringen återupptages (140 och följ. i hskr. I denna uppl. sid. 342, petitrad 1: Kapitelsalen i gotik, och följ.). Då sid. 139 b ursprungligen paginerats 140 och den nya pagineringen vidtager sid. 139 c, så bör Strindberg ha avbrutit författandet vid ett textställe på någon av dessa sidor. Sid. 139 a—139 o upptar sid. 330, rad 4: — — minns en afton, till och med sid. 341 i denna upplaga.

Hoppet i pagineringen efter sid. 167 synes ange att ett stycke uteslutits. Efter Pater Melchers slutreplik (sid. 359 i denna uppl.) har Strindberg nedtill på sidan, paginerad 167-182, skrivit följande överrankade rader· Forts. en annan (först skrivet: nästa) gång. Av någon uteslutning finnes eljes inga spår i hskr.

På titelbladet har Strindberg först med röd färgläggning textat Klostret, men därefter överstrukit detta med rött. Därunder är med bläck skrivet i vanlig stil: [Till Damaskus III] vilket är överstruket med blåkrita. Antagligen har Strindberg först haft för avsikt att ge skådespelet "Klostret" till övertitel och bruka "Till Damaskus III" som undertitel.

På bladet som upptar personförteckningen är begynnelsebokstaven P textad med blå färgläggning.

Någon aktindelning har från början varit avsedd. Över sid. 1 i hskr. — — (sid. 239 i denna uppl.) har Strindberg först textat Akt I med A och I i rött. Likaså har han över texten sid. 140 i hskr. (sid 342 i denna upplaga) skrivit Akt II på samma sätt. Sedermera har han klistrat över dessa överskrifter med en remsa av Lessebopapper.

Tryckfel i första upplagan jämte i denna övergångna skrivfel i hskr. av Strindberg.

Sid. 239, (petit-)rad. 17—19: Den Okände är klädd i alpinistdräkt med den bruna kappan med pelerin och kapuschong. Så hskr. Uppl. 1: — — i alpinistdräkt den bruna kappan etc. (utan skiljetecken). Jfr Till Damaskus I, Akt IV (sid. 112), scenanvisningen: Den Okände är klädd i sydtysk alpdräkt: lodenjoppe, knäbyxor, alpskor, stav; grön jägarhatt med orrfjädrar. Ovan bär han en brun »Kaisermantel» med pelerin och kapuschong.

Sid. 243, rad 18: aldra. Så hskr. Uppl. 1: allra.

Sid. 244, rad. 5—7: jag har själv varit en helig i min ungdom, men a l d r i g sedan har jag varit så dålig! Ju bättre jag tyckte mig, ju sämre blev jag! Så hskr. Uppl. 1: — — men sedan har jag varit så dålig. Tryckfel, som ger meningen en motsatt betydelse än den avsedda.

Sid. 245, rad. 1—19: Den här anförda psalmen är 128 psalmen i Psaltaren i den svenska bibeln. I hskr. är den latinska texten skriven först och därpå den svenska översättningen inskjuten av Strindberg mellan raderna såsom i den tryckta texten. I den första uppl. förekomma flera fel i den latinska texten, som bero på felskrivningar i hskr. av förf. Rad 6: Laborus *manuum* tuarum quia manducabis. Uppl. 1: manum. Rad 12: In lateribus *domus* tuæ. Uppl. 1: donus. Rad 17: Ecce *sic* benedicetur homo. Uppl. 1: Ecce sit. Vidare har i denna uppl. två interpunktionsfel i den svenska översättningen rättats: rad 3 efter "vägar", har satts punkt, som saknas i uppl. 1 och hskr., rad 7: Säll är du och väl Dig!, i uppl. 1: kolon, i hskr. utropstecken, men som ofta hos Strindberg skrivet liknande kolon. — Den latinska texten har här interpunkterats enligt texten i Biblia sacra Latina veteris testamenti, Heyse—Tischendorfs edition, Leipzig 1873.

Sid. 247, rad 15—Sid. 248, rad 1: jag kallade henne Sylvia, emedan hon sjöng hela dagen som en lövsångare . . .

Så hskr. I uppl. 1 slutar meningen med en punkt, de tre punkterna, i hskr. något otydliga, ej observerade av sättaren.

Sid. 254, rad 20: Det behöver inte gråtas! Så hskr. Uppl. 1: Det behöv e s inte gråtas!

Sid. 258, rad. 12—13: himmelfärd. Så hskr. Uppl. 1: himmelsfärd.

Sid. 258, rad 17—Sid. 259, rad 1: DAMEN: Icke elak mer; sorgen . . . DEN OKÄNDE: Vem sörjer du? Så hskr. Uppl. 1: — — Icke elak mer; s o r g s e n . . . etc.

Sid. 260, (petit-)rad 6: fingerna. Så hskr. Uppl. 1: fingrarna.

Sid. 265, rad 7: den närer mig och söver mig. Så hskr. Uppl. 1: den närer mig, d e n söver mig, läsfel.

Sid. 273, rad. 21—22: från järnvägsfönster, från ångbåtsdäck, i främmande städer, i fjärran länder. Så hskr. Uppl. 1: från järnvägsfönst r e n, från ångbåtsdäck, läsfel.

Sid. 280, rad. 8—10: Citationstecken kring det här anförda saknas i uppl. 1 och hskr., men förekomma kring de andra omgivande citaten både i hskr. och uppl. 1.

Sid. 281, rad 7: Vad så? Så hskr. Uppl. 1: Vad d å? läsfel.

Sid. 285, rad 7 och Sid. 286, rad 3: Hähä! Så hskr. Uppl. 1: Håhå!, läsfel.

Sid. 290, rad 19: Jaa, jag vet nog vad de säger om honom. Så hskr. Uppl. 1: — — s ä g a om honom, läsfel.

Sid. 296, rad 6: FRESTAREN: — — Och här ovan i byn är det ting i dag; ett särdeles intress a n g t mål som ska före. Så hskr. Uppl. 1: intressant. Likaså sid. 332, rad 13: Det var intressangt! och sid. 333, rad 3: Det var högintressangt! (också repliker av Frestaren), enligt hskr.; även här uppl. 1: intressant. Handskriftens stavning är tydligen avsiktlig; när samma sida, 296,

rad 14 Pilgrimen uttalar sig: "Intressant utseende i alla fall!" har även hskr. den vanliga stavningen: intressant.

Sid. 301, rad. 10—11: hon fruktade Gud med e n ande, och med en annan var hon en dämon. Spärrningen enligt hskr., ej iakttagen i uppl. 1.

Sid. 307, rad. 7—10 och 17—24. Citationstecken, som saknas kring det här anförda, i hskr. och uppl. 1, insatta i denna uppl.; citationstecken strax ovan kring näst föregående citat samma sida, rad. 4—7, finns även i hskr. och uppl. 1.

— rad 24: Herrans. Så hskr. Uppl. 1: Herrens.

Sid. 309, rad 4: O, moder! moder! varför lämnar du mig så? Så hskr. Uppl. 1: — — varför lämnar du mig då?, läsfel.

Sid. 311, rad. 16—18: Men hur om hon en dāmŏn är, hur kan en dāmŏn mig giva lust till dygd och godhet? Kvantitetstecken över dämon insatta enligt hskr.: märk versrytmen!

Sid. 312, (petit-)rad 15: Man ser ett påklätt lik etc. Så hskr. Uppl. 1: M e n ser, läsfel.

Sid. 326, rad 1: Jŏjō! Så hskr. Uppl. 1: Jojo. Likaså sid. 333, rad 2.

Sid. 333, rad 3. Det var högintressangt. Så hskr. Uppl. 1: Det var högst intressant, läsfel.

— rad 9: Vad gör så det. Så hskr. Uppl. 1: Vad gör d å det?, läsfel.

— (petit-)rad 14: sutit i förra tablån. Så hskr. Uppl. 1: s u t t i t i förra tabl å e n.

Sid. 349, rad 9: denne blinde fader. Så hskr. Uppl. 1: denne blin d a fader.

Sid. 350, rad 19: den sednare. Så stavat här enligt hskr. Sid. 354, rad 8: senare, även enligt hskr. och sid. 355, rad 22: senare delen, även enligt hskr.

Sid. 354, rad. 11—12: Du märker väl hur de två ansiktena betrakta varandra vid konfrontationen. Så hskr. Uppl.

1: du märker väl n u hur etc. Läsfel, uppkommet genom att några överrankade bokstäver lästs som "nu".

Sid. 356, rad. 16—21, 25—30: De citerade stroferna äro hämtade ur Kellgrens dikt Mänskliga livet, en översättning av Voltaires Précis de l'Ecclésiaste. Den felaktiga interpunktionen i första uppl. är här rättad enligt texten i Kellgrens Samlade skrifter, Band 3, Stockholm 1796. Likaså är stavningen "sig för l e t" (Kunskapsrymden genomtåga — snillets stolthet sig förlet) återinförd i stället för första upplagans "sig förlät", då verbet är en stark böjningsform av förlita sig (ej av förlåta) enligt böjningen lita, let, litit; se t. ex. Rydqvist, Svenska språkets lagar, Band I, 1850, sid. 250—251.

— — Citationstecken kring senare strofen här insatt. Saknas i hskr. och uppl. 1, men förekommer såväl i hskr. som i uppl. 1 omkring den strax ovan citerade strofen av samma dikt.

Sid. 357, rad 26: "Stadium paa Livets Vei". Hskr. och uppl. 1 stava: på lifvets Vei.

Korrekturändringar av Strindberg.

Sid. 238. I handskriftens personförteckning saknas Damen.

Sid. 239, (petit-)rad 6: alldeles vit. Hskr.: alldeles vit (glänsande).

Sid. 254, rad. 7—8: fastän du icke tror det. "Tror det" överhoppat i hskr.; "fastän du icke" äro sista orden på en sida.

Sid. 255, rad 13: himmelen. Hskr.: himmeln. Samma sida, rad. 4—5: himmel e n s nåd, här så även i hskr.

Sid. 261, rad. 12—13: DEN OKÄNDE: Hur länge räckte det? — DAMEN: Tills jag läste din bok och tills barnet kom. Så uppl. 1. Hskr.: tills jag läs t etc.

Sid. 271, rad 19: Är du nu där igen? Hskr.: Är du där igen?

Sid. 273, rad 20: I sju år såg jag hennes skugga etc. Hskr.: i sju såg jag etc.

Sid. 291, rad. 6—7: Jaa; alla lättrörda människor bli hetsade som vilda djur! Så uppl. 1. Hskr.: Jaa; alla g o d h j ä r t a d e etc

Sid. 293, rad. 16—17: FRESTAREN: Vad är det nu för jämmer, då? PILGRIMEN: Ingen särskild, tvärtom! Så uppl. 1. Hskr.: ingen särsk i l d t etc.

Sid. 300, rad 21—sid. 301, rad 1: en man, vilken tycktes ha tagit till uppgift att locka unga flickor till sig, som fågelfängaren lockar småfåglar; etc. Så uppl. 1. Hskr.: — — s o m tycktes, utbyte av Strindberg för att undvika tautofoni.

Sid. 301, rad 19: FOLKET: Hon är utan skuld! Vem är förföraren? Så uppl. 1. Hskr.: — — Vem v a r förföraren?

Sid. 305, (petit-)rad. 1—2: i en ställning som den antika statyn Sliparen eller Slaven. Så uppl. 1. I hskr. skrivfel: som Antiken Sliparen etc.

Sid. 310, rad. 15—17: jag led alltid i min kvinnas sällskap ute bland människor, ty jag kände hur hon orenades av människors blickar och jag genom henne. Så uppl. 1. Hskr.: — — av människ o r n a s blickar.

— rad. 18—19: Och när hon begick den skamliga gärningen, fick du [d. v. s. Frestaren] skammen! Så uppl. 1. Hskr.: — — fick j a g skammen!

Sid. 327, rad. 11—12: jag tyckte hon orenades av männens blickar. Så uppl. 1. Hskr.: jag tyckte a t t hon orenades.

Sid. 350, rad. 22—23: en rationalistisk kristen, vilken fick. Så uppl. 1. Hskr.: — — s o m fick. "Som" strax förut i samma mening.

JOHN LANDQUIST.

14

LSwed
S9183

Vol.29.- Till Damaskus.

NAME OF BORROWER.

arinchi 96 Feb 10
ichi, W. stud - due June 11.

RY | ET